

קובץ גליונות

פרשת מטות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

אז נדברו יראי ד'

זקן המשגיחים מרן הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א בשמחת שבע ברכות לנכד זקן
ראשי הישיבות הגר"א גורביץ שליט"א ראשי ישיבת גייטסהד (צילום: רפאל שוורץ)

הודעה חשובה!

לקראת ימי בין הזמנים יצא לאור

"קובץ גליונות"

עם תוספות מיוחדות לימי 'בין הזמנים'

הקובץ יופץ בשבוע של פרשת דברים,
לפרסום בקובץ ייחודי זה ניתן לפנות:

053-3145900

בברכת 'זקווי ד' יחליפו כח'
מערכת "קובץ גליונות"

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:07	8:23	8:58
בני ברק	7:22	8:24	8:56
קרית ספר	7:16	8:23	8:58
בית שמש	7:06	8:23	8:58
אופקים	7:15	8:23	8:56
חיפה	7:17	8:26	8:59

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• ב' אב - מסעי	• כ"א אלול - כי תבא
• ט' אב - דברים	• כ"ח אלול - נצבים ר"ה
• ז' אלול - שופטים	• ו' תשרי - וילך יו"כ
• י"ד אלול - כי תצא	• חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

קנין הלכה

לאחר חמש שנים נפתח הרישום ל'קנין הלכה' 4

בשבח ובהודאה להשי"ת שזכינו להיות שותפים בזיכוי הרבים, בעידודם של מרבנן גדולי ופוסקי הדור זצוק"ל ושלטי"א, להעמיד מאות עמלי תורה ובעלי הוראה מופלגים ע"י תכנית 'קנין הלכה', אנו שמחים להודיע לציבור בני התורה ולצורבא מרבנן, על פתיחת ההרשמה מחדש לתכנית 'קנין הלכה' (4), אשר מטרתה הינה לחזק את לימוד ההלכה בעיון משרשי הסוגיא, והעמדת תלמידי חכמים בעלי 'קנין הלכה'.

תכנית 'קנין הלכה' נועדה להעמיק את לימוד ההלכה בעיון ומשלבת בתוכה הדרכה מפורטת בלימוד ההלכה החל מסוגיות הש"ס טור בית יוסף שו"ע ונושאי כליו עד לפסיקות גדולי הפוסקים בדורנו המופיעים מידי חודש בקובץ מראי המקומות הנשלחים לחברי 'קנין הלכה'.

(המשנה)

- תכנית 'קנין הלכה' כוללת את לימוד הלכות שבת, הלכות שביו"ד ח"ב, הלכות בשר בחלב, הלכות תערובות, הלכות מליחה, הלכות פסח הנוגעות להלכות תערובות, הלכות הגעלת כלים.
- תכנית הלימוד ומבחני 'קנין הלכה' מיועדת לאברכים מעל גיל 30 ומעלה השואפים ללמוד ולהורות הוראה בישראל ומעוניינים להכשיר את עצמם לקבלת "היתר הוראה" מגדולי הדור בעתיד. התכנית אינה מיועדת לאברכים שהינם בעלי "היתר הוראה" או שלמדו בעיון את עיקרי ההלכות הנלמדות במסגרת תכנית זו. או אלו שנבחנו במסגרת תכנית 'קנין הלכה' בחמש שנים הקודמות.
- לאברכים המשתתפים הוכנה תכנית לימודים מיוחדת בטור ושו"ע עם נושאי כלים ושילוב של לימוד סוגיות הש"ס הנוגעות למקור ההלכות. כמו כן יקבלו המשתתפים מראי מקומות והכוונה מדיקת בכל סוגיא ונושא אותם ילמדו במשך השנים הקרובות.
- בתכנית זו כל אברך לומד את החומר החודשי בכולל בו הוא לומד או בכל שעה ומקום הנראה לו, כאשר זמן הלימוד הסביר להצלחה בתכנית זו הוא בין 3-4 שעות ביום. במהלך תכנית זו יתקיימו אחד עשר מבחנים שיתפרסו על חמש שנים ומחצה.

- מבחני 'קנין הלכה' ממצים את יסודות החומר הנלמד עד המסקנות ההלכתיות. המבחנים יתקיימו אי"ה בחודשי תשרי אחרי סוכות וניסן אחרי פסח, כאשר המבחנים נערכים ונבדקים ע"י מוצי"ם חשובים.

(המשנה)

מצטייני תכנית קנין הלכה - בציון של 90% ומעלה יקבלו מילגה על כל המבחנים בסך 5,000 דולר

כאשר נקבעו מילגות מופחתות לבעלי ציונים נמוכים יותר. המילגות יחולקו בשני פרקי זמן שונים. א. לאחר סיום מחצית מהמבחנים. ב. לאחר סיום כל המבחנים. כאשר שליש מהמילגה תינתן לאחר חמשת המבחנים הראשונים.

(המשנה)

- הרישום לתכנית 'קנין הלכה' יתקבל אך ורק בטופס המצורף עד לתאריך "באב תשפ"ב בלבד!
- הנהלת 'דרשו' קבעה מספר פרמטרים שעל פיהם יקבעו מי יוכל להתקבל להרשמה לתכנית במילגות, כאשר המתקבלים לתכנית, יבחנו במבחן קבלה שיערך על הנלמד בתוכנית בחודשי החורף שבהם כאמור מאות הנבחנים בעלי הציון הגבוה יוכלו להכנס לתכנית במילגות מלאות.
- עד ערב חג הסוכות, יקבלו הנרשמים תשובה לבתייהם בדבר קבלתם או אי קבלתם למבחן הקבלה לתכנית.
- כל המתקבלים למבחן הקבלה יקבלו מלגה לפי הציון שלהם.

ההרשמה בעמדות נדרים פלוס בלבד!

טופס הרשמה למבחן קבלה - קנין הלכה

דוגמא
ההרשמה בעמדות נדרים פלוס בלבד!

לאור הביקוש הגדול של אברכים רבים להשתתף בתוכנית, והאילוץ שלנו המחייבים הגבלת מספר המשתתפים במילגות מלאות, נקבע סדר עדיפות שבמסגרת תינתן עדיפות לאברכים מגיל 30 ומעלה, וכן תינתן עדיפות לאלו שעדיין לא למדו את החומר הנלמד.

שם: _____ ת"ז / דרכון: _____ תאריך לידה: _____

כתובת: _____ טלפון: _____ נייד: _____

החומר שלמדתי כבר בעבר, ומקום הלימודים: _____

הל' שבת (שוה"ה, חזרה, הטמנה, בישול) _____ הל' שבת (מוקצה) _____ הל' שבת (מלאכות) _____

הל' בשר בחלב _____ הל' תערובות _____ הל' מליחה _____

הל' פסח (ט"ז חמ"ב, תמ"ז, חס"ו, וי"ד הל' הגעלת כלים) _____ הערות: _____

יש לפרט את כל הפרטים בטופס הרישום. אחרת ניאליץ לדחותו הרישום עד לתאריך "באב תשפ"ב" תשובות לרישום יישלחו במהלך חודש אלו

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

י"ל
לעילוי נשמתם
של מ"ה הרב
האסון במידות

גליון מס. 53 | תמוז תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

זהו מרפא לנע לשון הרע

קיום מצווה זו מזכה אותנו בתועלת נוספת: מניעת עוון לשון הרע.

המושג 'לשון הרע' מתייחס לקביעה, הממעיטה מערך הזולת או גורמת לו נזק או כושה ואינה משרתת מטרה מועילה כלשהי, גם אם קביעה זו עשויה להיות נכונה. מיד לאחר הציור לדון לכף זכות ממשיכה התורה באזהרה הנוגעת ללשון הרע, כדי ללמדנו שלומד זכות והימנעות מדברי לשון הרע קשורים זה בזה בקשר הדוק.

ה"חפץ חיים" אומר, כי ככל שנרכה לדון לכף זכות, כך תפחת כמות לשון הרע שנוציא מפינו.

אם מלכתחילה איננו חושבים בצורה שלילית על זולתנו, הרי שאיננו מסתכנים באפשרות, שמחשבות מסוג, שמחשבות מסוג זה תבואנה אי פעם לידי ביטוי. כאשר אנו נלחמים באופן מתמיד במחשבות שליליות, תמיד קיים הסיכון שידן של אלו תהיה על העליונה, ושכן אכן תמצאנה לכסוף את ביטוין המילולי. אם נצליח לקטוע, או לפחות לנטרל חשדות בעודם באכס, באמצעות לימוד הזכות, נמנע בכך את המצב בו מחשבות שליליות אורכות כמוחזק לשעת כושר, וחומקות מפינו כתכנית של לשון הרע.

ר' חיים שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, ממחיש את הקשר שבין מציאת כף הזכות ללשון הרע באמצעות סיפור המרגלים:

המרגלים נשלחו כדי לתור את ארץ ישראל לפני שהעם כולו נכנס אליה לדאשונה. כאשר שבו, דוחו באופן שלילי על מה שנגלה לעיניהם. העם האמין להם ובעקבות זאת נענשה האומה כולה בנדודים במדבר למשך ארבעים שנים נוספות, כנגד ארבעים הימים בהם עשו המרגלים את מסעם.

אנו יודעים שהעונש ניתן מידה כנגד מידה.

מדוע, אם כן, היה על העם לשהות ארבעים שנה במדבר, בזמן שדברי הדיבה נאמרו פעם אחת בלבד? היכן הצדק? היכן המידה כנגד מידה?

מסביר הרב שמואלביץ, שבני ישראל נענשו על שורשו של חטא זה – דחינו, על ארבעים הימים של ראיות היבטים שליליים בארץ. לולי היו רואים את הרע, לא היו מגיעים לידי הרצאת דיבת הארץ. לכן העונש אכן מהווה מידה כנגד מידה.

לדברי ה"חפץ חיים", כמעט כלל המקרים המופיעים בתורה, הדנים בעוון לשון הרע, מקורם באנשים שלא דנו לכף זכות. למשל, מרים ספרה לאחיה אהרן כגנתו של משה: "הלא גם בנו דיבר ה'" – אף אנו נביאים, ובכל זאת לא פרשנו מכני זוגנו – מדוע עשה זאת משה? אנו למדים, שמרים שגתה בהכנת המצב, משום שלא היה ברשותה המידע כולו: מרים לא ידעה, שאיש לא השתווה לדרגתו של משה בנבואה, ולכן מעשהו היה מוצדק.

אנו חושבים שאנו יודעים. לכאורה, הכל נראה ברור, ובכל זאת, לפעמים...

טובה רוטמן נזקקה לשמרטפית. במשך הערב כולו התקשרה למספר נערו, אך כולם היו עסוקות או לא נמצאו בביתן. היא כמעט נואשה, עוד מעט כבר יהיה מאוחר מדי לבצע שיחות נוספות. "אמא, אולי תנסי את אחות של החברה שלי, דסי אנגל?" בציעה אחת מבנותיה.

"לא יזיק לנסות. לא נעזרנו בה זמן רב. האם עדיין יש לנו את מספר הטלפון שלה?"

כעבור דקה כבר חייגה למשפחת אנגל.

"אה, דסי, אני שמחה שאת בבית. אני מקווה שאת יכולה לעשות לי את הטובה הזו. אני זקוקה לשמרטפית מחר בשעה שתיים בצהריים. זה חשוב מאד ואני מוכרחה לצאת בדיוור בשעה שתיים. את פנויה?" טובה

הייתה מאושרת כשרסי הסכימה, והניחה את השפופרת באנחת רווחה.

למחרת, בשתיים בצהריים עמדה טובה לבושה במעילה, מוכנה לצאת ברגע שרסי תגיע. הדקות נקפו אך לא נשמע כל צלצול פעמון. איש לא הקיש על הדלת או התקשר כדי להודיע שהיא תגיע מיד. השעה הייתה 2:05 ודסי עדיין לא הופיעה. טובה חייגה למשפחת אנגל, אך הקו היה תפוס.

דסי עשתה רושם של נערה כה חביבה. כיצד יכולה לנהוג בחוסר אחריות שכזו? טובה שתפה את משפחתה בתחושותיה לגבי נערה הנותנת את דברתה ומאכזבת את אלו הנותנים בה אמון. היא נשאה נאום חוצב להבות! – וההאזנה לו עד תומו נחסכה מהם בזכות צלצול הטלפון. טובה זינקה לעבר המכשיר. בעלה היה על הקו. כל מה שלא עלה בידה של טובה לומר עד עתה לחובתה של דסי, נפל בחלקו. היא סיימה באי אלו הערות לו מחמיאות ביותר לגבי משפחת אנגל. טובה יכולה הייתה להמשיך, אולם העדיפה לקצר, כדי לנסות לחייג בשנית את מספרם של האנגלים. הפעם הקו היה פנוי.

יכולים אתם לתאר את תדהמתה של טובה, כאשר גברת אנגל הדימה את האפרכסת ובתשובה לשאלתה, "דסי בבית?" אמרה "אה, זו את שהתקשרת אמש בקשר לשמרטפות? סיימת את השיחה וכנראה לא שמת לב, שכלל לא אמרת לה את שמך!"

תרומתו של לימוד הזכות אינו מסתכם רק בתיקון נטייתנו לדבר לשון הרע, אלא אף מעניק סיוע ראשוני לרעה חולה אחרת, שאינה מאובחנת, איננו מודעים לה והיא חמורה במיוחד דווקא בשל אלמוניותה: קבלת דברי לשון הרע מכלי לודא תחילה את נכונות המידע.

(הצד השני של הסיפור)

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

גיליון מס' 482 פרשת מטות
תשפ"ב שנה עשירית

להקדשות ולשותפות בהפצת
דברי התורה של רבינו זצוק"ל
053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

כל דפיה השיגוה בין המצרים

הגורם המרכזי לחורבן הוא הקלקול שנתקלקלו בין אדם לחבירו כמש"כ (יומא ט' ב') לא חרבה ירושלים אלא בגלל שנאת חינוס. והזמן גרמא לכתוב על ארחות חיי ה'בן אדם לחבירו' של רבינו זצלה"ה, אשר היוו מקשה אחת בהנהגותיו עם ה'בן אדם למקום' באופן מוחלט, ואף שמטבעו כמעט ולא היה לו שיג ושיח עם הבריות, מ"מ בכל צד המשתלשל מציווי התורה וההלכה היה איש רעים להתרועע, ואציין אי אלו שבינים מהמארג שנשתקף בזה מהשהיה בצילו ז"ל.

א. תפילה: באותם שנות השובע בהם נפלה בחלקי הזכות לקבוע תפילת שחרית כותיקין במניין רבינו זיע"א בביהכ"נ לדרמן, מעבר לכל המשתמע מכך, שפר חבלי להיות 'שכינו' של רבינו ! וכל זה בזכות מימרת חז"ל בברכות (ו' ב') שכל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו, רבינו הק' ראה זה הלכה למעשה להידבק במידותיו של מקום והשתדל לפקוח עין על מי שנעדר מהתפילה לדרוש בשלומם בנעימות ובחן, ה'מה קורה איתך?' של רבינו לא ימוש מליבי, [וכן שמעתי מעוד מתפללים שיבלח"א], וכאן המקום לעזור על מידות אלו שזכות פזורות בחלל כמש"כ ביערות דבש, והכל יכולים ליטלם לעילוי נשמתו ולקירוב הגאולה בב"א.

ב. אכילה: בכל ימות השבוע היה נזהר רבינו זצ"ל שלא לאכול בפני אנשים, והיה ממתין ארוכות עד שיתפנה החדר, וכשזמן הנץ מתאחר ורבים הבאים בשעריו פעמים לקח אף 40 דקות ויותר מריבוי השואלים, ורק כשהאחרון יצא היה נועל הדלת ופונה לסעוד את ליבו, בפת שחרית, לעומת זאת בשבת ההנהגה הייתה הפוכה, והיה החדר מלא על גדותיו, בטיפוסים שונים ומגוונים, וכמדומה שנהג כן מפני שידע שרצון הרבנית ע"ה בריבוי אורחים, עד שנחלשה וראה שזה מזיק לבריאותה, ואז החלו לסנן קמעא קמעא את האורחים'.

ג. גמ"ח: רבינו זצלה"ה היה מאד חרד לספרים שבספרייתו הגדולה, וכל ספר היה יקר חין ערכו בעיניו למאד, וכשהיה מבחין שספר מסויים נעדר היה טורד את מנוחתו, ופעמים ששיחת היום של רבינו עם ב"ב היתה: לאן נעלם ספר פלוני? ואעפ"כ לא היה נמנע מלהעמידם ולהשאילם לרבים, שמימרת חז"ל (כתובות נ' א') בשבח המשאיל ספרים לאחרים גברה על יקרת נכסיו, ומ"מ היה מקפיד להגביל זמן להחזרתם, וספרים שהיה חושש לגורלם היה אף מטמינם בארון נעול.

ד. זריזין מקדימין: רבינו זצוק"ל היה מספר תמיד מה ששמע ממחנתו ר' שכנא קולדצקי זצ"ל ששמע מחמיו רבי זרח ברוורמן זצ"ל שהיה תלמיד מהר"ל דיסקין, ופ"א כיבד את רבו הגר"ל בסנדקאות והברית הייתה אמורה להתקיים מיד לאחר הנץ, והגר"ל איחר מלהגיע ולקח ר' זרח את הסנדקאות לעצמו ואח"כ בא המהר"ל ושיבחו ע"ז שהתנהג בטוב, שאדם גדול הוא רק מעלה במצוה, ואילו זריזין מקדימין הוא חלק מגוף המצוה, ואעפ"כ היה מורה רבינו שאף שיש דין זריזין מקדימין מ"מ ראוי להתחשב בקרובים המבוגרים וכיו"ב, שב"א לחבירו זה גם עניין. ובזה נהג להיפך מסברת העולם שמבינים את הצורך להמתין עבור סנדק חשוב לברית עד לצהרים, ולעכב כולם לכבודו, אבל ענין ד"א וכבוד המשפחה אינם מחשיבים כ"כ. [אמנם בס' כל משאלותיך (עמ' שפ"ו) הביא שהיה פ"א שנסתפק בזה רבינו אם זריזין מקדימין עדיף מאדם גדול, והרי טובת הילד שיהיה אדם גדול, ולכן דעביד כמר עביד ואיך שירצה יעשה עיי"ש].

ה. כבוד חבירי: כשגייס שליט"א התארגן בשעטומ"צ והוא היה מקורב לרבינו ז"ל משחר טל נעוריו ורבינו היה מעורב בפרטי השידוך וכו', אולם כשבאתי לבשר לרבינו ע"כ, שמע והתעניין אצלי כמי שלא ידע מכלום תחילה ושחם בשמחתי וכו', ואח"כ יצאתי החוצה וסיפרתי לבני הבית, אמרו לי שאני העשירי שבא לבשר לרבינו... ולא אפונה כי עד היום מהדהדת בלבי השמחה ששמח עימי אז... !

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית ברכה רבקה רוזנברג ב"ר שלמה אריה ז"ל

היום

שבת כ"ד תמוז תשע"ט

ביקשו לשאול בדבר הצעת שידוך, שאביה של המדוברת שמו 'אברהם אליעזר', ונקרא בפי מכריו 'אברהם', ולבחור המדובר קוראים ומשתמשים בשם 'אברהם אליעזר' האם אפשר לעשות השידוך, והשיב מרן: לא כדאי. טען השואל, הרי מרן כותב בטעמא דקרא בשם החזו"א ששם המרוכב משתי שמות זה שם אחד ארוך, וא"כ 'אברהם אליעזר' אין זה נחשב שנקרא כלל 'אברהם'? ומרן ענה כיון שנראה כשם אחד יש בזה קפיידא [לא הלשון המדויק].

במהלך היום דפקו בדלת מספר בחורים וביקשו לשאול, לאחד החברים שלהם ביישיבה ניגר דם רב מהאף, עד כדי חשש פקוח נפש. במרפאה פלונית שהלך אמרו לו שצריך להתפנות לבית חולים, אך מכיון והוא תושב חו"ל ואין לו קופת חולים, יגבו ממנו ממון רב, ובאם יחכו עד מוצש"ק אולי יהיה אפשר לסדר את זה ללא עלות גבוהה, האם ללכת לבית חולים כעת או להמתין למוצ"ש? מרן חשב מעט והשיב שילך מיד לביה"ח ולא ימתין למוצ"ש.

יום ראשון כ"ה תמוז תשע"ט – נכנס אחד ואמר שמבקש ברכה להצלחה בעסקים, אמר לו מרן: אני נותן לך ברכה שתצליח בעסק התורה... חזר השואל וביקש 'גם בעסקים'. וחזר מרו והדגיש 'רק בעסקים של תורה'...

להתפלל

מתוך ספרו של רבינו "אורחות יושר"

יב. בשעת קדיש אסור אפ"ל להרהר בד"ת, ומעשה בחסיד א' שראהו חברו לאחר מותו שפניו מוריקות א"ל שזה עונש מפני שה' מדבר בשעת קדיש (מ"ב סי' נ"ו סק"א).

הקדיש הוא שבח גדול ונורא שתקנו אנשי כנסת הגדולה אחרי חורבן בית ראשון, והיא תפילה על חילול שמו יתברך מחורבן בית המקדש וחורבן ארץ הקודש ופיזור ישראל בארבע כנפות הארץ, ואנו מתפללין שיתגדל ויתקדש שמו יתברך כמו שנאמר [יחזקאל ל"ח כ"ג] "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני השם"

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שָׁנִים קָדְמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מְדוּר שָׁנִים קָדְמוֹנִיּוֹת - לַשְׁבּוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"י

פְּרִשְׁת מִסְעִי - רֹאשׁ יִשִּׁיבַת פּוֹנִבִּיז' הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל רוֹזֶנְבֶּרְג (כ"ז תמוז)

פְּרִשְׁת דְּבָרִים, גָּלִיּוֹן בֵּין הַזְמָנִים - יְרִיעָה כְּפוּלָה עַל הַקֶּשֶׁר הַמְּסֻתָּר עִם חֲכָמֵי הַקְּבֵלָה וְתוֹרַת הַנֶּסֶת (ה' באב)

עוֹד בְּקֶרֶב בֶּס"ד: עַל רֶשֶׁכָּה"ג הַגְּרַח"ע גְּרוֹדִינְסְקִי (ה' אב), וְעַל הַגְּה"צ רַבִּי אֱלִיהוּ דוֹשֵׁנְצֵר זצ"ל (כב אב)

נִשְׁמַח לִקְבֹּל מִקּוֹרְאֵינוּ הַנְּאֻמִּים מִסְמָכִים, תְּמוֹנוֹת, עוֹבְדוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת הַקְּשׁוּרִים לַהֲנ"ל

הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים שְׁאוּל קַרְלִיץ זצ"ל

שְׁמַחַת נִישׁוּאִי

סח רבינו: זכורני את שמחת נישואיו של רח"ש, השמחה התקיימה בביתנו, כיון שהוריו היו דחוקים מאוד בכסף, ורצו לחסוך בהוצאות, וערכו את החתונה בביתנו....

בשמחת שבע ברכות לבתו של רח"ש עם החתן רבי יונה אליהו זלושנסקי, נראים רבינו ורח"ש (מבדק על הכוס)

גִּמְר מִלֵּאכָה בְּבֵית

רבינו היה רגיל לשלוח לרח"ש את ספריו שחיבר, וכך עשה גם כשיצא לאור הספר 'דרך אמונה' על מעשרות. והנה בדיוק בעת ההיא התעוררה לרח"ש שאלה על היין שהיה עושה לעצמו בביתו, אם נחשב גמר מלאכה בבית, וא"כ לא ראה פני הבית אחרי גמר מלאכה, וממילא אין זה טבל ודאי או לא, ועיין בדרך אמונה ועל פי המובא שם עלה לו שאין זה טבל ודאי, ולא יוכל לעשר בברכה, והלך לרבינו לשוחח עמו, ורבינו אמר לו שהוא כן יכול לעשר בברכה כדין טבל ודאי. ואכן לשנה האחרת ואילך סמך על דבריו (מפי בנו הגר"ר ישעי' קרליץ שליט"א, ולא הארכנו בפרטים וממילא אין ללמוד מזה להלכה).

מתכבד בקריאת הכתובה תחת החופה בנישואי בת רבינו, נראים: קיצוני מימין, הגר"ש ברמן, מרן הסטייפלר, מרן הגר"א"ל שטינמן (אוחז בנר), הגר"ח"ש קרליץ, רמ"ג, החתן הגר"ש שטינמן

בְּרֹאשׁ מַעֲרַכַת הַכֶּשֶׁרוֹת

כאשר הקים מרן הגר"א מ"שך את מערכת הכשרות 'שארית ישראל' הציב בראשה את הגר"ח"ש זצ"ל, ורבינו סמך את ידו על כשרות זו שהיתה תחת פיקוחו והכוונתו של רח"ש. ופ"א הגיע אברך שהי' רגיל לקנות עופות שחוטים ולמלוך ולהכשיר אותם בביתו, ואחרי שנוסדה מערכת הכשרות הנ"ל והיו מוכרים עופות מוכשרים מהודרים במחיר זול, בא לרבינו לשאול אם יכול להתחילה לקנות בחנות את העופות הללו או שעדיף להמשיך להכשיר בביתו אף שהמחיר יקר יותר. וענה לו שצריך לדעת את המציאות, מה רמת הכשרות במליחה, ושישאל את רח"ש, ואם יאמר לך שזה בסדר אינך צריך להכשיר

בבית (והוסיף לו - המחיר אינו ענין לכאן, כי אם הכשרות לא בסדר צריך להוציא כל מחיר כדי לקנות מאכלים כשרים בלי חששות של איסורים).

"הרי ר' חיים שאול ביקש"

סיפר רבי ישעי' אפשטין שפעם ביקש ממנו רבינו שרוצה לבוא לקרית ספר לשוחח עם המרא דאתרא בענין הכשרות, וכשהתפלל, כי ידע שרבינו מעולם לא התערב ולא עסק בדברים כאלו, ענה לו בפשיטות שעושה כן מפני ש"ר' חיים שאול ביקש ממני לדבר עם הרב דשם, כדי שיאות להכניס את ההכשר שארית ישראל לעירו". כיוצא בזה אירע בשנותיה הראשונות לייסוד מערכת הכשרות 'שארית ישראל', שרבינו ניאות לבקר במאפיית מצות מכונה, בעיר קרית ספר, לבקשת רח"ש, נשאל אז רבינו על מה יצא מגדרו להסכים, והשיב "הרי ר' חיים שאול ביקש ואי אפשר לסרב לו"...

הַיַּחֲדָה שִׁיכּוֹל לַדְּבַר עַל בִּטּוֹל תּוֹרָה

פעם דיבר רח"ש על ענין ביטול תורה, ואמר כי אין בדורנו מי שיכול לדבר על ענין ביטול תורה, חוץ מאחד מקמניץ ושמו מלכיאל ויטקומר, שלמד קודם בברנוביץ' ואחר כך בקמניץ והיה שקוע כל דיבורו ועומק מחשבתו רק בעיון התורה, והיה מדבר בדרך מהישיבה לאכסני' במנחת חינוך ועוד, וכן הבחור הרשל גראנוביצר, ובסוף אמר לי "היום אפשר לומר כן על רבי חיים קניבסקי" (אחת שאלתי עמוד ק"מ מעדות תלמידו ר"מ ויספיש).

הַמַּסַּכַת הָאֲרוּכָה בִּיּוֹתָר

סיפר רבינו שבילדותו שמע בשם הגר"א כי מסכת ברכות היא הגדולה בש"ס (במספר מילות הגמרא), וכשלמד בישיבה בחורים התווכחו בזה, והיו שאמרו שמסכת בבא בתראה ארוכה יותר, ופעם רח"ש בחיבתו לתורה ספר את תיבות הגמרא ומצא כי אכן מסכתא בבא בתראה היא גדולה יותר ממסכת ברכות במספר המילים שלה!.

(ספר כל משאלותיך בנוסח דומה פרשת בחוקתי עמוד תכ"ז).

[והנה בתשובה בכתב יד לשואל השיב רבינו כי כפי הנראה השמועה הלזו אינה נאמנה, ועכ"פ כיום שיש אפשרות לבדוק במהירות את מספר המילים באמצעות תוכנות מחשב, מצאו כי המסכת בתלמוד בבלי עם מספר המילים הגדול ביותר הוא מסכת שבת

רבינו, רח"ש קרליץ, נכדו חתן הבר מצוה מאיר זלושנסקי, אביו רבי יונה אליהו זלושנסקי

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

הכוח לעמוד בניסיונות – חיזוק היראה

אמרו חז"ל (סנהדרין ז, א) לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהינום פתוחה לו מתחתיו. דיין צריך לפסוק את הדין, ותלוי בידו מה שהוא יפסוק לזכות או לחובה, ולפעמים יש לחצים, וצריך לעמוד בניסיון שיהיה דין צדק, ועל זה אמרו כי העצה היא, שידע שהוא כאדם שיש חרב מונחת לו בין ירכותיו, וגם גיהינום פתוחה לו מתחתיו.

וחרב וגיהינום הם שני עניינים: 'חרב' זה משל לייסורי העולם הזה, ו'גיהינום' זה ייסורי הנפש בעולם הבא, והיינו שצריך לזכור שיש ייסורי הגוף וייסורי הנפש, וזוהי העצה לדין, שיעמוד בניסיון על די הפחד הזה, שיראה את עצמו, והיינו שיהיה ברור לו, כמו ראייה, בבהירות, שאם הוא מטה את הדין חס ושלום, אפילו משהו שלא בדיוק כחוט השערה, אזי יש חרב בעולם הזה, ייסורים איומים, וגם ייסורי הנפש בעולם הבא.

וייסורי הנפש הם יותר גדולים מייסורי הגוף, כי הגוף יש גבול כמה ייסורים הוא יכול לסבול, ויש ייסורים קשים שהגוף לא מחזיק מעמד בהם, אבל הנפש קיימת וסובלת גם את הייסורים הקשים ביותר, ואין לשער איזה ייסורים איומים יכול להיות, כי הנפש זה דבר רוחני, והנפש קיימת והייסורים נמשכים, כמו שמובא בגמרא (גיטין נ, א) על בלעם וטיטוס ואותו האיש שנדונים בגיהינום לדורי דורות, וכל הזמן הייסורים נמשכים.

טבע המידות בנפש לאחר מיתה

ומסופר שם בגמרא כי אונקלוס לפני שהתגייר, רצה לדעת האם כדאי להתגייר, והעלה בכשפים את בלעם וטיטוס ואת אותו האיש, ובלעם וטיטוס אמרו לו שאם הוא רוצה להיות מאושר, שיעשה צרות ליהודים, כי כל המצר לישראל נעשה ראש, והיינו שיקבל כבוד, ויהיה מכובד, ושאל אותם אונקלוס מה איתם, האם יש להם גיהינום או גן עדן, והשיבו כי יש להם גיהינום איום, שאין לשער את הייסורים, ואף על פי כן אמרו לו שיעשה צרות לישראל.

ומור"ר הגרא"א דסלר זצ"ל אמר כי ראינו מכאן שהמידות הרעות נשארות בנפש גם לאחר מיתה, מפני שמידות הם טבע הנפש, וגם כשהנפש היא בלי גוף, עדיין המידות הרעות קיימות, כמו אצל בלעם וטיטוס.

ומובא בגמרא שם, שאחר כך העלה אונקלוס גם את אותו האיש, שהיה יהודי מומר, והרגוהו, כמו שמובא בגמרא (סנהדרין מג, א) שיצא להיסקל על שכישף והסית והדיח את ישראל, 'כישף' היינו שעשה כשפים, 'והסית' את היהודים, 'והדיח' את הציבור, ודנו אותו למיתה כדן מכשף ומסית ומדיח.

והוא גם כן אמר לאונקלוס שיש לו גיהינום איום ונורא, ושאל אותו אונקלוס מה כדאי לעשות, והשיב אותו האיש: 'טובתם דרוש, רעתם לא תדרוש', והיינו שיעשה רק טובות ליהודים, וייהרר שלא לעשות להם צרות.

ההבדל בין ישראל לאומות

ואמרו על זה בגמרא שם, תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם, ושמעתי ממור"ר הגרא"א דסלר זצ"ל שביאר בזה, כי בלעם כיון שהיה גוי, למרות שהיה נביא, אבל הנפש הייתה עם מידות רעות של גוי, ולכן אמר לעשות צרות לישראל, וגם לאחר מיתה נשארו המידות הרעות בנפשו, אבל אותו האיש היה עם נשמה יהודית, ולכן למרות שהיה רשע, אבל בטבע הנפש היו מידות של ישראל, ולכן אמר לעשות רק טובות לישראל.

וכבר אמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, וזהו ההבדל בין ישראל לאומות העולם, ומדוע? כי הקב"ה 'בחר' בנו מכל העמים, ועשה אותנו מובחרים עם מעלות ומידות טובות מיוחדות, וגם גוי שמתגייר מקבל את הטבע הזה.

וזהו שמובא בגמרא (שבת לא, א) על הגר שביקש להתגייר על מנת שילמדוהו את כל התורה על רגל אחת, ויש לפרש כי הוא רצה לדעת מה ירוויח אם יתגייר, שהרי הוא יכול להיות גוי ולקיים שבע מצוות בני נח וכבר יצא ידי חובתו, וביקש לשמוע על רגל אחת, דהיינו בקיצור, לשם מה כדאי לו להתגייר?

ואמר לו הלל ידעלך סני לחברך לא תעביד, והיינו שעל ידי הגירות יקבל מידות טובות, שלא יעשה לחברו את מה ששונא שיעשו לו בעצמו, ובאמת זהו הפסוק ואהבת לרעך כמוך, והלל רק אמר זאת בשב ואל תעשה (ועיין מהרש"א), ונתכוון להשיבו כי כשיתגייר יקבל נשמה יהודית, ועל ידי זה האופי משתנה ומקבל מידות טובות בטבע הנפש, וזהו הרווח.

יראת שמים העצה היחידה נגד היצר

וכתב רבי ישראל סלנטר באגרת המוסר, כי מה שאמרו לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת בין ירכותיו וגיהינום פתוחה מתחתיו, זה שייך ונוגע גם לכל אחד ואחד, כי כל אדם הרי הוא דיין לעצמו, שצריך להחליט על ההנהגה שלו מה לעשות, האם כך או כך, ומצד אחד יש יצר הרע חזק מאד, והיצר הרע מפתה ומפתה את האדם, עד שאינו מרגיש כלל שזה היצר הרע, וחושב שזה הוא בעצמו רוצה את הפיתויים, אבל זה לא הוא, אלא היצר הרע מפתה אותו! והאדם הוא כמו 'דיין' לעצמו, שצריך להחליט על הנהגתו האין להתנהג. והעצה היא חיזוק היראה, לזכור שיש 'חרב' – ייסורי העולם הזה, וגם 'גיהינום' – ייסורי הנפש, והיראה הזו, יראת שמים, היא העצה היחידה להתגבר על היצר הרע.

ומה העצה, כיצד עושים זאת למעשה? מעשה שהיה באדם אחד שסיפר לי שהוא משמש בתפקיד ציבורי, שיש בידו לעשות טובות לאנשים ולהיפך, כדן ושלא כדן, ויש עליו לחצים איומים מכל הצדדים בעניינים ציבוריים התלויים בו, והוא עומד בניסיון ועושה הכל לפי הדין, ומדוע? מפני שהוא יראה יראת שמים, כשלמד בישיבה בצעירותו, הוא ראה אנשים גדולים בעלי יראת שמים, וכשראה אותם ראה את הפחד, מה זה יראת שמים, ועל ידי זה גם הוא קיבל יראת שמים, וזה השפיע עליו לכל ימי חייו.

שני מיני תורה תבלין ליצר הרע

אכן מי שלא ראה יראת שמים, ואין לו את מי לראות, מה העצה עבורו? על זה אמרו חז"ל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ומובא בגמרא (ב"ב טז, א) שאם ביום הדין יטען האדם, הרי היה לי יצר הרע, ומה הייתי יכול לעשות? ישיב לו הקב"ה: בראתי לו תבלין! ואמנם כן יש יצר הרע, אך אני שעשיתי את היצר הרע, עשיתי גם את העצה נגדו. ואם לא היה יצר הרע לא היה שייך שום שכר, כי יצר הרע אין נסיונות, ואין סיבה לעשות עבירות, ועל מה מגיע שכר. לכן יש יצר הרע וצריך להתגבר עליו, אבל יש עצה – התורה תבלין.

ובאגרת המוסר לרבי ישראל סלנטר כתב, שבאמת כל דברי התורה הם תבלין ליצר הרע, וגם מי שלומד פרק יסור שגנח את הפרה, זה מועיל להינצל גם מלשון הרע וכיוצא בו, מצד סגולת קדושת התורה המקדשת נגד היצר הרע, אבל יש תבלין יותר טוב, שמועיל ישר כנגד היצר הרע, והוא ללמוד לכל עבירה את תורת אותה העבירה, ולמשל ליצר הרע של חמדת הממון יש תבלין מיוחד על חמדת הממון, ולחמדת הכבוד יש תבלין מיוחד על חמדת הכבוד, לעסוק בדברי מוסר המיוחדים לזה, וזהו התבלין שמועיל ישר נגד היצר הרע.

ובמסילת ישרים פרק ה' כתב שאם הקב"ה שברא את האדם וברא את היצר הרע, הוא גם ברא את התורה תבלין לו, ודאי שזוהי העצה היחידה ואין עצה אחרת, כי זוהי העצה שהקב"ה עשה, תורה תבלין, וכאמור כל תורה היא תבלין, אבל יש גם תורה מיוחדת לכל יצר הרע.

תיקון המידות – עם העצות המועילות לזה

ולמשל חמדת הממון, זה יצר הרע של חמדת הממון, וידוע לי מעשים שהיו באנשים שרצו להרוויח ממון, והלכו ומכרו וקנו מצד חמדת הממון, והסוף היה שהפסידו, ונחלו בייזונות עצומים.

וצריכים לדעת שחמדת הממון היא טעות, כי כבר בראש השנה גזר ימי יעני ומי יעשר, והכל תלוי בזכויות ולא בדרך הטבע, וחמדת הממון היא חטא, כי זה חסרון אמונה! ואם צריך פרנסה יש להשתדל בצורה נורמאלית, אבל להתחכם להרוויח עוד יותר ויותר? **אחרי שכבר יש פרנסה ומסתדרים, אם מחפשים להרוויח עוד זה יצר הרע וחטא**, והסוף הוא בייזונות.

ולכל יצר הרע יש תבלין ועצות. כגון מידת הכעס, כבר סיפרנו את המעשה באחד שהיה כועס הרבה בביתו בערב שבת, וקיבל עצה האין להיגמל, שישתוק ולא יצעק בשעת הכעס, ובמשך הזמן ההרגל נעשה טבע עד שנגמל לגמרי מן הכעס. וכן לכל מידה יש את העצות המיוחדות כנגדה.

וכבר כתב רבי ישראל סלנטר (אור ישראל מכתב י"ד) שאם אדם רק מתפלל תפילה לשינוי הטבע של המידות הרעות, זה כמו שיתפלל לראות בלי עיניים, שזה לא שייך, וצריך לעסוק בעצות המיוחדות המועילות לתיקון המידה. והתפילה רק יכולה להועיל שיהיה לו סייעתא דשמיא שימצא איזה עצה, אבל תפילה לא מועילה ישר נגד הטבע, וצריך ללמוד מוסר לידע את הדרכים והעצות הטבעיות לתיקון כל מידה ומידה, וזהו התבלין ליצר הרע.

וכבר הזכרנו את מידת הכעס. וכן מידת הגאווה, אם אדם מחשיב את עצמו, וזהו מידה רעה ויצר הרע, וצריך לדעת מה שכתב באגרת הרמב"ן: "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך", על כל אדם אתה צריך לחשוב שהוא יותר גדול ממך, וגם אם הוא פחות בעל מדרגה, "הוא שוגג ואתה מויד", יכול להיות שהוא שוגג במעשיו, כי הוא לא קיבל חינוך, ואינו יודע, ואילו אתה מויד, כי אתה יודע יותר ממנו, ואתה יותר חכם ותלמיד חכם, ואתה מויד במה שאינך מקיים, לכן אם אתה מחשיב את עצמך יותר ממנו וזהו טעות, וזו גאווה.

והרי על גאווה נאמר (משלי טז, ה) תועבת השם כל גבה לב, והוא תועבה לפני השם, אם אדם מחשיב את עצמו משהו, הוא כבר תועבת השם, ואם הוא תועבת השם וכי שייך שיזכה לסייעתא דשמיא? הרי הוא תועבה, רח"ל. ולכן צריכים לידע את הדרכים והעצות שלא להרגיש חשיבות.

ובמסילת ישרים האריך בזה בשני פרקים (פרק י"א ופרק כ"ב) איך אדם יבין שאין לו שום סיבה להחשיב את עצמו. וכן כתב בחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ט) שאם אדם רואה איזה מעלה בעצמו, צריך לשמוח במעלה, ולהודות להשם שנתן לו את המעלה, אבל לא להרגיש חשיבות! ואם הוא מרגיש חשיבות זו כבר גאווה, ויש גבול דק בין הרגשת 'שמחה' במעלה להרגשת 'חשיבות' במעלה, וצריך לשמוח אבל לא להרגיש חשיבות, כי כל המעלות שיש לו זה חסדי שמים, ואין זה כוח שלו, אלא חסד ורחמים מן השמים.

הנאת הכבוד – על חשבון העולם הבא

וכן יש מידה רעה של חמדת הכבוד, ובאבות פ"ו אמרו שאחד מהדברים שהתורה נקנית בהם זה 'מתרחק מן הכבוד', וחמדת הכבוד היא יצר הרע, וכבר האריך המסילת ישרים בפרק י"א בגודל חמדת הכבוד, שדוחק את האדם יותר מחמדת הממון, וזה טבע האדם שחומד ורוצה כבוד, שהוא הנאה נפשית, אך הכבוד בעולם הזה הוא על חשבון העולם הבא.

וכל הנאות העולם הזה מורידים עולם הבא, כי הוא מחשיב ואוהב את העולם הזה, ובחובות הלבבות (שער חשבון הנפס פ"ג חשבון כ"ה) כתב "כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא יתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא, ואמרו העולם הזה והעולם הבא כשתי צרות, כאשר תרצה אחת מהן תקציף השנית", כמו שתי נשים של אדם אחד, שכל אחת שונאת את השנייה, כך העולם הזה והעולם הבא הם תרתי דסתרי.

ובפרט כבוד, שהוא הנאה נפשית, ולא רק הנאה גשמית, הרי זה מוריד יותר עולם הבא, כמו שכתב בכתר ראש (אות קל"ז) "אינו דומה הניכיון בעולם הבא עבור הנאה גולמית של מעדנים מהניכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית", וכן כל הנאות העולם הזה מורידות עולם הבא, והם גיהינום, כמו שכתב באגרת הגר"א שכל ההנאות יהפכו בקבר למרה.

הצורך וההכרח בקביעות לימוד המוסר

והעצה נגד כל המידות הרעות היא לימוד המוסר, לקבל יראת שמים, ובכוח היראה אפשר להתגבר נגד היצר הרע, כמו שאמרו לראות את עצמו כאילו חרב מונחת בין ירכותיו וגיהינום פתוחה מתחתיו, ולכן צריך לעסוק בספרי יראה, ובפרט השערי תשובה מדבר מאד על יראת שמים, ומסביר את זה מאד, וזהו העצה. ברוך השם שמן השמים נתנו לנו עצות האריך לקיים את כל התרי"ג מצוות, ויש שערי תשובה ועוד ספרים על יראת שמים, שנותנים כוח וחיוזק לקיים בשלמות את כל חובות הלבבות, וגם במעשים.

ולמשל חמדת הכבוד, להיות 'מתרחק מן הכבוד' זה מחובות הלבבות, וזו זכות להצלחה בתורה, ושלמות האדם, להתרחק ולברוח מן הכבוד, וראיתי כאלה שזה טבעם, שאינם סובלים כבוד, וזו מדרגה ומעלה מיוחדת.

וכבר דיברנו בעבר כי יראת שמים היא מצוה בפני עצמה, ויש בה הרבה מדרגות כמו שכתב בשערי תשובה (ג, יז), אבל היא גם אמצעי לקיום כל התרי"ג מצוות, והיא העצה נגד היצר הרע על כל צעד ושעל, רק יראה! להוסיף יראת שמים, והדרך להוסיף יראה היא לימוד ספרי המוסר.

ובישיבות יש סדר קבוע ללימוד המוסר בכל יום חצי שעה לפני תפילת מעריב, ולא כולם מבינים את זה, שאין זו מידת חסידות, אלא זה ממש חיוב וצורך חיוני, ליראת שמים, ולהתמדה בתורה, ולכל התרי"ג מצוות, זה צורך חיוני והכרחי! כי אם אין יראת שמים – נכשלים, ומי שחושב אחרת זה טעות.

וכן בעלי משפחה שאינם יכולים ללמוד בסדר המוסר שבישיבה, אם יש זמן קבוע בכל יום קצת, אפילו חמש דקות, שלומדים איזה ספר מוסר שמביא ליראת שמים, זה משנה את האדם, כי דבר שהוא קבוע ותמידי – משפיע! כמו שכתב (איוב יד, יט, ועיין אדרי"ג פ"ו) אבנים שחקו מים, והדברים ידועים, וכבר סיפרנו בזה מעשים שהיו, איך שהמוסר משפיע לשינוי כל חי האדם.

וזה בדרך הטבע, אך גם בסייעתא דשמיא, כי הבא לטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), וכיון שהוא לומד מוסר, הרי הוא 'בא לטהר', שרוצה להיות ירא שמים, ומן השמים מסייעין אותו, ומלבד התועלת בדרך הטבע, יש גם סייעתא דשמיא, ואם יש סייעתא דשמיא זה כבר יותר, למעלה מהטבע!

החיים המאושרים עם האמונה

וכן אמונה, אם אדם חי עם האמונה, הוא תמיד רגוע ומאושר, מפני שידע שני דברים: הא' שהכל בידי שמים, וב' שכל דעביד רחמנא לטב עביד, וכיון שהכל בידי שמים, ממילא אין אדם יכול לגרום לו שום קשיים, וגם אם אדם מצער אותו, זה לא האדם מצער אלא מן השמים, והרי כל דעביד רחמנא לטב עביד, וממילא גם הצער הוא לטובתו.

ונמצא שהאדם שציער אותו עשה לו טובה, וצריך לחשוב מה הטובה, ועל כל פנים זוהי טובה, כי כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכל מה שמן השמים זה לטובתו של האדם, וגם הצער לטובתו, כדי לעורר לתשובה, כי הצער מגיע מן השמים, ומעורר לחשוב למה זה מגיע לי ומה רוצים ממני בשמים, ומבין שרוצים תיקון, לתקן את הלב והמחשבות, ולחיות יותר עם אמונה, 'מה השם דורש ממך'. ומי שחי עם האמונה הוא אין לו קפיצא על שום אדם.

כל העניינים שהזכרנו: חמדת הכבוד והממון והנאות העולם הזה, וכן כעס וגאווה וכל מיני יצר הרע, הם עניינים של חובות הלבבות, התלויים בלב, שאפשר להפסיד ואפשר להרוויח, והעצה לכל הדברים היא לימוד ספרי המוסר, ומן השמים יזכו אותנו בספרי מוסר שהלב יהיה לב יהודי, כמו שמסופר על אדם גדול שראה אחד הלומד בספר חובות הלבבות, ואמר לו, תדע לך שזהו שולחן ערוך של אידישקייט, של יהדות, שולחן ערוך של הלב, מה זה לב יהודי, לב כשר, שיהיה לב כשר עם חובות הלבבות.

אשרינו מה טוב חלקנו שמן השמים נותנים לנו את כל האפשרויות לזכות לחיי נצח מאושרים, ויהי רצון שנוכה כלנו, כל אחד ואחד וכל עם ישראל, לחיי נצח מאושרים, גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

דברי רבינו שליט"א לדינר שהתקיים השבוע לטובת ישיבת מיר

ברוך השם בישיבת מיר בירושלים יש הרבה בני תורה, אלפים שעוסקים בתורה, ומי שעוזר למי שעוסק בתורה, כל העסק התורה והזכויות האלה שייכים לו! כמו יששכר וזבולון, שיששכר לא מפסיד, וזבולון מרוויח כאילו שגם הוא עוסק בתורה, כל עסק התורה של יששכר זה כאילו שגם הוא עוסק, ויש לו את הזכות של עסק התורה.

עסק התורה זה דבר ש'אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא', מי שעוסק בתורה זוכה גם לחיים טובים בעולם הזה, אשריך בעולם הזה, בזכות התורה, זה הזכות לחיים הכי מאושרים, וגם מי שתומך תורה מקבל את אותם הזכויות של מי שעוסק בתורה לחיים מאושרים בעולם הזה, יותר מכסף! חיים מאושרים ממש, עם שמחות ונחת מהמשפחה.

זהו הרווח הגדול שזוכים אלו שתומכים בתורה, בפרט בישיבת מיר, שזה מקום תורה גדול מאד, עם השורשים של המייסדים, רבי אליעזר יהודה פינקל, רבי חיים שמואלביץ, וכל ראשי הישיבה זכרונם לברכה, וגם עכשיו, ראש הישיבה כיום, הרב פינקל, שגם כן עוסקים במסירות נפש להרבצת תורה, לציבור גדול מאד, של אלפים העוסקים בתורה.

וכל הזכויות האלו שייכים גם לאלו שתומכים מכספם, וזוכים בזה גם לחיים המאושרים בעולם הזה, ובעולם הבא בודאי, העולם הבא זה עוד יותר, ואין לנו מושג בעולם הבא שלהם, אבל גם בעולם הזה, זוכים לחיים הכי מאושרים, אלו התומכים, שיזכו שיתרמו עכשיו לישיבת מיר בעזרת השם, ונשמע בשורות טובות וסייעתא דשמיא לכל מה שצריך.

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת מלכה שרה מווגלינסקי ע"ה ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע י"ז בתמוז תשע"ה - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרבנית מרת שולמית אדלשטיין ע"ה בת הג"ר מרדכי שמואל זצ"ל נלב"ע ט"ו תמוז תשי"ד - תנצב"ה	לעילוי נשמת הגאון רבי יעקב יהודה ברוורמן זצ"ל ראש ישיבת מאה שערים נלב"ע י"ט תמוז תש"פ - תנצב"ה	לעילוי נשמת גאב"ד שארית ישראל הגאון הגדול רבי חיים שאול קרליץ בן מרן הגאון רבי מאיר זצוק"ל נלב"ע כ' תמוז תשס"א - תנצב"ה
--	--	--	--

הלכות והנהגות

ממרן פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת מטות תשפ"ב | גליון יא'

נושא בהלכה בפרשת השבוע אכילה בכלים שאינם טבולים

מתוך גליונות ספר "ויגד משה" על התורה הנמצא בשלבי עריכה ע"י הגאון רבי שלום מאיר ולך שליט"א

אבל בספר "טבילת כלים" (פ"ג הערה כד) מביא מהגר"ח קנייבסקי זצ"ל בשם רבינו החזון איש שאסור לאכול ולשתות בכלי שאינם טבולים. וכן דעת הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל. מיהו בשעת הדחק יכול להקל בכלי זכוכית שהחייב טבילה בהו רק מדרבנן, ואפשר דאפילו בכלי אלומיניום יכול לסמוך שחייבין בטבילה רק מדרבנן ולהקל בשעת הדחק להשתמש בהו כשאינם טבולים, ושעתי שכן צידד הגרש"ז אורבאך זצ"ל.

שוב הראוני שבחידושי החתם סופר ליוורה דעה (שנדפס לראשונה מכתב יד לונדון תשט"ו) כתב (סוף סימן קכ) וזו לשונו: "ויש ליזהר מלשתות בבית המומר בכליו, שהרי צריכים טבילה כשקנאם מן הגוי ואסור לנו להשתמש בהם אפילו באקראי בלא טבילה".

ומעכשיו, מאחר שנתגלה שרבינו עמוד ההוראה החתם סופר זצ"ל אוסר, בטלה דעתי ולא אוכל להקל לאורח לאכול ולשתות בכלי שאינם טבולים אפילו בכלי זכוכית שחייבין רק מדרבנן, ומה עוד דמסתברא שאפילו המקלילין בזה אם היו יודעים שרבינו הגדול החתם סופר זצ"ל הורה לאיסור לא היו מתירין.

אמנם בבעל תשובה שמתארח בבית הורים או ידידים מחללי שבת בפרהסיא שדינם כעכו"ם, אולי יש לימוד זכות להתיר. דהנה מה שכתב בחתם סופר דגם בכלי מומר אסור לשתות בלא טבילה, היינו משום דלשיתנו קאזיל. דכתב בחידושי שם דהקונה כלי ממומר אינו חייב בטבילה, דמומר אינו כעכו"ם לענין זה. מיהו ב"אבני נזר" (יו"ד סימן קט) מצדד דהקונה כלי ממומר חייב בטבילה, שמומר הרי הוא כעכו"ם. וכן יש מגדולי הפוסקים ובפרט באונגרן שהחמירו כן, ובפרט בכלי מתכת שחייבים בטבילה מדאורייתא. וכתב שם דאם כן הוא הדין שכל זמן שהכלים ברשות המומר הרי הם כבשרות עכו"ם שעדיין לא נתחייב בטבילה, ומותר להשתמש בכליו בלא טבילה.

ועיין שם דמסיק בצריך עיון, וכן מצדד ב"דעת כהן" (סימן רכז) דמהאי טעמא מותר להשתמש בכלי מומר בלא טבילה.

מיהו רבים מהפוסקים סוברים שהקונה כלי ממומר אינו חייב בטבילה, דמומר אין דינו כעכו"ם לענין זה. ועיין עוד ב"לבושי מדרב"י" (סימן רמא) שמצדד דאפילו נימא דמומר הרי הוא כעכו"ם מיהו זהו רק במשומד שנטמע בין הנכרים, אבל מחלל שבת בפרהסיא אין דינו כעכו"ם לענין זה. ומה עוד שבמחללי שבת בזמנינו יש לדוןם כתינוקות שנשבו שאינם כעכו"ם. וכל זה צריך עוד בירור, ולמעשה נראה כמו שכתבתי.

וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים (במדבר לא, כג)

מצוי בבעלי תשובה שמוזמנים לבית הורים או ידידים ונותנים להם לאכול ולשתות בכלים שאינם טבולים, וכן נתברר שכמעט כל המלונות והמסעדות אינם מטבילים הכלים, ונשאלתי אם מותר לאורח בבית מלון לאכול ולשתות מהכלים שם.

הנה יש לצדד דהא דמבואר בקדמונים וברמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורים ה"ג) וברמ"א (סימן קכ סוף סעיף ח) שאסור להשתמש בכלי שאינם טבולים, אין הגדר שחל בכלי איסור השתמשות, והיינו שכל זמן שלא נטבל הכלי יש בו טומאה ואסור להשתמש בו. [ולפי זה חיוב טבילת כלים הוא מצד החפצא, שמצד טומאת הכלי גופא טעון טבילה]. אלא באמת חיוב הטבילה עיקרו הוא רק חובת גברא בלבד, ואינו מצד החפצא. והא דאסור להשתמש בו הוא רק משום דעל ידי זה נמצא דביטל הגברא מצות טבילה, שמצותו לטבולו קודם השימוש, ולכן על ידי שמשמש בו קודם הטבילה נמצא דמבטל חובת טבילה.

ועיין ב"ישועות יעקב" וב"ביאור הלכה" (סימן שכג) שמדאורייתא מותר להשתמש בכלי קודם טבילה, ועל כרחך דמדאורייתא אין החיוב טבילה מצד טומאת הכלי, שהרי מותר להשתמש בו קודם הטבילה. ואם כן שפיר יש לומר דהא דרבנן אסור השימוש קודם הטבילה אין זה שרבנן חידשו גדר טומאה בכלי, אלא רבנן רק חייבו להטביל קודם השימוש, וכמו שביארתי.

ולפי זה נמצא שרק מי שמוטלת עליו חובת הטבילה אסור להשתמש בו קודם טבילה, שעל ידי זה נמצא שביטל המצוה. אבל במי שאין עליו מצוה לטבולו מותר להשתמש בו. ויש לומר, דאף שאין החיוב טבילה רק על בעל הכלי אלא גם על המשתמש בכלי, וכמפורש להדיא בשולחן ערוך (סימן קכ ס"ח) דאף שישראל ששאל כלי מעכו"ם פטור מטבילה מכל מקום אם שאל כלי מישראל שקנאו מעכו"ם לצרכי סעודה, שנתחייב בטבילה ביד הקונה, צריך השואל להטבילו קודם השימוש. ומבואר להדיא דאחר שכבר נתחייב הכלי ביד הראשון בטבילה חל החיוב על כל המשתמש בו לטבולו קודם שמשמש בו.

מכל מקום מסתברא דלא נתחייב בטבילה אלא המשתמש בכלי שברשותו, כגון שואל או שוכר שבידו לטבול הכלי. אבל מי שאין הכלי ברשותו כלל, כגון אורח בבית חבירו שאין בידו להטביל הכלי כלל, לא נתחייב כלל בטבילה. ואם כן נמצא שמותר לאורח לאכול בבית חבירו קודם טבילה.

מלשכת הגזית

בימים אלו הגיע על שולחנו של מרן שליט"א שאלה מעניינת כפי ששאל אחד העשירים הנכבדים המתגורר בארה"ב.

העשיר שאל מכיון שהוא מקבל דבר יום ביומו להיתב הדואר שלו עשרות ואולי מאות מכתבים מיהודים רבים מרחבי העולם הזקוקים לעזרה דחופה ומבקשים ממנו שיתרום עבורם מכספו למען החיות את נפשם ונפש בני ביתם.

ושאלתו קמיה מרן שליט"א, האם הוא מחויב על פי דין תורה לתרום לכל אחד מאותם מבקשים שהלא אסור להעלים עיניו מהצדקה וכפי שהזכרנו בתוה"ק בלא תעשה דלא תאמץ ולא תקפוך, או דנימא שהלא ד"לא תקפוך" הוא דוקא כשהעני מגיע באופן אישי לביתו ומבקש ממנו צדקה פנים אל פנים ולא באמצעות מכתב בלבד?

מרן שליט"א השיב על אתר דבכהאי גוונא אין חיוב לתרום לכל אחד מאלו המבקשים במכתב, וכמובן שאין עוברים על איסור של "לא תאמץ ו'לא תקפוך".

מרן שליט"א אף פתח את דברי הרמב"ם והראה לשואל את מה שפסק (פ"ז מהל' מתנות עניים) וזה לשונו: "וכל הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו עובר בלא תעשה וכו' ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם שנא' אל ישוב דך נכלם", והנה, מדברי הרמב"ם חזינן להדיא שכל האיסור הוא שלא לבייש את העני העומד לפניו ומתחנן על נפשו, ולפי זה אם העני שלח מכתב ומבקש את תרומתו ולא ביקש באופן של פנים אל פנים לא עבר על הלאוים של "לא תאמץ ו'לא תקפוך".

מרן שליט"א העלה על אתר בפני בני ביתו בענין כך שאלה נוספת, מה יהיה עם העני התקשר טלפונית לעשיר ושוחח עמו אודות מצבו העגום והקשה, האם בכהאי גוונא כן יהיה מחויב העשיר לתרום לו, שכן שייך קצת בזיון בזה, או דנימא דמכיון שלא התראה עמו פנים אל פנים אז אינו כ"כ בזיון עבורו, וצ"ע בדבר.

(תשובות והנהגות ח"ה סימן רנט)

הדברים נערכו מתוך ספרי מרן רבינו שליט"א ורשימות תלמידים ונועדו לעורר לב המעיין

הדרכות והנהגות

סנאמרו ע"י מרן רבינו שליט"א לבני הישיבה דק" - ולדמ"ם ומחנכים

חשיבות שמירת הכשרות

לא מכבר שלחו ראשי הקהילה החרדית בשוויץ מכתב קמיה מרן שליט"א ושאלתם בפהם.

וגופא דעובדא הכי הווי: יהודי שבעבר לא היה שומר תורה כלל הגיע להתגורר בקרב קהילתם, ודבריו בפיו שהוא מבקש עתה לחסות תחת כנפי השכינה ולהתקרב ליהדות, אולם תוך כדי שיחתם עמו הוא אמר להם שאין הוא יכול בשלב ראשוני לקבל על עצמו מדאי הרבה דברים שכן פוחד הוא שהכלל של 'תפשת מרובה לא תפשת' ו'תפשת מועט תפשת', ולכן הוא מבקש לקבל על עצמו או שמירת שבת או שמירת כשרות, ושאלתו בפיו הי מיניהו עדיף בשלב זה, כשרות או שמירת שבת?

מרן שליט"א הרהר בדבר והשיב לראשי הקהילה שיורו לו שעדיף שבשלב זה יקבל על עצמו שמירת הכשרות.

מרן שליט"א אף הסביר את הדבר, והוא מכיון שהרי איתא בחז"ל שמאכלות אסורות מטמטמים את לב האדם, וא"כ כאשר ישמור על עצמו מאכלות אסורות הרי יסור ממנו טמטום הלב ויועיל הדבר עבורו שבמהרה יוכל לשמור גם על השבת בס"ד.

טעם נוסף בדבר הסביר מרן שליט"א על פי דברי הר"ן במס' יומא שכתב ששני לאוין חמור כמו לאו של סקילה, וא"כ בכך שיאכל כמה פעמים מאכלות אסורות הרי הוא כעובר עבירה השקולה כלאו דשבת.

הצלת נפשות ברוחניות

אברך בן תורה המתגורר במרכז הארץ הגיע בימים אלו למעונו של מרן שליט"א ושאלתו בפיו.

הנה, אחד הארגונים החשובים בארצנו הדואגים מזה שנים רבות לשלב בחורים חפשיים בבתי משפחות חרדיים לשבת, - במטרה שהם יראו מקרוב מושגים ויטעמו ולו במקצת את טעמה הטוב של יום השבת קודש ובכך אף יטעמו את טעם יהדות ובבחינת 'טעמו וראו כי טוב ה', אולם עתה הם מציעים לו לקבל בביתו לשבת קודש שני בחורים חופשיים ממכירה צבאית, ונשאל אם יש בזה עניין או כיוון דבלאו הכי הם שטופים בתאוות העולם והבלי וכו' איך אולי אין בזה כלל תועלת?

מרן שליט"א בשמוע זאת תמה בפיו על שאלתו זו, וענה לאותו אברך, דבוודאי יש ענין גדול להכניסם לשבת בביתו בכדי שיטעמו מזיו אורה של יום שבת קדשנו ובכך יוכל לקרבה בהמשך ולהכניסם תחת כנפי השכינה, והכלל ידוע דכל מה שאפשר להציל ברוחניות הרי מחובותינו להציל.

מרן שליט"א הוסיף ואמר לו מתוך נהמת לבו הטהור: כלל זה נקוט בידך דאי אפשר לדעת כמה כל פעולה ולו הפעולה קטנה ביותר יכולה להשפיע על נפש האדם בעתיד, וא"כ בוודאי שמפעולה נשגבה זו של תפלות וסעודות השבת עם כל האוירה הרוחנית העילאית השורר בביתך ובביהכ"נ וכו' יוכל הדבר להועיל ביותר עבורם בהמשך שיתקברו ע"י כך לדרך התורה, וזהו דבר גדול ביותר וכמובן שאי אפשר לתאר את גודל שכרך בעולם העליון בגין כך, והרי ידוע מאמרם ז"ל "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא", ומי פתי יברח ממצוה יקרה ונשגבה זו שנקלעה אליו, סיים מרן שליט"א את דבריו.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מרן שליט"א

עולם התורה והישיבות בתוך כלל יראי ה' בארץ ובעולם נשמו לרווחה בימים אלו עם הגיע השמועות הטובות בחסדי שמים, כי לאחר תהליך רפואי והתאוששות במשך כחודש ימים, חזר מרן שליט"א למסירת שיעוריו בהיכל הישיבה כימים ימימה. לבקשת רבים הננו להביא כאן רשימות מתוך פנקסו של נכדו ומשמשו הרה"ג ר' דוד שטרנבוך שליט"א אודות הנהגות מרן שליט"א בזמן אשפוזו בבית החולים:

העולם החרדי על כלל חוגיו ועדותיו לצד בני הבית היו מודאגים ביותר ביום אשפוזו של רבינו בבית החולים בחודש סיון תשפ"ב שהתאשפז לצורך השתלת קוצב לב.

בתתי"ם, בהיכלי הישיבות והכוללים וכן בבתי הכנסיות הרבו הכל בתפלה לרפואתו הקרובה

אולם גם בשעה קשה זאת שמענו שוב ממרן שליט"א דיבורי אמונה מחזקים ומעוררים. רבינו שליט"א דיבר הרבה על כך שאין טבע ומקרה בעולם כלל, והביא את הפסוק "אין אלוקים זולתך" וביאר שכשם שלא שייך להשוות בעל חי לבן אדם, כך אין שום דרך להשוות שום יציר נברא לקב"ה שאין זולתו ממש ואין שום דבר הדומה לו, והכל תלוי רק בו יתברך, ולו אנו מצפים ורק לו אנו מייחלים.

עובדה נוראה ראיית בעת שהותו בביה"ח: באחד מימי חולשתו נכנס לחדרו רופא גוי לבדיקה שגרתית, ומרן שליט"א הרעים עליו בקולו באומרו אליו בתקיפות "אתה מאמין?", ורק לאחר שאמר הלה שהוא מאמין, הניח לו מרן שליט"א לבודקו, והוסיף למשמשו שבאם מתאפשר מצד המציאות - יראו להכניס לחדרו רק רופאים המאמינים בהש"ת.

מבהיל על הרעיון לראות את תפילותיו של מרן שליט"א בימים אלו, ותפילותו כמונה מעות ממש בדמעות שלישי, ומרבה להתפלל בבכיות ממש על צער עם ישראל, ומכליל את צערו בצער בית ישראל ואומר "דם ישראל נשפך כמים" אהה ה' עד מתי יעשן אפך בעמך", וכיוצא ב.

בימים רבינו מדבר רבינו בכל עת דברי אמונה, שאין טבע ומנהג בעולם כלל, והשי"ת הוא ראשון והוא אחרון, הוא למעלה מהזמן ואין לו שום גבול, וכמ"פ דיבר בהרחבה שהשי"ת הוא טוב ומטיב, והנהגותיו ית"ש ניכרים בכל פינה, וכלשונו "איך אפשר להיות אפיקורס?"

ובנותן עניין לציין, כי רבינו אינו קורא לטיפול בשמו "ניתוח" אלא קורא לו בשם "נס", ודיבר בביטחון מופלג על הצלחת הניתוח שיהא למחרת, ואמר "מחר הולך להיות ניסים גלויים".

העיד נכדו הר"ר אי"ש ברח"ע: הייתי נוכח בחדרו של רבינו באחד הלילות לאחר הניתוח כשהיה שרוי בחולשה, וראיתי שעלה על יצועו לשינת הלילה אך לא הצליח להירדם במשך שעותיים, ומלמל במשך כל השעותיים הללו ברציפות פסוקי קבלת עול מלכות שמים, וכך אמר הלך וחזר "ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד, ה' הוא האלוקים, שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", וכך אמר הלך וחזר בהתרגשות גדולה עד שנפלה תנומה לעיניו לאחר כשעתיים.

לאחר הניתוח להשתלת קוצב לב, בשעה שפתח את עיניו, ביקש רבינו לשות - מאחר שהניתוח עבר עליו מתוך צום מוחלט. אולם הרופא סירב לכך עקב חשש שעדיין לא כל האיברים התעוררו מההרדמה. אך רבינו ענה לו על אתר, אפשר כעת לבחון אותי בבלי וירושלמי, ספרא וספרי, היכן שתבחר - בכתובות או ביבמות, ובזה תיווכח איפה שהתעוררתי לגמרי. (מפי הנכד הר"ר א"ש בר"א שנכח שם).

בעת שהגיעו התוצאות מהבדיקות לאחר הניתוח, כי ב"ה הכל עבר בהצלחה גדולה, קרא רבינו נשמת בהתרגשות גדולה, ולאחר מכן בעת שחזרו מבית החולים אמר רבינו מה שמעמ מפי מרן הגרי"ז זצ"ל בשעה שאחד טען לו שאם הקב"ה יעשה ניסים ונפלאות לעיני כל הרחוקים, כולם יחזרו בתשובה, ומרן הגרי"ז דחה את דבריו ואמר שאין די בניסים לבד אלא צריך להתבונן באמונה ורק עי"י יש כח בניסים להשפיע, ואמר רבינו דהוא הדין כעת שנעשו לו ניסים גדולים, אין די בעצם הניסים אלא העבודה המוטלת כעת היא להתבונן באמונה מכח הניסים הללו. והוסיף רבינו לדבר אודות חובת ההודאה לקב"ה בעת הזאת, והתחיל למנות ולפרט אחת לאחת את כל הניסים שנעשו לו בימים האחרונים. אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוקים.

חינוך הילדים לעומת קירוב רחוקים

כמו כן בימים אלו נכנס למעונו של מרן שליט"א יהודי נכבד המתעסק בקירוב רחוקים במדינה בדרום אמריקה שם הוא מקרב אותם לדרך התורה ואף בנה להם במקום מקוה טהרה ועוד שלל פעולות תורניות מתוך מטרה להעלותם על דרך המלך.

הלה שאל את מרן שליט"א, הנה, יש לו בן בגיל י"ב שנה וכן כמה בנות אחריו, ובאותו מקום הם המשפחה החרדית היחידה, כאשר כולם במקום משפחות חילוניות, האם עבור חובת חינוך ילדיו עליו לעזוב את המקום ולעלות לארצה"ק לגדל את בניו בסביבה של יראי ה' ושומרי מצוות, או מכיון שטרם מצא מחליף שימלא את מקומו בפעולות הקירוב עליו להישאר במקום?

נצטט בזה את תשובת מרן שליט"א כלשונו: "אם אתה רוצה ילדים יראי ה' עליך לעבור לארץ ישראל, מכיון ששם אי אפשר לגדל ילדים לדרך התורה בתוך סביבה של חופשיים ופורקי עול".

אמנם, מצד שני הוסיף לו מרן שליט"א שימתין שישה חודשים! עד שימצאו ראשי הקהילה שם מחליף וממלא מקום.

מרן שליט"א הוסיף ואמר לו, שמן הראוי שיודיע עתה להנהלל הקהילה שבדעתו לעזוב בעוד שישה חודשים.

כמ"כ הוסיף לו מרן שליט"א שגם לאחר שחזר לארץ הקודש ישתדל לצאת מפעם לפעם לתקופות קצרות לחזק שם את הקהילה, אך ייצא לבדו בלא ילדיו.

לקראת תום השיחה חידד לו מרן שליט"א בשנית ואמר לו: זאת עליך לדעת בבירור שאם תגדל את ילדיו שם אין לך תקווה לגדלם כילדים חרדים לדבר ה', ולכן מחובתך לעלות ארצה.

דרך הקירוב הנכונה למוסדות הקירוב

ב"ה איכשר דרא ובשנים האחרונות התייסדו וקמו ארגוני תשובה נפלאים אשר להם מוסדות תורה וחינוך שם מתחנכים בעלי התשובה לתורה ולמצוות בדרך ישראל סבא.

רבים מהם אף עולים דרך קבע למעונו של מרן שליט"א בכדי לשמוע ממנו הדרכה ודברי חיוק לבעלי התשובה, כאשר מרן שליט"א מיעצם ומכוונם אחת לאחת ואף מרעיף עליהם מברכותיו לרוב.

אולם, כבר כמה וכמה פעמים עורר מרן שליט"א כי הרבה מוסדות תשובה נפלאים היו יכולים לצמוח בתכלית ולהכפיל הצלחתם אם היו דואגים לשמור על קשר חזק ורצוף עם המתקבלים והיו דואגים לקרבה כאב לבנו.

באחת משיחותיו לפני כמה שנים העלה מרן שליט"א על נס, את מעלת המוסד הקדוש "עטרת בנות - בית לפליטות" בירושלים עיה"ק מייסודו של אדמו"ר הגה"ק מתולדות אהרן זי"ע, אשר הוא מיחיד סגולה בדורינו, שלא רק מגדלים את הבנות בהיותם בתוך המוסד, אלא גם דואגים להם להשיא אותם בהגיעם לפרקם - ודואגים להם לכל צרכיהם להעמיד בית בישראל לאחר צאתם מהמוסד, וזהו מוסד ההולך בדרך הקירוב האמתית, וכדרכו של אברהם אבינו ע"ה שקירב את הרחוקים עד שנעשו ממש "אנשי בית אברהם"!

מערכי תורה

מטות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

החייתם כל נקבה

הנה מבואר בכתוב דמשה קצף על ישראל שלא הרגו את הנקבות, וכתוב (ל"א, ט"ז) שמשה אמר להם 'החייתם כל נקבה הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו', ועתה וגו' וכל אשה יודעת איש הרוגו'. וכתב רש"י, הן הנה, דהיינו שהיו מכירין אותן לומר זו היא שנכשל בה פלוני, המבואר דטענתו וקצפו של משה היה משום דלכל הפחות היה להם להרוג את אותן הנשים שהיו מכירים שנכשלו בהן.

ונראה לבאר בזה, דהנה בכל מלחמה הדין הוא דהורגין רק את הזכרים, אבל הנשים והטף אין הורגין אותן, וכדכתיב בפרשת שופטים, 'והכית את כל זכורה לפי חרב, רק הנשים והטף וגו' תבזז לך', וכ"ה ברמב"ם פ"ו ממלכים ה"ד, אבל במלחמה זו נתחדש דין דהורגין את כל הנשים, וכמו שכתוב 'וכל אשה יודעת איש הרוגו', ונראה דלכן פקודי החיל הרגו רק את כל זכר, ואת הנשים והטף החיו, דסברו דהדין במלחמת מדין לענין זה, הוא כמו בכל מלחמה. אלא דמלבד דיני המלחמה, עוד יש דין בכל גויה שנבעלה לישראל שנהרגת, מפני שבאת תקלה על ידה, וכמש"כ הרמב"ם פ"ב מאיסור"ב אבל ישראל הבא על הגויה וכו' כיון שבא על הגויה בזדון, הרי זו נהרגת מפני שבאת לישראל תקלה על ידה כבהמה. וכן מבואר כאן בדברי הרמב"ם.

ולפי"ז נראה לבאר דעל זה הייתה טענתו של משה, למה לא הרגו את אותן הנשים שמכירין אותן שנכשלו בהן, דהגם דסבורים היו פקודי החיל שדין מלחמה זו הוא כדין כל מלחמות, דרק הזכרים נהרגין, אבל הנשים אינן נהרגות, אבל הא מיהא דאת אותן הנשים שנכשלו בהן, היו צריכים להרוג מדין תקלה, וכמו דהדין בבהמה, שאם נכשלו בה נהרגת מדין תקלה, וע"ז הוא דקצף, דלמה לא הרגו לכל הפחות את אותן שנכשלו בהן, וזהו שאמר 'החייתם כל נקבה', כלומר דכי גם את אלו שמכירין שנכשלו בהן, לא הרגו, והלא 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם', ומכירין אתם שנכשלו בהן, ואם כן אותן עכ"פ היו צריכים להרוג מדין תקלה, ומדוע לא הרגתם אותן, ועל זה הוא דקצף משה.

זיקצוף משה - 'מרתה רתה רבי'

והנה במלחמה זו נתחדש דין הריגה על כל הנשים. ובדברי הרמב"ם מבואר דהריגתן הייתה מדין תקלה, מפני שבאת תקלה לישראל על ידן, וכמו שכתב בפרק י"ב מהלכות איסורי ביאה ה"י ז"ל אבל ישראל הבא על הגויה וכו' כיון שבא על הגויה בזדון הרי זו נהרגת מפני שבאת לישראל תקלה על ידה כבהמה, ודבר זה מפורש בתורה שנאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו' וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו. ומבואר מדבריו, דטעם הריגת נשי מדין הוא מדין תקלה. ובמגיד משנה הקשה ע"ז, דהרי הרגו את כל נשי מדין, גם מי שלא נבעלה, וא"כ איך אפשר לומר דטעם הריגתם היה מדין תקלה, הרי גם מי שלא באת תקלה על ידה הרגו.

ואשר מבואר מדברי הרמב"ם, דבנשי מדין, כיון שהעמידו כל בנותיהם לתקלה, שוב לא דיינינן על כל אחת ואחת בפני עצמה אם באת תקלה על ידה, אלא דיינינן את כולן כאחד, דמכלל כולם באת תקלה, דכולם ביחד עמדו לתקלתן של ישראל, ועל כן חשיב שהתקלה באה על ידי כולן, בכך שכולן העמידו עצמן להכשיל את ישראל, כן מבואר מדברי הרמב"ם.

והנה לעיל נתבאר, דהגם דהדין הוא דבמלחמת מדין כל הנשים נהרגות, מ"מ משה קצף רק על מה שלא הרגו את אותן שנכשלו בהן, ולא על מה שלא הרגו את כל הנשים, וצריך ביאור למה רק על ביטול דין זה קצף, ולא על מה דלא הרגו את כל הנשים, שגם זה הוא מאותו דין תקלה, כמו שכתב הרמב"ם.

ונראה לבאר עפ"י דברי הגמ' בזבחים דף ל' ע"ב, דאיתא שם דלוי רצה לשאול מרבי שני דינים, ואמר שישאל רק שאלה אחת, ויוכל ללמוד את התשובה, מהאופן ששייב לו את התשובה, אם ישיב לו בניחותא, ואם שאלתו תהיה פשוטה אז 'מרתה רתה רבי'. ומבואר דהיה פשיטא ליה, דאם שאלתו פשוטה, דמרתה רתה עליה רבי.

ואמר אאמו"ר הגאון זצ"ל לבאר דמנין היה פשוט לו דמרתה רתה רב עליה. ואמר על פי מה שאמר לו אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל בשם אביו רבנו הגר"ח זצ"ל, דהטעם דהראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם משיג על הרמב"ם בלשונות חריפים כל כך, ואמר הגר"ח דזהו משום דאין משוא פנים בתורה, וכיון דזוהי דעתו, מחוייב לומר את דעתו כמות שהיא, ולכן כתב הראב"ד לשונותיו בהשגות.

ועל פי זה אמר אאמו"ר הגאון זצ"ל לבאר, דהיה פשיטא ליה ללוי, דרב מרתה רתה עליה, דכיון דאם הוא דבר פשוט, ראוי למירתח עליו, על כן בודאי שרבו ירתח עליו, דאין משוא פנים בתורה, וצריך לומר לו את דעתו כמות שהיא, עכ"ד.

ועכ"פ נמצא מבואר מדברי הגמ', דחסרון ידיעת דבר פשוט הוא מילתא דצריך להיות מרתח רתח על זה, ולכן היה פשיטא ליה ללוי, דאם הוא מילתא דפשיטא, מרתח רתח עליה.

מעתה יש לבאר דלכן קצף משה רק על מה שלא הרגו את אותן הנשים שהיו מכירין שנכשלו בהן, דדין תקלה זה, הוא מילתא דפשיטא, והיה להם לדעת ולמילף זאת מדין בהמה, אבל על מה שלא הרגו את כל הנשים, דאע"פ דגם הריגתם הוא מדין תקלה, אבל מ"מ הוא דין מחודש, דכולן נחשבים תקלה, ואין זה מילתא דפשיטא, ולכן על ביטול דין זה, וחסרון ידיעת דין זה, אין ראוי לקצוף, ורק על מה שהחיו גם את הנשים שנכשלו בהן, שזה הוא מילתא דפשיטא, ע"ז קצף משה.

נחלת בני גד וראובן בעבר הירדן - צדקת ה' ומשפט עם ישראל

הנה מבואר בכתוב דבני גד ובני ראובן קבלו על עצמם את התנאי ב' פעמים דכתיב (ל"ב, כ"ה-כ"ז) 'ויאמר בני גד ובני ראובן אל משה לאמר עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה וגו', ולהלן (ל"א-ל"ב) ויענו בני גד ובני ראובן לאמר את אשר דבר ה' אל עבדיך כן נעשה וגו', וצריך ביאור למה הוצרכו לכפול את קבלת התנאי, ואמאי לא סגי בקבלה אחת.

ונראה לבאר בזה, דהנה אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל כתב דאע"פ שעיקר הדבר שלקחו בני גד ובני ראובן נחלתם מעבר הירדן בא על פי שאלתם ובקשתם, מ"מ אח"כ נעשה זה לחוק ומשפט וציווי מאת ה' באופן החלוקה והמלחמה שהם יעברו חלוצים לפני בני ישראל, וככתוב בפר' מטות, והייתם נקיים מה' ומישראל, דקחשיב שני דברים, מה' ומישראל, ומה' פירושו שנעשה עליהם חובה מאת ה' לעבור חלוצים, ומישראל היינו קיום התנאי שזה נוגע לבני ישראל, וכן ביאר הכתוב בזאת הברכה 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', דזה שעברו חלוצים בראש העם, קיימו בזה שני דברים, האחד צדקת ה', שהיה זה ציווי שנצטוו מה', ושנית ומשפטיו עם ישראל, שקיימו בזה התנאי שהתנו עם ישראל, עיי"ש כל דבריו. ונמצא דבאמת היו כאן שתי התנאות, תנאי אחד עם בני ישראל, ותנאי נוסף בחיובם מאת ה'.

ולפי"ז יש לומר דמהאי טעמא גם היו צריכין לקבל על עצמם את התנאי שתי פעמים, חדא, להתנות את התנאי עם בני ישראל בחלוקת הארץ, ושנית, לקבל על עצמם תנאי זה, במה שנעשה עליהם חובה מאת ה'.

חות יאיר

כתוב (ל"ב, מ"א) ויאיר בן מנשה הלך וילכד את חותיהם ויקרא אתהן חות יאיר. פירש רש"י, לפי שלא היו לו בנים, קראם בשמו לזכרון. והנה בדברי הרמב"ן מבואר דסבירא ליה דנובח הוא בנו של יאיר, [ובזה ביאר הכתוב בדברי הימים (ב', כ"ג) שקורא לקנת ובנותיה חות יאיר, כי כיון שנובח הלכד את קנת ובנותיה היה בן יאיר, לכן יקראו גם הן חות יאיר].

ולדעת הרמב"ן אפשר לומר הטעם למה קרא אותן חות יאיר בשמו, דהנה הרמב"ן כתב דבכתובים בדברי הימים מבואר דיאיר הוא משבט יהודה, וכאן בכתוב מבואר דהוא משבט מנשה, וכתב הרמב"ן, דמצד אביו הוא משבט יהודה, ורק מצד אמו הוא משבט מנשה, ונקרא כאן על שם שבט מנשה, בעבור שלקח אחוזתו עמהם.

ולפי זה יש לומר דלכן קרא המקום בשמו, לומר דנוטל חלק זה לא מצד נחלת אבותיו, אלא מחמת אמו, ועל כן קרא למקום על שמו.

קרה אל ה' חזק ויאמץ לבך

כתוב בתהלים קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'. וביאר אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל ביאור הכתוב שהכתוב אומר כי התשלום שיזכה בו בעל הבטחון הוא זה גופא שהקב"ה יחזק ויאמץ לבבו ויהיה בטחון יותר גדול וחזק. וביאר הענין כי באמת מבואר בכתובים שעל ידי הבטחון יכול להשיג כל דבר, וכמו שכתוב והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך, היינו שאם בטחנו בה' יהיה בשיעור כה שהוא מתענג אז יהא ניתן לו משאלות לבו. והנה בחובת הלבבות מסביר והולך שמדת הבטחון יתירה בערכה על כל עשירות שיש בעולם הזה, כי תמיד עדיין יש פחד מגנבים או משאר מקרים, אבל בעל בטחון יש לו תמיד מנוחה שלמה ואין לו דאגה משום דבר. מעתה ביאר הענין כי בודאי דהתשלום על מידת הבטחון צריך להיות דבר שהוא גדול מהבטחון, וזה אומר הכתוב דבעבור בטחנו בה' יזכה לבטחון גדול יותר, וממילא יהיה יותר מאושר. פעם אחת בעת שאמר דברים אלו היה בין השומעים סוחר אחד שמאוד שיבח את מהדברים, ואמר לו אא"ז נו, אם כן אולי באמת תניח במקצת את עסקיך ובטח על ה', אלא מאי, לזה אינך מוכן, כי הכל הוא רק עד הכסף.

הוסיף אא"ז זצ"ל וסיפר כי בבריסק היה משולח אחד שבמשך חורף שלם אסף כסף, כשרצה לשלוח הממון לביתו הלך לבית הדואר, שם היה צריך לכתוב את הפרטים ברוסית, הלה לא ידע לכתוב ברוסית, היה שם יהודי אחר שניאות לכתוב במקומו ברוסית, תוך כדי הדברים חמד אותו יהודי את ממונו של המשולח, פנה אליו והחל לדבר עמו כי בגדיו מרופטים, והוא חייט מומחה ויתפור לו בגדים חדשים הראויים לו, והחל ממשש בבגדי המשולח, ותוך כדי כך נטל המעות עמו. כשבא המשולח להוציא המעות ליתנם במשולח, גילה לדאבון לבו כי המעות אינם אצלו ונגנבו מעמו. מיד רץ הלה לביתו של רבנו הגר"ח זצ"ל ומירר בבכי בקולות וברקים כי עמלו במשך כמה חודשים נגנב ממנו, ואין לו מה לשלוח למשפחתו, ויהי כשמוע הגר"ח את סיפור הדברים אמר כי בתוך כמה ימים הוא ידאג להשיג לו את סכום הכסף הנגנב, ואכן הגר"ח כינס אסיפה ואסף את הסכום הנצרך, בעת שבא המשולח לקבל הכסף מידי הגר"ח ישבו בבית הגר"ח דייני הבית דין דבריסק, ונתבייש המשולח מאוד מהאופן שבו התנהג בזמן הגניבה איך שצעק בקולות כמו ילד קטן, והחל מתנצל ואמר להגר"ח שבאמת עיקר בכיו לא היה על הכסף כלל, אלא על כך שנתפתה בטיפשותו לשתף פעולה עם אותו יהודי, ועל טיפשותו הוא בוכה.

אמר לו הגר"ח אם על זה היו בכיותיך, ועל זה היה דווה לבך אם כן אשאיר את הכסף אצלי ואכתוב לך שטר חתום שאינך טיפש, ואחתים על זה את דייני הבי"ד ויהיה לך שטר חתום שאינך טיפש, מיד החל המשולח להרעים בקולו 'אבער די געלט אבער די געלט'. סיים אא"ז זצ"ל ואמר לאותו סוחר הן אמנם אתה משבח את הדברים, אבל בנוגע למעשה אתה מרעים בקולך 'אבער די געלט אבער די געלט'.

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות (ביאור הגר"א משל"ב)

כח ההשפעה של יחיד

אחרי שעברנו כמה פרשיות של אנשים שהגיעו ונפלו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא בריסוק איברים, אם זה היה המרגלים, קרח, בלעם, ברוך ה' מגיעים כעת לפרשה אחת - שיש בה שלש דמויות בבחינת "מאשפות ירים אביון"... מכלום הם הגיעו כל כך גבוהים! פנחס, יהושע, ובנות צלפחד. זה רגעים שהנפש יכולה קצת להירגע... אם לא יודעים לנצל את הכחות - נופלים, אך כשיודעים לנצל - - עולים!

עם אותם הכוחות שכן אדם מקבל, הוא יכול לעלות והוא יכול לרדת חלילה, כשלא יודעים לנצל את הכוחות - אדם יכול להיות ברום המעלה וליפול, וכשיודעים - יכולים לעלות עד למעלה! בואו נראה איך עולים:

פנחס - הרי אחי"ל ובחים (קא, ב) ומובא ברש"י לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי וזכה לו לזרעו "והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם" ופנחס הוא אליהו (כדאיתא בילקוט פנחס רמז תשע"א) הוא אשר זכה להיות ליד כל הנולד בישראל - אליהו מלאך הברית - והוא אשר יבשר טוב בביאת גוי"צ, והוא אשר יפשוט כל התיקו שבש"ס. (ועיין במרן רי"ז הלוי עה"ת ביאור נפלא לזה).

מפנחס אנחנו לומדים עוד מה זה כח של יחיד. כמה יכול לפעול אדם בודד כשהוא עושה פעולה אחת לשם שמים, "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי"... **ולא כליתי!!! כל מה שיש היום כלל ישראל, זה בזכות פנחס. בלעדי - כליתי את בני ישראל!**

אדם אחד... אדם אחד...!!!

מרן הרב שך זצ"ל מביא (במכתבים ומאמרים למרן הרב שך ח"א עמ' ל"ב) ששמע את דבריו של הגי"ר מאיר שפירא זצ"ל, שאמר בכנסייה הגדולה: על הירושלמי דמאי (ג, ד) א"ר יהושע בן קבוס כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה "והזה הטהור על הטמא", טהור אחד מזה על טמא אחד, עד שלמדתי מאוצרה של יבנה וכו' שטהור אחד מזה על כמה טמאים.

וביאר שאדם סבור להביט על עצמו במבט מוגבל, מה כח ההשפעה שיכול להיות לבן אדם?... יחיד על יחיד! טהור אחד מטהר טמא אחד. אבל מאוצרה של יבנה - מזה שרוב יוחנן בן זכאי ביקש לפני החורבן הגדול (גיטין נו, ב) ואמר תן לי יבנה וחכמיה - דהיינו, הוא הבין שעל ידי יבנה וחכמיה הוא מציל את כל כלל ישראל, קומץ של יחידים - הם יקוממו את הריסות העם והחורבן, מפניה קטנה תפרוץ רוח טהרה על כל האומה, מזה הבנתי שההשפעה של יחידים היא הרבה הרבה יותר.

יחיד אחד מטהר כמה וכמה טמאים. **ההשפעה של יחידים - יכולה להיות לאין ערוך ולאין שיעור... אחד!**

וידוע, שמרן רה"י זיע"א היה רגיל להביא את הגמרא בשבת (לג, ב) שרבי שמעון בר יוחאי יצא מהמערע עם רבי אלעזר בנו, וכשראו אנשים שעוסקים בחיי שעה - כל מקום שנתנו בו עיניהם - מיד היה נשרף, ויצאה בת קול, להחריב את עולמי באתם!! חזרו למערכתכם! וחזרו למשך י"ב חדש כמשפט רשעים בגיהנם, וכשיצאו שוב, זה הועיל לרבי שמעון, אך לא לרבי אלעזר... עד שראו יהודי רץ בערב שבת, ושני אגודות הדסים בידו, למה אתה רץ?... לכבוד שבת! ולמה לך שתי חבילות של הדסים?... שאלו. אמר להם אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. ונתיישרה דעתם.

ממה?... אדם אחד!!! כל העולם עוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. אבל אדם אחד [ולא משמע שהיה מצדיקי וגדולי הדור], שמראה שאיכפת לו מהמצוות ומדקדוק המצוות! מהדר אחריהם, ומחדש בהם, רץ בזריזות, כבר יש זכות קיום לכל העולם.

וכבר אחי"ל: כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני (ברכות יז, ב ועוד).

ובעומק הפשט: מה שכתוב "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם" - זה כפשוטו! גם אם עולם שלם לא יהיה בסדר, אבל אני יהיה בסדר - בשבילי נברא העולם! בשבילי יהיה עולם! אדם אחד יכול לקיים עולם מלא.

וכן בישיבות וכוללים - השפעה של יחיד

ונספר: שמעתי ממורנו הגי"ר שמריהו רוט שסיפר אחד מחשובי ראשי הכוללים בצפון, שהוא היה פעם אצל מרן רה"י זיע"א, הגיע אל הרה"י - אברך, שהיה ראש כולל ותי"ח גדול, ומחוסר אמצעים הוא סגר את הכולל. ומאחוריו היה הראש כולל השני, שגם רצה לסגור את הכולל מחוסר אמצעים. האברך הראשון, הרה"י אמר לו (עוד לפני שהוא ביקש!) אני דאגתי בשבילך שישלחו לך כסף כל חודש, תמשיך לקיים את הכולל. אחריו ניגש הראש כולל השני, והוא היה סבור שגם הוא הולך לקבל... אך הרה"י אומר לו - אין ברירה, אתה צריך להתחיל לאסוף. תיסע לחוץ לארץ ותתחיל לאסוף כסף.

ושאל את מרן רה"י זיע"א, מאי שנא?... למה האברך הראשון קיבל מיד?... אמר לו הראש ישיבה: אני אגיד לך, אותו אברך למד בכולל פוניבז', זה נחשב לכולל חשוב מאד, אך יש שם גם אברכים מבוגרים עם הרבה ילדים, ויש כבר שמחתנים ילדים, ושמירת הסדרים שם אינה יכולה להיות חזקה עד הסוף. האברך הזה שהיה לפניך, החליט יום אחד עם החברותא שלו, מה איכפת לנו מאחרים... אנחנו בדווקא נקפיד, גם אם מאד יהיה קשה לנו, בתשע אפס אפס - כבר נהיה בכולל, וכן אחרי צהריים בארבע בדיוק! לא איכפת לנו מאף אחד אחר ומכל קושי שיהיה! וכך הם עשו בקביעות. מי שישב לידם - התחזק והגיע גם כן בזמן. וכן מי שישב אחריהם - התחזק וגם הגיע בזמן. וכך זה סחף עוד ועוד אברכים, עד שמאה אברכים מצויינים בכולל פוניבז' הגיעו בדייקנות לסדרים. בזכות החיזוק של שני האברכים הראשונים!!! אני חייב לו הכרת הטוב... סיים מרן רה"י.

כח של יחיד... ורואים את זה גם בישיבות וגם בכוללים, כאשר יש שנים רציניים מחליטים ועושים - לאט לאט זה יוצר אוירה של חיזוק בישיבה כולה. וכבר סיפרנו שמרן הרב מפוניבז' אמר שסוד ההצלחה של ישיבת פוניבז' הוא, שבגרעין הראשון שמנה כמנין בחורים היה חלק גדול מיוצאי גרמניה (יקים) שהקפידו מאד על הזמנים, וממילא מי שבא אחריהם התבייש לנהוג אחרת.

תמיד אנחנו חוזרים בשם המשגיח של ליקווד (הרב ווכטפויגעל זצ"ל) שהיה מביא בשם ר' ירוחם עה"פ "אל תאמר נער אנוכי" - (הפטרט מוטות), **כמה וכמה גדולי עולם הפסדנו בגלל שהרבה חושבים 'מה אני כבר יכול לעשות'... אל תאמר נער אנוכי! אתה רוצה לראות סייעתא דשמיא, ואתה יכול כל כך הרבה וכל כך רחוק להגיע!...**

גם בדור שלנו, אנחנו רואים אנשים שעשו מהפכות! כמו למשל, אבות ובנים. זה רעיון כל כך פשוט... הגה אותו יהודי אחד מחו"ל, וזה התפשט בכל תפוצות עולם!!! פעם לא ידעו מכוה דבר, והיום - - עשרות אלפי שעות של לימוד בשבת קדש התווספו לעולם! וכמו למשל, 'משמר ליל פורים'... פעם זה היה דבר נדיר, אבל היום זה חלק מהפורים... בכל המקומות לומדים בליל פורים! ואפי' ביום פורים בישיבת 'מרדכי הצדיק' שוב מוצאים הורים זמן ללמוד עם הילדים, וזו השמחה הגדולה הפרטית שלהם ואשרי יולדתם.

בן אדם יחיד, עם רעיון טוב, ולא נרתע - - הופך עולם !!!

המגיד רבי שלום שבדרון זצ"ל היה מספר בהקשר לכך: על הרב פלייש מוינה, שפעם הוא מסר שיחה בסביבות חנוכה - על מעלתם של המכבים, מה היו המכבים? כמו פנחס... בער להם כבוד שמים! ובזכותם כל עם ישראל נצלו. אמר הרב פלייש, הנוער שלנו הולך ויורד, והולך לאיבוד, למה לאף אחד זה לא איכפת??? איפה המכבים של ימינו?...

ישבה שם אשה אחת בעזרת נשים, קראו לה שרה שנירר. היא חשבה לעצמה, הרב צודק... והחליטה לפתוח בית יעקב קטן של כתה אחת. זה מה שהיה באפשרותה לעשות... ועד היום, מאות אלפים - אם לא מליונים - נהנים מזה!...

רבי שלום היה עושה מזה עסק שלם: הרב פלייש אחרי מאה ועשרים מגיע לשמים, (מסתמא הוא בכלל לא ידע ששרה שנירר שם - היא גם היתה אורחת, ושבזכותו קם כל בית יעקב...) ורואה מאחוריו אלפי בנות... הוא תמה, מה זה קשור אלי?... אומרים לו כן... זה בזכות הדרשה שלך! פעם אחת היה איכפת לך כבוד שמים, הוא זעק מנהמת לבו והתכוון באמת לכבוד שמים, ותראו מה שזה מחולל... וביותר תראו גם מה שהיא עשתה... התחילה כמעט מכלום, וכל העולם הרוחני של הבנות נזון בזכותה, וממילא גם כל הרבוי של "אשת חבר" שמוסרות נפשם על תורת בעליהם, הכל הכל ממנה ומכוחו של יחיד.

וככה כל אדם ואדם שבאמת אכפת לו כבוד שמים, כמה ה' עוזר לו! כמה הוא יכול לעשות!

מרב הרב שך זצ"ל היה אומר, בדור הקודם - מעטים יכלו להיות "ראש ישיבה". הגר"ש שקופ, רבי ברוך בער, ר' אלחנן, ר' איצלה פוניבז'ר... ועוד יחידים סגולה.

אך בדור הזה, כל אברך תיח רציני יכול לפתוח ישיבה, באים בחורים, ובי"ה יש בנינים יפים לרוב, והכל... למה? כי זה לעומת זה עשה האלוקים. וכשם שכח הטומאה גדל מאד כן לעומתו כח הקדושה, ולכן בדור הזה אפשר לזכות המון! אם אתה משקיע ועובד - אתה מגיע! דברים פשוטים. הן תי"ת דיחיד והן של צבור.

מנהיג צריך לדאוג לכלל

והשני לו בפרשה זה יהושע.

כתוב בחז"ל (במדב"ר כא, יד) אחרי שבנות צלפחד בקשו את ירושת אביהן, אמר משה, הגיע שעה שאתבע צֶרְכִי, שיירשו בני את גדולתי. אמר לו הקב"ה "נִצֵּר תֵּאֵנָה יֵאָכֵל פְּרִיָּהּ", בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע - הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים, ופורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כחו כדאי הוא שישמש את ישראל, שאינו מאבד שכרו. "קח לך את יהושע בן נון" - לקיים מה שנאמר, נוצר תאנה יאכל פריה!

היה רגיל הג"ר מאיר חדש להביא את הפסוק במשלי "וכסיל אדם יבלענו" (משלי כא, כ), שמבואר בילקו"ש (שם רמז תתקנ"ט) שזה הולך על יהושע שהיו הבריות קורין אותו כסיל. ומבאר שקראו לו יא-שמשל - שמש שמנקה את ביהמ"ד.

אף אחד לא ידע כמה מונח בזה פוטנציאל של מנהיגות... מנהיג צריך שיהיה אחד שאכפת לו מהכלל. מנהיג - כשהוא רואה דבר שמפריע בכלל - הוא לוקח על עצמו את האחריות. ואם צריך לעשות ספונג'ה ואין מישהו אחר - - אז אני עושה את הנקיון. אם זה מה שהכלל צריך, אז אני עושה, בלי שיקולים אישיים.

ובהספדו של הגר"י הקר שיבלחט"א על חותנו הראש ישיבה הגדול רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל (נדפס בקו' כבוא השמש) הוא אמר שלפני פטירתו הוא סיפר שהי' מנקה את הישיבה, בתחילת ימי פוניבז', ולא הי' כסף בכלל, לקחת מנקה, וכשהבחורי הלכו לחדר אוכל שהיה אז מרוחק מאולם הבימ"ד, היה נועל את הדלת, ומנקה את הבימ"ד, כדי שיבואו אח"כ יהיה להם נעים ומכובד ללמוד את התורה"ק, ומקוה שזכות זו תעמוד לו כעת לפני כסא הכבוד.

יהושע, מאותה סיבה גם היה נער לא ימיש מתוך האהל. כמה שאפשר להיות מבקש, מה אפשר יותר לדעת ומה אפשר עוד לקבל

מהרב... מה שאפשר יותר להרבות כבוד שמים ולהרבות את כבוד הבית מדרש, כמה שיותר...

[פעם היתה תקופה בישיבה שלא הצליחו להשיג עובדי נקיון שאינם בני ברית, ובית המדרש היה מלוכלך, אז בחורים בישיבה לקחו על עצמם לנקות את הבית מדרש כל כמה ימים. אח"כ - הגיעו שוב פועלי נקיון, והבחורים לא הסכימו לוותר... כזו זכות ניתן לגויים?!!... עד שהגיעו לפשרה, פעם בשבוע הבחורים!...]

החיד"א כותב שזקנו של רש"י היה מנקה את הבית מדרש עם הזקן שלו.

ממית עצמו באהלי החכמה

כעת נראה: אם היו מעמידים לפנינו את פנחס מול יהושע, והיה משה צריך למסור את התורה. למי יותר מתאים לתת, לפנחס או ליהושע?... בודאי לפנחס, הוא הרי מסר נפש, ויהושע לא מסר נפשו... ועל פנחס כתוב "תורת אמת היתה בפי"ו", וכבר אחז"ל פנחס הוא אליהו שעתיד לפשוט כל הספיקות שנשארו בתיקו.

ובכל זאת אומר רש"י בתחילת אבות - משה קבל תורה מסיני, ולמה נאמר ומסרה ליהושע ולא לאלעזר ולפנחס, ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה?... ואע"פ שכתוב על פנחס "תורת אמת היתה בפי"ו", אז לכאורה הוא היה זה שראוי שימסרו לו את התורה?

אומר רש"י, שלא רצה למסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם. וזהו יהושע, שנא' יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. הממית עצמו - וקנה שם טוב באחריות שלו לביהמ"ד ולכבוד הרב גבר על המסירות נפש של פנחס גם כן...! מבקש שכל הזמן רוצה לעלות עוד ועוד, ומשרת את משה רבינו, הוא הוא שזוכה.

חז"ל אומרים (תמורה טז, א) שמשעה קודם פטירתו מן העולם לנן עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך עוד לשאול?... אמר לו כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל וכו'. ובכח הזה זכה.

ופה צריך לדעת שני דברים:

הגמרא אומרת (ב"ב עה, א) ונתת מהודך עליו ולא כל הודך. זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא, אוי לה לאותה כלומה.

הפשט הפשוט הוא כפשוטו. משה היה פני חמה, זה היה בדור הקודם, יהושע בדור שלנו - זה פני לבנה. גם פני לבנה מול החמה שהיתה היא כבר עילה לבושה וכלומה.

הרבה פעמים כשמדברים איתנו על להתרומם ולהיות בן עליה אמיתי, יש כאלו שאומרים, זה היה פעם, בדור שלנו זה כבר אחרת... זה לא לכחות שלנו...

[מישהו אמר לי, פעם כאשר בחור היה נשבר והיה קשה לו, היו אומרים לו, כאשר קשה לאופניים לנסוע - סימן שהם בעלייה... אך בדור הזה, היועצים אומרים לו כשרואים אופניים שמפסיקים לעבוד - סימן שנגמרה להם הבטרייה...]

המשל והנמשל הוא נורא. אנחנו התרגלנו להיות דור מפונק, הבטרייה נגמרת מאד מהר... מיד נשברים, מחפשים ללכת לחיזוק וכו'... וזה דבר שבעכרנו.

אנחנו לא מבינים מה זה עוד טיפה של רוחניות! וכבר ראינו שבידינו הוא ואדברא בדור הזה יש יותר סייעתא דשמיא להצליח ולגדול.

זהירות מהיסח הדעת בלימוד

ונקרא פה קטע מרבינו בחיי (פרשת בלק): "וירא משם קצה העם", ולא כולם. והיה בלק מתכוין כל פעם להעלות את בלעם למקום גבוה שיראה העם משם ויתכון אליהם **בכח ההבטה שיביט בהם כי זה מכחות הנפש**.

וכענין הנזכר בדברי רבותינו ז"ל שרבי יוחנן בן זכאי היו גבות עיניו ארוכות, ואמר "דלי גבינאי דבעינא למחזי", וכאשר נתן בו עיניו - נח נפשיה.

וטעם הענין הזה שהיה נהוג אצל החכמים, היה מפני חלישות דעתו

של החכם השלם שאי אפשר לו בלא הרהור תורה ואפילו רגע. ומתוך שמחלישין דעתו ומחשבתו נפסקה מהחכמה שהוא מחשב בה תמיד, ומי שגורם לו כן הרי הוא כמקצץ בנטיעות וראוי שתחול הקללה עליו. ומזה אמר הכתוב (קהלת י, ט) "בוקע עצים יסכן בס", כי הגורם להפסיק ולבקע החכמה שהיא עץ חיים ראוי שיתכן בעצמו". עכ"ד.

לא היתה פה איזה קפידא... אלא הוא ראה דבר משונה שהחליש את דעתו, אז רגע אחד של הסחת דעת החכם - זה כבר סיבה שתסתכן נפשו!!!

והיה אומר המשגיח הגה"צ רבי משה טיקוצ'נינסקי זצ"ל, אם כך הם פני הדברים... אז כשאחד בא ומבטל את השני, הוא רואה שחבירו לומד והוא בא לפטפט עמו... מפריע לו לישון בלילה... זה קל וחומר.

ידוע שבעל ה"שארית יעקב" ביקש פעם מהחזון אי"ש שיחזק אותו בתורה, ואמר לו החזון אי"ש שני דברים. א. שהדיבור אמר על החפץ חיים שהוא תנא קטן. ב. מסופר שהט"ז תבע את חמיו הב"ח לדין תורה, מפאת שהב"ח התחייב לתת לו בשר כל יום, ובאותו יום הב"ח הביא לו ריאות, אי"כ הוא לא עמד בהתחייבות... וב"ד פסקו שגם ריאות זה נחשב בשר.

וכולם התפללו, וכי עד כדי כך אכפת לט"ז מה הוא אוכל?!... והסביר הט"ז, כיון שלא הייתי רגיל לזה אז באותו יום זה החליש לי קצת את כח העיון, ובשמים היתה על הב"ח תביעה גדולה, והוא היה בסכנה! אז בשביל זה קראתי לו לדין תורה שבית דין יפסקו שגם ריאות זה בשר, וממילא הוא עמד בהתחייבות ואז סר הקטרוג בשמים. (פאר הדור)

כמה גדול רגע של מחשבה של תורה... היום כשמדברים על מרן שה"ת רבי חיים קנייבסקי זצ"ל כולם אומרים, כל אחד יכול להיות כמו רבי חיים! אולי... אך רבי חיים קנייבסקי אף פעם לא הסתכל במודעות רחוב, ועל אחת כמה וכמה לא הסתכל בעיתון, ואפילו לא על שמות הרחובות כי היה חבל לו על הזמן... מי שרוצה - שיתחיל לחקות אותו בהנהגות האלו, ואז אולי הוא יגדל ויצליח להתרומם כ"כ.

אוי לאותה בושה

רבי לייב פרידמן הביא, בנובהרדוק היו אומרים, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה... הרי אנחנו היינו כל כך טובים בלימוד, לא פחות מיהושע... למה הוא זכה? כי הוא סדר ספסלים והיה דבוק במשה רבינו. ולמה אנחנו לא עשינו את זה?... כי התביישנו. אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה... איזה מחיר קבלנו על הבושה הזו... גם היום, בחור לפעמים לא מבין פשט בגמרא. יש לידך חבר, תשאל אותו... אבל אם אני אשאל אותו זה אומר שהוא יותר טוב ממני... אני מתבייש... זה להפסיד את כל הישגים שלי... והוא נשאר בלי להבין.

וכן בחור שיש לו איזה בעיה או קושי בכל תחום שהוא, תלך לשאול את צוות הישיבה! אך הבחור תוהה לעצמו, מה... יגידו שאני יש לי קושי, לא נעים... אתה באמת בעייתי בזה שאתה מתבייש לבקש! זה כמו אחד שיהיה חולה לב, ויגיד - אני מתבייש ללכת לרופא... שוטה! אוי לאותה בושה... אוי לאותה בושה... אוי כמה משלמים על כבוד...

ואם בכבוד אנו עוסקים - -

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן... פנחס הרי ביזה את עצמו! בזיון בצורה הכי נוראה.

סיפר לי הגאון ר' נחום נבנצל שהוא שמע מהרה"י הגר"ש רוזובסקי זצ"ל, שהוא הלך פעם עם רבי ברוך בער בעיירת מרפא, ור' ברוך בער אמר להם שהוא שאל פעם את רבי חיים מבריסק, כתוב "כל הרודף אחר הכבוד - הכבוד בורח ממנו, וכל הבורח מן הכבוד - הכבוד רודף אחריו". ושאל ר' ברוך בער את רבי חיים מבריסק, אם אני בורח מן הכבוד - למה הוא רודף אחריו?... בין כה וכה הוא לא ישיג אותי, מה יהיה לו מזה?... אלא - לפעמים נעצרים כשצריך לכבוד התורה, ואז הכבוד מגיע.

רבי חיים לא הסכים עם זה... אף פעם לא נעצרים, מכבוד תמיד בורחים... ומה שהכבוד ממשיך לרדוף אחרי מי שבורח ממנו, כי לכבוד יש רגלים יותר ארוכות וחזקות ממי שבורח ממנו, ובסוף הוא תופס אותו...

פנחס ויתר על כבודו, והפקיר את עצמו בשביל כבוד שמים. הוא מציל את כולם והם עוד מבזים אותו... ראיתם בן פוטי זה שפיטם אביו עגלים לעבודה זרה, הרג נשיא שבט מישראל. אבל הוא לא שם לב לשום דבר, והכבוד רדף אחריו... "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם", הוא פנחס, הוא אליהו, הוא מלאך הברית, והוא עוד יבשר לנו כשיבא המשיח בב"א.

עם שאיפות - זוכים!

וכעת נדבר על יסוד גדול שרואים בפרשה עם בנות צלפחד, "שאיפות"! הרי נאמרה פ' נחלות ונאמר שבת לא יורשת, ולא אף זו אלא שחז"ל אמרו (בתנחומא) הובא ברש"י (כו, סד), אנשים אומרים נתנה ראש ונשובה מצרים, והנשים אומרים תנו לנו אחוזה, דהיינו שהלכו כנגד כולם, ושאלו להתעלות במצות ישוב א"י, וזכו לא רק שנתנה להם פרשת נחלות, אלא שהכתוב אומר שהקב"ה אמר יכן בנות צלפחד דוברות, ופרש"י בשם הספרי אשרי מי שהקב"ה מודה לדבריו, וברש"י הקודם בשם התנחומא כן כתובה וכו', מגיד שראתה עיני מה שלא ראתה עינו של משה, ועוד שם ברש"י מגמ' ב"ב וסנהדרין ראויה היתה וכו' אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידם.

עם הרצון והשאיפה!!! אפי' שהיה נראה שאין להם מה לקוות, שהרי נאמרה כבר פ' נחלות ולהם לא ניתנה, אך מכח הרצון והשאיפה - זכו לכל זה!

אדם ששואף ורוצה לעשות כל מה שהוא יכול, לקבל, להוסיף עוד ועוד, בלי לעשות שום חשבונות צדדיים, זוכה לסייד ומצליח.

חז"ל אומרים (ילקו"ש בתחילת שמואל), בכל יום ויום בת קול מפוצצת בכל העולם כולו ואומרת, עתיד צדיק אחד להיוולד ושמואל שמו. וכל ילד שנולד היו קורין אותו שמואל. וכשגדל - אמרו אין זה שמואל... כיון שנולד שמואל של חנה כולם הסכימו - זה שמואל!!!

החיד"א כותב בספרו "במדבר קדמות", שכל אותם הילדים שנקראו שמואל - היו נביאים. אמנם זה לא שמואל שאליו התכוונו, אבל אמא שהשתוקקה לבן צדיק, קראה לו שמואל, אמנם היא לא הגיעה לדרגות של חנה, אבל היא השתדלה ועשתה, זכתה שגם הבן שלה יהיה נביא, שנאמר, ושמואל - בקוראי שמו! מי שנקרא שמו שמואל - היה נביא. שאיפות... השתוקקות...!!!

וידוע הסיפור המפורסם, שמרן רבי חיים שמואלביץ בא פעם לדודו רבי אברהם יפה"ן בביאליסטוק, ושאל אותו, מיהו הבחור הכי טוב בישיבה?... והתחיל להראות לו, זה העילוי הכי גדול, זה - הבקי הכי גדול, הוא - הבעל מידות הכי גדול, וזה - מיוחד בתפילה... כל אחד קיבל ציונים. והבחור הכי טוב - זה הוא! והצביע על מרן רבי יעקב ישראל קנייבסקי, הסטייפלער! למה?... כי הוא המבקש הכי גדול! במבקש יש את הכל... אגב, רבי יעקב גלינסקי אמר לי שבביאליסטוק היו עוד עשרים בחורים שהיו בדיוק בדרגה של הסטייפלער! אבל הוא היה מבקש הכי גדול, ולא היה עוד אחד כמוהו ב"ביקוש"... (וכל השאר נהרגו בשואה...)

הגאון רבי חיים קמיל מביא את הזוה"ק (פרשת נח - עמוד ס"ט) עה"פ בשוא גליו אתה תשבחם (תהלים פט, י) פשט א' המובא שם למה הגלים מתרוממים?... הקב"ה חילק את המים העליונים ואת המים התחתונים. המים התחתונים כל הזמן רוצים להתרומם! אולי הם יצליחו להגיע עוד פעם למעלה... הם רוצים להיות למעלה! וכבר כמעט ששת אלפים שנה(!) הם מתקרבים, וכל פעם הם מתנפצים עלי סלע... הם עוד לא הצליחו, אך הם לא נשברים... הם ממשיכים לנסות... **אתה תשבחם!!!** הקדוש ברוך הוא משבח אותם... בסוף הם מקוים עוד יגיעו למעלה. הם אף פעם לא נשברים, הם מנסים וחוזרים ומנסים, כסדר - אתה תשבחם! המשתוקק באמת ועושה מה שיכול מגיע רחוק רחוק.

יש קונה עולמו, ויש מאבד...

ישנו חז"ל במד"ר בפרשת בלק שמתבטא בצורה חריפה: שלשה בדקן הקב"ה (הקיש על קנקנס) ומצאן עבית של מי רגליים. ואלו הן: קין, שהקב"ה שאל אותו אי הבל אחיד, וחשב שהקב"ה לא יודע... השומר אחי אנוכי!! ולא השכיל להבין שהקב"ה רק רוצה לפתוח עמו בדברים, - עבית של מי רגלים.

השני הוא בלעם. ה' שואל אותו, מי האנשים האלה עמך?... והוא משיב בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי, ומביא שם רש"י, שבלעם אמר, "פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שוה עליו, אף אני, אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין". - - - עבית של מי רגליים!

והשלישי מי הוא?... חזקיהו. חזקיהו הוא זה שאמרו עליו שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, והגמ' בסנהדרין (צד, א) אומרת שביקשו למנות אותו משיח, - עליו אומרים עבית של מי רגליים!...

אבל כשהנביא בא אליו כשהיו אצלו אנשי מלך בבל, ושאל אותו מי האנשים האלה, אז חזקיהו ענה מלך בבל שלח אלי. והיתה עליו תביעה, כי הוא היה צריך להשיב, והרי אתה נביא והכל גלוי לפניך, מה אתה שואל אותי?...

לא ניכנס כרגע לעצם התאר הזה "עבית של מי רגליים", זה תואר נורא ללא ספק. אבל שני דברים נלמד מפה:

א. כמו שלפעמים אדם יכול ע"י מעשה טוב אחד, לקנות עולמו בשעה אחת, וכמו פנחס, שזכה על ידי מעשה אחד (!) של מסירות נפש זכה להבטחה של "ברית כהונת עולם" לו ולזרעו אחריו, אותו דבר גם הפוך... עם מעשה אחד אפשר לאבד את הכל ולהגיע עד עבית של מי רגליים... נורא.

אם אדם גדול יעשה פעם א' שטות של ממש, כבר לא יהי' אדם גדול, ולמה, מה יש... פעם אחת!! אבל זה כבר לא אדם גדול.

אם בשעה שהקב"ה מדבר אתך יש לך הוה אמינא שאתה צריך לענות לו - - - זה עבית של מי רגליים. וכבר לא יעזור כלום. אפילו אם בקשו למנותו משיח, ויש רבוי תורה בזכותו, אבל על חטא אחד פעם אחת - כבר נקבע שמו ברשימת עבית של מי רגליים.

לפי דרגת האדם נקבע העבית, אבל גם אצלנו יש בחינות שאנו נופלים בהם ומאבדים את התואר "בן עליה", אלא שבקל אפשר להשתנות ובקבלה חזקה ונמרצת לחזור לזה.

מבחן בלי שיוועים עליו הוא הקובע!

ב. דבר נוסף: כאשר עושים לך בחינה - ואתה מוכן לזה מראש, כמו בישיבות, בחורים באים למבחן, אז הבחינות האלו הם לא כ"כ ראייה... כי אם אתה יודע מראש אז ודאי שאתה מתכוון היטב. ואפילו אחד שלא למד כל הזמן, הוא יחזור עשרות פעמים עד שייכנס לו לראש. עיקר הבחינה זה כשאתה לא מרגיש... כשבוחנים אותך בלי שאתה יודע.

סיפר לי פעם הרב יוסף בוקסבוים - שהוא התייתם בגיל צעיר, ובא ללמוד למשך תקופה קצרה בכפר חסידים. וכאשר הוא נסע באוטובוס לישיבה בפעם הראשונה בשביל להיבחן, ישב לידו אדם

יהודי שנראה פשוט מאד, עם מעיל ארוך ונעליים גבוהות, הוא היה נראה בעל בית כפרי... והוא שאל אותו מה השם שלך?... וענה לו. ולאן אתה נוסע?... להיבחן בישיבה. נו... והכנת משהו לומר? שאל אותו המבוגר. בודאי! ענה יוסף הצעיר. אז תגיד לי... והוא ככה ענה לו כלאחר יד, כמו שמדברים אל כפרי... [כביכול מה הוא מבין בלימוד...]

בסוף הנסיעה, שואל הבחור הצעיר את המבוגר, איפה נמצא פה ראש הישיבה?... אמר לו, למאי נפקא מינה? כי אני צריך להיבחן אצלו! ענה. אמר לו, אתה כבר התקבלת...! התברר שזה היה ראש הישיבה בעצמו.

הבחינה הכי אמיתית זה כשאתה אפילו לא יודע שאתה נבחן. כשהקב"ה בוחן אותנו - הוא לא מודיע לנו שזה מבחנים... הוא לא הודיע לחזקיהו "אתה במבחן".

אומר המס"י - **והנה האדם לא נברא אלא לקיים מצוות ולעמוד בניסיון.** לא מודיעים לך מתי הנסיון מגיע...

כמה בחורים ישלמו על כך... יש שבת חופשה, יש מצוות כיבוד אב ואם, הכל נכון... אבל המקדמים לברוח מהישיבה והמאחרים לבוא... עבית של מי רגליים!

כל הבחינות האמיתיות זה כשאתה אפילו לא מרגיש! אתה לא שם לב. וזה הבחינה האמיתית בעומק - - - אתה בן עליה או לא?... יש את ההרגשים העדינים של בן תורה. בן תורה לא יכול לטעות בכאלו דברים.

כעת יש בדיקה שנקראת "סוף זמן". עוד בדיקה בלי ששמים לב... בא נראה אם אתה רציני או לא... הרי מה הסיבה שבסוף זמן יכול להיות רפיון?... אין לנו כעת את הזמן להאריך בזה.

רק נסיים: כן בנות צלפחד דוברות. אשרי מי שהקב"ה מודה לדבריו. הקב"ה פותח את הפרשה בהקדמה כזו מתוקה... כן! הם צודקות!... אשרי מי שהקב"ה אומר להם אתן צודקות! ולמה הם זכו?... כי אנשים אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה, ואילו הנשים אומרות תן לנו חלק ונחלה!

כאשר בן אדם מתעלם מהסובב ולא שם לב מה זה עושה ומה זה אומר, אלא עוסק במתיקות של תורה... הוא זוכה!

קראתי סיפור שמספרים, שיש אחד שנסע באוטובוס, ומאחוריו ישב איזה אברך ודיבר בלימוד, והוא התלהב ודיבר בקול...

ופתאום הנהגה התחיל לצעוק עליו, את מי זה מעניין מה שאתה אוכל?... מה אכפת לנו איזה ממתקים אתה אוהב? מה אתה מדבר על זה בקול רם?... וכולם לא הבינו מה הוא רוצה, הוא מדבר בלימוד!... אבל היה שם אלו שישבו לידו, ושמעו איך שהוא מתלהב, אה... זו הרי סברא כזו מתוקה... כאלו סוכריות טובות... פשוט להתענג!...

אה...! מתיקות של תורה, אדם לא נבהל מהסובב... כן. בנות צלפחד דוברות. הנשים יגידו ככה, תנה לנו חלק ונחלה. כך זוכים להארת פנים מהקב"ה, וכך מקבלים את הסייעתא דשמיא!!!

לעיין

אאמו"ר - משכיל אל דל ומציב גבול אלמנה
וידו פרוסה להציל ילדי ישראל משבי המסיון
הרב ר' שלמה בהגר"י מישקובסקי זצ"ל
נלב"ע י"ג תמוז תשמ"ט
תנצב"ה

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ
באמצעות לחצן קופות נוספות

בחיפוש יש להקיש ארוחות חיים או קוד מוסד 1000729
כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת
נדרים פון בחיגו לטלפון 03-763-0585 שלושה 2071

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של 5 ש"ח וכל המוסיף...

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשי"ה"ק

הנס המזומן לעמלי התורה

ליתא, ובעבור זה יש לצאת ולראות היטב שבאמת מקבלי הלוחות בנס הם עומדים.

הבה נצא לבחון ונבחין מה ממוצע ההכנסה של אברך מן השורה, הלא בדרך כלל גם האשה אינה עובדת במקצוע שמכניס סכום יוצא דופן, וההכנסה החודשית אינה עוברת את עשור האלפים הראשון, ואותו זוג מנהל כך את חייו חודש אחרי חודש, ומוליד בממוצע כעשרה ילדים, שכל אחד מהילדים דורש את שלו, וברור שכבר בשלב זה לא אמור האברך לסיים את החודש בלי חובות שישתרגו על צווארו.

ואם היינו עוצרים בזאת הרי ניחא, אבל לאחר מכן אותם ילדים גדלים ונכנסים למוסדות לימוד, שכל אחד מהם בא בשכרו, ולאחר מכן כל אחד מהם אמור לבוא בברית הנישואין, וכשנשקול בממוצע בנים לעומת בנות הרי שבאופן הפשוט צריך האברך לעמוד בסכום של כמה מליונים.

ולמרות כל זאת מצליחים האברכים להתחייב בסכומים שונים ולקחת על עצמם הלוואות גדולות ולפרוע, בלי שיהיה להם אף מושג מהיכן, אם נשאל אותם כבר מלכתחילה היאך הם מצליחים לגמור את החודש - לא תהיה להם תשובה, וכל שכן לאחר מכן כשהם זוכים להשיא את ילדיהם לא נותר להם אלא לפרוש כפיהם השמימה בלי לדעת מאומה.

ואין הדברים אמורים בבני תורה בודדים שאיש לא ידעם, אלא אפשר ללכת לכל מקומות התורה הגדולים ולשאול אברך אחרי אברך מהיכן ירק זה חי, וכל אחד יראה כיצד לאף אחד אין תשובה. אם זה במיר ואם זה בכולל פוניבז' ובחזון איש, יושבים אברכים וממלאים את בתי המדרשות לאלפים ולרבבות, ולכולם שולח הקב"ה את השפע בלי שום הסבר טבעי.

אין זו מילתא האמורה בסברא שאפשר לדון עליה ולסתור אותה מכאן ומכאן, אלא הוא דבר שבמציאות דעביד לגלויי אצל כל אחד אותו תשאלו, ואם כן אפוא זאת עשו, בדקו זאת בעצמכם ותגלו שאין שום הסבר אנושי מהיכן חיים כל אותם אברכים שממיתים עצמם באוהלה של תורה.

אף בדידי הוה עובדא, שזכיתי לחתן את כל ילדי עד האחרון שבהם והיה אלוקים עמדי, וכך הוא אצל כל אברך מכל מקום שבארץ הקודש, עצם מה שהוא יושב ולומד בלי שיפשוט את הרגל, ובלי שיצטרך לברוח לחוץ לארץ או להכנס לבית האסורים, זה מוכיח שה' בעזרו, ובנס הוא מתקיים... וכאמור, אין זה מקרה אחד מיני אלף אלא אין ספור מקרים, שכוללים את כל המוני הכוללים באשר הם שם. האם מצינו אי פעם פשיטת רגל כללית שתפיל את כל עולם התורה? ומדוע לא? הן לא מדובר באינשי גבוי שחשודים על הממון, וכל זאת מנין להם... דוק ולא תשכח, ובינה נא זאת.

סיפר לי עסקן אחד מבני ברק שפעם נכנס לכולל פוניבז' בלוויית גביר גדול, שיצא מכליו מרוב התפעלות לראות את האברכים המבוגרים שיושבים ולומדים כימי נעוריהם בלי למוזש מבית המדרש. אמר הגביר לאותו עסקן, אסוף לי את כל האברכים שעברו את גיל שבעים, ואמור להם שהנני מוכן לשלם את כל חובותיהם אחד לאחד.

העסקן המדובר יצא בהתלהבות לרגל המציאה הכשרה שהזדמנה לידו, וניגש לכל אברך מבוגר שעבר את השבעים, עד שעלו בידו בין מניין לשני מנינים של אברכים, לכולם הציע העסקן את ההצעה המרנינה, להשלים את כל חובותיהם עד שלא תשאר בידם משאת מאומה. אולם כל האברכים, עד האחרון שבהם, אמרו את אותה תשובה: אין לי שום חובות... העסקן ניסה שוב, אולי הם בושים לקבל, אך כולם בשלהם: לא יודעים כיצד, אבל גם לאחר נישואי כל הילדים, אין בידינו שום חוב להתחייב בו... (אחד מאותם אברכים הוא קרוב משפחתי מדרגה ראשונה, שבידועי ובמכירי קאמינא שמעולם לא היה

פ"ר משנה ט'. רבי יונתן אומר כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני.

'בצל החכמה בצל הכסף'

בדברי המשנה כלולה הבטחה כי מי שילמד את התורה מתוך עוני, סופו שיזכה לקיימה מעושר, מה שאין כן מי שאינו מקיימה מתוך עושר עונשו שיצטרך להתבטל ממנה מתוך עוני.

ופשוט שדברי המשנה אינם אמורים דוקא בעושר גשמי כפשוטו ובעוני כפשוטו, אלא בכל דבר ודבר שעובר על האדם, שמי שמתאמץ ללמוד גם מתוך חבלי טרדין שעוטפים אותו, אם מצד חולי ומכאוב ואם מצד צער הנפש או שאר מרעין בישין, הוא שיזכה לקיים את התורה מתוך עושר והרחבת הדעת, בלי דבר שיטריד את דעתו, וכן להיפוך לאידך גיסא.

ויעויין ברבינו יונה שביאר את המשנה כי התורה היא הכוללת כל הטובות שבעולם, ומי שפורק מעליו עול החשבונות הרבים ומשקיע את ראשו בתורה, ממילא מובטח לו שיזכה גם לשאר הטובות הגשמיות שכלולות בעושר, וכדמצינו אצל שלמה המלך ששאל אותו הקב"ה מה הוא מבקש, ולא ביקש שלמה אלא את החכמה, שהיא הכוללת את הכל, ומחמת זה השליטו השי"ת בעושר ובכבוד ובנכסים.

ועל כך הביא רבינו יונה את משל חז"ל, למלך ששאל את עבדו מה הוא מבקש, ואמר העבד - הרי המלך הוא כל יכול ומה שארצה כבר יש בידו, אם כסף וזהב ואם נכסים וקרקעות, על כן אבקש ממנו את ביתו לאשה וממילא אוכל לזכות בכל אשר לו. כך אותו הדבר מי שזוכה לחכמה ולתורתו של הקב"ה, אשר משיג על ידי זה כל טוב ויוכל לעסוק בתורה מתוך פנאי בלי שיצטרך אל יגיע כפיו.

ויעויין בגמ' בתמורה (ט"ז, א') דאמרינן גבי עתניאל בן קנז שהבטיח למי שילכו את קרית ספר (דמפרשין התם דהיינו ההלכות שנשתכחו בימי אבול של משה) שיתן לו את עכסה ביתו לאשה, ולבסוף בא כלב ולקחה, אמרה עכסה לאביה שאדם זה ביתו ריקן ואין בו אלא תורה, אמר לה עתניאל בן קנז 'מי שכל רזי עליונים ותחתונים גלויים לו יבקש ממני מזונות' - ודאי שתנתן לו תבל וכל אשר בה, כיון שמי שיש בידו תורה הרי היא כאניות סוחר שמביאה לו את לחמו.

אמנם חזינו בדברי המשנה שהאדם אינו זוכה מלכתחילה לעושר, אלא קודם כל עליו לקיים את התורה מעוני וכך לזכות לכל הטובות הכלולות בתורה, משום שבתחילה צריך האדם להקריב משלו ולהראות עד כמה התורה חשובה בעבורו, ורק כך יוכל לזכות למתנת חלקו.

ניקח כדוגמא אדם שנתן לחבירו במתנה שדה, והנה מקבל המתנה עבד בה עם כל כוחותיו, זרע חרש וקצר, אולם כל עוד שלא עברו שנות הערלה לא יכל ליהנות מפרי התבואה. האם נאמר שעד עתה לא היתה מתנת הנותן מתנה? ודאי שהמתנה היתה מתנה מלכתחילה, אולם על המקבל נדרש להכשיר את המתנה כדי שתוכל להועיל לו. וכן הוא לענין התורה, כולה מתנת שמיים שכוללת את כל המתנות, אך ראשית כל מוטל על האדם להכשיר את עצמו למתנה כדי שיזכה לכל מה שכלול בה.

אברכי הכוללים – מעל הטבע

אך הנה לכאורה יש להקשות על המשנה קושיא פשוטה מעניינו הרואות, שעל פניו נראה שלא תמיד מי שמקיים את התורה מעוני זוכה לבסוף לקיים שניהם מתוך עושר, והיכן הבטחת המשנה חלה על כל אותם בני תורה שאינם משופעים בממון.

ואכן בקושיא זו עמד בתוס' יו"ט על אתר ותירץ בכמה אופנים, אך לפני שנעמוד על דבריו יש להקדים דביסוד הדבר קושיא מעיקרה

משופע בממון וזאת בלשון המעטה, ועם זאת גם הוא היה אחד מהמשיבים האמורים...).

ביכולתי לראות אצל בני הקהילה, תמיד מגיעים אלי לפני נישואי הילד הראשון ושואלים היאך אפשר לעמוד בהתחייבויות הממון העצומות, ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית. אולם כל זה רק בילד הראשון, בילד השני והשלישי אף אחד כבר אינו טורח להגיע...

כל הבטה חטופה על עולם התורה הגדול, שכולל את רובם ככולם של בוגרי הישיבות, מגלה את הקיום האלוהי שאין איש יודע את פשרו. על אחת כמה וכמה כאשר מגיעים ומבררים את הדברים לאשורם, וכל אחד יכול לבדוק זאת אצל קרובי משפחתו, כולם יענו פה אחד שגם להם קשה את אותה שאלה.

לפיכך פשוט וברור ששום גזירה לא תוכל לו לעולם התורה לצמצם את מוחייתו לכאן או לכאן, ולא משנה איזו ממשלה תקום ואלו גזירות משונות תעמיד, אם בפרנסה וכלכלה ואם בכלים מכלים שונים, כיון שבלאו הכי כל קיום התורה הוא קיום שמימי שאין בו מחסור, והדור אתם ראו דבר ה', הרבה שלוחי ישי' לו למקום להכין מזון ליראיו.

'אין טוב אלא תורה'

אכן לגופו של ענין יעויין בתו"ט על המשנה שיישב בכמה אופנים היאך יתכן שמי שיקיים את התורה מעוני לא יזכה לרוב ממון, בתירוץ הראשון כתב שגם המשנה תלויה במזלו של האדם שנגזר עליו ומיירי במזל בינוני, ובתירוץ האחרון כתב ש'לפעמים הוא מפעל החטא ויסורין ממרקי', שהנה אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואם עוונות ישמרו לו לא יוכל יעמוד, ולפיכך במקום היסורים שנגזרים על האדם מוטב לו להשאר בעוני ולא לזכות לעושר שעלול להורידו ביגון שאולה.

ובתירוץ השני כתב התו"ט על פי דברי הילקוט במשלי (ס' תתקל"ד) על הפסוק האמור בקהלת 'כי העושה יחולל חכם', שמפני מה תלמידי החכמים עניים בעולם הזה, כדי שלא יעסקו בדברים אחרים וישכחו התורה.

והיינו, שלעיתים כל הסיבה שלא ניתן העושר לאדם הוא אדרבה, כדי שיוכל להמשיך ולעסוק בדברי תורה, הואיל והמציאות מוכיחה שמי שזוכה לממון יש לו מנה רוצה מאתיים, כל כולו מסובב כל הזמן בעסקיו והשבע איננו מניח לו לישון, מה שאין כן מי שיש לו כדי צורכו יכול להשאר ספון באהל התורה בנחת ובמנוחה בלי טרדה.

בין אם כך ובין אם כך, היסוד המשתמע מכל תירוץ התו"ט הוא אחד, שודאי מי שמקיים את התורה זוכה לעושר, וכפי שכבר הקדמנו בפתח דברינו על הסייעתא דשמיא המיוחדת שמלווה את עמלי התורה, אך לא תמיד העושר הוא מה שנראה לעינינו, כי יש עושר ששומר לבעליו לרעתו - אם זה כנגד תפקידו בעולם, על חשבון היסורים שנשלחים אליו, או עושר כזה שמבטל אותו מהתורה עצמה, וכאשר האדם נשאר שקוד על תלמודו אזי תמיד הוא זוכה לעושר הגדול מכל שיתן לו הצלחה בכל מעשיו, לראות עולמו בחייו.

מסופר על מרן בעל הקהילות יעקב, שפעם נכנס אליו אדם לתוך דירתו הדלה והצנועה (וכידוע לכל מי שהיה בה עד היכן הדברים מגיעים) והשאלה פרצה מפיו: היכן היא הבטחת התורה 'סופו לקיימה מעושר'?... במקום לענות, השיב לו הקה"י והצביע על מדף הספרים, שבו היו מונחים כל ספרי הקהילות יעקב - 'וכי זה אינו עושר'...

וכידוע שכן נקט בעל הקה"י לענין התפילה, שלא תמיד האדם מקבל את מה שהוא חושב לטוב אולם ודאי שזה עצמו הטוב עבורו - מה שהוא לא מקבל, והטוב מושפע עליו באופן אחר, שכאשר רואה הקב"ה כי קבלת התפילה על אותו דבר מסויים אינה טובה לאדם הוא מקבל אותה כלפי דבר אחר שהאדם נצרך, ואין תפילה השבה ריקם. וכן ידוע לי על משפחה חשובה מבני ברוך שהוריה היו אנשים פשוטים בתכלית, שאם כי היו יראי שמים לא היתה בידם לא חכמה ולא תורה, ולמרות הכל יצאו כל בניהם תלמידי חכמים מופלגים דפקיע שמייהו. ואמר על כך בעל הקה"י, שכל זה מכח הדמעות של הסבתא מהונגריה, שזלגו והגיעו עד לנכדיה...

אם כן הוא הדבר לענין התורה, אין ספק שבעולם שמי שמנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא, ואף אם לא תמיד הוא זוכה לעושר גדול מכל מקום תמיד הוא זוכה לטובה הגדולה ביותר עבורו, למנוחה ולנחלה, וכפי שרואה כל אחד שיפתח את עיניו - כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב.

שמעתי פעם משמיה דהג"ר יעקב קמניצקי זצ"ל, שזכה לחתן שלושה מילדיו באותה שנה. ניגש אליו אדם ושאלו היאך עלתה זאת בידו לחתן את כולם בשנה אחת?... השיב לו ר' יעקב על פי פשט מופלא בדברי חז"ל בשלהי מסכתא דתענית (ל"א, א'), דהנה שם אומרת הגמ' על הבנות שהיו מחולות בכרמים שכל אחת היתה מצביעה על מעלתה, 'יפיפיות היו אומרות תנו עיניכם ליופי, מיוחסות היו אומרות תנו עיניכם למשפחה' וכו', ואילו המכוערות שלא היתה בהן אף מעלה היו אומרות - 'קחו מקחכם לשום שמים ובלבד שתעטרונו בזהובים'. ולכאורה בקשתן של המכוערות תמוזה, דהנה לא זו בלבד שאין שום סיבה לקחתן לעומת האחרות, באות הן ודורשות לעטרן בזהובים, המעט מהן כי מוכנים לקחתן שייבקשו גם ירושה?

והשיב על כך רבי יעקב: לא בקשה היתה כאן כי אם סימנא מילתא, שיעלה הזיווג יפה יפה ברוב עושר ונכסים. כי הנה בשלמא האחרות יש סיבה טבעית מדוע לשאתן, אם מצד יופי אם מצד יחס, אך אותן מכוערות - אין שום סיבה שיבוא איש לקחתן כי אם מצד שכך גזרה חכמתו יתברך. ממילא אם כן עד כמה שהכל הוא מאיתו ית' - לא ימנע ממנו גם להשפיע שפע רב, ואחרי שכבר עשה את הנס הראשון - לא תבצר ממנו מזימה להוריק עוד ברכה עד בלי די...

וכך ענה רבי יעקב לאותו שואל: בשלמא אם היינו מחפשים הסברים על החתונה הראשונה הרי שאז היה מקום לדון בו, אבל אחרי שבכל מקרה לא מובן כיצד חתונה אחת זכתה לעשות - איזו רבונת ישנה בשלוש חתונות? אותה תשובה שיש על החתונה הראשונה קיימת גם על החתונה השלישית...

זוהי הבטחתה השמימית של התורה שכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה בעושר, ואין אדם שומע לי ומפסיד, שכן מי שמוסר את עצמו על דבר ה' להגות בדברי תורה מובטח לו כי לעולם לא ימוט, ונכון ליבו בטוח בה' שיתן לו כדי מחסורו אשר יחסר לו.

וכאמור בפתח דברינו, אין דברי המשנה אמורים בדוקא על עושר ועוני של ממון אלא על כל צרה וצוקה המתרגשת לבוא על האדם, אם בדברים הנוגעים אל הגוף ואם בדברים הנוגעים אל הנפש, שכאשר ישים על ליבו עול תורה יפרקו מעליו כל הטרדות האחרות המונעות אותו מן השקידה ותהיה בידו היכולת להגות בתורת ה' בחכמה עם נחלה ושמחת עולם על ראשו.

הטענה על ישראל בזמן החורבן - "ויהבלו"

אמר שיחשוב על ההמשך. התשובה פשוטה, אמנם הראשונה קלקלה, אך לכה"פ עבדה וניקתה, אבל השניה לא עשתה כלום ואין בה שום תועלת.

כן הוא גם בנמשל. עם ישראל חוטאים וסרים, אך גם בתוך חטאיהם יש תקוה. משום שגם כשעוברים על מוצא פי ה' הם משתדלים לשמור את מצוותיו. ואף אם סרו מן הדרך לגמרי מכל מקום הם מתעסקים במשהו, ואולי יבוא יום והם יחליפו זדונות בזכויות. אך כל זה כשעדיין הם עושים. אם הם יושבים ונחים ולא עושים מאום, מה תקוה יש להם, כשם שכעת אינם מקיימים מצוות כך גם הלאה ימשיכו בעצלותם, ואין לך טענה גדולה מזו.

על כך אומר הנביא 'וילכו אחרי ההבל ויהבלו'. הם עצמם נהפכו להיות חפצא של הבל, אין בהם שום מעשים של ממש, לא של טוב גם לא של רע, וזו הטענה הגדולה ביותר, מה מצאו בי עול - ויהבלו.

הנה כשהנביא ירמיה מוכיח את עם ישראל הוא אומר "כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו". עם ישראל חוטאים ועוזבים את דרכי הבורא, עובדים עבודת האלילים, ואילו התוכחה עליהם על על חומרת עזיבת דבר ה' ושמאמינים באלהים אחרים, אלא רק על שהם הופכים את נפשם להבל - 'ויהבלו'. והדבר צ"ב.

ראיתי משל המיישב את כל התמיהות הנ"ל. שפחה אחת ניקתה את בית האדון, ובחוסר שימת לב שברה כמה חפצים תוך כדי העבודה. כשהאדון ראה זאת הוא התרגז והודיע שמפסיק להעסיקה לבינתיים, ויחשוב שוב לגבי ההמשך. במקומה הוא הביא שפחה אחרת, ולאחר כמה ימים ראה שהיא לא עובדת כלל. כמוכן שעל אתר הוא הודיע על פיטוריה הסופיים. כאן הוא לא אמר שיחשוב לגבי ההמשך. מה החילוק? הרי היא לא שברה וקלקלה, ואילו הקודמת שהזיקה - לגביה

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

נישואין ב'בין המצרים'
לאפרושי מאיסורא

שאלה האם מותר לרב לסדר קידושין לבני זוג החיים יחד בלא חופה וקידושין ר"ל ומבכשים להנישא בבין המצרים, ואומרים שאם הרב לא יקדשם, לא יינשא כדת משה וישראל.

תשובה הורה רבינו שאין לרב לסדר קידושין לאשכנזים בימי בין המצרים אף בכדי להצילם מאיסור חמור יותר, שהרי לבני אשכנז זמנים אלו אסורים לא רק כמנהג אלא מעיקר הדין.

וכעין שהביא בדעת תורה (תקט"א) בעניין היתר איסור קל על ידי ב"ד כדי למנוע איסור חמור יותר. "על חטא גדול שנעשה שלא ברשות ב"ד, כל ישראל נקיים."

"גם בשמיים הלכה כמותו"

(מרן בעל הקהילות יעקב ז"ע)

על מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב ז"ע

התורמים לכה"פ סך 120 ש"ח

להפצת תורת פוסק הדור ז"ע

שמים ובקשתם יזכרו

בצינונו הק' בהר המנוחות

ביום ההילולא כ"ח תמוז

ע"י חברת"ח מתלמידי רבינו זצוק"ל

באמצעות מכשירי **דרייט** בבתי הכנסת

יש לבחור קופות נוספות, חיפוש ולמצוא בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכוני ציוני הלכה

או בטלפון

0722-133-466 שלוחה 4

ובדוא"ל: Beithorah@gmail.com

הנהגות בלימוד התורה

עשור להסתלקות מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

ערב, שם תשפיע תורה לדבים.

והדברים נוקבים עד תהום.

בהתקרב ימי בין הזמנים מתפרסמות מודעות בראש כחוצות על שיעורים שונים ושיחות מיוחדות. רבים טורחים להשתתף בהם, מאזינים בקשב רב, ונהנים מהדברים.

אך רובם ככולם יוצאים מהשיעור או השיחה בהתפעלות 'איזה שיעור יפה', 'חידוש עצום', 'שיחה מחזקת' ועוד כיו"ב. אבל... ההתלהבות מתפוגגת עם הזמן, ואם לא חוזרים על הדברים ולא לוקחים אותם לבניה אישית הלאה, לא נשאר כלום מהשיעור והשיחה.

על מנת לתקוע בלב את השפעת החיזוק מהשיעור או השיחה ששמעת, חובה לחזור על הדברים ולהפנימם. אם לא, הם יישארו כרעיון מחשבתי בלבד.

הנה כי כן רק על ידי החזרה וההתבוננות יוכל להפנים את ששמע ולהתרום, ואף בשיעור גמרא או הלכה רק בכח החזרה יחדרו הדברים ויקנה בהם קנין אמתי.

אך מי שמונח את עניין החזרה על השיעור ועוסק בריצה משיעור לשיעור, ספק גדול כמה תועלת - אם בכלל - תעלה לו מהשיעורים הללו.

המשגיח הגאון רבי אברהם גרודינסקי הי"ד מועיד על תקופה מסוימת בה הסבא מסלבודקא היה חוזר על דברים בשיחותיו כמה פעמים בשבוע, וגילה לו את הסיבה לכך: שמתי לב שהתלמידים לא חוזרים כל כך על השיחות, לכן אני אומר את הדברים בצורת חזרה יחד עם התלמידים...

מה ללמוד ב'בין הזמנים'

כשנשאל רבינו ז"ע על ידי בחורים במה עדיף להשקיע בלימוד בבין הזמנים, האם בהכנת המסכת שילמדו בזמן הבא או בחזרה על שלמדו בזמן הקודם, השיב כי אמנם כדאי להגיע מוכן לזמן הבא, אך לימוד ללא חזרה אין בו טעם. ולכן עדיף לנצל את הזמן לחזרות.

משום שרק על ידי שחזורים ומשננים את הנלמד, קונים בהם קניין פנימי עד שיכול אף בעת הילוכו בדרך וכדו' לשון לעצמו את הדברים.

אצל מרן רבינו היה ניכר איך מנצל את כל זמנו לשינון הסוגיה שוב ושוב, עד כדי שקודם אחד הניתוחים שעבר, כאשר נוצר עיסוב בלתי צפוי ונוצר זמן המתנה ממושך, ביקש את הגמרא ומיד שקע בסוגיה שהיה עסוק בה באותה עת בשיעור שמסר.

כמו כן ביום כיפור אחר 'כל נדרי' בהמתנה קודם תפילת מעריב, הודרו רבינו ופתח את המסכת אותה למד בשיעור והעמיק בסוגיה.

מה ללמוד לאחר סיום הש"ס

הצגתי בפני רבינו בחור כשרוני אשר זכה לסיים את כל הש"ס, וביקש את ברכתו ואף שאל מה ללמוד כעת לאחר סיום הש"ס.

ענה רבינו על שתיקה כאחת ואמר: עכשיו אני מברך אותך, שתתחיל לחזור ולהבין את הש"ס.

אכן, רק עם חזרה, מבינים באמת ורוכשים קנין אמתי.

בהתקרב היום בו כבו המאורות עם הסתלקותו לגנוי מרומים של מרן רבינו רשכבה"ג הגר"ש אלישיב ז"ע אשר תורתו השפיעה על כלל ישראל כולו, ננסה ללקט מהנהגותיו הנעלות שהאיר לנו דרך בהן.

אחת הדרכים המרכזיות בהן העביר מתורתו לרבים היתה בשיעור היומי אותו מסר בבית המדרש "תפארת בחורים" בקביעות מדי יום ביומו, קרוב לשבעים שנה, כאשר כמעט בכל ימות השנה לא הופסק השיעור, הן בימות החול והן בשבתות, הן בבין הזמנים והן בחול המועד, בבהירות יתירה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

לצורך הכנת השיעור השקיע כמעט את כל סדר יומו, ובכל פעם שנראה יושב כאשר גמרא פתוחה לפניו, היתה זו המסכת אותה למדו בשיעור. כבר כאשר השכים קום לפנות בוקר התיישב להגות בה, אף לאחר התפילה וכן בצהריים ובערב, תמיד למד את המסכת אותה לימד בשיעור.

כל כך השקיע רבות במסירת השיעור, עד שגם בתקופות בהן עקב מצבו הבריאותי לא יצא מביתו, המשיך ללמוד בביתו את המסכת אותה לימד בשיעור, ומיד כאשר התחזק מעט, היציאה הראשונה מביתו היתה לשיעור. זה היה ה'מושלכל ראשון' עבורו יש לצאת מהבית.

אמנם בתחילה כאשר ירש את מקום אביו, הרב מהומלא זצ"ל במסירת השיעור לבני קהילת 'תפארת בחורים', כשמו כן הוא - היה זה עבור בחורים העובדים לפרנסתם, אך ברבות השנים כאשר התפרסם שמעו של מרן והשיעור הוכר כמקום שנשמעים בו חידושים נפלאים ומאזינים, עלו והשתתפו בו תלמידי חכמים מופלגים, ראשי ישיבות ויושבים על מדין.

"ללא חזרה - לא שווה כלום"

לאחד המשתתפים הקבועים בשיעור הוצע לשמש ראש כולל ערב באחד ממרכזי התורה, אך ספק עלה בלבו האם להיענות להצעה מאחר ועקב כך יאלץ להפסיד את השתתפותו היומית בשיעור.

כשביקש לדון לפניו בעניין, הצעתי לו לגשת לרבינו. בתחילה היה מופתע מההצעה, הרי רבינו כביכול 'נוגע בדבר', אך אמרתי לו שאין לי ספק שרבינו יענה לו, כדרכו בקודש, ב'נקיות' ללא רבב וישיב לו בדיוק כפי שהיה משיב לו אילו בא להתייעץ עמו על שיעור אחר.

כשיצא משם, סיפר בהשתוממות את שהורה לו רבינו. תגיד לי, שאל אותו רבינו, האם אתה חוזר על השיעור האין?

והשיב: לצערי אין עיתותי בידי לחזור על השיעור מדי יום ביומו.

ושוב פנה אליו מרן ושאל: האם לפחות אתה מכין את הסוגיה הנלמדת קודם השיעור.

גם בזה נאלץ השיב בשלילה, והודה שאינו עוסק לא בחזרה ולא בהכנת השיעור.

אם כן - השיבו רבינו - אם אתה שומע שיעור בלא הכנה ובלי לחזור עליו, אין לך שום תועלת מהשיעור! לך לכולל

שו"ת הלכה למעשה

«««

המעבד. כעין המבואר במשנה ברורה (קמ"ב, ד) שמחזירין על טעות הקורא בשינוי משמעות "בספר שלחן עצי שמים הוסיף שהוא הדין בנגינת הטעמים כשהעניין משתנה על ידי זה... מחזירין אותו" הרי שדבר רק על שינוי בטעמים, ולא בשינוי קל כגון בין מלעיל למלרע.

וכן כתב בחוט שני (נשואים שונים ר"ד, יב) "שינוי משמעות נמדד היאך שנראה לסתם בני אדם, וסתם בני אדם אינם מבחינים כלל בזה, ולמעשה מסתברא כיון שאינו שינוי הניכר אין זה מעכב". כיוצא בזה שמעתי מהגר"ח קניבסקי שאין צריך לחזור מי טעה בקריאת פרשת תזריע וקרא דמי טהרה במפיק ה"א שהוא שינוי משמעות המילה, כמבואר ברש"י שם (ויקרא יב, ד) המבאר כי "תשב דמי טהרה" נאמר בלא מפיק ה"א משום שהוא לשון טהרה של ימי טהרה בעלמא. ואילו "ימי טהרה" מפיק ה"א כיון שמתניחם לדם האשה שהוא ימי טהרה שלה. וכן הביא הגאון רבי אביגדור בנצל (ש"ת אביגדור הלוי טו) שהגרש"ז אויערבאך סבר שאין הבדל בין מלעיל ומלרע לעניין בדיעבד בשום צורה שהיא.

ודלא כהערוך השלחן (אורח חיים תרצ, כ) שכתב בקריאת המגילה "במה שהעניין משתנה כגון מיושב ישב ומופל נפל שזה בעבר וזה בהווה מחזירים אותו. ומילתא דפשיטא דאם טעה בטעמים שאין מחזירין אותו וכן אם טעה במלעיל ומלרע, מכל מקום במקום שהעניין משתנה... אם שינה הוי כמו שינוי בעניין ומחזירין אותו. מיהו בדיעבד אם לא החזירו נראה דבכולהו יצא וגם ביושב וישב וטפל נפל, כיון שאמר עיקרי התיבות". הרי שהוא שינוי משמעות שמחזירים אותו, ורק שונה קריאת המגילה שאין מחזירים (ש"ת תרצ, יד) משום ש"אין מדקדקין בטעויותיה" (צינו הלכה - תפילה קטו).

אבל חטא קל הנעשה ברשות ב"ד הוא חטאת כל הקהל... ומי שלא יקבל דבר זה בדעתו אין לו חלק ונחלה בתורת ה' יתברך". (צינו הלכה - נישואין קנב).

תוספת על כתב הס"ת והמזוזה

מזוזה שהוסיפו וכתבו מאחור "קרא שטן", האם כשרה. ומה דין קלף ספר תורה שעליו מדבקה עם שם הבעלים.

יש למחוק הכיתוב מהמזוזה, ולא לכתוב מאומה מלבד אותיות "כוזו במוכסו כוזו" כנחוג.

ובעניין ספר התורה, למרות שלא פסול בדיעבד, אך צריך להסיר, כמבואר באגרות משה (ב, קמ) כשלא כתב אלא רק חרט, נאותם ספרים שהוסיפו וחקקו "מזוזה" לאחר בדיקה, משום שעל הכתיבה הנוספת לסת"ם אין דיני כתיבת סת"ם בדיו, ואף חקיקה דינה ככתיבה וממילא אף הדבקות מדבקה מוחשיבה אותו כאחד עם קלף הספר תורה, וככתוב עליו דמי. אכן מה שפסל בדיעבד הוא כשהוסיף מבפנים ולא מהעבר השני.

טעות בדקדוק הקריאה

בעל הקורא טעה וקרא מילים בהדגשות מפיק ה"א הגורמות לשינוי משמעות בלא מפיק ה"א, כגון בפרשתנו מטות (במדבר ל, יב) "ושמע אשר" שבלא מפיק משמעו שהאשה שמעה, ובמפיק משמעו שבעלה שמע.

מבחינים בשינוי, ומי שאינו בעל דקדוק לא מבחין בהבדל המשמעות, חזרה רבינו שאין צריך לחזור על טעות מעין זו. שינוי משמעות מצריך קריאה מחדש, רק כאשר ניכר לכל ההבדל כגון טפל או נפל שהוא שינוי בין הווה לעבר, אך במקרה שרק המדקדקים מבחינים בשינוי כגון מלעיל ומלרע בקריאת 'באה' (רש"י בראשית טו, יז), אין זה שינוי משמעות

תלמידי חכמים המחזקים גופם ללימוד התורה. והכל בכדי שיוכל להשקיע בעיקר, להמשיך בעמל התורה ללא הרף ולהורות דרך לרבים. הוא גם לא כל כך התחבט בכל פעם מה אלמד כעת, ואין, אלא ידע שעליו להשקיע את מיטב הכוחות באותה הסוגיה בה הוא אוהז.

שיעור ב'היסח הדעת'

לרבינו לא היה סדר לחזור על כל הש"ס והשולחן ערוך מדי שנה, אלא בשעה שלמד השקיע כל כולו בעניין לעומק ולרוחב, ואחר כך הכול נשאר פתוח מול העיניים, הכול חי כאילו למד עכשיו. שאלתי אותו פעם איך הוא זוכר דברים שלמד לפני שנים, בניגוד לרוב העולם שלעצרו שוכחים מהר את הלימוד.

שאלתי: האם זה תלוי בחזרות רבות? הוא השיב: גם! אבל צריכים לדעת, הוא אמר, איך לחזור.

הוא הוסיף: לחזור זה לא שחוזרים על מה שכבר למדת. עיקר החזרה שמביאה תועלת היא חזרה שבה לומדים עוד פעם מחדש את העניין. זה לוקח הרבה יותר זמן, אבל התועלת - ככה הוא אמר - התועלת היא מחזרות שכאלה.

הוא הוסיף: מטבע הדברים שבכל פעם הלימוד נעשה מהיר יותר מאשר בפעם שקדמה לו, כי הוא כבר בתוך העניינים אבל זה לוקח זמן.

שאלתי: הרב"ה אמר ג'ס'. כלומר לא רק זה, יש פה משהו יותר חשוב.

השיב הרב"ה: א-וודא! והוא הוסיף ואמר: לתורה יש שם נוסף. קוראים לה 'עוף'.

(ברכות ה, א על הפסוק 'ובני יִשְׂרָאֵל יִבְיִחוּ עוֹף' - אין 'עוף' אלא תורה, שנאמר 'ותעף עיניו בן ואינו'). זה העיקר, לא להסיח את הדעת מהתורה. אם מסיחים דעת מהתורה - התורה עצמה עפה. מיד כשמסיחים דעת - זה איננו. העצה זה לא רק החזרות. עיקר העצה זה שלא להסיח דעת מהלימוד. חזרתי ושאלתי: מה זה נקרא היסח דעת מהלימוד? מה הגדר?

רבינו עצם לשביר שנייה את עיניו הקדושות, מוצמן, ואמר: זה כבר נקרא היסח דעת מהלימוד. אפילו זה. בעצם הוא הגדיר את עצמו, איך הוא לא מסח דעת מלימוד.

שייכות להנהגות גדולי ישראל

כאשר מדברים על הנהגות גדולי ישראל, עולה תחושה כי הם חיו 'גבוה מעל גבוה... וגבוהים עליהם' (קהלת ה, י) ולנו אין דרך להגיע לאפס קצהו מעבודתם הרוממה.

אך הדרכים הנ"ל של חזרה בלימוד עם הדורות דרך העבודה ונקיטת המעשים, הם דברים הנוגעים ושייכים לכל אחד ואחד מאתנו.

וכל החפץ לעלות במעלות קדושים וטהורים, בוודאי אם יזכה לאחוז בדרכים אלו, יתעלה כיאות במסילת הישרים העולה בית ה'.

בוה הראה לנו רבינו מהי הדרך בה גדל עד אשר זכר את כל לימודו, על ידי שאף בתוך העיסוק בלימוד עצמו, ידע להחשיב את החזרות והתמדה לעיקר, ולא רץ לרכוש עוד ועוד ידיעות קודם שקנה בלימודו קניין.

מעולם לא עשה 'משמר'

בפרשתנו מובא כי בני גד ובני ראובן פנו למשה רבינו בבקשה ליטול את חלקם בנחלת הארץ בעבר הירדן. בהתחייבותם להמשיך לעמוד לצד בני ישראל בכל כיבוש הארץ לאחר שייבנו את עריהם, אמרו (במדבר לב, טו) "גדרות צאן נבנה למקננו וערים לטפנו" ואילו משה רבינו האיד את דרכם בזה שאמר בשינוי הקדימה (שם כד) "בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם".

מעיד רש"י כי "חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהרי הקדימו מקניהם לטפם. ואמר להם משה עשו העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם".

אכן פעמים רבות אנשים מתבלבלים בהחשבת הטפל לעיקר, ולא רק בהקדמת עניינים רוחניים לגשמיים המשמשים רק כמסייעים לרוחניות.

גם היודעים כי "אדם לעמל יולד - לעמל תורה" (סנהדרין צט, ב) ומבחינים שכל חפצי העולם נצרכים הם, אך הם סך בהכל נבראו להיות "משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך" (מסילת ישרים א), משנים לא אחת את הערך הנכון בתוככי עבודת ה', ובנבכי הלימוד עצמו ולא מגדירים נכון מהו העיקר ומהו הטפל. על האדם מוטל לבחון את דרכו בפלס וליישר את אורחותיו במסילה העולה מעלה בעשיית רצון ה' יתברך בשלמות. רבינו זצ"ל שהשכיל להבין אל נכון מהו העיקר והיכן להשקיע, התבטא פעם בפני נכדו ושאלו לאחר שראו כי הוא עייף בבוקר: מדוע אתה עייף, האם לא ישנת בלילה.

השיב הנכד: עשיתי 'משמר' ולמדתי כל הלילה.

למה לך - שאלו הסבא. מה יצא לך מזה, הרי כשעושים משמר לומדים רק כמה שעות בלילה, אבל מפסידים את כל היום...

"אני", הוסיף מרן וגילה את אזור, "מעולם לא עשיתי משמר, ומעולם לא דילגתי על ארוחה".

ופליאה גדולה היא, שהרי אנו היינו חושבים שלבטח רבינו אשר גאותו ושקדנותו ידועה לכל, התמיד בימים ובלילות ללא הרף, עד שנפל באפיסת כוחות על מיטתו ולעתים אף דילג על אכילה, והעיקר להמשיך בלימוד.

וגילה לנו רבינו כי לא כן הוא!

אמנם הזמן שישן בלילה לא היה רב, אך ישן כפי שהחליט כי זהו הנצרך עבורו, אכילתו היתה אף היא אכילה מועטה, אך הקפיד שלא לדלג על אכילתו ולא הוסיף לעצמו תענוגות שונות כדרך

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

לתרומה להנצחה בגיליון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 68

ברוך אתה השם – שומר עמו ישראל לעד

תמוז תשפ"ב

ישראל, ונמצא שבין הכל הקריב בלק ארבעים ושנים קרבנות, [ואמר חז"ל שבשכר מ"ב קרבנות אלו, זכה בלק ויצאה ממנו רות] ומה הטעם שעשה שבע מזבחות? כתב רש"י מפני שאברהם יצחק ויעקב יחד העמידו שבע מזבחות, אברהם - ארבעה, יצחק - אחד, ויעקב - שנים, וכנגד זה העמיד בלק שבע מזבחות, והקריב עליהם פר ואיל, יותר מאברהם אבינו שלא העלה אלא איל אחד, וכל זה בכדי למצוא חן בעיני השם כמו בני ישראל, וממילא יהיו במעמד שווה כמו של בני ישראל, ויוכלו לקללם.

והנה התוכנית הזו של בלעם לא הצליחה, שלמרות שהקריב מ"ב קרבנות, עדיין לא הרשה לו השם לקלל את ישראל, ולכן הציע בלעם את התכנית השנייה לנתק את ישראל מהקב"ה, וטען בלעם אם את הגויים אנחנו לא מצליחים לקרב להקב"ה, לפחות שנרחיק וננתק ממנו את ישראל, וע"י חטא של זימה ניתן לעשות זאת. ולכן ייעץ בלעם לבלק להחטיא את בנות מואב בבני ישראל. ואכן השלב השני הצליח לבלעם מאד, וניתק את בני ישראל מאביהם שבשמים, וכך נהרגו כמאתיים אלף בישראל.

ואנו למדים מזה שלמרות הקשר ההדוק שיש לבני ישראל עם השם, שהוא שומר עלינו ומגן לנו בכל זמן, בכל זאת היכן שיש חטא של זנות, יש חרון אף ומגפה, ואז אין שמירה על בני ישראל.

זכורני שנשעתי פעם במונית מבאר יעקב לירושלים, ואמרתי לנהג, יש לנו כ"כ הרבה אויבים סביבנו, ואין ניתן להתגונן מהם, אם לא שומרים תורה ומצוות, ענה לי הנהג יש לנו את השם בשמים ששומר עלינו! אמרתי לו 'נכון' אבל אם אנחנו חוטאים, גם יש לנו את השם? צריך לדאוג שנהיה ראויים לכך, שהשם ישמור עלינו.

אלוקיהם של אלו שונא זימה

א) רואים מהתורה כמה חמור עריות אצל הקב"ה, שלמרות שהוא מגן על בני ישראל בכל זמן, בכל זאת במקום זימה יש חרון אף ומגפה, ומתו הרבה מישראל. ואמרה תורה בסוף פרשת אחרי 'ולא תקיא הארץ אתכם כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם', הרי שהתורה מעידה שארץ ישראל הקדושה, אינה סובלת טומאת עריות, מפני שהשם מואס בה.

וראוי לידע שבלעם בא לפרוץ גדרו של עולם, שלפני המעשה של בלעם לא היה זנות בבני ישראל, שבני ישראל היו גורים בעריות, ולא רק לבני ישראל היה שמירה מעריות אלא גם אצל הגויים, וכמו שמבואר ביבמות (עז, א) שלא אסרה תורה רק עמוני ולא עמונית, כיון שהטעם הוא מפני ש'לא קידמו אתכם בלחם ובמים', ונשים אין דרכן לקדם, ואמרו שם בגמ' שנשים אינם מקדמות אפילו לנשים, משום שכל כבודה בת מלך פנימה, ומבואר שאפילו כלפי אומות העולם נאמר שהנשים נמצאות בביתן, ואף נשי אומות העולם היו גורות בעריות, ובלעם בא וקילקלם בכדי לפגוע בבני ישראל.

ואמרו בגמ' בחלק (סנהדרין קו, א) אין החטיא אותם בנות מואב, שהעמיד להם חנויות ומכרו להם כלי פשתן, זקנה מבחין וצעירה מבפנים, והצעירה מבפנים נתנה להם מחיר יותר זול מהזקנה, וכך משכה אותם לזכנס פניהם, והביאו להם יין לשתות והחטיאם בעבודה זרה וזנות. וצריך להבין שבני ישראל היו אז עייפים מהלכה במדבר ארבעים שנה, ועד אז לא הודמן להם לקנות דברים מהיישוב, ואת זה ניצלו בנות מואב שפיתו אותם לקנות מהם, וכך הם נפלו לחטא. וגם כיום בחז"ל יש ניסיון גדול בהתבוללות בגויים, ויש הרבה שלא עומדים בניסיון ה"י, ופעם הייתי בצרפת [בסרסל] ודברתי על פרשה זו, והבאתי את ההלכה שהבועל ארמית קנאים פוגעין בו, וקם אחד מהקהל ואמר, למה אתה מדבר נגד הנשים הגויות הרי הם נשים טובות! ולמה אתה יוצא בגנותם!... ובדקו אחריהם והתברר שהוא נשוי לגויה!... וזה היה דבר מקובל, שזה לא מנע ממנו מלבוא לבי"כ להתפלל ולהישאר בקהילה.

הכרתי רב קהילה בחז"ל, שהיה בקהילתו הרבה יהודים שנשואים לגויות, ולא היה יכול לדבר נגד התופעה הזו בגלוי, כי היו מפטרים אותו ממשרתו ולא שומעים לו, ונתתי לו הצעה איך לדבר על הנושא הזה בלי לקומם אותם נגדו, שהרי בסעודת ברית מילה נהגו שהרב אומר דרשה, ובדרשת ברית מילה הוא יכול לבאר להם את נוסח הברכה בברית מילה, שאנו מתפללים "צוה להציל ידידות שארנו משחת, למען בריתו אשר שם בבשרינו", וביאור התפילה שאנחנו מבקשים מהשם שיציל את הילד מלהגיע לגיהנום, בזכות הברית

מספר האנשים שמתו בחטא בנות מואב

א) הניסיון של בני ישראל בבנות מואב, היה בעצתו של בלעם, כמו שאומרת התורה בפרשת מטות "הנה היו לבני ישראל 'בדבר בלעם' למעול מעל בהשם" שאמר בלעם לבלק אלוקיהן של אלו שונא זימה, ולכן ראוי להכשילם בזנות. ואכן העצה של בלעם הצליחה, ומתו במגיפה עשרים וארבעה אלף, מכח חטא זה, ככתוב בסוף פר' בלק. ומלבד זה בנות מואב החטיאו את ישראל גם בעבודה זרה, שהם לא הסכימו להם לזנות, אלא אם כן יעבדו לבעל פעור, וכך נצמדו ישראל לבעל פעור, ועל חטא זה ג"כ מתו הרבה אלפים מישראל, וכמבואר בתורה שאמר משה לשופטי ישראל "הרגו איש אנשיו - הנצמדים לבעל פעור". וכמה אנשים מתו, ניתן ללמוד מדברי רש"י שכתב, שכל אחד מדייני ישראל הרג שני אנשים, וכמה דיינים היו? שמנות ריבוא ושמונה אלפים, ולפי זה יוצא שדייני ישראל הרגו באותו זמן, מאה שבעים וששה אלף איש.

ונמצא שבין כולם מתו כמאתיים אלף איש, מאה שבעים ושש אלף ע"י שופטי ישראל, ועשרים וארבע אלף במגפה, וא"כ בלעם הצליח בעצתו באופן חסר תקדים! שמתו על ידו כמאתיים אלף מישראל. ומבואר בתורה יותר מזה, שכל מה שנעצרה המגיפה הוא בזכות הקנאות של פינחס, ולולי זה היתה המגיפה ממשיכה לכלות את ישראל, כלשון התורה "ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי" הרי שלולי קנאותו של פינחס היתה המגיפה מכלה את כלל ישראל. ונמצא שהעצה של בלעם היתה נכונה מאד, שאם ישראל נצמדים לזנות, ומתרחקים מהשם, אז הם נענשים.

ואכן בפרשת מטות ציווה השם את משה נקום את המדיינים, וכתוב שם בתורה שבני ישראל הרגו את מלכי מדין ואת בלעם בתוכם, ופירש רש"י מדוע היה שם בלעם 'מפני שבא ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו' והיינו שבגללו מתו עשרים וארבע אלף באופן ישיר, על ידי חטא הזנות, ומלבד זה היה גם מתים בחטא של עבודה זרה, שנגרם להם מכח הזנות.

שני השלבים בתכנית של בלעם נגד ישראל

ב) הנה מצינו שלמרות שבלעם היה בעל נפש רחבה ועין רעה לא הסכים לעבור על דבר השם בשום אופן, ואמר לבלק הרבה פעמים, לא אוכל לעבור את פי השם, ואפילו שהציע לו בלק הרבה כבוד וכסף וזהב, לא הסכים בלעם לעבור את פי השם, ואמר, רק את אשר ישים השם בפי - אותו אדבר.

וצריך להבין את בלעם, שאם הוא לא הסכים לעבור על רצון השם, א"כ למה הוא בא בכלל לבלק, וניסה בכל מיני דרכים לקלל את ישראל, הרי הוא יודע שהשם לא יתן לו לקלל את ישראל, כמו שאמר 'לא תאור את העם כי ברוך הוא', והשם הרי לא ישנה את דעתו, ולא יוכל לקללם, וא"כ למה לו כל הטרחה המיותרת הזו?

ונראה שהביאור הוא, שידע בלעם שכעת הקב"ה אוהב את עם ישראל יותר מכל האומות, ולא מסכים שיקללו אותם בשום מצב, רק שהיה סבור, שכל אומות העולם נבראו ע"י הקב"ה באופן שווה, ומגיע להם גם כן שהשם יאהב אותם וישמור עליהם, כמו על עם ישראל, ולא ראו שיהיה פליאה בין האומות, והסיבה שהשם כעת אוהב יותר את עם ישראל, מפני שהאבות הקדושים הקריבו לפניו קרבנות, ועשו לו נחת רוח, ולכן הקב"ה מחבב את בניהם ודואג להם יותר מכולם.

ולכן בנה בלעם תכנית, שתבטל את מעלתן של ישראל על אומות העולם, והיה לו שני אפשרויות איך להגיע לזה, הדרך הראשונה היא שבלק יקריב קרבנות להשם, וע"י זה בני מואב ג"כ ימצאו חן בעיני השם, וכמו שכתב רש"י, שהסיבה שאמר לבלק להקריב קרבנות, בכדי לעשות נחת רוח להשם יותר מהאבות הקדושים, והיה סבור שע"י הקב"ה ידאג להם כמו לעם ישראל, ויוכל לקלל ולנצח את בני ישראל, ואם לא יצליח בדרך זו, אז היה לו תכנית אחרת, לנתק את בני ישראל מהקב"ה, ע"י שיחטיא אותם בזימה, שהקב"ה שונא זימה, וברגע שיחטיאו ישראל בכך יתרחק מהשם, ושוב כל העמים יהיו שווים.

נמצא לפי זה שבלעם היה מודע לכך שהשם אוהב את ישראל, ולא יסכים לעולם שיקללו אותם, רק שאת זה בעצמו הוא רצה לשנות, שמכאן ואילך השם יאהב גם את הגויים, ע"י שיקריבו לפניו קרבנות, או לחילופין שיפסיק לאהוב את ישראל.

ולכן אמר בלעם לבלק, לבנות שבעה מזבחות ולהקריב פר ואיל בכל מזבח, וכן עשה בלק בשלושת הפעמים שרצה בלעם לקלל את

מילה, וזה עפ"י מש"כ בחז"ל שאברהם אבינו מוציא מהגהנום את כל זרעו שנימול, חוץ מבוועל ארמית. ואמרתיו לו שזה הזדמנות טובה להסביר להם את חומר העניין, שבוועל ארמית אין לו הגנה מגיהנום.

שומר עמו ישראל לעד

ד) הנה כל המעשה של בלעם ובלק, היה מאורע בין שני גויים שסיכמו ביניהם לקלל את ישראל, וניסו בכל מיני דרכים ולא הצליחו, וכל הענין הזה נעשה בצינעא בלי הודעה לרדיו ולעיתונות, ובני ישראל באותו זמן ישבו בארץ סיחון ליד מואב, ולא ידעו כלום מה מתרחש בין הרשעים הללו, ומתי כל זה התגלה להם? כשמשא כתב את התורה לפני מותו, ואז מתוך פרשת בלק ידעו את כל מה שקרה. וצריך להבין א"כ לשם מה מספרת לנו התורה את כל המעשה, ומה באה הפרשה ללמדנו, ששני גויים רשעים רצו לכלות את עם ישראל, ולא הצליחו? אבל ההסבר הוא שעיקר הפרשה שלנו באה ללמדנו, שהקב"ה שומר את עמו ישראל, וכמאמר הכתוב 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל' שהקב"ה ער בכל זמן לשמור ולהגן על ישראל שלא יוכל אף אחד להזיק להם, ולכן אף שהיו כאן שני גויים, בלק הקוסם ובלעם עם כח הקללה, ושניהם יחד היה להם כח לקלל ולהזיק, וגם היה יודע בלעם לכיין את הזמן שבו השם כועס, ובכל זאת לא הצליח להם, מפני שהשם הגן ושומר על ישראל ולא כעס בכלל באותם ימים, ובוה מתגלה הקשר שלנו להשם, שהוא מגן ושומר עלינו בכל זמן, ולכן נכתבה כל הפרשה. וכך אנו אומרים כל יום בברכות ק"ש של ערבית, 'ברוך אתה השם - שומר עמו ישראל לעד', אנו משבחים את השם על כך שהוא שומר את העם שלו לעולם.

ובפרט כי תצא אומרת התורה 'ולא אבה השם לשמוע אל בלעם, ויהפוך בך את הקללה לברכה, כי אהבך השם אלוהיך' ורואים ששורש הדבר הוא שהשם אוהב אותנו, ולכן הוא מגן עלינו. וגם על זה אנו מברכין כל יום בערבית 'אוהב עמו ישראל'.

ומי שאומר ברכות אלו בכוונה יכול להתפעל מאהבת השם אלינו, וממה שהשם שומר עלינו תמיד, וזה הכותרת של פרשת בלעם ובלק,

הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל

זכורני מילדותי ששמעתי מסבא זצ"ל שהיה דורש לפני תפילת מנחה, וסיפר על ר' איצלה מוולאזין [שהיה בנו של ר' חיים שייסד את ישיבת וולאזין, וכשר' חיים נפטר, המשיך ר' איצלה לנהל את הישיבה, והיה גי' רב בוולאזין במקום אביו] ובזמנו הצאר מרוסיה היה שולט בעיירה וולאזין [פעם רוסיה היתה שולטת שם] ופעם אחת הצאר רצה לגרש את היהודים מארצו, ואמר לשרי הקבינט שלו, לכתוב חוקה על גירוש היהודים מארצו, וביקש מהם שיתבנו כללים ברורים, מה יקחו אותם ומה לא, ומי שלא יוצא מה דינו, והשרים עשו כמצוות הצאר, ועבדו על כתיבת החוקה, ואמר להם הצאר אני יבוא בבוקר לראות את החוקה.

והנה בבוקר הגיע הצאר ואמר להם, איפה החוקה? אמרו לו אתה באת באמצע הלילה, לקחת את הטיטוטה וזרקת אותו לתוך האש שבתנור, אמר להם אנני? לא באתי באמצע הלילה? ושאלו את כל השומרים ואמרו, כן, הצאר הגיע בשעה פלונית, ונתן סיסמא מיוחדת [שלא ניתן לעבור בארמון בלי סיסמא] והצאר חזר ואמר זה לא אני, והם התעקשו זה אתה היית, ונתת סיסמא, וזרקת את הטיטוטה לאש, ובסוף אמר הצאר כנראה האלוקים של היהודים לא רוצה שנגרש אותם, לכן הוא שלח משהו אחר שדומה לי, והוא קרע את הכל, והנה זה בוודאי נס גדול, רק שהיהודים לא ידעו מזה מאומה, שלא נודע להם לא מהגירוש ולא מהחוקה, רק שהיה שר אחד שמאד העריך את ר' איצלה [שהיה חכם גדול ויעץ גם לגויים] והוא סיפר לו את הסיפור הזה, והמעשה הזה הוא כמו אצל בלעם, שהיהודים לא ידעו ממנו בכלל, והשם דאג שנדע מכם, בכדי שנכיר שהוא שומר אותנו תמיד בכל דור.

עוד סיפור הביא מהמהר"ל מפראג, שהיה בפראג כומר שונא ישראל ושמו תדיאוס, והוא תמיד חיפש לעשות צרות ליהודים, ופעם נדדה שנתו של המהר"ל באמצע הלילה, וקם ממיטתו והסתכל בחלון, וראה נוצרים סוחבים מת, והבין מיד שהם סחבו אותו למרתף של הבי"כ הגדול, כדי להעליל על היהודים שהרגו נוצרי, ולקחו מהדם שלו למצות, ומיד המהר"ל שלח את הגולם שלו, ואמר לו לך אחריהם, תוציא משם את הגופה, ותניח אותה במרתף של הכומר תדיאוס, ויהי בבוקר ותרעש כל העיר, ילד נוצרי נעלם!! ואמרו מיד, אולי היהודים לקחו אותו למצות... ומיד בדקו במרתף בית הכנסת ולא מצאו אותו, ולבסוף מצאו אותו במרתף של הכומר, ואז תפסו את תדיאוס הרשע, והוא בא על ענשו, והיהודים נשמו לרווחה. ואמר על זה סבא זצ"ל שכתוב בפסוק 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל' ולכאורה אם הוא לא ינום [מלשון נמנום] בוודאי שהוא לא יישן, אלא הפירוש הוא שלא רק שהוא לא ינום, אלא עושה גם שאחרים לא ישנו, כדי שיראו מה קורה בלילה, וכך יהיה הצלה לעם ישראל. ברוך אתה שומר את עמו ישראל לעד.

תקנת בתולה נישאת ברביעי - בזמנינו

והנה לפסק השו"ע, כל ההיתר לישא בתולה בכל יום, הוא רק אם יש בתי דינים קבועין, ולפי זה יש לדון שכיום יהיה אסור לישא בתולה ביום חמישי, כיון שאין בי"ד ביום שישי, וכן יאסר לישא ביום שישי מאותו טעם, ואף מש"כ תוס' שיכול לקבל טענותיו בפני שלושה, לא שייך היום טעם זה, שכיום לא קובלים את הטענות רק בב"ד. [וכן יאסר לישא בליל חמישי, שגם זה נקרא חמישי כמבואר בסוגיא]. והיה מקום לומר סברא, שכיון שכיום אין הבתי דינים דנים מיד בטענת בתולין, אלא רק פותחים תיק, והדיון עצמו נדחה בכמה שבועות או חודשים, א"כ כיום אין לנו בב"ד לטענת בתולין, ולא שייכא תקנת חז"ל, שכל התקנה היתה שהיך שיש בב"ד, לא ינשאו אלא ערב מושב בב"ד, אבל אם אין בב"ד בכלל, נראה שמותר לישא בכל יום. [ואף שסיבת התקנה היא שלא יהיה איקרוי דעתא, ואם יכול לפתוח תיק מיד - לא תתקור דעתו, מכל מקום עיקר התקנה היתה שיהיה בב"ד מצוי לדון בטענתו, ולא פתיחת תיק].

ואמנם ביררתי את הדברים אצל הרב ורנר זצ"ל שהיה אב"ד בתל אביב, ואמר לי שבטענות של זנות יש מודעות לב"ד, להקדים את הדיון ככל האפשר, כדי שלא יהיה איתה באיסור, ולפי"ז יש לנו כיום בב"ד לדון בטענת בתולין, וא"כ תימה על מנהג העולם שאנו מתירים היום לישא בתולה ביום חמישי ושישי, והרי אין בב"ד ביום למחרת, ולהש"ע אסור לישא בכה"ג. [מתוך ספר עוטה אור כתובות].

במשנה ריש כתובות "בתולה נשאת ליום הרביעי" והטעם שאם יש לו טענת בתולין ישכים לב"ד, ולא תתקור דעתו עליו וימשיך לחיות עימה באיסור. ובדף ג. אמרו בגמ' מקום שבתי דינין קבועין בכל יום, וכתבו תוס' דמ"מ לא תינשא בשישי שהרי אין דנים בשבת, ונמצא שלא יוכל להשכים לב"ד. ומה שבזמן הזה נוהגים לישא אף בשישי כתבו תוס' משום שאין בב"ד קבועים, ויכול לקבל טענותיו בפני כל שלושה, אף בשבת, ולכן אין חשש שתתקור דעתו. ואמנם הר"ן כתב טעם אחר מדוע היום נושאים בתולה בכל יום, מפני שכל התקנה היתה, שמא יהיה לו טענת בתולין ויחשוש שזינתה תחתיו, וכל זה שייך בזמנם שהיו ממתנים בין האירוסין לנישואין, אבל כיום שאנו נוהגים לקדש ולישא מיד, אין חשש שתזנה תחתיו, ובטלה סיבת התקנה, ומותר לישא בתולה בכל יום.

ועיין בשו"ע אבהע"ז (סד, ג) שפסק שאם יש בתי דינים קבועים בכל יום, מותר לישא בכל יום, ואם יש בתי דינים רק בשני וחמישי, אין לישא בתולה אלא ברביעי. ומבואר מהשו"ע דסבר דלא כדעת הר"ן, ואף כיום שאנו נוהגים לקדש ולישא מיד, מכל מקום אין ההיתר לישא בשאר ימים אלא באופן שיש בב"ד קבוע באותו יום.

והטעם דלא פסקין כן טעם הר"ן, נראה, עפ"י המבואר בביצה דף ה' שכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, ולכן גם היום ששטל טעם התקנה, התקנה עצמה לא בטלה. [וכן נראה בתו"ד הר"ן ע"ש].

נקום נקמת

כמה פעמים אדם אמור להבין לבד מה נדרש ממנו וממה להישמר. מבין שהקריאה מופנית אליו, ובכל זאת משלה עצמו שמדברים למישהו אחר. אבל כשמשנה שומע על אחרים, בטוח הוא שדיברו רק אליו!

אמת כי למדנו אגב גררא גופי תורה רבים, טהרת כלים לסוגיהם השונים והגעלתם, למדנו גם שהתעלמה הלכה ממושה בגלל כעסו, אלה וכלה. אבל כשמדברים על המלחמה ככלל, הרי היא יורדת לפרטי פרטים. יש להם חיוב לתת מכס, חוצים את המלקות, אחד מחמש מאות, אחוז אחד מן החמישים, מן האדם, מן הבקר, מן החמורים, מן הצאן מכל הבהמה.

ויש גם פירוט מדויק כמה המלקות היה, כמה בדיוק צאן נלקח (שש מאות שבעים וחמש אלף) כמה בקר נלקח (שבעים ושנים אלף) וכמה חמורים נלקחו (שישים ואחד אלף). משם ואילך התורה הקדושה יורדת לפרטי פרטים, כמה עולה מניינם של אחוז מהחמורים וכמה מהכלים וכמה משאר השלל והמלקות.

כמובן שהיוצא למלחמה נוצח, מביא עמו שלל. אבל התורה מאריכה כל כך הרבה בתכנון המלחמה ובנצחון ובשלל, משל זו הייתה המלחמה היחידה.

מה ראתה התורה להאריך כל כך בתיאור המלחמה הזו ותוצאותיה, פי כמה וכמה ממלחמות גדולות אחרות שהיו לדור המדבר?

אליי מדברים

ואולי ראויה היא הפרשה שתילמד מחדש, עם אור חדש.

הצייווי של מלחמת מדין, נאמר בלשון יחיד 'נקום'. כלומר, המצוה היא למשה בלבד, עליו מוטלת החובה לקום ולנקום, לא על בני ישראל.

אם כך – שואל האור החיים הקדוש – מהו 'לאמר'? הרי בכל התורה כולה, משמעות 'לאמר' היינו לומר לאחרים. ואם כאן משה הצטווה בעצמו, מה שייד לכתוב שם 'לאמר'?

והתשובה היא שמשנה חשב שאכן מתכוונים אליו בלבד. המצוה היא לכל בני ישראל, אבל משה רבינו שמע את המילה 'נקום', והבין שהגבורה מצווה אותו לקום ולעשות מעשה לבדו. בעיניו לא היה זה דבר זר, כי היה גיבור חיל, ואין לה מעצור

דיני נדרים הורחבו בפרשה, הן ופרטותיהן וכללותיהן וכל דקדוקיהן. לא עליהן נדבר כעת.

גם המשא ומתן בין בני גד וראובן לבין משה רבינו, נמסר בהרחבה גדולה מאוד. מה ביקשו השבטים, מה גער בהם משה ומה השיבו לו, כל דבר באריכות גדולה. ולא בכדי.

כי מעבר לחלקים ה'מוסריים' שנלמדים מהפרשה הזו – הערכות זה לזה, האחריות והדאגה לכלל ישראל והתביעה האישית – מעבר להם למדנו את כל משפטי התנאים שנלמדו מבני גד ובני ראובן, כללי 'דברים שבלב' ושאר דיני תנאים החובקים עולם ומלואו בכל מרחבי חושן משפט, וכבודה של הפרשה במקומה מונח.

אבל גם לא על זאת נדבר כעת, כי אם על מלחמת מדין.

המלחמה המפורטת

הרבה מלחמות ערכו בני ישראל במדבר, החל מהרגע הראשון שמצרים רודף אחריהם וישראל נסים לתוך הים, עבור דרך מלחמת עמלק ומלחמת הכנעני, מלחמת סיחון ומלחמת עוג, וגם מלחמת מדין בפרשתנו.

והמלחמה הזו, האחרונה, מן הכלל יצאה.

כל המלחמות הוזכרו בדרך אגב, בקיצור של פסוקים בודדים עד פסוק אחד בלבד. מלחמת עמלק הממושכת והיסודית מכולן, הוזכרה בתשע פסוקים. כך גם מלחמת הכנעני בפסוקים מועטים שגם הם מדברים רק על ההכנה למלחמה והתפילה לפני (אם נתן נתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם), או על התוצאה שלה ('ויחרם אתהם ואת עריהם'), וזהו.

כך גם מלחמת סיחון ועוג, מלכים תקיפים, עמים תקיפים, בארצות תקיפות. באף אחת מהמלחמות הנוראות הללו, מעשי ניסים הן להילחם בבני הענק שעוקרים הרים בשלמותם. אין תיאור ואין הרחבה, כי אם פסוק אחד לכאן ושני פסוקים לשם.

חוץ ממלחמת מדין, אריכות גדולה עד למאוד. על ההכנה ועל המלחמה עצמה ועל תוצאות המלחמה, על צורת חלוקת השלל.

להושיע ברב או במעט, בדרך שיונתן בן שאול נכנס למחנה פלשתים עם נערו והמם מהומה גדולה עד השמדם.

הכלל, משה הבין שציווי המלחמה במדין מוטלת עליו לבדו. משום כך היה צריך להוסיף לו 'לאמר'.

הן הן גופי תורה

וזאת פלא.

האמנם אתה משה חושב לכבוש לבדך את כל ארץ מדין? הכבשים שלהם יותר משש מאות וחמישים אלף, עם עצום ורב, איך חשבת שהתכוונו רק אליך?

ובשתמצי לומר, הן הן גופי התורה התלויים בפרשה הזו! לחיות בספירה גבוהה ובמתח דרוך, לחוש את קריאת האלוקים מכוונת אלינו, גם כשהדרישה נשמעת רחוקה וקשה כל כך, אלינו היא מכוונת!

בת קול יוצאת בכל יום

כמה פעמים ההשגחה העליונה קוראת לאדם, מאותתת לו בשלל סימנים, בשפה המפורשת ביותר, ואינו שומע.

כמה פעמים אדם ניצב לפני מקום בו עליו להסיק ולהבין לבד מזה נדרש ממנו וממה עליו להישמר, דעתו רחבה דיו להבין שעניינים צופות עליו על כל מעשה שיעשה, ובכל זאת ממשיך בשרירות לבו.

בת קול היא הקשר הכי איתן ויציב שיש בין הבריות לבין הבורא יתברך שמו מאז שפסקה נבואה מישראל, וגם קודם לכן. מעת שהוציאו את תמר לשרפה וגם בעת שנחלקו חכמים בבית המדרש. והנה כל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת, אוי להם לבריות מעלכונה של תורה.

ואיך אנחנו מתייחסים לבת קול הזו?

מעדיפים להרגיש שאינה מכוונת אלינו, שהיא שייכת לסביבה, לחברים, לשיבה ממול. לא בהכרח אליי.

ההיפך הגמור ממשה רבינו.

כשמשה שמע את הקדוש ברוך הוא מדבר על יציאה למלחמת מדין, לא חשב שהכוונה ליוצאי הצבא בעם ישראל. הוא האיש הממצע בין ישראל לבין ה' יתברך, דרכו עוברים

המסרים והציוויים לכלל ישראל, לכאורה, ברור הדבר שגם עתה מוסרים לך הוראה לכלל.

לא כן סבר משה. אזניו וחושיו העדינים הכתיבו לו שהציווי מדבר אליו.

אבל איך?

לא שואלים שאלות, קופצים למים.

יחונתן בן שאול, יהודית ויעל

ולא שמשה היה צריך להתבונן על העתיד ולראות את יונתן מבים לבדו את הפלשתים, לא היה צריך לראות את יהודית ממותת את אליפזרנוס המצביא או את יעל הנוקרת את רקתו של סיסרא ומצילה לבדה את כל ישראל.

כי ברגע שמשה שומע את הקריאה 'נקום', הוא קם ונוקם. מסתלקים כל העיכובים.

ההכנה ותלחימה

ונעצים עוד את התמסרותו של משה –

במלחמה יש 'שני ספרים', עליהם מצביע אור החיים הקדוש. יש את ההכנה והלוגיסטיקה מסביב, איך מתכוננים ואיך משנעים עשרות אלפי חיילים ודואגים להם לכסות ומזון, רופאים ומבחים, אומנים וגושאי נשק. ויש לצד זאת גם את פרקי המלחמה עצמה, מהיכן תוקפים והיכן נסוגים, כיצד להסיח דעת ומתי להרפות, איזה יעדים לממש ומה לעשות עם הארץ הנכבשת.

משה הצטווה גם לנקום בהכנה וגם במלחמה, נדרש להבין את כל המערכה לבדו, לפרטי פרטים. צריך לזה כוח שונה, יחיד מסוגו, המכפיל את המשימה.

משה לא נרתע מזה ולא מזה, לקח על עצמו את כל העול.

☆☆☆

כי הוא הבין שאיתו מדברים.

אדם בר מעלה מבין שאיתו מדברים.

☆☆☆

כן ידידי, איתך מדברים!

לעילוי נשמת

הגאון החסיד

כמוהר"ר אברהם חיים נאה זצ"ל

בעהמ"ח ס' שיעורי תורה ושא"ס

נלב"ע כ תמוז תשי"ד

ת.נ.צ.ב.ה

ננדב ע"י נינו הרב מ.נ. שליט"א

נדבת

הרב שלמה שמאמה שליט"א

בית שמש

להצלחתו והצלחת בני ביתו הי"ו

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בית החיים"

להעדרות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת מטות (מסעי)

בפרשיות מטות - מסעי מרומז טעם חורבן בתי המקדש

בעזרת ה' יתברך נראה לדבר מענייני הפרשה, מטות - מסעי, ומענייני חזון.

אנחנו נמצאים עכשיו בימי 'בין המצרים', וידוע מה שהעירו רבותינו שהפרשיות האלו 'מטות מסעי', חלות תמיד בימים אלו של בין המצרים, ורמז גדול יש בדבר. שהרי, פרשת מטות תחילת ענינה הוא קדושת הפה, וכמו שאומר הכתוב 'ידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה, וכך באה כל פרשת נדרים ושבועות, ובפרשת מסעי יש את עניני רוצח, רוצח בשגגה וערי מקלט, וכיוצא.

ולכן לא לחנם חלים שתי הפרשיות האלו בימי בין המצרים, כי הנה הגמרא במסכת יומא (ט:) חוקרת ודנה בשאלה, למה השתנה חורבן בית שני מחורבן הבית הראשון. בית ראשון עמד על תלו ארבע מאות ועשר שנים וחורבן, ובית שני עמד ארבע מאות ועשרים שנה וחורבן גם הוא. כאשר אנחנו מתבוננים בדברי הנביאים שהוכיחו את כלל ישראל בדורות ההם, אנחנו מוצאים שהוכיחו את אנשי בית ראשון על עוונות חמורים שבידיהם, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. מה היה החטא בבית שני? - בשנאת חנם. ובירושלמי מובא כעין זה, שחטא אנשי בית שני היה עוון לשון הרע [ככתוב בהקדמת ספר חפץ חיים, ע"ש]. וכן מפורש בהקדמה לספר המנהיג (דף כ'), וכן כתב בפירושו ספרי דבי רב (פרשת מסעי פסקא קס"א דף ת"ב, ובספר גבורת ארי יומא (ג' ב' דף רל"ז) ע"ש].

שואלת הגמרא, מי חמור ממך, עוונותיהם של אנשי דור בית ראשון, או של אלו של בית שני. ואומרת על זה הגמרא 'בירה תוכיח'. הרי כשנחרב בית ראשון גלינו שבעים שנה ויצאנו מארץ ישראל, ובמשך חמישים ושנים שנה מתוכם היתה ארץ ישראל שוממה וריקה מכל וכל, ולא היה בארץ ישראל שום נפש חיה, מעוף השמים ומחית השדה. אחרי שעברו שבעים שנה באו עזרא ונחמיה ובנו את הבית השני. לעומת זה בית שני חרב, והנה אנחנו כבר אלף תשע מאות עשרים ותשע שנה עדיין בגלות השחורה הזו, ועדיין הוא לא נבנה מחדש. אם כן, הנה לנו מבורר שמה שהיה בבית שני היה חמור יותר ממה שהיה בבית ראשון.

ומה היה בבית שני? שנאת חנם ולשון הרע. ידוע שיש עבירות שהולכות ביחד, לא יפרדו. וכמו שמסופר במדרש (ילקוט שמעוני תהלים ז') דרך מליצה, שבזמן שיריד המבול ובאו אל התיבה כל החיות זוגות זוגות כציווי ה', בא גם השקר אל תיבת נח, אף הוא פחד מהמבול, וביקש להכנס. אמר לו נח, אתה לא יכול להכנס, מפני שאתה לא זוג. הכניסה כאן ליוקיים אסורה... לך תתחתן, ואז כשתהיה נשוי תוכל להכנס. מי ירצה להתחתן עם השקר? הלך השקר חיפש וחיפש מי ירצה להנשא לו, עד שמצא עזר כנגדו, מצא את גברת 'פחתא', לשון פחת, חסרון והפסד. אמרה לו פחתא לשקר, אתה רוצה להתחתן איתי כדי להציל את חייך? יש לי תנאי כתובה, שכל מה שתרוויח אני אקח ממך, עד הפרטה האחרונה. ונשבע חתן דגן לאשר ולקיים את כל הכתוב עליו בשטר כתובתא דא בלי שום תחבולה... מכאן אמרו, כל מה ששקר מרוויח הולך לפחתא.

זהו המשל של רבותינו, והנמשל הוא שכל מה שיבוא לאדם בדרך שאינה של אמת, לא יהיה לו קיום. כל עסק שלא מבוסס היטב על אמת ועל דיני התורה שהם אמת, בסוף תבוא איזה 'פחתא', יבוא מאיזה מקום שלא חלמת עליו איזה הפסד וחסרון, וכל הרווח הגדול ילך לטמיון. ובעל החינוך ועוד מרבותינו הראשונים לימדו אותנו יותר מזה, שאפילו ממון שהגיע לאדם ביושר, מכל מקום אם מעורב בו קצת ממון שהגיע שלא ביושר, הכל נאבד. וכמו שאמר הכתוב (ירמיהו יז, יא) 'עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזובו, והרד"ק הביא שני פירושים בזה מה יעזוב את מי, ודי למבין.

1. השיעור הוא משנת תשנ"ח, והשנה תשפ"ב - אלף תשע מאות חמישים ושלוש.

הוא שאמרנו, יש זוגות זוגות. השקר הולך תמיד עם הפחתא, ושנאת חנם הולכת תמיד עם לשון הרע. אדם שיש בלבו שנאה על רעהו רגיל לדבר עליו לשון הרע, רכילות, לבנות אותו ולהכפיש אותו בכל מה שיוכל. וכשם שנאת חנם מביאה את האדם לדבר לשון הרע, כך זה גם להיפך, שלשון הרע מוליד שנאה. זו הסיבה שהפרשיות האלו חלות בימי בין המצרים. הפרשה הראשונה עוסקת בענייני קדושת הפה, 'לא יחל דבר', ופרשה שניה עוסקת בענייני רציחה. לרמז שאלו הם שני הסיבות העיקריות שגרמו לשני החורבנות. ומדוע הקדימו פרשת מטות לפרשת מסעי, אחרי וענין הפה גרם לחורבן בית שני? מפני שהוא חמור יותר, וכמו שראינו מדברי הגמרא 'בירה תוכיח', בית המקדש שעדיין לא נבנה, מוכיח שנאת חנם ולשון הרע חמור מן הכל.

ידיעת היום והשבות אל לבבך

הפסוק אומר (דברים ד, לט) 'ידיעת היום והשבות אל לבבך'. אמרו רבותינו המפרשים, שהנה יש בפסוק הזה שני ענינים. בתחילה יש את ענין הידיעה, 'ידיעת היום', דהיינו השגת הדעת והשכל, מה שאדם משכיל משכלו ומבין מדעתו, אבל התורה לא מסתפקת בזה, והקב"ה אומר, אני מבקש שאת הידיעה הזו - 'השבות אל לבבך', תעביר מכלי הדעת אל כלי ההרגשה, אל הלב פנימה. הרבה פעמים מצוי שיש לנו ידיעה והבנה בענייני עבודת ה', אבל חסרה לנו החיות בידיעה הזו. הפסוק אומר (ירמיהו ב, לה) 'הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי'. ולכאורה, איך יתכן הדבר? וכי באותו הדור שירמיה הוכיח את ישראל, לא היה אף אחד שאמר וידוי ואמר 'חטאתי'? והביאור הוא, כי באמת אמרו 'חטאתי'. ודאי שאמרו. אבל אמרו רק בפה, ולא אמרו 'חטאתי' בלב. אנחנו צריכים שפיו ולבו של אדם יהיו שווים, ושהאדם יבין בלבו שבאמת הוא חטא. ובהיות הלב לא הרגיש 'חטאתי' ולא הרגיש שהוא רחוק מהש"ת, 'הנני נשפט אותך'.

רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל ראה פעם אחד שעושה וידוי ומכה על לבו ואומר 'חטאתי', 'עויתי', 'פשעתי'. אמר לו רבי נפתלי, 'למה אתה דופק אתה מכה על הלב? הרי בעל הבית לא נמצא... אם אין את הרגשת הלב, מה טעם יש לדפוק שוב ושוב 'חטאתי'? אצל דוד המלך נאמר (שמואל א כד, ו) 'יך לב דוד אותו'. כלומר, הלב מבפנים הוא הוא שהכה אותו והרעיד אותו, ולא כמו שאנחנו עושים, מכים מבחוץ את הלב... יש אחד שכשכמה על לבו 'יניעו אמות הספים' ויש בזה חשש של צער בעלי חיים... אמנם המגן אברהם (סימן תר"ז אות ג) מביא את דברי המדרש, מה באמת הטעם שמכים על הלב בשעת הידיעה? לומר - אתה גרמת לי. הלב הוא ראשית הכל, הוא חומד, והוא זה שמפעיל את כל האיברים לכלי המעשה גמרים. אבל עדיין, לא בהכרח תליא מילתא ואין זה העיקר, אלא העיקר הוא הרגשת הלב, שאדם ירגיש שהתרחק מה' יתברך והתנהג שלא כשורה.

זהו אחד הידיויים שאנחנו אומרים, 'על חטא שחטאנו לפניך בידיו פה'. זה עצמו שאדם עומד לפני המלך ומדבר ומבקש מחילה על חטאיו, ולבו בכלל בל עמו והוא לא חושב על מה שאומר ולא מרגיש מאומה, הרי זה עצמו חטא ועוון. ולכן כתב הרא"ש בארחות חיים שאדם שאומר 'סלה לנו' ולא מכוון למה שמוציא בשפתיו, 'צריך סליחה לסליחתו', כי זה עצמו שאדם מבקש מחילה בלי להתכוון לזה, זה עצמו מצריך מחילה וכפרה.

כלל הדברים הוא, שיש הרבה דברים שאנחנו יודעים אותם היטב ואין לנו בהם כל פקפק, אבל זה לא מספיק שיש לנו את הידיעות, אלא צריכים אנחנו לחיות את הידיעות האלו בלבבנו. כאן היצר נכנס ועושה הכל כדי להפריע ולחבל, אבל זאת עבודתנו, לחבר ולקשר את הידיעות שלנו עם תחושת הלב ועם ההנהגה היומיומית והמעשית. וכשאדם מצליח לחיות פרט מפרטי המצוות, כל העבודה שלו היא אחרת. למשל, כל אחד יודע שיש מצוה לתת צדקה, ויש אחד שנותן

צדקה, אבל כלאחר יד. לעומת זה אחד שחי את מצוות הצדקה, כל הנתינה שלו היא בצורה אחרת.

אחד מגאוני הדור הקודם, רבי אליהו חיים מלודז' זצ"ל, היה מעמודי החדש בדורו, ויש הרבה עובדות ומעשים על כל עניני הצדקה והחסד שהיה עושה. ספרו, שפעם אחת בלילה אחד באמצע החורף, בזמן שהשגל ירד בלי הפוגה וכסה את הארץ, יצא רבי אליהו חיים את ביתו והלך אל ביתו של אחד העשירים שם. כשהמשרת פתח את הדלת, ראה שרבה של העיר הגיע. רץ אל הגביר ואמר לו, 'אדוני, אתה יודע מי הגיע? רב העיר בכבודו ובעצמו נצב בדלת, הוא ולא אחר הוא ולא שליח. העשיר באותו הזמן היה יושב בסלון ביתו המוסק היטב כשלגופו מעיל קל, אך כששמע שהרב הגיע עזב את כל עניניו ורץ אל פתח הבית לקבל את פני הרב. העשיר קידם בברכה את פני הרב, והרב אומר לו שרצה לדבר איתו על איזה ענין. וכך, בעודו עומד על פתח הדלת, התחיל הרב מדבר איתו בדברי תורה, אחרי כן מספר איזה סיפור ואף מוסיף עוד סיפור, ממשיך בעניני הנהגה, וכך השיחה הולכת ומתארכת עוד ועוד כשכל הזמן הזה הם עומדים על יד הדלת.

העשיר אחרי שעמד שם חצי שעה, כבר כמעט ונהיה נציב קרח... ארכובותיו של העשיר נקשו דא לדא, והוא הרגיש שהוא קופא מקור. וכך ממשיך הרב ומדבר ומדבר, עד שרגע אחד הפסיק הרב מדיבורו ואז הצליח העשיר להשחיל משפט: 'כבוד הרב, אולי אפשר להכנס בפנים? עוד מעט אני כבר לא אהיה כאן בעולם הזה...' נכנסו אל הבית, אל הסלון החם. התיישבו ליד האח המוסק, ואז פנה העשיר אל הרב, 'כבוד הרב, אחרי כל השיעור הזה שמסרת לי בפתח הבית, לשם מה הרב הגיע? מה מבוקשו של הרב? אמר לו רבי אליהו חיים, 'אני מבקש שתעזור לי לצורך מגבית שאני מקיים עבור העניים, שיהיה להם כסף לקנות עצים עבור הסקת הבית. העשיר נענה ונתן לרב סכום כסף גדול בעין יפה.

לאחר מכן פנה העשיר ואמר לרב, 'במחילה כבוד הרב, תורה היא וללמוד אני צריך. בשביל מה העמדת אותי בפתח הבית חצי שעה בקור העז, כשכבר כמעט היית צריך להזמין לי חברא קדישא... למה לא נכנסת תיכף ומיד אל הבית? ענה לו רבי אליהו חיים, 'הרי כל כך פשוט הדבר... רציני שתטעם קצת ותרגיש בכלי התחושה איך מרגישים אחיך העניים עכשיו, כשאינן להם כסף לקנות עצים. אם הייתי נכנס אליך לבית המוסק, ובעודני יושבים ומדברים על כוס תה חם הייתי אומר לך 'תשמע, קר לעניים, היית אומר 'בסדר, הנה לך ח"י רובל, ובזה פוטר את עצמך. עכשיו שהיית חצי שעה בקור וכבר הרגשת שאתה כבר נמצא בעולם העליון, לבטח הבנת יותר מה עובר על העניים שיושבים בקור הזה לא חצי שעה ולא שעה אלא לילות שלמים, ותרמת בעין יפה'.

הוא שאמרנו. דברים שאדם לא רק יודע בשכלו אלא גם מרגיש וטועם, העבודה בהם נראית אחרת לגמרי. ואם אנחנו היינו חיים את הפרשיות האלו ומרגישים אותם בכלי התחושה, היינו חוסכים מעצמנו הרבה בעיות, בעולם הזה ובעולם הבא.

לפום צערא אגרא - שכר המצוות לפי המאמץ

שהרי, במשנה במסכת אבות (פ"ה, כג) כתוב 'לפום צערא אגרא'. זו היא משנה ידועה ומפורסמת מאד, ופשוט דברי התנא הוא שלפי ההתאמצות והצער שיש לאדם בקיום המצוות, כך גם יהיה קיבול שכרו. אם אדם מתאמץ הרבה בשביל לקיים מצוה, מאיזו סיבה שלא תהיה, בין אם היתה לו הפרעה מצד הבריאות שלא הרגיש טוב ובין אם היתה לו הפרעה מסיבות הפרנסה או שאר סיבות, לא אומרים בשמים רק 'פלוגי קיים מצוה' ונותנים לו את שכרה הקצוב, אלא מחשיבים גם את כל הסובב, את כל הטרחה וכל הצער שהיה לו בקיום המצוה, ושכרו יהיה גדול הרבה יותר.

אותו דבר הוא גם להיפך, בעבירה. אחד שהתאמץ מאד מאד לא לעבור על מצוות ה', שכרו גדול מאד. כי לא מחשיבים בשמים רק את החלק הזה שלא עבר עבירה, אלא מחשיבים גם את כל ההתאמצות והצער שהיה לו בדרך. הגמרא במסכת מנחות (מ"ג) אומרת, שקשה עונשו של לבן יותר מן התכלת. דהיינו, היום בזמנינו אין לנו תכלת, אבל מעיקר הדין צריך להיות בציצית גם חוטי לבן וגם פתיל תכלת, כמו שכתוב בתורה. ומי שהיה מבטל את חוטי הלבן מהציצית שלו היה העונש שלו חמור יותר ממי שמבטל תכלת. מדוע? מפני שהתכלת היה יקר, ואדם היה אומר 'מצטער, אין לי תקציב בשביל זה. נכון שיש לי כסף לנסוע לחוץ לארץ, אבל בשביל התכלת אין לי תקציב...' יש לו קצת תירוץ ותשובה, שהתכלת יקר ואין לו כסף לקנות אותו. אבל חוטי הלבן הם שכיחי טובא, נמצאים בשוק בזול ולא עולים ביוקר, ומדוע אתה מבטל אותם? על זה אין לך תירוץ, ולכן העונש חמור יותר. למדנו, שבשמים לא מסתכלים רק האם אדם קיים מצוה או לא, אלא בודקים בכל פרט ופרט את כל הנתינים ואת כל הסובב אותו.

לפעמים קורה וקשה לאדם לבוא לשיעור מסיבות שונות ומשונות, ואף על פי כן הוא מתאמץ ומגיע. אחד כזה, שכרו עצום ורב. מאידך, כשקל לאדם לבוא וללמוד

והוא לא עושה את זה, התביעה עליו כפולה ומכופלת, למה לא באת ללמוד אז? זהו 'קשה עונשו של לבן יותר מן התכלת'. זהו פשוט המשנה 'לפום צערא אגרא', כי לפי הצער והטרחה שיש לאדם בקיום המצוה, כך יהיה שכרה ומעלתה.

לפום צערא אגרא - פיו של האדם קובע את שכרו ועונשו

אבל אומרים עוד ביאור בשמו של רבי ברוך מזמזבו' זצ"ל, נכדו של הבעל שם טוב, זיע"א. הסביר רבי ברוך, כך צריך לקרוא את המשנה: לפום - צערא אגרא. המילה 'פום' בארמית משמעותה פה, ועל זה אומר התנא, דע לך כי לפום - צערא אגרא. לפי הפה של האדם, כך יהיה שכרו ועונשו. אדם שהפה שלו טהור מכל חטאי הלשון, אין בפיו לא שקרים וכזבים לא לשון הרע או אונאת דברים ואדרבה, הפה שלו עוסק בדברי תורה ויראה, בעניני חסד וכדומה, יהיה לו 'אגרא', בכל מכל כל. וזהו הפקר גמור לכל, וכל אחד ואחד מאתנו שרוצה לבוא וליטול - יבוא ויטול.

החפץ חיים זצ"ל לא היה פזרן בברכות, והרבה פעמים כשהיו רוצים שיברך, היה נמנע מזה. אבל זאת ידעו נאמנה, שאם החפץ חיים מברך, הברכה שלו מתקיימת. פעם שאלו אותו, 'כבוד הרב, תורה היא וללמוד אנחנו צריכים. למה הברכות שלך כולם מתקיימות? כשאחד אחר מברך, הרי זו ברכה לבטלה, ולוואי שלא יזיק...' והרב כשמוציא מפיו כמה מילים, בידוע שהם מתקיימות... מדוע? אמר להם החפץ חיים, 'דעו לכם שאין זו ירושה שלי ואין זו זכיה מיוחדת עבורי. הסיבה שהמילים שאני מוציא מהפה יש להם קיום, זה משום שאני שומר על הפה שלי. אני מעולם לא הוצאתי דבר שקר מן הפה, ועכשיו אם אברך מישהו והברכה לא תתקיים, יימצא שהדיבור של הברכה היה דיבור שאינו של אמת. ואחרי שאני כל חיי משתדל שהפה שלי יהיה פה קדוש בלי שום אמירה של שקר, לא יכשילו אותי מן השמים בדבר הזה ולכן יסייעו אותי שהברכה תתקיים'. 'וממילא', אמר להם החפץ חיים, 'אם אתם רוצים שגם הברכות שלכם יתקיימו, תשמרו על הפה כמו שצריך'. כל אחד שישמור על הפה שלו שיהיה קדוש וטהור, יזכה שהפה שלו יפעל ישועות.

וכדי לשמור על הפה נקי וטהור, צריכים ללמוד את גדרי הלכות הפה, כגון, לדעת מהו גדר שקר. פעם יהודי הגיע לגדול אחד ושאל אותו 'כבוד הרב, האם מותר להגזים? אמר לו הרב, 'אני לא יודע מה זה נקרא 'להגזים'. תפרש לי מה הכוונה ואוכל לענות לך'. אמר לו היהודי, 'להגזים הכוונה היא שאדם שמספר סיפור על משהו שאירע, קצת מנפח את הסיפור, קצת משנה פרטים וקצת מוסיף מעצמו, עד שלמרות שבאמת יש בסיפור הזה איזה גרעין של אמת, מכל מקום בגלל ריבוי הנוסף שהוסיף כבר פנים חדשות באו לכאן... האם מותר לעשות את זה? אמר לו הרב, 'הבנתי אותך, אתה שואל האם מותר לשקר... מה בין זה לבין שקר? אבל אם אנשים לא לומדים הם יכולים כל חייהם לחשוב שאין איסור להגזים, שהרי לא שיקר, רק הגזימו...

לפום - צערא אגרא. הפה של האדם הוא זה שקובע מה יהיה לו, אם שכר או צער חלילה. והדברים האלו הם דברים שכל אחד יודע, אלא שכמו שאמרנו למעלה, לא די בידעית השכל. השאלה היא האם אנחנו חשים את הדברים האלו גם בכלי ההרגשה והתחושה. זה התפקיד שלנו, 'והשבות אל לבבך', להרגיש איך באמת חילול הדיבור שלנו 'לא יחל דבר', זה מר ממוות.

מוטל עלינו להתחזק בענינים הללו של חטאי הלשון המצויים, ובזה נחסוך מעצמנו הרבה צרות. בתנחומא (פרשת ויצא ס"ו) אמרו רבותינו שמי שרוצה להרוויח ולהשתכר להנצל מכל מיני מרעין בישין יאחז במידת השתיקה. החזון איש היה רגיל לומר כי על שתיקה אדם יכול להיות רגוע שלא יתחרט עליה... אם פיו של אדם פתוח והוא מדבר בלי הפוגה, אזי כמו שאמר שלמה (משלי י, יט) 'ברוב דברים לא יחדל פשע', ופשע הוא בגדר מזיד, כי כאשר אדם רגיל בדיבוריו יבוא גם לידי דיבורים אסורים במזיד. אבל אם אדם ישותק, רק טוב יצא לו מזה, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה' (אבות א, יז).

רבותינו כתבו (עיין לג"מ באדרת אליהו דברים ז' י"ג, ומשלי כ"ב ב', ו' ט"ו, ובספר הברית ח"א מאמר י"א פ"א ועוד), שנחלקו הנבראים לכמה חלקים, דומם, צומח, חי ומדבר. ובכחרי (מאמר א') הוסיף חלק חמישי - את ישראל. המדבר הוא האדם, כמו שכתוב (בראשית ב, ז) 'ויחי אדם לנפש חיה', כי כל המבדיל בין האדם לבין הבהמה הוא כח הדיבור שלו. ואם כן, אדם שהחמיץ את כח הדיבור שלו ולא עושה אותו שימוש נכון, מה יש בינו לבין החתול? ואדרבה, הרי הוא יותר חמור! החתול נולד בלי יכולת לדבר, ומה יכול היה לעשות? אבל אתה שקבלת את כח הדיבור ויכלת לעשות בו גדולות ונצורות, הלכת והזקת והשחתת אותו בדיבורים אסורים? אבוי לאחד שכזה.

זהו הלקח שלמדנו דרך רמז מהפרשה, על חומר הענין הזה של לשון הרע ודיבורים אסורים. ועכשיו בימים אלו, ימי בין המצרים, מוטל עלינו להתחזק בענין זה, וה' יהיה בעזרתנו.

פרשת מטות תשפ"ב

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

כיצד שמין חפץ עתיק שניזוק

שאלה

ראובן עשיר מופלג ואספן עתיקות, רכש לאחרונה במאה אלף שקלים סטנדר של אחד מגדולי האדמו"רים שחי לפני מאה וחמישים שנה, עליו הוא למד תורה, והתפלל בדביקות לבורא ית"ש. עקב שיפוצים שערך בביתו, הניח בנתים את הסטנדר בבית שמעון חברו. והנה באחד הלילות בשעה שעמד שמעון ליד הסטנדר, הבחין לפתע בגוי אלים שחדר לביתו ומתקרב לעברו כשסכין גדולה בידו. בהחלטה מהירה הרים את הסטנדר והיכה עמו בעוצמה מספר פעמים על ראש הגנב, עד שהגנב התעלף, והמשטרה שהגיעה לאחר מכן הצליחה לעצור אותו.

אלא שכתוצאה מהחבטות החזקות, עצי הסטנדר הישנים נשברו, וגם אם יתקנו אותם, הסטנדר הזה איבד את ערכו הממוני כחפץ עתיק וימכר במאה שקלים בלבד, כמו ששוה סטנדר ישן.

כעת תובע ממנו ראובן שישלם לו מאה אלף שקלים כמו ששילם עבורו. אולם שמעון טוען, מכיון שהיה מותר לי להשתמש בסטנדר כדי להציל את חיי, לכן לכל היותר אשלם לך מחיר של סטנדר ישן רגיל שהוא - מאה שקלים בלבד. מה הדין?

לצורך המחשת השומה, נציין כמשל שלושה מחירים לסטנדר הנ"ל.

א - בתור סטנדר רגיל, ישן ומשומש, מחירו בחנות - מאה שקלים.

ב - רוב אספני העתיקות ישלמו עבורו עד עשרת אלפים שקלים.

ג - במכירה הפומבית התחרו ביניהם שלושה אספנים, ולבסוף קנאו ראובן - במאה אלף שקלים.

תשובה

א. מותר היה לשמעון השומר להשתמש בסטנדר לצורך הצלת חייו, ומצוה גדולה עשה בכך. אמנם למרות ההיתר, הוא מחוייב עדיין לשלם לראובן המפקיד עבור הסטנדר שנשבר על ידו. והשאלה היא רק - כמה ישלם עבורו? ויבואר בס"ד להלן.

ב. אם שמעון לא ידע את מחירו היקר של הסטנדר כשקיבל לשומרו - ישלם עבורו מאה שקלים בלבד.

החוב בסכום הזה קיים גם לדעת התוס', הרא"ש, הגהות מרדכי, והרמ"א. ולענ"ד בנידון השאלה דנן, גם לדעת הרי"ף, הרמב"ם, והשו"ע - ישלם רק מאה שקלים. אמנם אפילו אם נאמר שגם בנידון דנן ישנה מחלוקת ביניהם, עכ"פ מאחר ושמעון מוחזק בכספו - לא ניתן לחייבו יותר ממאה שקלים בלבד.

ג. אם שמעון או אפילו כל אדם אחר, לא ידעו את מחירו היקר של הסטנדר, ושברוהו בכוונה, לדעת התוס' וסייעתו - ישלם המזיק מאה שקלים בלבד. ולדעת הרמב"ם וסייעתו - ישלם המזיק עשרת אלפים שקלים בלבד, ולא מאה אלף שקלים כפי שקנאו הניזק. וגם בנידון זה,

מאחר והמזיק מוחזק בכספו - לא ניתן לחייבו יותר ממאה שקלים בלבד.

ד. אם שמעון לא ידע את מחירו, והסטנדר לא ניזוק, אלא מחמת פשיעת שמעון בשמירתו, הוא נגנב מביתו - גם לדעת הרמב"ם ישלם שמעון מאה שקלים בלבד.

ה. אם מי שהזיקו בכוונה ידע מראש בכמה כסף קנאו בעליו, ולמרות זאת שברו בכוונה - גם לדעת התוס' ישלם עבורו עשרת אלפים שקלים, וכל שכן לשיטת הרמב"ם. ולא ישלם לבעליו מאה אלף שקלים, למרות שידע שבמחיר זה קנה אותו.

ו. בנידון השאלה דנן, אם שמעון השומר ידע מראש את מחירו היקר של הסטנדר, ולאחר מכן בגלל אונסו שברו על ראש הגנב כדי להציל את חייו, גם לדעת התוס' וסייעתו - ישלם עבורו עשרת אלפים שקלים.

ז. אם המפקיד אמר לשמעון השומר כשקיבל לשומרו את המחיר היקר ששילם עבורו, ולמרות זאת לא התנה עמו שמעון שום תנאי שמגביל את אחריותו הכספית, ולבסוף מחמת פשיעתו בשמירה, הסטנדר נגנב או אבד מביתו, ישלם עבורו למפקיד - מאה אלף שקלים, כפי המחיר שהמפקיד שילם עבורו.

ח. שומר שקיבל לשמור על תכשיט שנקנה על ידי בעליו בחנות יוקרתית בעשרת אלפים שקלים, אולם ניתן לקנות תכשיט דומה בחנות תכשיטים רגילה בעיר בחמשת אלפים שקלים, ובגלל שפשע השומר בשמירתו התכשיט נגנב מביתו - ישלם השומר למפקיד חמשת אלפים שקלים בלבד, וזאת למרות שידע מראש שהמפקיד שילם עבורו מחיר כפול.

מקורות

ההיתר להצלת חיים בממון חברו

מבואר בגמ' בב"ק (ס:) לדעת כל רבותינו הראשונים והפוסקים [למעט שיטת רש"י] שמותר לאדם להציל את נפשו ע"י ממון חברו, ובתנאי - שדעתו תהיה לשלם אח"כ לחברו את הממון שחיסר לו, מאחר ואין דבר שעומד בפני פיקוח נפש. למעט שלש עבירות חמורות שהן עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, בהן נאמר - יהרג ואל יעבור. וכך גם נפסק להלכה בטור, ובשו"ע הל' גזילה (ס"ו שנט, ד) וע"ש.

לאור האמור ברור שבנידון השאלה דנן, במציאות שנוצרה, היה מותר גם לכתחילה לשמעון ששמר על הסטנדר העתיק - לקחתו ולהכות עמו על ראש הגנב כדי להציל את חייו, וקיים בכך מצוה גדולה של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", וכן "וחי בהם" וכו'. ולכן מעשהו לא נקרא "מעשה מזיק" או "פשעה בשמירה" אלא - מעשה מצוה שהתורה, וחו"ל ציוו אותו לעשות באונס שקרה לו.

אלא שהנידון ההלכתי הוא - איזה סכום כספי חייב עתה שמעון לשלם לראובן עבור הסטנדר ששבר. ולצורך המחשה, ציינו בשאלה שלושה מחירים עבור הסטנדר כדלהלן.

א - מאה שקלים כפי ששווה סטנדר ישן רגיל בחנויות למכירת חפצים ישנים ומשומשים.

ב - עשרת אלפים שקלים, כפי שרוב אספני העתיקות מוכנים לשלם לכל היותר, עבור הסטנדר הנ"ל שהיה שייך לאדמו"ר הצדיק שחי לפני מאה וחמישים שנה.

ג - מאה אלף שקלים, כמחיר ששילם עבורו ראובן לבסוף במכירה הפומבית.

ההבדל בין שומר - לאדם שהזיק ממון מכוסה

כתוב בגמ' בב"ק (סב.) אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה [לשמירה] ואמר לה, היותי בו של כסף הוא [כנראה, שהדינר היה מכוסה] הויתקו - משלמת דינר זהב, משום דאמר לה - מאי הוי לך גביה דאזיקתיה [פי' - לא היה לך רשות להזיקו, ולכן תשלמי את שווי האמיתי]. פשעה בו [פי' - שלא שמרה עליו כראוי, ולכן הדינר אבד] - משלמת דינר של כסף, כי היא אומרת למפקיד, התחייבתי לשמור על מטבע של כסף בלבד, ולכן אשלם סכום זה אם מחמת פשיעתי בשמירתו הוא יאבד או יגנב, ולא התחייבתי לשמור על מטבע מזהב. למרות שנגרם לך נזק גדול יותר.

בהמשך הגמ' שם מובא מעשה, באדם שבעט בכוונה בכספת של חברו והשליכה לנהר, והתברר אח"כ שהיו בכספת פנינים, ובזמנם לא היה שכיח להניח בכספת פנינים אלא רק כסף. והסתפק רב אשי, האם המזיק חייב לשלם עבור הפנינים שהונחו שם, מאחר וישנם מיעוט אנשים שלפעמים אולי מניחים שם פנינים, או מכיון שזה לא שכיח, פטור המזיק. ונשאר רב אשי בספק, ולפיכך לא ניתן לחייב את המזיק לשלם.

שיטת התוס', כשלא ידע המזיק שוויות הממון שהזיק

והנה נחלקו בביאור הגמ' התוס', הרא"ש, הגהות מרדכי בב"ק (סו.)⁽¹⁾, והרמ"א שפסק כמותם בחו"מ (ס"ו שפת א,) עם הרי"ף, הרמב"ם, והשו"ע שם שפסק כמותם. לדעת התוס' וסייעתו, מסתכלים רק ביחס לחומרת מעשהו של המזיק, האם היה עליו להעלות בדעתו שבמעשהו הוא יגרום נזק רב לניזק.

ולכן התוס' חילקו את זה לשלושה מצבים: א - בנידון של רבא, לגבי השומרת שהזיקה למטבע שקיבלה לשמור, מכיון ששכיח שהמפקידים לא מגלים את השוויות האמיתית של הפקדון, כי אחרת אנשים לא יצאו לשמור עליו, לכן המזיק היה צריך להעלות בדעתו שהמטבע שווה יותר ממטבע של כסף, וממילא דינו כאדם המזיק שחייב לשלם כפי שהיה שווה הנזק בפועל. כלומר - מטבע של זהב.

ב - באופן שאדם הדליק במזיד גדיש של חברו, והתברר אח"כ שבעליו החביאו בגדיש ארנק עם כסף שנשרף עם הגדיש. במקרה זה פטרו התוס' בב"ק שם (סא: בד"ה אלא וכו') את המזיק על הארנק שנשרף. מאחר והמזיק לא היה צריך להעלות בדעתו שמוחבא ארנק בגדיש שנמצא בשדה פתוח. כלומר, אע"פ שהמזיק פשע בזה שהדליק אש בתבואת חברו על מנת לאבדה, ועל נזק זה - ודאי שחייב לשלם. אבל כלפי הפסד הכסף שהיה בארנק, מכיון שאין מצידו פשיעה בגרימת הנזק, כי לא היה צריך להעלות בדעתו שמוחבא ארנק עם כסף בגדיש, לכן כלפיו - פטור המזיק מלשלם.

ג - בנידון של רב אשי, שהיו פנינים בכספת, שרק מיעוט אנשים מניחים זאת שם, וגם רק לעיתים רחוקות בלבד. והסתפק רב אשי, האם במקרה כזה ישנה תביעה על המזיק, למה לא חששת מראש שאולי בזריקת הכספת לנהר, תגרום לנזק ממוני גדול או שאין על המזיק חיוב להעלות זאת בדעתו. ולכן במקרה הזה, ובדומים לו, מחמת הספק - לא ניתן להוציא ממון מהמזיק שמוחזק בכספו.

שיטת הרמב"ם, כשלא ידע המזיק שוויות הממון שהזיק

אמנם דעת הרי"ף והרמב"ם היא, שמזיק בידיים או בכוחו - תמיד חייב לשלם על הנזק הממוני שגרם, ואפילו אם לא שכיח שימצא רכוש גדול במקום הנזק. כיון שהוא אשם במעשיו, ועליו לשאת בתוצאות הנזק שנגרמו ממעשיו. ולשיטתם בנידון של רב אשי הספק היה, האם נאמן בעל הכספת בדבריו שהיו שם פנינים או שאינו נאמן בטענתו. ולכן אם היו באים עדים ומאשרים את דבריו - המזיק היה חייב לשלם עבור הפנינים.

ומסיבה זו חייב רבא את האשה שהזיקה את מטבע הזהב לשלם, למרות שחשבה על פי דברי המפקיד שהמטבע הוא מכסף, היות ומעשה ההזיק שלה נעשה באיסור.

אולם גם לרמב"ם אם הדליק גדיש חברו, ומחמת זה נשרף ארנק עם כסף שהיה מוחבא בו - פטור המזיק מלשלם עבור הכסף, וכפי שפסק בהל' נזקי ממון (פ' יד, א), והשו"ע חו"מ (ס"ו תיח, ג).

והסיבה לכך היא כמבואר שם בש"ך (ס"ו), שבנידון הגדיש - המזיק לא הזיק בידי או בארנק, אלא הוא הדליק את הגדיש, וממילא בגלל שפשע ולא שמר על אשו, נשרף הארנק שהיה מוחבא שם. לפיכך סובר הרמב"ם למרות שמזיק חייב לשלם מחמת שפשע במעשהו, אולם אם לא הזיק בידי או בכוחו לממון חברו, במקרה זה - מתחייב רק על דבר שהיה עליו להעלות בדעתו שנמצא שם, ולא על דבר שאינו שכיח להימצא שם. ועיין ג"כ בדברי הקצות (ס"ו רצא, ס"ק ד), ובדברי הנתיבות שם (ס"ו).

ביאור הדין בנידון השאלה, כשהשומר לא ידע את שוויות הסטנדר

התבאר לעיל, שלמרות שמותר לאדם להציל את חייו ע"י ממון חברו, אולם לאחר מכן יצטרך לשלם לניזק את שוויות החפץ שהזיק לו. לאור זאת, נדון תחילה במקרים השונים כאשר שמעון השומר - לא ידע ממחירו היקר של הסטנדר, וראובן כשהפקידו אצלו לא אמר כלום או שאמר שזה שייך לקרובו שנפטר לאחרונה וכד' מבלי שיספר לו כמה כסף שילם עבורו.

א - מדין שומר - ודאי שגם לרמב"ם אינו חייב לשלם יותר ממאה שקלים. כי כל מי שרואה סטנדר משומש במצב שהוא היה, יודע שהשוויות שלו הינה מאה שקלים בלבד. וממילא רק על דעת הסכום הזה התחייב והשתעבד שמעון השומר לשלם למפקיד אם יפשע בשמירתו. והמפקיד פשע שלא עדכן אותו מראש בעלותו היקרה של הסטנדר.

ב - מדין מזיק בידיים - לדעת התוס' וסייעתו, תמיד המזיק ישלם רק מאה שקלים. ואפילו אם היה שוברו במזיד, ולא לשם הצלת חייו, גם היה משלם עבורו רק מאה שקלים.

מאחר ולא היה עליו להעלות בדעתו מקרה חריג שאינו שכיח, שהסטנדר הינו עתיק עם יחוס, ונקנה במכירה פומבית במאה אלף שקלים. ונידון זה דומה למדליק גדיש חברו, והיה מוחבא שם ארנק עם כסף, שפטור המזיק מלשלם עבור הארנק, כי לא היה צריך להעלות בדעתו שמזיק במעשיו דבר שאינו שכיח להימצא שם.

אולם לשיטת הרמב"ם וסייעתו, אם הוא הזיק בכוונה, מכיון שאסור היה לו לעשות כך, וכדברי רבא בגמ' "מאי הוי לך דאזיקתיה"? לכן למרות שלא ידע מראש את מחירו, ישלם עבורו מחיר ששווה סטנדר עתיק. אמנם לענ"ד למרות האמור, ישלם עבורו עשרת אלפים שקלים בלבד, ולא מאה אלף שקלים, למרות שהמפקיד

שילם עבורו מאה אלף שקלים. ונסביר להלן בס"ד את עיקרי יסודות שומת נזיקין בחפץ רגיל, ובחפץ שנקנה ע"י אספני עתיקות.

ביאור ההבדל לגבי חפץ שהוזק, אם מסיבות צדדיות ישנם יחידים שמשלמים עבורו סכום רב

תחילה נקדים, שאע"פ שאצל אחוז גבוה מהאנשים, חפץ עתיק אינו שווה מחיר מופרז, ואפילו אם אדם גדול השתמש בו, אולם מאחר וידוע לכל שישנו שוק של אספני עתיקות, שאצלם נמכרים חפצים עתיקים בסכומים גבוהים מסיבות שונות, לכן בשומת נזקי חפץ עתיק שראוי להימכר אצל אספני עתיקות, שמין בכפוף למחירים אצלם. אמנם השיקול הזה קיים, ביחס למחיר שחלק ניכר או רוב אספני העתיקות היו מוכנים לשלם עבורו, אבל אם ישנו רק אדם אחד או כמה בודדים בלבד שמוכנים מסיבות אישיות בלבד, לשלם עבור פריט עתיק מסוים מחיר גבוה ביותר כמו למשל בגלל הקשר האישי או המשפחתי של הקונה עם בעל הפריט, או מחמת גאוות הקונה שלא להיכנע במכירה הפומבית למתחרה עמו או שיש לו אוסף פריטים דומה מאותה תקופה וכדומה, במקרים אלו - אין המחיר היקר ששולם עבורו נחשב מחירו של החפץ בשוק העתיקות, ולכן המזיק אותו - פטור מלשלם את המחיר המופרז בו נקנה חפץ זה.

ודומה הדבר, למי שהזיק תמונה משפחתית נדירה השייכת לאדם מסוים, שלשאר בני אדם כולל לאספני העתיקות - תמונה זו לא שווה מאומה. שאפי' שלפתח תמונה בחנות עולה למשל - חמישה שקלים, אבל לבעל התמונה שהוזק, מכיון שהתמונה היתה מזכרת נדירה ממשפחתו, ובפרט אם חלקם נמצאים כבר בעולם האמת וכו', הוא מוכן לשלם עבורה חמש מאות שקלים או אפילו שכך גם קרה בפועל, ששילם עבורה סכום זה לאדם שתמונה זו היתה ברשותו, מאחר והוא ניצל את רצון הקונה לקנותה בכל מחיר. למרות זאת, מי שהזיק לו את התמונה - ישלם חמישה שקלים בלבד, כי זוהי השוויון של תמונה בשוק, והעובדה שמבחינה רגשית הנזיק שילם עבורה חמש מאות שקלים - אין בכך כדי ליצור לתמונה שוויון ממונית שונה מעבר למקובל בשוק לשלם עבורה.

יסודו של הנתיבות לגבי שומת חפץ או קרקע

והנה יסוד דומה כתב הנתיבות בביאורים (ס"קמח, א באמצע דבריו שם) וז"ל ונראה שדבר שאינו שווה בעצמו למוכרו וליקח דמים עבורו, ורק ששווה לאיש ההוא - אין המזיק חייב לשלם... אלא ודאי שהמזיק דבר שאי אפשר לקחת דמים עבורו - פטור, ע"כ.

והנה אע"פ שרבותינו האחרונים דחו את ראיותיו, וטוענים שדבר שיש לו שוויון ממונית בשוק, אלא שמסיבות צדדיות אנשים נוספים לא קונים אותו - המזיק אותו חייב לשלם לניזק כפי השוויון הממונית שעלתה לו. ולפיכך מי ששבר זכוכיות משקפים של חברו או שהזיק לבגד חברו, למרות שמסיבות צדדיות בגלל שכל מספר במשקפים הינו יחודי לאותו אדם, לא ניתן למכור משקפיים משומשות. או בגלל שבזמן הזה אנשים לא קונים בגדים משומשים וכו', לכן אין שוק לדברים משומשים. אבל מכיון שהחפץ שניזוק שווה ממון לכל אדם שקנאו, וגם אם המזיק היה רוצה חפץ כזה - היה קונה אותו בשוק ומשלם עבורו כמו המחיר שהחפץ שווה להימכר לכל קונה. והיות והמחיר שהחפץ עולה נקבע אך ורק לפי השוויון הממונית שנמכר בחנויות בעיר, ולא מסיבות צדדיות של רגשות אישיות או משפחתיות וכדומה, לכן נקטו האחרונים, שהמזיק חפץ בעל שוויון ממונית כפי שנרכש בשוק, ישלם את הנזק שנגרם לבעליו. וכפי המצב שהיה החפץ שווה בזמן הנזק, וכך המנהג להורות.

אולם כולם מסכימים עם עצם היסוד של הנתיבות, ששומת נזיקין צריכה להיות אך ורק בכפוף למחיר שהחפץ נמכר בשוק - בגלל השווי הממוני שלו לכל אדם שמעוניין בו. ולכן אפילו אם ישנו אדם בודד או כמה בודדים להם החפץ שווה יותר כסף מסיבות אישיות, אין הם קובעים את מחירו לגבי המזיק אותו, אלא המחיר המקובל בשוק לשלם עבורו - זהו הנזק שגרם לו המזיק.

כיצד שמין חפץ עתיק שהוזק

לאור האמור גם בעתיקות כך היא השומא. ואע"פ שבשוק הזה משתתפים מיעוט אנשים שרובם בעלי אמצעים כספיים, עכ"פ קיים וידוע שיש שוק ומסחר כזה. אמנם גם במסחר זה ישנם כללים לפיהם נקבע שווי החפץ באופן כללי, למרות שאינו מחייב. ומסיבה זו שאין מחיר מוסכם או קרוב לכך - אין למתאנה במחיר במסחר העתיקות, אפשרות לבטל את המקח, מחמת טענת אונאה במחיר.

כמו כן ידוע, שתמיד יש במסחר זה אספנים בודדים שמסיבות אישיות מוכנים לשלם עבור פריט מסוים מחיר מופרז. ושכיח מאד שאותו פריט הוצע למכירה בשבוע מסוים - ולא היה עבורו ביקוש או שרצו לשלם עבורו מחיר נמוך, ולכן בעליו לא מכרוהו. ובשבוע שלאחר מכן, נמכר פריט זה במכירה נוספת במחיר מוגזם. וכן גם שכיח הפוך, שחפץ מסוים שנמכר השבוע במחיר יקר, כשירצה הרוכש למכרו בשבוע שלאחרי - יצליח למכרו רק בשליש מהמחיר שקנהו, ואפילו המתחרים עמו בשעתו חזרו בהם מלקנותו. א"כ מוכח, שהמחירים המופרזים ששילמו עבורו אותם היחידים ביום מסוים - אינו נחשב מחירו האמיתי של החפץ. והרי המזיק חייב לשלם רק כפי המחיר הסביר והמקובל באותו המסחר, ולא כפי ששילם עבורו אדם מסוים באופן אקראי.

נמצא למסקנה, שגם בנידון חפצי עתיקות - קיים יסודו של הנתיבות לכולי עלמא מבלי חולק. ולכן כשדנים איזה סכום נחייב מי שהזיק חפץ עתיק - שמין בכמה חפץ כזה יימכר באופן סביר אצל רוב או עכ"פ חלק ניכר מהאספנים, ולא מתייחסים כלל למחיר ששילם עבורו אספן בודד שרכשו במחיר יקר במיוחד מסיבות אישיות. ולכן דומה נידון דנן למזיק תמונה משפחתית, ששווה סכום יקר רק לאדם אחד או לכמה בודדים מאותה משפחה, שהתבאר לעיל שבנידון זה - כולם מסכימים עם הנתיבות, שהמזיק ישלם עבורה כפי המחיר שווה לפתח תמונה בשוק.

לפיכך מסקנת הדברים, שגם לרמב"ם אם יזיק בכוונה לסטנדר, למרות שחייב לשלם כמו חפץ עתיק, אע"פ שהמזיק לא ידע מכך בעת הנזק, אולם ישלם עבורו עשרת אלפים שקלים בלבד כפי ששווה לחלק ניכר מאספני העתיקות לקנותו, ולא מאה אלף שקלים כפי שנקנה הסטנדר ע"י בעליו.

ביאור שיטת הרמב"ם בנידון השאלה דנן

אמנם בנידון השאלה דנן, מכיון שמעשה שבירת הסטנדר בראש הגב - לא נקרא מעשה מזיק - אלא קיום מצוה שהתורה, וחז"ל חייבוהו לעשותו, לפיכך לענ"ד גם לרמב"ם לא ניתן לחייבו יותר ממאה שקלים. מכיון שלא שייך כלפיו טענת רבא - מאי הוי לך דאוקתיה. ואע"פ שהזיקו בידיו, אולם אם על מעשה פשיעה במזיד כמו בשורף גדיש חברו פטר הרמב"ם על הארנק שהיה מוטמן שם, א"כ כ"ש בנידון דנן שלא פשע כלל במעשהו, וגדר שבירת הסטנדר נקרא "מזיק ברשות" או "מקיים מצוה", ודאי שאין לחייבו יותר מאשר שווי סטנדר משומש כזה כפי שנמכר בחנות. ועכ"פ גם אם נאמר שלא כדברינו, שלהרמב"ם למרות האמור חייב לשלם עשרת אלפים שקלים בגלל שבירת הסטנדר בידיו, אולם מכיון שלהתוס'

ודאי שחייב רק מאה שקלים, לא ניתן לחייב את השומר שמוחזק בכספו ביותר ממאה שקלים.

ביאור הדין כאשר השומר ידע את שוויות הסטנדר

אולם אם השומר ידע מראש את עלותו היקרה של הסטנדר, במקרה זה למרות שהיה חייב בנסיבות שנוצרו להכות עמו על ראש הגנב כדי להציל את חייו, אולם מכיון ששכיח שסטנדר ישן עציו חלשים, וסביר שישבר מחמת המכות, לכן לענ"ד גם לשיטת התוס' וסיעתו יצטרך לשלם עבורו עשרת אלפים שקלים, כפי השווי שלו אצל רוב אספני העתיקות. כי כל ההיתר להציל את עצמו בממון חבירו קיים - רק על דעת לשלם אח"כ לחבירו את ניזקו.

ההבדל המהותי בין שומר למזיק בנידון השאלה דנן

אולם אם שמעון השומר ידע מראש שראובן שילם עבור הסטנדר מאה אלף שקלים, ולמרות זאת קיבל עליו לשמור על הסטנדר, ולא התנה בקבלת השמירה עם המפקיד שהוא מתחייב באחריותו עד סכום מסוים, אלא קיבלו בסתם. ולבסוף בגלל פשיעתו בשמירה - הסטנדר נגנב או אבד מביתו - חייב השומר לשלם למפקיד - מאה אלף שקלים לפי כל הדעות, מכיון שעבור סכום זה התחייב באחריותו למפקיד בעת קבלת השמירה.

כי חלוק חיובו של שומר מחיובו של מזיק. מאחר ומזיק לא התחייב מאומה לניזק, ולכן לאחר הנוק שמין כמה שווה החפץ שניזוק להימכר בשוק לרוב אספני העתיקות. משא"כ שומר מתחייב למפקיד בעת קבלת השמירה אם ידע מראש כמה כסף שילם עבורו המפקיד - שישמור על החפץ כפי השווי שלו עבור המפקיד. ולכן אע"פ שבשוק הוא שווה פחות, אמנם יש כאן התחייבות אישית למפקיד בכפוף לסיכום ביניהם שאינה קשורה כלל למחירי השוק. ודומה הדבר למקרה שהמפקיד היה מבטח את החפץ בחברת ביטוח חיצונית במאה אלף שקלים כפי המחיר ששילם בפועל עבור הסטנדר, שאם החפץ יגנב ממנו - יקבל מהם פיצוי של מאה אלף שקלים, וכך הוא גם גדרו של השומר בנידון דנן, אם ידע מראש את המחיר ששילם עבורו המפקיד, ולא התנה מראש שמוכן להתחייב באחריותו עד סכום כספי מסוים.

שמר על תכשיט יקר, שניתן להשיגו במחיר מוזל

אמנם אם קיבל לשמור על תכשיט שניתן להשיגו בעיר בחמשת אלפים שקלים, במקרה זה למרות שידע שהמפקיד שילם עבורו בחנות יוקרתית עשרת אלפים שקלים, אולם היות וחיובי השמירה חלים על התכשיט בלבד, ואותו הרי ניתן לרכוש בחמשת אלפים שקלים, לכן זהו הסכום שהשומר התחייב מראש לשלם אם יפשע בשמירתו.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

תפקידו ושליחותו של האדם בעולם

כתוב בהפטרה (ירמיהו א, ה-ז) שהקב"ה אמר לירמיה "בטרם אצרך בבטן [אמן] - ידעתך, ובטרם תצא מרחם - הקדשתך, נביא לגויים - נתתיך". והשיב לו ירמיה "הנה לא ידעתי דבר - כי נער אנוכי" וענה

לו הקב"ה - "אל תאמר נער אנוכי, כי על כל אשר אשלחך - תלך, ואת כל אשר אצוך - תדבר" ע"כ.

נמצאנו למדים, שלכאורה לא היתה לירמיהו בחירה מה יעשה בחייו. וכך גם כתוב במדרש תנחומא פ' שמות (ס"ח) על הפסוק "והוא באחד - ומי ישיבנו" שהקב"ה הוא יחידו של עולם, ואין שום אפשרות לבני אדם להתנגד למה שהחליט. ומביא שם במדרש דוגמא מירמיהו הנביא, וממשה רבינו שסירב שבעה ימים ללכת למצרים להוציא את בני ישראל משם, ולמרות סירובו הלך לבסוף בעל כורחו, ומילא את השליחות שנוצטווה בה. וכן יונה הנביא סירב להנבא על נינווה, וברח לים וכו', ולבסוף בעל כורחו נאלץ לחזור ולהתנבא על נינווה וכו'. ולכאורה קשה, כיצד יתכן שתתבטל מאותם הנביאים הבחירה?

ההבדל בין בחירה, ליעודו של אדם בעולמו

אמנם ודאי שלא קשה מאומה, כי אין מציאות בבריאה שתתבטל מאדם חי הבחירה. ואפילו דוד המלך שאמר "לבי חלל בקרבי" כלומר, שאין לי יצר הרע, אבל ודאי שהיתה לו בחירה בדברים מסוימים האם לעשותם. וכ"ש בכל מה שקשור בבין אדם לחבירו, ובמידות, שנשארה לו הבחירה. וראיה לכך, שלמרות דבריו אלו, לאחר מכן חטא [לפום דרגתו] בספירת בני ישראל שלא לצורך, שזה קרה בסוף ימיו. וכן למרות שכתוב בספר משך חכמה, שלאחר מתן תורה התבטלה ממש רבינו הבחירה, כי כל התורה שבידינו היא ממה שמסר לנו משה רבינו, ואם תהיה לו בחירה - אולי חלילה ישנה ממה שקיבל בסיני. אמנם כוונתו היא - רק ביחס לדברי תורה, אבל לגבי שאר הדברים הקשורים להתנהגותו של האדם - ודאי שנשארה לו הבחירה. וראיה לכך מחטא מי מריבה, שהיה בשנה האחרונה לחייו.

לפיכך דברי הקב"ה לנביאים משה, ירמיהו, ויונה היו רק - ביחס ליעודם בחיים, והתפקיד שלצורך זה באו לעולם. שמסיבות הידועות לקב"ה בלבד, הוא קבע עוד בטרם לידתם, איזה שליחות לצורך הבורא ית"ש יעשו אותם הנביאים בעולם. אבל וודאי שעדיין נשאר לכל אחד מהם הבחירה בקיום המצוות כיצד יעשה אותן, וכן בכל מה שקשור בבין אדם לחבירו, במידות, וכו'.

תפקידו היחודי של כל אחד בעולם

כמו כן למדנו מכאן, שיש לקב"ה מסיבות הידועות לו בלבד - תוכנית מסודרת לגבי כל אחד לשם מה הביאו לעולם, לאיזה תפקיד נשלח לעשותו, וכמה שנים יחיה בעולם וכו'. ואע"פ שאין לנו שום ידיעה מהו רצון הבורא שנעשה בעולם, ולכן מוטל עלינו לעבוד את הקב"ה בכל יכולתנו, ותכונות נפשינו, וכוונתנו הגשמיים. ולתת לקב"ה שינהל אותנו כרצונו, ולשם כך עלינו להרבות בתפילה שנצליח בכך ושללא נכשל. אולם נלמד מכך מוסר השכל, שחלילה לנו לקנא באנשים אחרים, שזכו יותר מאיתנו בהצלחה בחכמה, בשידוכים, בנים, פרנסה ברווח, משרות טובות, בריאות איתנה וכו' למרות שלדעתנו, איננו פחותים מהם, ואולי גם מוכשרים וחכמים מהם, ואפילו אם עובדות אלו אכן נכונות.

מאחר והתבאר, שכל אחד בא לעולם לצורך יעוד ושליחות מסוימת שקבע לו הקב"ה מראש, וממילא אף אחד בעולם לא קיבל או לקח דבר ששייך לנו, וכמו כן, גם אנחנו לא נוכל בשום אופן לקחת דבר ששייך לאדם אחר, וכל הנסיונות לשנות עובדות אלו בכח, ואפילו שלא באלימות חלילה - תמיד יכשלו בסופם, וישנם עובדות רבות על כך. והקב"ה ישמרנו ויעזרינו שנזכה לעשות רק את רצונו יתברך.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מעייני החיזוק

גליון 65 | שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

יבואר כוחו של פנחס

אנו עומדים בעיצומם של ימי בין המצרים שידוע מה שחז"ל אומרים כל רודפיה השיגוה בין המצרים, וראיתי בספר פרי צדיק לרבי צדוק הכהן שכתב שכל רודפי ה' דהיינו שההשגות הכי גדולות שאדם יכול להגיע זה דווקא בין המצרים דהיינו שהוא נמצא במצב של נסיונות. וכדי להבין זאת נתבונן בפנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן שעשה מעשה שמבחינת ההל' זה הל' ואין מורין כן וביארנו בעלון הקודם בשם הבת עין ועוד ספרים שמעשה של קנאות צריך שיהיה כולו לש"ש בלי שום נגיעות וכתב עוד שכדי להגיע למדרגה זו צריך לידבק במידת הענוה שזה יסוד כל המידות כמו שמבואר בכל הספרים, ואחרי שאדם הגיע למדרגת הענוה שהוא מרגיש מושלל מכל נגיעות שבעולם אז אפשר לעשות מעשה פנחס וסבל רדיפות נוראות כמו שכתוב שעשרה ניסים נעשו שם ובודאי שזה לא הוסיף לו כבוד אבל אצל פנחס הכבוד זה לא הנושא כי הוא דבוק במידת הענוה שזה היפך מידת הכבוד וזכה שהקב"ה יכריז עליו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ושלל את מה שהשבטים יחסו את מעשיו לאמו שהיא בן פוטי ונתן לו את הכהונה וזכה למה שאמר הפרי צדיק כל רודפיה השיגוה בין המצרים דהשיג את כל מדרגתו בזמן שהיה ברדיפות, ובהמשך כתוב דפנחס זה אליהו ובתרגום יהונתן מבואר שהאריך ימים יעו"ש. וגם במדרגת אליהו הנביא שרדף אחרי נביאי הבעל כמו שקראנו בהפטרה וניתן את המזבחות ונרדף ע"י איזבל עד שהגיע למצב של והוא הלך בדרך יום וישאל את נפשו למות ויאמר רב עתה ה' קח נפשי וכו', וכתב הרלב"ג ששאל נפשו למות מחוזק הרעב היה בוחר במות, ובמלבי"ם כתב ששאל נפשו למות כי הגיע למצב שהרגיש שכבר תיקן את אשר היה לו לתקן בחיים הזמניים, וראוי כי תשוב נפשו אל צרור החיים ותעזוב את הלבוש החומרי המאפיל בינה ובין האור הבהיר עיי"ש. וממשיך

הנביא ואומר בפסוק ה' שבאותו לילה נגלה אליו המלאך ויאמר לו קום אכול עד שהלך בכוח האכילה מ' יום ומ' לילה עד הגיעו עד חורב וכתב המלבי"ם שהמ' יום שהלך בלא אכילה ובלא שתיה נדמה בזה למשה רבנו שנזדכך גופו במה שעמד מ' יום בלא אכילה עד שזכה ברדתו אל הגלות לו כבוד ה' למטה וכן אליהו הנביא מחמת האכילה הזאת שהוא אכילה רוחנית נזדכך גופו כל מ' יום עד שבא אל הר האלוקים כי הוכן אל המראה הגדול הזה, ויעו"ש בהמשך הנביא שאחרי זה אליהו הנביא זכה לכל מה שזכה ועם ישראל עומד ומתפלל להקב"ה שיגיע היום הגדול שאומרים הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וכו', ומזה רואים כמה נסיונות ורדיפות עבר פנחס ואח"כ שנהיה אליהו וכל מעשיו היה שחזק את כוח הקדושה של קדושים תהיו, ובהמשך עקירת הע"ז של נביאי הבעל ומחמת זה זכה למדרגה שניטל ממנו העונש של חטא אדם הראשון שעפר אתה ואל עפר תשוב משום שהוא כבר בחייו הגיע למדרגה של ונפשי כעפר לכל תהיה ולא היה צריך להגיע לעונש הזה. וידוע דברי התרומת הכרי שכתב לחקור אם אשת אליהו מותרת או אסורה וכתב שאף שהיום זה כבר לא נפק"מ מ"מ אם יהיה אדם שיגיע למדרגה של אליהו הנביא שלא נגזר עליו גזירת מות ויעלה בסערה השמימה אם אשתו מותרת או אסורה, ומזה רואים שכל אדם יוכל לידבק במעשיו של אליהו הנביא ויחזק את העולם בסור מרע וכבר ביארנו שלחזק את העולם בסור מרע יש שני שיטות הובא בשמיה"ל שיש חיזוק של יהושע ע"י מלחמה כמו שמבואר שיהושע נלחם במרגלים ויש דרך של כלב ע"י שמחזק את העם בגודל הס"ד שיש בעמידה בנסיונות כמו שביארנו שכלב הלך על קברי אבות להתפלל שם לקבל את החיזוק לעמוד בנסיונות כמו שהאבות עמדו וכלב רץ לשם כדי להגיע למדרגות של מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב ולראות מה שזכו אח"כ

להעמיד את עם ישראל לדורות עם כל הרדיפות והנסיונות שעומדים בזה עד היום הזה ובזה שכלב חיזק את עם ישראל זכה לברכה מאת הקב"ה כמו שכתוב ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו. ומזה רואים גם בדורנו שעם ישראל נמצא בנסיונות קשים מאוד ובפרט בשנים האחרונות בפגעי הטכנולוגיה שמכלה כל גוף ונפש מצוה על כל אחד לחזק בסיפורי השגחה פרטית באנשים שנסו מפני הנסיונות וזכו לצאת ממות לחיים ובשבוע האחרון קיבלנו הרבה סיפורים ממשפ' שלימות שאחד מיקיריהן עמד בין חיים למות ובני המשפ' או בני הקהילה קבלו על עצמן עניני צניעות ומיד נושעו. ומזה רואים שבדורנו החיזוק הכי גדול זה לחזק אנשים בסיפורי השגחה ובזה ממשיכים את מורשתו של פנחס ואלהיו וכלב שיכולים לעצור את המגיפה הגדולה של פגעי הטכנולוגיה הן ברוחניות והן בגשמיות. וראיתי מעשה שהיה בביתו של מרן החזו"א זצוק"ל איך שפיחד מנגיעות, שידוע שיש בית קברות בבני ברק שנבנה ע"י הרה"ח ר' יעקב הלפרין והיה ד"ת אצל החזו"א עם אחד שלא רצה לשלם על הקבר והחזו"א שמע את שני הצדדים והכריע שהוא חייב לשלם והלה סירב לפסק ההל' והחזו"א חזר עוד פעם על הפסק והלה סירב לפסק עוד פעם והחזו"א סירב לומר פעם שלישית את אותו פסק עד שנכנס לחדר מרן הגאון ר' אהרן ליב שטיינמן זצ"ל ואז החזו"א פנה אליו שהוא יכריע בשאלה הנ"ל ונימק החזו"א כי אחרי שאמר פעמיים את הפסק חשש שפעם השלישית זה כבר בא מחמת נגיעות ולכן בפעם השלישית כבר לא רצה להכריע, ומזה רואים כמה צריך לראות בכל מעשה שעושים אם זה בא לשם שמים או מחמת נגיעות וכמה חז"ל הפליגו בבריחה מן השוחד שאפילו תנאים פחדו מזה ולכן צריך לשקול כל פעולה ודיבור אם זה לש"ש או זה מחמת נגיעה. ואנו נכנסים לימי בין המצרים וידוע בגודל הענין של אבילות שאי"ז אבילות על העבר דהרי ידוע מה שמקשים העולם שבין המצרים יוצא תמיד לפני ת"ב ואז נוהגים ג' שבועות של אבילות ואף שהחורבן האמיתי

היה בט' באב ואז כבר מפסיקים את האבילות. והתשובה לכל הנ"ל שענין האבילות של בין המצרים אינו כמו אבילות על אדם שמת אלא כל הענין זה דמעות שבונים את ביהמ"ק כמו שכתוב שכל המיצר על ירושלים זוכה ורואה בבנינו כמו שאומרים כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה חורבה אחת מחורבות ירושלים. ולפ"ז כל אחד שמתאבל על ירושלים אינו בכי על העבר כמו שחושבים הרבה אנשים אלא האבילות הוא הבנין של הבית השלישי, וראיתי שמביאים בשם האריז"ל שכתב שכמו שיש כ"א ימים מר"ה עד שמיני עצרת שאותם כ"א ימים הם הבנין של כל השנה כידוע כך יש כ"א ימים מ"ז בתמוז עד ת"ב שיום ת"ב הוא יום לידתו של משיח ורבים אומרים שאיך יתכן שעד הדור הזה לא זכינו לגאולה ובדיוק אנחנו בדור יתום נזכה לגאולה ובודאי שצריך לחשוב שכל התפילות וכל החיזוקים שהיו בדורות שלפנינו נשארו ולא הלכו ריקם אבל בודאי שאנחנו שחיים באמונה שלמה בביאת המשיח לא יכולים ליפטר ולומר שאין אנחנו ראויים לגאולה וכי דור של בנינו כן יהיה ראוי הרי הדורות מתמעטים ויורדים ובודאי שכל אחד יכול ע"י מקצת דמעות ותפילות כמו שידוע בחז"ל בתענית באחד שהוריד מנעל אחד בשביל אבילות זכה וירדו גשמים וכל תפילה ותפילה וכל חיזוק וחיזוק מקרב את הגאולה כמו שידוע המעשה במלחמת ששת הימים מה שצעק מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שבזכות אשה עגונה שמחלה לבעלה על שעזב אותה נפסקה המלחמה, ומזה רואים שבכל תפילה ותפילה וחיזוק ועניני ויתור בבין אדם לחבירו מונעים הרבה דמעות. כמו שידוע המכתב שכתב הגרמ"ד סולוביצ'יק זצוק"ל שאביו העיד שכל הסיבה שבירושלים לא נכנס השואה הארורה זה מחמת יהודי אחד ששמו ר' מנדל גפנר זצ"ל שעשה משמרות של תפילות ובזה מנע מהשואה הארורה שהיה אמור דווקא בזמן הזה להגיע לא"י, ושמעתי עוד הרבה סיפורים שאנשים שחיזקו עצמם בתפילות מנעו הרבה דמעות מעצמם ומצאצאיהם.

**לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה
הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י ידידו
משה בן שרה ומשפחתו**

**לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל חסן
להצלחה בכל העניינים ולע"נ אביהם הרב
יהושע בן מרים ז"ל**

"והשבות אל לבבך"

חובת קביעות עיתים לפשפש במעשיו וגודל הסכנה בהעדר פשפוש תמידי דברי הגה"צ רבי אורי זוהר זצ"ל

פחדו של רב יהודה ושלנו

בשלב מסוים בעבודת ה' נתקלתי בבעיה שמן הסתם רבים נתקלים בה, מתחבטים בה, ולפעמים ר"ל נשברים בה. הבעיה היא זאת של רב יהודה בחגיגה (ט"ו): "אשכחיה שמואל לרב יהודה דתלי בעיברא דדשא וקא בכי. אמר לו שינא מאי קא בכית א"ל... תלת מאה בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר. ותנן ג' מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא, אנן מה תהוי עלן. א"ל שינא טינא היתה בליבם. מפרש רש"י במקום: "טינא היתה בלבם. רשעים היו מימיהם".

וצריך להבין, אם הכוונה ברש"י במלה 'רשעים' היא שאותם אנשים היו מזידים מודעים לרשעותם 'מימיהם', א"כ על מה בכיו של רב יהודה, הרי קים לו לרב יהודה בעצמו, שהוא אינו מזיד ואינו מתכוון לכפור ח"ו. והרי 'בדרך שבה אדם רוצה לילך בה מוליכים אותו'... אלא שמבכיו של רב יהודה - 'אנן מה תהוי עלן' - נראה שהפחד הנורא שלו, ושצריך להיות גם הפחד שלנו, הוא מפני עצמנו. וזה בהיותנו דווקא בלתי מודעים לרע שבנו. שהרי "כל דרכי איש זך בעיניו" [משלי ט"ז], ואם גדולי העולם עלולים להכשל ולפול מזמר יווני עד לכפירה בעיקר, אז באמת 'אנן מה תהוי עלן' כיצד נעמוד על הרע שבנו, שאורב לנו על כל צעד ושעל. [יצופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו] [תהלים ל"ב] ואנו כלל לא מודעים לו.

טינא היתה בלבם - רשעים היו מימיהם

עונה שמואל לבכי חרדתו של רב יהודה בשלוש מלים: "טינא היתה בלבם". וזה תירוץ שמשאיר את רבי יהודה ללא קושיה נוספת. א"כ צריך לנסות ולהבין, עד כמה שאפשר, את תרוצו של שמואל... אם אמנם נכון ש'רשעים מימיהם' של רש"י בחגיגה, אין הכוונה מזידים מודעים לזדונם כנ"ל, א"כ צריך לומר שרשעותם של אותם אנשים, שמסופר עליהם בחגיגה, היתה בכך שהניחו לטיט להצטבר בקרקעית לבם. וזה אפשרי דווקא אם מתעלמים ולא מודעים להצטברות הזאת. ואולי לכן משתמש שמואל בתרוצו במלה 'טינא' כי דרכו של הטיט להצטבר בקרקעית לאט לאט, ולאורך זמן, מבלי שמרגישים בכך. והיא היא 'רשעתם מימיהם', בכך שהתעלמו מהטיט המצטבר בלבם, כי הכלל של רב הונא ביומא: 'נעשית לו כהיתר' פועל ללא הרף בכל אחד ואחד מאתנו גדולים קטנים.

אם עד כאן המהלך נכון, אז התירוץ של שמואל נמצא בין השאר גם בפרק ה'זהירות' שבי'מסילת ישרים'... בספר 'מסילת

ישרים' מוסבר שיש שני זמנים בעבודת ה'זהירות': האחת "בשעת מעשה", והאחת "שלא בשעת מעשה". ה'בשעת מעשה' היא ערנות ופקוח בלתי פוסקים על כל מעשה שהאדם עושה - ללא ספק מדרגה שדורשת אימון ותרגול רבים. אבל הישלא בשעת מעשה' היא קביעות עתים לפשפוש ומשמוש ולתכנון מוקדמים, כדי "להתבונן ולחקור בשכלו איזה תחבולה יעשה לסור מן הרע ההוא ולטהר ממנו". ואין בו נסיונות המהירים יותר מיכולת ההתמודדות והפקוח שלנו.

רשעותם - שהניחו לטינא להצטבר ולא פשפשו בדרכיהם

א"כ איזו הצדקה יכולה להיות להתבטלות מן המלאכה ההכרחית הזאת? ואמנם הרמח"ל מסיק: "נמצא שאין לאדם הרוצה לפקוח את עיניו פיתוי שיוכל להתפתות בו, לבלתי הזהר במעשיו תכלית הזהירות, ולדקדק במ תכלית הדקדוק". א"כ אולי נכון יהיה לומר שהאנשים האלה המוזכרים בחגיגה, 'רשעותם' היתה בכך שלא עסקו במלאכה הזאת 'מימיהם' - דבר יום ביומו, והניחו לטיט להצטבר בקרקעית לבם, עד שברגע הנסיון המיוחד הקשה, הטיט הישן הבלתי מושגח שהצטבר ונח שנים רבות בקרקעית הלב, עלה בבת אחת והעכיר את הכל [ו'יגרשו מימיו רפש וטיט' [ישעיהו נ"ז]. המבהיל ביותר הוא, שעד לרגע הנסיון שהוא ית' מעמיד אותנו בו, המים נראים צלולים וטהורים, ואנו כלל לא מעלים על דעתנו מה מצטבר בקרקעית.

אם לא נפשפש בדרכינו - מה תהוי עלן

ובאמת חוזרת לדוכתה שאלתו של רב יהודה בבכיו: "אנן מה תהוי עלן", שהרי מי יכול להעיד על עצמו שאין לו טינא בלבו. ועוד יותר, אפילו מודה האדם ברעתו - מי מסוגל לעמוד על כל הטינות החבויות בו. אז האם כולם 'רשעים מימיהם' ח"ו!!

אבל באמת יש לחלק, כי השאלה היא האם מגינים על הטינות החבויות. האם מוצאים להן הצדקות. האם במודע, או על סף המודע, לא נוגעים בהם, לא מפשפשים בהם, לא חושפים אותם אל אור הבחינה התורנית. או ההיפך: האם לפחות משתדלים לבדוק אותם ללא משוא פנים, ללא מקח שוחד. האם מבקשים רחמים מן השמים שיתנו לנו כח לחשוף, על מנת שלא נכשל בטינא בלתי מודעת. האם מסכימים לעמוד בבושה ובהשפלה של גילוי בפני עצמנו של השרטונות וסלעי הנגף שמתחת לפני המים, ובלבד שלא להכשל בהם ברגע הבלתי צפוי.

[החיים תפקיד עמי' 5-8]

דרכי ההשבה אל הלב

דברי רבותינו בעניין העמל בעבודת ה' בנחת ובלי הכבדה

דרכי התורה - מנוחה ושמחה

בעי"ה נביא מדברי רבותינו בעניין ההכרח שעבודת ה' תהיה באופן שאינו מכביד על האדם. והיינו שהדרישה שהאדם דורש מעצמו לעבוד את ה' בכל כוחו, פירושה עמל בדרגה שנפשו מתיישבת בזה, ואין זה באופן שהעבודה מלחיצה ומכבידה עליו. [והיינו אף אם יודע שיוכל לעמוד בזה.]

הג"ר יחזקאל לוונשטיין אומר [אור יחזקאל מכתבים עמ' ל"ב]: "...דרכי התורה - המנוחה והשמחה: 'עוז וחדוה במקומו', כי במקום של הקב"ה שמחה שורה, וע"י המנוחה מצליח האדם, וההצלחה נותנת יותר מנוחה ושמחה". היינו שתנאי הכרחי להצלחה בעבודה הוא שהעבודה תהיה במנוחה ושמחה.

הגרי"ג אדלשטיין אומר [דרכי החיזוק פרקי הדרכה עמ' ס"ח]: "עמל אין פירושו להתאמץ יותר מהכוחות ללמוד לא לפי טבעו, או מתוך לחץ ומתח נפשי גדול, אלא עמל פירושו לנצל את הזמן בשלימות, ולהתרכז בלימוד בלי בטלה".

"אם אדם עושה תכנית שאינה לפי כוחותיו, זה מזיק מאד ואינו מצליח, כי כשהוא מתחיל ורואה שלא הולך לו, הוא נכנס מזה למתח, וכיוון שהוא מתוח כבר אינו יכול להמשיך, ולפעמים לפני שהוא מתחיל הוא כבר מתוח שמא לא יצליח, ודואג על עתידו מה יהיה אם לא יעלה בידו להיות בקי בש"ס, או ת"ח גדול בהבנה, או בעל מדרגה ביראת שמים, וכשנמצא במתח זה עצמו גורם שלא יצליח, כיוון שאינו רגוע ואינו מיושב בדעתו ובלי ישוב הדעת אי אפשר להצליח". [שם עמ' ס"ט - ע']

הלימוד אינו נקבע באדם אלא בישוב ובנחת

וביותר הדברים אמורים כלפי לימוד תורה, שהרי מקייני תורה הוא 'בישוב' וכתב המהר"ל דרך החיים [אבות פ"ו מ"ז]: "כי לעומק התורה צריך שתהיה דעתו צלולה, וכן אמרו בפרק הדר [עירובין ס"ה]. אמר ר"נ בר יצחק שמעתא צריכא צלותא כיומא דאסתנא, פ"י שצריך שיהיה צלול בדעתו כיומא דמנשב בו רוח צפון שהיום הוא זך וצלול ביותר, ודבר זה אין צריך ראייה כי כאשר האדם דעתו צלולה לבו פתוח יותר, ובפרק המוציא [שבת ע"ז]: רב אדא אשכח ל' יהודה דהוה קאי אפתחא דבי חמוהי וחזיתי דהוה בדיחא דעתיה ואי בעי מיני כל חללא דעלמא הוה אמר ל', ... זהו מה שאמר בישוב דהיינו בישוב הדעת שהוא צילותא".

וכן מדריך הגרי"א באגרתו ביחס להנהגה הראויה של המלמד של בניו בלימודו עמם: "ואל יכביד עליהם אלא בנחת, כי הלימוד אינו נקבע באדם אלא בישוב ובנחת".

וכן הדריך הסבא מקלם [הובא בספר הזכרון בית קלם עמ' רמ"ח]: "תדע ותודיע להבנים בשמי, כאשר יודעים בעליל את גודל אהבתי אליהם ואת רוב חשקי להצלחתם, יאמינו בי מה שאגיד להם. כי יותר טוב לאדם ובפרט לצעירי ימים לשבת

במקום שיכול ללמוד פחות, מלשבת במקום שצריך ללמוד יותר. כי הטוען יותר מכחו ניזק... כי הלימוד צריך להתישב באדם בישוב ובנחת."

'חשבתי תמיד מה כעת ה' רוצה שאעשה - ללא מתח'

האופן להגיע לזה שהאדם לא יכביד על עצמו, יש ללמוד מדברי הגרמ"י לפקוביץ [מעדות חתנו הגר"ב קורלנסקי דרכי החיים ח"א תכ"ט] שנאמרו אודות המעשה הבא: "פ"א הגיע אברך להתייעץ על מצבו, שהגיע להתמוטטות רח"ל, כל הזמן מרגיש פחד וחוסר רגיעה נפשית ואינו מסוגל להתרכז בכלום, עד שאפילו ללמוד חומש עם רש"י אינו מסוגל, וכו'. מו"ר שליט"א שאלו מיד אולי זה ממאמץ יותר מדאי של התמדה וכו', האברך אישר שאכן כך הוא, וסיפר שהיה לו נערוון של עיון ביטול תורה, ואפילו כששח עם בני ביתו היה תמיד במתח ובדאגה שמא מבטל יותר מדאי, ולכן התאמץ אז להרהר בד"ת. ועוד בכדומה המשיך לתאר את ההתאמצות בעבודה שהיתה לו בשנים אלו מפני הרגשות של ירא"ש. מו"ר הדריכו בעצה מה לעשות... משהלך, אמר מו"ר שליט"א: 'אני איני יודע מה זה המתח והלחץ מחובות העבודה, מעולם לא הרגשתי מתח של עבודה. תמיד ידעתי שצריך לעשות מה שהשי"ת רוצה כעת שאעשה, וזה מה שחשבתי תמיד - מה כעת ה' רוצה שאעשה ללא מתחים!'".

כעין זה אמר הגרי"ג אדלשטיין [דרכי החיזוק פרקי הדרכה עמ' ע' - ע"א]: "ויש לדעת כי ההשגים אינם תלויים ביד האדם אלא בידי שמים, כמו שכתב החובות הלבבות [שער הבטחון פ"ד] כי שכר המצווה הוא רק עבור הבחירה וההשתדלות, בחירה היינו מה שהאדם בוחר ומחליט בלבו לקיים את המצוה, והשתדלות היינו מה שהוא משתדל וטורח בקיום המצוה לפי כוחו, אבל על התוצאה וקיום המצוה בפועל לא מגיע השכר, כי זה לא נעשה בכוחו אלא בידי שמים... ואין מוטל על האדם להגיע להשגים, כי זה לא תלוי בידו אלא בידי שמים, רק צריך להשתדל לעשות מה שבכוחו, וללמוד בצורה הנכונה ומן השמים יסייעו בידו, וכבר אמרו לא עליך המלאכה לגמור ואין אתה בן חורין להבטל ממנה".

[נראה להוסיף שיש שני סיבות שמחמתם האדם מכביד על עצמו, יש שמכביד על עצמו כיוון שחושב שזה חובתו, וזה מספיק שישן לעצמו הדברים הנ"ל, אך יש שהאדם מכביד על עצמו כיוון שרוצה להגיע להשגים ואי"ז לגמרי לשמה, ובה מוטל על העובד לומר לעצמו: אמנם אינני עובד ה' רק לשמה, אך אני לא יעשה נגד רצון ה', וכיוון שרצון ה' שלא אעבוד יותר מכוחי, אוותר על רצוני להכביד על עצמי, ואעבוד רק כפי כוחי בנחת, ועוד שבמבט לטווח הרחוק, אצליח יותר להגיע להשגים שאני חפץ בהם באופן של ישוב ונחת, מאשר באופן של הכבדה.]

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

מטות גליון 100

ויקצף משה על פקודי ה'זויל

מידת הכעס המגונה

אנשים כועסים הם אנשים לא נחמדים שקשה לחיות לצידם או לעבוד איתם או סתם כך לבוא איתם במגע. הכעס היא תכונה רעה ומגונה שגורמת לדחיה.

יש אנשים שמגיבים בכעס כמעט לכל דבר, קשה לספר להם סיפור מבלי לזכות לתגובה כועסת ונרגנת על אודות המספר או המסופר. ויש כאלו שאמנם בחיי היומיום הם יהיו נחמדים, אך מדי פעם הם נתקפים בהתקפות זעם וכעס - לעיתים מסיבה הגיונית כלשהי ולעיתים.. ללא סיבה.

החלק הקל יותר, אך גם הוא מיותר, הוא של אלו שכועסים מסיבה מוצדקת. הם צודקים לגמרי כשהם כועסים חזת בגלל שהעומד מולם לא ביצע משימה בצורה טובה או אף פעל בניגוד מוחלט למשימה שהוטלה עליו, או שגרם במעשיו לנזק גדול ומשמעותי.

אך ללא ספק לנגד עינינו עומדות גם דמויות הוד של כאלו שלא ראינו אותם כועסים אף פעם. הם 'מכילים' ולא מבטאים אכזבה או תסכול באמצעות כעס, יש מהם שגם יוסיפו מילות נחמה כשהם שומעים מהעומד מולם על כישלון בשוגג או במזיד, הם מבהירים, במילותיהם ובהבעת הפנים - לא נורא, הכל בסדר, אני לא כועס, זה קורה ויכול לקרות לכל אחד.

חז"ל מגנים מאד את מידת הכעס ואומרים כי הכועס כאילו עובד עבודה זרה. ומפרשתינו לומד ריש לקיש שהכועס מאבד את חכמתו ואת כל השגותיו "ריש לקיש אמר כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ממשה דכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל וגו' וכתיב ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה וגו', מכלל דמשה איעלם מיניה - דהיינו נתעלמה ההלכה ממשה רבינו בגלל שכעס על כך שבני ישראל השאירו בחיים את בנות מדין - למרות שרק בגללם בא כל החטא והחורבן.

והנה הדבר פשוט שכעסו של משה במלחמת מדין כדין היה, שהרי עיקר הציווי ותכלית המלחמה היה לנקום את נקמת ד' במדין, וכיון שהמכשול לישראל היה ע"י בנות מדין הרי כשהחיו את הנקבות נמצא שהביאו את המכשול עמם למחנה, והיה מן הדין לכעוס עליהם. ואע"פ כן כיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה.

את הבנת הדברים - מדוע הכועס מאבד את חכמתו ואת כל מעלותיו, היטיב לבאר רבי חיים שמואלביץ שחכמתו מסתלקת ממנו אינו עונש על עבירת הכעס, אלא הוא ענין טבעי, שמציאותו

של הכעס היא שהוא "שורף" את חכמתו של האדם, ואין נפקא מינה כלל בכך שהכעס הוא בצדק ודין הוא שיכעס, כי בכל אופן על ידי הכעס מסתלקת חכמתו ממנו. ואדרבה מכשול הכעס מצוי יותר במי שהוא חכם, וכמו שאמרו בגמ' נדרים (כב ע"ב) "אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלי חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד.. מאי טעמא כי ברוב חכמה רב כעס", ופירש השטמ"ק "שאר ספרי הנביאים לא ניתנו להם אלא להטריחם ולהכעיסם על ידי חכמתם". עונשם על שחטאו והכעיסו את הקב"ה שניתנה להם רוב חכמה, ועל ידי כן ירבה כעסם. נמצא שהחכמה סכנה היא לאדם ועליו להיזהר ביותר.

הכעס היא תכונה שמבטאת חוסר שליטה - בניגוד לחכמה שחלק ממהותה היא השליטה וההיגיון. תגובת הכעס היא הרגש מידי שפורץ מהאדם החוצה בנקודת זמן שבה נגרמו התנאים להביא אותו לידי כעס.

מסיבה זו אנו מוצאים אצל כמה מגדולי ישראל שהעידו על עצמם שקיבלו על עצמם גדר שטרם יכעסו עליהם ללבוש מלבוש כלשהו שנמצא בתוך ארגז סגור או בעליית הגג. העיכוב בביטוי הכעס עד לאחר שילבשו את "בגד הכעס", הוא זה שמביא לשיכוך הכעס ואיבוד הגירוי לכעס שנוצר כאמור מאותם תנאים שאמורים להביא לכעס.

ובאופן כללי, תגובה מיידית - זו אינה תגובה חכמה, החכם שומע ואינו מגיב, מפנים, חוכך בחכמתו כיצד עליו להגיב ואיזו תגובה תהיה התועלתית ביותר לסיטואציה שאליה נקלע. ומכאן מובן אפוא מדוע הכועס מאבד את חכמתו ואת דרגתו - באופן טבעי ולא כעונש, כי הכעס בעצמותו ובמהותו הוא איבוד החכמה.

^ ^ ^

האזינם יבאו למלחמה ואיתם תשבו פה

לשמוע, לשתוק, להבין

לעיתים הכעס פורץ החוצה - טרם ישמע האדם את כל מה שעליו לשמוע וטרם יבין את התמונה המלאה, ובהמשך פרשתינו אנו מוצאים הוכחה נוספת לצורך בשמיעה, הבנה, הפנמה, טרם יגיב האדם ויפרץ בכעס או במחאה.

סיפור מופתי זה משמש גם למסרים חינוכיים נוספים ורבגוניים, וכולל אמירה עוצמתית ומיוחדת, להורים, לתלמידים, למחנכים, ולתובנה עמוקה של בהירות הדעת ושליטה עצמית שאליה יכול האדם להגיע. שמעתי סיפור זה בגירסאות שונות לפרטים הטכניים של המעשה אך עיקרו זהה ואביא כציטוט מאחד מספרי הליקוטים.

מרנא רבי יהודא לייב מגור בעל השפת אמת, התגורר בילדותו בבית סבו הגדול מרנא רבי יצחק מאיר בעל החדושי הר"ם,

ומסופר שבאחד הלילות האריך הילד יהודה לייב בתלמודו עד עלות השחר ורק אז עלה על מיטתו לשינה קצרה, בבוקר השכם נכנס לחדרו סבו הצדיק וכאשר ראה את נכדו ישן העיר אותו משנתו העמוקה והוכיח אותו בדברים קשים על כך שעדיין ישן הוא בשעה כה מאוחרת ואינו קם בזריזות לעבודת ד'.

הקשיב הילד יהודה לייב בקשב רב לדברי סבו וכאשר סיים הסב את דברי התוכחה סיפר לסבו כי ישן מפני ששקד על תלמודו במשך כל הלילה. מדוע לא אמרת מיד? שאל הסב, והרי אם הייתי יודע לא הייתי מוכיח אותך בדברים קשים?

בפרשת מטות - ענה הילד - רואים אנו שמשה רבינו הוכיח את בני גד ובני ראובן בדברים קשים על כך שהם לא נחלצים חושים למלחמה ומנסים לחמוק ממחויבותם ותחת זאת להישאר בעבר הירדן. לאחר שמשה רבינו סיים את דבריו, עונים בני גד ובני ראובן: "ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל", לכאורה קשה - שאל הילד יהודה לייב - אם היה בדעתם מתחילה לעלות ולהילחם, מדוע נתנו למשה רבינו להוכיח אותם בדברים קשים, והרי מיד כאשר התחיל משה רבינו בתוכחה היה עליהם לספר לו מה מחשבותיהם ושהם נכונים להיחלץ חושים למלחמה עם כל ישראל.

אלא, תירץ הילד, בני גד ובני ראובן שמחו על ההזדמנות לשמוע דברי מוסר ממשה רבינו, האם יוותרו על כך? וכי מילתא זוטרתא היא לשמוע דברי מוסר מפי משה רבינו?

כך גם אני - סיים הילד - אם הייתי מספר כי ישנתי מפני שלמדתי כל הלילה, לא הייתי זוכה לשמוע את דברי המוסר הנפלאים של סבא...

^ ^ ^

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

לראות את הטוב

בימים אלו של בין המצרים, מוטלת עלינו חובה יתירה שלא להגיע לידי כעס וכפי שמובא שיש להימנע גם מהכאת תלמידים בימים אלו (והארכנו במקו"א באי תועלת הכאת התלמידים בכל ימות השנה). ועוד עלינו להקפיד בימים אלו לדון כל אחד לכף זכות וללמד סגוריה על כל יהודי ולהימנע ולהישמר ממחלוקת, שכן בשל שנאת חינוס חרב הבית, וריבוי אהבת חינוס הוא זה שיגרום לבני ירושלים וביהמ"ק.

ונביא להלן מתוך דברי בעל השפע חיים מצאנז בשיעור חומש תשמ"ב, שמאריך לבאר בכמה אנפין את הפסוק של ריש פרשתנו - וידבר משה אל ראשי המטות - מדוע נקראו ראשי ישראל בשם 'ראשי המטות'.

הצדיקים - אמר הרבי מצאנז - ראו את חלק הטוב גם על הגרועים והפחותים ביותר, חוטבי עצים, שואבי מים וסוחרים סוסים שטורדים בעסקיהם כל היום בין הגויים, והמליצו עליהם שהם בני אל חי ועם קדוש לאלקיו.

הצדיקים סיפרו ופרסמו שכל אחד מבני ישראל מלא במידות טובות, וכל מהותו לעשות הישר והטוב בעיני ד', ואם יש בו פגם זהו רק מה שנדבק בו מבחוץ. והדבר דומה לאדם שיש לו כאב נעכר ומראהו רע, שאין זה עצם מהותו, וכך כל יהודי אוהב באמת את ד' בכל נפשו ומשתדל לעשות רצונו, לתת צדקה ולפעול חסד. וכך היו הצדיקים מספרים גם כלפי מעלה בשבחם של ישראל ואת מעשי צדקותיהם. לכן נקרא אהרן הכהן בתואר איש חסידך (דברים לג ח) כי התנהג במדת החסד להמליץ טוב על בני ישראל. חזו היתה גם מדרגתו של משה רבינו שבכל עת לימד זכות על בני ישראל וגם כשעשו בני ישראל את החטא במדבר, ועוררו בכך

מידת חרון אף אצל השי"ת שאמר למשה (שמות לב י) הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם, לא נח משה אלא ויחל את פני ה' אלקיו. וכן בכל פעם שבני ישראל חטאו, במרגלים ובמתאוננים עמד משה בפרץ להמתיק את הדינים מעל ישראל ולא הניח להפיל אפילו שיערה אחת מיהודי. ועליהם אמר הכתוב (תהילים צט ו) משה אהרן בכהניו, ששניהם המשיכו חסדים על בני ישראל.

ובזה נבאר סמיכות הפרשיות, שסיים פרשת פנחס בפרשת המועדים, שהינם כאמור ימים מבורכים ומסוגלים להמשיך חסדים על כל בני ישראל וגם עם הארץ שבכל ימות השנה רוקו מטמא כזב (חגיגה כג א) מכל מקום בשעת הרגל נעשה טהור וכולם מתחברים ומתאגדים עמו, כי פניו משתנים ומאירים ויש לו דין חבר, ובגין כך ראוי לברכו באהבה ולהשפיע עליו חסדים ורחמים.

דיבור הוא לשון קשה (מכות יא א) ואמירה היא לשון רכה (שמו"ר מב ב) וכן כתב רש"י (במדבר יב א) אין דיבור בכל מקום אלא לשון קשה וכו' ואין אמירה בכל מקום אלא לשון תחנונים. לכן הסמיכה התורה לפרשת המועדים **וידבר משה**, רצ"ל דגם כשיהיה בחינת וידבר בהתגברות מדת הדין משום שבני ישראל יהיו בבחינת **ראשי המטות**, שיפלו ממדרגותיהם ועל דרך הכתוב (דברים כח, מג) ואתה תרד מטה מטה, ולא יזכו שיתקיים בהם הפסוק ונתנך ד' אלקיך עליון על כל גויי הארץ, וכל הרואה אותם נדמה ששחה לעפר נפשם ושהם משוקעים בגשמיות. אעפ"כ יש להם זכות אחת, **לבני ישראל** שהם משייכים עצמם לכלל ישראל ואינם מכחישים את יהדותם. ואף זה אכן למחצה שליש ולרביע אבל די בזה שקוראים לעצמם בשם ישראל ואינם מוצאים עצמם מן הכלל שבזכות זה כבר יזכו לבחינת **לאמור**, לאמירה רכה ולהשפעת חסדים ורחמים. במצב של **זה הדבר** שיש דיבור קשה והמקטרגים והמשטינים בשמים ממעל רוצים להמשיך את תוקף הדינים על ישראל, צריכים הצדיקים להמשיך עליהם רחמים וחסדים מבחינת **אשר צוה ד'**, שם הוי' הוא שם הרחמים. וכאמור זהו תפקיד הצדיק בעולם, להמתיק דינים ולהמשיך שפע חסדים ורחמים.

בזמן שהצדיק רואה שיש התגברות הדינים על בני ישראל הוא ממתיקם, באומרו שאין זה רצון הבורא ב"ה, וכעין שאמרו חז"ל (כתובות קיא ב) לא ניחא למרייהו דלימא הכי. השי"ת אינו חפץ שיחפשו בעוונותיהם של ישראל, שכן צריכים להתנהג עמהם ברחמים ובחסדים, ולצורך כך הוריד השי"ת לעולם הזה את נשמות הצדיקים נשמות קדושות מעולם האצילות שגדולים ממלאכי השרת, כדי שימתיקו את מדת הדין מעל בני ישראל.

דרך זו המשיך הבעש"ט הק' לעולם, חהו עיקר ויסוד תורתו, שכן בתקופה לפניו נפוצו דרשנים שהוכיחו את בני ישראל בדברים קשים כגידין חודרי כליות ולב בקללות חירופים וגידופים, כשהם מבססים דבריהם על יראת העונש, תיאורי עונשי גיהנום וסדר גלגולי הנשמות, אותם דרשנים נדדו מעיר לעיר, לחפש ולבדוק אזה דבר צריך תיקון שם והטיפו דברי מוסר ששוברים את לב האדם, עד שבאו תלמידי הבעש"ט הקדוש ותלמידיו וביטלו לגמרי דרך זה, **עד שכמעט עבר מן העולם**. הם לא הניחו יותר לדרשנים אלו לבא לדרוש בקהילות ישראל, אלא הנהיגו לומר בלשון רכה. כל ספרי תלמידי הבעש"ט מספרי הרבי ר' בער וספה"ק נועם אלימלך, עד לספרים הקדושים זרע קדש ודברי חיים, מיוסדים על לימודי זכות ומליצה ישרה, כל פירוש המקראות הם בדרך התעוררות רחמים על בני ישראל.

אותם צדיקים התנהגו עם בני ישראל באהבה ובחמלה, בבחינת הכתוב (ישעיהו סו יג) כאיש אשר אמו תנחמנו. וכשמתנהגים עם בני ישראל בדרכי נועם ובדברים רכים ומעוררים שהשי"ת ישפיע על ישראל רחמים וחסדים יכולים לפעול עליהם שילכו בדרך טובים ובאורחות ישרים.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

מטות תשפ"ב ❖ גליון תפ"ז

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

מהראשון.

עדי קידושין

אִישׁ כִּי יִדְרֹךְ לָהּ אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבַע לְאִסּוּר אִסּוּר עַל נַפְשׁוֹ וְגו' (ל' ג')

הנה דן בתשובות בית יצחק (יו"ד ח"א סי' ח' אות ז') בשני אנשים שאכלו קונם שנאסר עליהם מכח נדר של אדם אחר, ואחר כך הם היו עדי קידושין, ומבטלינן הקידושין מכיון שהעדים פסולים דהרי עברו על איסור קונם, והאשה ניסת בשנית, והשתא נשאל זה שאסר עליהם בקונם, ואם כן העדי קידושין נתכשרו למפרע מן התורה, [אע"פ שחייבים מכת מרדות], ותפסו הקידושין הראשונים ובניה מהשני ממזרים.

הנה לכאורה יש לדון דהוה שאלה בטעות, שאם הנודר היה יודע לא היה נשאל, דהרי מבטל עשה דואהבת לרעך כמוך, שעושה בניה ממזרים.

א. סבר שאין בהמקח איסור

הנה כעין זה מבואר בתוספות בבבא מציעא (קט"ו א' ד"ה וחייב) דבמקח שיש בו איסור בשוגג הוה מקח טעות. וכמו שהוכיח מהתוספות בתשובות דובב מישרים (ח"א סי' כ"ז).

ב. סבר שמותר להקדיש

כמו כן נחלקו רמב"ם וראב"ד (פ"א מהל' איסורי מזבח ה"ג) במי שטעה בדין וסבר שמותר להקדיש דבר איסור כגון בעל מום. דעת רמב"ם דחייל, אבל דעת ראב"ד דלא חייל, דהוה הקדש בטעות. [ועיין בדברי האור שמח].

ג. שליח שסבר שאינו עבירה

כמו כן כתב בריטבי"א בקידושין (מ"ב ב') בשליח לדבר עבירה בשוגג דבטלה השליחות, לא מפאת אין שליח לדבר עבירה, אלא מפאת דהוה שליח בטעות, ואם כן בטל שליחותו וחשוב כעושה מעצמו בשוגג.

ד. רק בעקיפין

אך בפשוטו יש לחלק, דבנידון דידן לא משוי מקח טעות בהשאלה, דהכא הוה רק בעקיפין, שעל ידי השאלה נגרם שהקידושין של השני היה באיסור.

ואכתי יש לעיין מפאת הדיינים, שאסור היה להם להתיר דבזה יגרמו ממזרות. ועיין בתשובות הגרע"א (קמא. א"ה. לא ידעתי לאיזה תשובה התכוון רבינו). אך לכאורה גם זה נראה רחוק.

מעילה בקונמות

הנה דעת הר"ן ריש נדרים (ב' א' ד"ה כל) דיש נדר בלא התפסה ויש נדר בהתפסה. וכתב במשנה למלך (פ"א מהל' שבועות ה"ז, פ"ד מהל' מעילה ה"ט) דנפקא מינה לענין מעילה, דאם הוה בהתפסה אז יש בו מעילה.

א. נדר בלא התפסה

הנה התפסה כתב הר"ן בשבועות (ח' א' בדפי הרי"ף) דזה המשכת הקדושה. [וזה לשונו. כיון דלא משכחינן נדרים בלא התפסה היאך נלמד מהם לשבועות ומצותן בכך שאיסור קדושה הוא שנמשך ונתפס ולא איסור גרידא].

ומכל מקום נראה דיכול להתפס גם בנדר שנעשה בלא התפסה אף דאין בו מעילה, דאטו לרבנן דרבי מאיר דאין מעילה בקונמות (נדרים ל"ה א') לא יוכל להתפס. מכל מקום אז לא יהא מעילה דלא עדיף

ב. להתפס שיחול לאחר שיחול הנדר

הנה יש לעיין אם יכול להתפס עכשיו בנדר שעוד לא נעשה, שיחול ההתפסה לאחר שיעשה הנדר.

והנה איתא בגמרא נדרים (ע"ה ב') דשיטת רבי אליעזר דאפשר להפר נדר קודם שחל הנדר, ומסתפקין בגמרא (שם) האם הנדר חל ואחר כך בטל מכח ההפרה, או דלמא לא חל הנדר כלל, ונפקא מינה להתפסה, כגון שהתפס בהאי נדר, אי אמרת דהנדר חל, הוי התפסה, אבל אי אמרת דהנדר אינו חל כלל, הרי אין שום נדר ולא חל ההתפסה.

ולכאורה ראיה מהכא שאפשר להתפס בעתיד. אבל אינה ראיה דהרי הר"ן ותוספות ורא"ש (שם) פירשו דהתפס רק לאחר שנדרה ובוה ודאי אפשר להתפס.

ומכל מקום מסברא נלענ"ד דיכול להתפס אבל אין לי ראיה.

ג. מעילה בקונם במחובר

הנה קיימא לן דיש מעילה בקונמות. ולענין קונם על קרקע דנו הפוסקים (ועיין באחיעזר ח"ב סי' י"ח, ובחזון איש אה"ע סי' קל"ו על דף ל"ה א') דאין מעילה, דאין מעילה במחובר אלא רק במטלטלין, כיון דילפינן מעילה חטא חטא מתרומה, ואם כן יש לומר לענין מעילה בקונם נמי ילפינן מתרומה.

אך יש לומר דשאני קונם דאינו הקדש ממש. ואם כן איכא מעילה גם במחובר.

ד. יש שליחות לדבר עבירה

הנה קיימא לן (קידושין מ"ב ב') דבמעילה יש שליחות לדבר עבירה, דילפינן חטא חטא מתרומה. ויש לעיין מהו בקונם.

וכי תימא דיש להביא ראיה מהא דמי שנדר הנאה שלא ליכנס לבית, ורוצה להוציא חפצים מהבית, דודאי יכול לשלוח לחבירו להוציא לו משם חפצים. חזינן דאין שליחות לענין איסור קונמות.

אך אין להביא ראיה משם, דשאני התם דהרי המשלח אינו שוגג, ובוה לכולי עלמא אין שליח לדבר עבירה. וכהא דאמרינן (מעילה כ"א א') דבנזכר השליח וכבר אינו שוגג אם כן לא מעל המשלח.

אך באמת הראיה קיימת, דהרי לשיטת תוספות (קידושין מ"ב ב' ד"ה אמאי, בבא קמא ע"ט א' ד"ה נתנו) גם בכל התורה איכא שליח לדבר עבירה באופן דהשליח הוה שוגג, והרי הכא השליח עדיף משוגג דלדידה ליכא איסורא כלל, ואם כן היאך שרי לשלוח שליח להוציא חפצים מהבית. ועל כרחך דלא שייך שליחות על איסור קונמות, דהנדר היה רק עליו עצמו.

אך יהא הנידון בגוונא שיאסור על עצמו בקונם גם בשליחות ושלח בשוגג אם יהא מעילה.

איסורי הנאה

הנה יש לעיין ביש לו פירות של קונם ורוצה אדם לקטפו בשביל חולה שיש בו סכנה, האם יוכל לקחתם כשבעל הקרקע מעכב. [א"ה. כגון באופן דאינו פיקוח נפש לקחת קונמות דוקא משדה זו, שיכול למצוא עוד פירות של קונם במקום אחר].

וכן בדעת אחרת מקנה לא יועיל, ולא דמי לקטן דמהני דעת אחרת מקנה דשם החסרון רק מפאת חסרון דעת. ונפקא מינה במקנה אבידה לאדם אחר, שהמאבד יודע היכן הוא והקונה אינו יודע, דנימא דבכהאי גוונא לא מהני דעת אחרת מקנה מכיון דהוה אינו ברשותו של הקונה.

ורק בירושה סבירא ליה להר"ן דמהני ירושה באיסורי הנאה, דגם דבר שאינו ברשותו יורשים דהרי יורש גם בעל כרחו.

לפי זה נמצא דרך לשיטת הרשב"א איסורי הנאה הוה אינו שלו. אבל לר"ן הוה שלו וכדעת הריטב"א הנ"ל. [ורק בנודר משל עצמו הוה הפקר דעביד מעשה].

ה. שור הנסקל שהוזמו עדי

הנה יש לעיין הא אמרינן (כריתות כ"ד א') בשור הנסקל שהוזמו עדי, ובוה נתברר שבאמת השור מותר בהנאה, כל הקודם זוכה בהשור, דהרי כיון דבתחילה קיבלו עדותם דהוה שור הנסקל אם כן לא הוה שלו.

חזינן דאיסורי הנאה כמו שור הנסקל הוה הפקר, ואם כן תיקשי היאך יירש איסורי הנאה.

ויש לבאר דבקצות החושן (סי' ת"ו ס"ק ב') מבואר דהתם משום הפקר נגעו בה, ובאמת בעלמא באיסורי הנאה אינו יכול להפקיר דהוה ליה אינו ברשותו, אך כשהוזמו עדי אגלאי למפרע שבאמת היה ברשותו ושפיר חייל ההפקר.

[ויש לעיין בהא דכתב בתשובות הרשב"א (ח"א סי' תר"ב) דהנודרת הנאה ממה שתקבל אינה מקודשת, ואף בנשאלה אחר כך, ותיקשי בנשאלה אמאי אינה מקודשת למפרע, וכי תימא דמכל מקום הוי אינו ברשותו, אם כן בהוזמו עדי נמי].

ו. הוכחה מחילופין

הנה דעת הרשב"א הנ"ל דאין ירושה באיסורי הנאה, וכן אם נתן לו אביו לא זכה, והביא ראיה מהא (נדרים שם) דהמקדש בערלה אינה מקודשת דאינה זוכה בהערלה. וכתב דקונמות כאיסורי הנאה דהתם (שם) מדמינן להו לענין חילופיהן.

ויש לעיין מהא דמסקינן בגמרא (נדרים שם) דהחילופין לא קאסרי על האשה, מכל מקום היאך יכול להקנות לה, כיון דעליו אסירי, ואם כן לגביו הוי הפקר כיון דאסירי, לשיטת הרשב"א והראב"ד דאין זכיה באיסורי הנאה.

וגם לשיטת הר"ן וריטב"א דאיכא זכיה באיסורי הנאה, מכל מקום תיקשי, דאכתי אינו יכול להקנות, דהוה אינו ברשותו כשם שאינו יכול להפקיר חמץ לאחר זמן איסורו.

והנה תליא בנידון המשנה למלך (פ"ה מהל' אישות ה"א) בחולה שיש בה סכנה אם מקודשת, ודן דאינה מקודשת ורמי אנפשיה מהאי קושיא.

ונצטרך לומר דאיסורי דרבנן שאני, ואך לפי זה בחטי קורדנניא והיא חולה דשריא בה תהא מקודשת. ואולי כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא.

[בבית הלוי ח"א סי' מ"ח ס"ק ג' הקשה דהר"ן סבירא ליה דאין זכיה באיסורי הנאה, ולמה יוכל לרשת, ותיירץ משום דיש היתר על ידי שאלה. וצריך עיון דיש לומר דבזכיה יש חסרון של אינו ברשותו משא"כ בירושה].

נשבע לא לעלות לארץ ישראל

הנה איתא בתשובות רשב"ש (סי' א' וסי' ב' וסי' של"ד) דאע"ג דהנשבע לבטל המצוה לא חיילא, כגון מי שבחוף לארץ נשבע שלא להיות בארץ ישראל, דלא חיילא השבועה מכיון דמבטל המצוה דישבוע ארץ ישראל, אך אם נשבע לבטל רק המכשירין של המצוה, כגון שנשבע שלא לרדת בספינה בארץ ישראל חיילא השבועה, אף שאי אפשר להגיע לארץ ישראל רק בספינה.

א. מצוה מפורשת

הנה צריך לומר דמצות ישוב ארץ ישראל הוי מצוה המפורשת בתורה, דהרי במצוה שאינה מפורשת כתב בר"ן בנדרים (ח"א) דשבועה חיילא לבטל את המצוה.

וביאר בזה הר"ן הגמרא (שם) דהאומר אקום ואשנה פרק זה הוה נדר גדול, ומקשינן דמושבע ועומד מהר סיני, ומשני דמצוי פטר

וכעין זה יש לדון לענין פירות של ערלה שרוצה לקוטפם בשביל חולה שאין בו סכנה, דהרי דעת רוב הפוסקים דמן התורה אסירא רק דרך אכילה ודרך הנאה, ורק מדרבנן אסירי גם שלא כדרך, אבל שרינן לצורך חולה שאין בו סכנה, כגון להתרפא למשוח ערלה על מכתו, וכן לוקחין לרפואה שמן קיק אע"פ שבא מדגים טמאים כיון דהוה שלא כדרך אכילתו.

[אמנם כתב במשנה למלך (פ"ה מהל' אישות) דלקבל דמים עבור שלא כדרך אכילתו, או לתת מתנה עבורו דמחזיק לו טובה, אסירא מן התורה. ואיכא דפליגי עליו. ויש לעיין בהאי שריוותא דשלא כדרך אכילתו לחולה שאין בו סכנה, ביכול אותו דבר בהיתר, לכאורה לא שרינן באיסור, אך בהך דערלה אטו לא היו לו פירות אחרים למשוח בהם. וצריך תלמוד].

והנה הלאו הכי הרי יכול לעכבו מלהכנס על הקרקע, והא דבשביעית דהוה הפקר אינו יכול לעכבו, שאני התם דרחמנא זכי לה נמי האי הילוך, משא"כ בנידון דידן. אך יהא הנידון כשהענף יוצא מחוץ לשדהו אם יוכל לקחת הפרי בעל כרחו. [ומפאת הא דלוקח נמי הקליפין הא גם הם מיתסרי משום ערלה וכדין שומר לפרי].

א. פלוגת רשב"א ור"ן

הנה בפשוטו הוה פלוגת הרשב"א והר"ן, דהנה איתא בגמרא נדרים (מ"ז א') האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי ומת, יירשנו, אבל באומר קונם שאי אתה נהנה לי בחייו ובמותו, לא יירשנו. ואמרינן בגמרא דשמעינן מהכא דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו. וכתב ברשב"א (שם) דהא דאמרינן דבאמר "בחייו ובמותו" לא יירשנו, הוה כפשוטו דאינו יורש כלל, דאין לפרש דאינו יכול להשתמש בו אבל באמת יורש הנכסים, דאינו משמע כך. נמצא דלשיטת הרשב"א שייכת הירושה לשאר האחים בלא מעשה קנין.

אך בר"ן כתב דבאמת הבן יורש, והביא ראיה מהא דאמרינן (בבא קמא ק"ט א') בעל חוב של הבן נפרעין מהנכסים, ואם לא זכה בגוף הנכסים היאך בעלי חובין באין ונפרעין, אלא ודאי נכסים דידהו נינהו אלא שאינו רשאי ליהנות מהן. [וברשב"א (שם) כתב על זה בשם הראב"ד, דהתם הכוונה דנפרעין מן האב, או דנימא שיוצא ידי החוב גם בנפרע מן ההפקר].

נמצא דלהר"ן הוה בעלים על איסור הנאה, אבל להרשב"א לא הוה בעלים. ואם כן יהא תליא בזה אם יכול לעכב לקיחת הקונם או הערלה.

ב. קונם חזי לאחרני

הנה כתב בחזון איש (א"ה). עיין מעילה סי' ל"ח ס"ק ג') בדעת הר"ן דנדר שאני מפאת דחזי לאחרני ומשום הכי יש לו זכיה בו וירשנו.

ולפי זה בקונם על כולם, באמת לא יירש, ובכהאי גוונא גם להר"ן לא יוכל לעכב שיקחו הקונם. וכך כתב בבית הלוי (ח"א סי' מ"ח אות ה').

ג. סתירה בדברי הר"ן

הנה בבית הלוי (שם) הכריח כן, דהרי תיקשי סתירה בדברי הר"ן, דלחד גיסא, כתב בר"ן הנ"ל במסכת נדרים דיש ירושה בקונם, חזינן דאיסורי הנאה הוה שלו.

אמנם לאידך גיסא במסכת עבודה זרה (נ"ח ב') בדפי הר"ף, ד"ה ומצא טבעת) תמה בר"ן היאך חייב מלקות בקונה חמץ בפסח, והיאך זוכה בעבודה זרה של נכרי שלא יוכלו לבטל, הרי אין בו זכיה באיסורי הנאה כלל. [ותירץ דקודם הזכיה יש לזה שם ממון, מכיון דמותר לאחר הפסח ובעבודה זרה מכיון דשיק לבטלו]. ומאי קשיא ליה להר"ן הרי כתב במסכת נדרים דחזינן התם דירוש קונמות אע"פ דהוה איסור הנאה. [וכתב בבית הלוי דליכא למימר משום דיכול להשאל, דהא יורש לאחר מותו ואז אין יכול להשאל].

אלא על כרחך יש לחלק, דכונת הר"ן בנדרים דרך בקונם איכא זכיה מכיון דחזי לאחרני, משא"כ באיסור עבודה זרה וחמץ דאסור לכולי עלמא.

ד. אינו ברשותו

אך לעני"ד יש לומר דלעולם דעת הר"ן דכל איסורי הנאה הוה שלו, וכדעת הריטב"א בסוכה (ל"ה א' ד"ה ושל ערלה), ומכל מקום קשיא ליה היאך קונה החמץ ועבודה זרה, דהרי חזינן דאי אפשר להפקיר ולהקדיש ולמכור דבר שאינו ברשותו אע"פ דהוה שלו, ואם כן איסורי הנאה אף דהוה שלו הרי הוה אינו ברשותו.

והשתא נימא דכשם שאינו יכול למכור ולהקדיש, הכי נמי אינו יכול לזכות מהפקר איסורי הנאה מפאת אינו ברשותו. [ואם כן שפיר הקשה בר"ן בעבודה זרה דליכא זכיה, דהרי איירי התם בזכיה מהפקר].

נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית, וביאר בר"ן דאע"ג דהוה תלמוד תורה מצוה מן התורה אך אינה מפורשת בתורה. אמנם בריטבי"א (שם) פירש לסוגיית הגמרא התם דהא ד"באקום ואשנה פרק זה"י אינו שבועה לבטל את המצוה, אינו משום דאינו מפורש בתורה, אלא משום דאינו מחוייב ללמוד דוקא פרק זה. ולדבריו יש לומר דגם באינו מפורש בתורה חיילא השבועה.

ב. אינו מוסכם בשאר קמאי

הנה חזינן מדברי הרשב"ש דאע"פ דהנשבע לא לעלות לארץ ישראל הוה שבועה לבטל את המצוה, אמנם אם נשבע רק על המכשירין של המצוה, כגון שנשבע שלא לרדת מהספינה בארץ ישראל, בכהאי גוונא חל השבועה, אע"פ שאי אפשר להגיע לארץ ישראל רק בספינה.

אך כתב בחקרי לב (יו"ד סי' פ"ז) דאינו מוסכם בדברי שאר קמאי, דשאר קמאי סברי דכשם ששבועה לא חיילא בנשבע לבטל מצוה, הכי נמי לא חיילא בנשבע לבטל מכשירי מצוה, ואייתי דמוכחא הכי מתשובות הר"ן (סי' ל"ח) דהרי כתב דבנשבע לילך למקום אחר ואשתו אינה מסכמת לילך עמו, הוה נשבע לבטל את המצוה מכיון דיש לו מצוות אישות, אע"פ דבהליכתו לעיר אחרת אינו סותר המצוה רק מחמת דאשתו אינה מסכימה ללכת ממילא לא יוכל לקיים חובתו ולא הוי אלא מכשירין.

ג. שבועה על הסוכה שאני עושה

הנה ברשב"ש הקשה על עצמו דאיתא בלשון המשנה בנדרים (ט"ז ב') קונם סוכה שאני עושה, בנדרים אסור, אבל בשבועות מותר דאין נשבעין לעבור על המצוות.

והרי עשיית הסוכה לכאורה הוא רק מכשירין של המצוה, אלא משמע דגם במכשירין חשיב שבועה לבטל המצוה. אך כתב ברשב"ש דלשון זו לאו דוקא.

[והעירו דבלאו הכי תחול השבועה בכולל, דהרי כולל בשבועתו אף ספינות למקומות אחרות. ויש ליישב דהרשב"ש איירי דוקא היכא דאמר שלא יכנס בספינה להגיע לארץ ישראל, נמצא שכלל בשבועתו רק ספינות שיבטלו אותו ממצותו].

שבועה על מכשירין

הנה הבאנו פלוגתת קמאי האם שבועה חלה לבטל מכשירי מצוה, לדעת הרשב"ש דחל לבטל, אמנם דעת הר"ן דאינו חל.

ולפי זה מי שיש לו מצות בתוך ארון בליל ט"ו, ונשבע שלא לפתוח הדלת, יהא תליא בפלוגתת קמאי הנ"ל, דלרשב"ש חיילא השבועה, אבל לשאר קמאי לא חיילא מכיון דאין שבועה חל לבטל גם מכשירין של מצוה.

א. לשבר הקיר

אך הרי יוכל להגיע למצוה אם ישבור הקיר מאחרי הארון, וכך יגיע להמצוה בלא לפתוח הדלת.

והנה לרשב"ש חייב למיעבד הכי כדי לקיים המצוה, אבל לשאר קמאי, בלאו הכי השבועה לא חיילא ויפתח הדלת כדי לאכול המצה, אם כן למה לשבור הקיר.

ב. להופכו לשבועת ביטוי

אך יש לומר דחייב למיעבד הכי דעל ידי זה תתהפך השבועת שוא לשבועת ביטוי. דהרי אם ישבור הקיר אם כן אגלאי דשפיר היה יכול להישבע שלא לפתוח הדלת, דהרי אינו שבועה לבטל את המצוה דבלאו הכי יהא לו המצה. ואם כן לא היה שבועת שוא.

וכמו דכתב הגרע"א (ותניינא סי' ט"ז) דמי שנשבע להיות שוחט בעיר זו ואחר כך נשבע להיות שוחט בעיר אחרת, השבועה השניה הוה שבועת שוא, כיון דמושבע מקודם להיות בעיר הראשונה, ולא חלה השניה לבטל הראשונה, אך חייב להשאל על הראשונה, וכך למפרע יהפוך השניה לשבועת בטוי, ויציל עצמו מאיסור שבועת שוא.

אך יד לדחות, דשבועתו שלא לפתוח הדלת הוה רק מפאת המצה שבפנים, ואם יקח המצה לא נשבע כלל, נמצא דגם אם ישבור הקיר אכתי הוה שבועת שוא.

ג. כמה ממון חייב להוציא

הנה אם הקיר שייך לשכן ואינו מרשה לשברו רק בעד כסף רב, נמי יתחייב לשלם כסף כדי שלא תהא שבועת שוא. ויש לעיין אם

חייב כל ממון כדין לאוין, או דילמא רק חומש ממון על חיוב ההתשדלות שלא לעבור על הלאו. ויש לומר דסגי בחומש.

[והנה בחידושי הר"ם הקשה בגלל אחד מחמשה דפסוק מדינא, אמאי אינו חייב ליתן לכולם כדי שלא יעבור על הלאו. אך זה יקשה לב' הצדדים היכא דהוה פחות מחומש. ובמנחת חינוך נסתפק בלאו הניתק לעשה אם חייב כל ממון או חומש].

ד. אמאי בר"ן אינו חייב לשלם לשכנע אשתו

אך יש לשאול בהך דתשובות הר"ן הנ"ל שכתב דלא חיילא השבועה לילך למקום אחר אם אשתו אינה מסכמת לילך עמו, דהוה נגד שעבודי אישות. אך להאמור הא חייב למיהב לאשתו תרקבא דדינרי דתסכים ללכת עמו כדי שלא תהא שבועת שוא.

[ולומר דהיתה שבועה בלא שם, דלאו ליכא ובטוי איכא, עיין בר"ן ריש נדרים, משא"כ דברי הגרע"א בתשובות שהבאנו לעיל (אות ב') יש לומר דהיה שבועה עם שם, אך הדבר צריך עיון אמאי הר"ן לא כתב לברר איך היתה השבועה].

ואולי נימא דהיכא דהיה שבועת שוא לא תועיל התחדשות של אחר כך להפכה לבטוי, דהרי בעת השבועה האשה לא רצתה, ושאיני בדעת הגרע"א דהתם חל שבועה השניה למפרע. וצריך תלמוד.

קושיית השער המלך

הנה לאור דברי הר"ן יש ליישב קושיית השער המלך דלקמן.

א. נדר חל לבטל את המצוה

הנה איתא במשנה בנדרים (ט"ז א') חומר בנדרים מבשבועות, כיצד, אמר קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח, בנדרים אסור, בשבועות מותר, שאין נשבעין לעבור על המצות. והיינו דנדר חל לבטל את המצוה אבל שבועה אינה חלה.

ואיתא בגמרא (שם עמוד ב') דהא דשבועה אינה חלה לבטל המצוה, היינו משום דדרשינן מקרא 'לא יחל דברו' אבל מיחל לחפצי שמים, והא דנדר חל לבטל את המצוה, דדרשינן מקרא דלח' דחל אף על מצוה.

ופירש הר"ן (שם) דסברא היא דקרא דמיחל לחפצי שמים קאי על שבועה כיון דחיילא על הגברא ולא כל כמיניה להפקיע עצמו ממצוה, משא"כ נדרים דהוי איסור חפצא.

ב. עשה דוחה לא תעשה

הקשה בנימוקי יוסף (נדרים ה"א בדפי הר"ף) אמאי בנדר חל אכתי לימא עשה דוחה לא תעשה, וידחה עשה דקיום המצוה ללא תעשה דבל יחל. ותיקף דלא שידך לקיים מצוה בקונם, דנדרים איסור חפצא הם, ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו, שלא אמרה תורה לעשות מצוה באיסורי הנאה. ועוד תיקף דנדרים הוי עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

[ובריטבי"א (שם ד"ה וחומר) כתב רק התירוץ דנדר איסור חפצא, אך ברשב"א (שם ד"ה הא) ובחינוך (מצוה ל') תירצו רק התירוץ דנדרים הוי לא תעשה ועשה. ואזיל הריטבי"א לטעמיה דכל איסורי תורה איסורי גברא חוץ מקונם, והרשב"א אזיל לטעמיה דכל איסורי תורה נמי איסורי חפצא, ואם כן הא חזינן דאמרין עשה דוחה לא תעשה אף באיסור חפצא].

ג. קושיית שער המלך

מעתה הקשה בשער המלך (פ"ג הל' נדרים ה"ו) אמאי הקשו הראשונים דעשה דוחה לא תעשה ולא יועיל הנדר לבטל המצוה, הרי ילפינן מקרא דנדר חייל על דבר מצוה, ועל כרחך חדית לן קרא דנדר מבטל המצוה ולא נימא עשה דוחה לא עשה, ואם כן לא תיקשי מידי. וכך העיר החזון איש (ח"מ בליקוטים סימן כ"ד לדף כ"ד ד"ה שם תו"ה אלא).

ד. להר"ן הנ"ל יתיישב

והנה למאי דנתבאר פלוגתת הרשב"ש ושאר קמאי, יש לומר דמקרא ליכא ראיא דלא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, דנוקי לקרא שנדר הקונם על מכשירין, דבלא קרא לא היה חייל דומיא דשבועה, דהרי בכהאי גוונא לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, דלא הוה בעידיניה, וכמו שכתבו תוספות (בבא בתרא י"ג א' ד"ה כופין) לענין הקושיא דנימא דעשה דפריה ורביה ידחה לאו דלא יהא קדש.

אך להרשב"ש ליכא לאוקמי בכהאי גוונא דבוה גם בלא קרא יחול הנדר.

בתורת הדרך אמונה [י"א]

שרובה נכרים, אינו מברך, דאזלין בתר רוב העיר שהם נכרים. ולכאורה איירי אף כשרואה כל העיר בבת אחת.

חזינן דאין לברך ברכת הראיה מכח הא דממה נפשך רואה נר של ישראל. ויש לדחות דאירי באופן דאינו רואה כל העיר בבת אחת.

ב. ששים רבוא

שנית, יש להוכיח מהא דאמרינן בגמרא ברכות (נ"ה א') שהרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים. [נפירש רש"י, דאכלוסי היינו חיל גדול של ששים רבוא].

והרי ודאי בתוך הששים רבוא אנשים, יש בהם תלמיד חכם גדול, ואם כן יברך. [יש לעיין ברואה תלמיד חכם מאחוריה כי הך דרבי מאיר האם מברך, ונראה דיברך].

ואולי נימא דלא פסיקא מילתא דיש ביניהם תלמיד חכם. [נאפילו אם יש ביניהם, יש צד דכבר בירכו עליהם].

ענינים שונים [א]

בעלה הגוי יקנה, הרי העיקר דהחמץ נקנה לגוי.

אלא באמת משמע במחצית השקל דהא דלא ימכור לנכרי שיש לה בעל, אינו משום דמה שקנתה אשה קנה בעלה, אלא משום דעכ"פ המעות שהנכרית קונה בו החמץ הוא ממון בעלה ואין דעתה לגזלו ממנו, ואם כן לא תוכל לקנות לעצמה אלא רק לבעלה מכח שליחות, והלא מסיק במחצית השקל (שם) דאין שליחות לנכרי אפילו כשהוא שליח לנכרי אחר. ומשום הכי צריך שיהא דוקא נכרית שאין לה בעל, ואז לא תקנה מטעם שליחות אלא מטעם די כשעומדת בצד חצרה. [וכך ביאר בחתם סופר יו"ד סי' שט"ז בדברי מחצית השקל].

ד. להוכיח דאדרבה לא קנתה בעלה

אך תיקשי דאדרבה יש להוכיח מדבריהם דלא אמרינן בנכרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, דאם נימא דגם בנכרי אמרינן הכי, אם כן אכתי אמאי לא ימכור החמץ לנכרית שיש לה בעל, הרי האשה תקנה בחצר לעצמה מדין יד ואחר כך יקנה הבעל, כד נימא דמה שקנתה אשה קנה בעלה הוא דרכה. [ועיין בקצות החושן].

ולכאורה היה אפשר לומר דכיון דיש לבעל זכות פירות בחצר לא הוה חצר דידה כלל.

אך יש לעיין אם אדם יכול להקנות לאשה בחצר דידה על מנת שאין לבעלה רשות בה, וכד נימא הכי חזינן דעדיין החצר דידה, ואם כן שוב תיקשי כנ"ל. [נעוד עיני מה שהבאנו בכל זה בגליון חג הפסח תשע"ח ענף ב].

ענינים שונים [ב]

מוסף, לדעת באר יצחק יתפלל מוסף עם הציבור ואחר כך יתפלל שחרית ביחידות, דתפילה בציבור עדיפא מקדימת שחרית למוסף. [נעייין במגן אברהם (סי' צ' ס"ק י"ז) שאם חלק מהמניין מתפלל שחרית וחלק מתפלל מוסף, אינם מצטרפין זה לזה שיחשב תפילה בציבור. אך במשנה ברורה (סי' צ' ס"ק ל') כתב דשפיר מצטרפים. ובשער הציון מציין להצליח ומגן גבורים].

אמנם לדעת שבולי דוד קדימת שחרית עדיפא מתפילה בציבור, ויתפלל על הסדר, שחרית ואחר כך מוסף, נמצא דיתפלל שתי התפילות ביחידות. והשתא בנידון דידן, לדעת באר יצחק ימשיך במוסף, ואחר כך שחרית דאם יתפלל שחרית יפסיד שחרית ומוסף במנין. [אלא אם כן יהא לו מנין אחר למוסף]. אבל לדעת שבולי דוד לכאורה יתפלל שחרית.

והנה לזרע אמת הרי חזינן דעובדא שנוצר במוסף שלא אמר יעלה ויבא בשחרית, יסיים בשחרית אע"פ שלא יהא במנין, ויש לעיין למוס' פסיקא דבאר יצחק הרי עדיף לסיים מוסף כדי שיהא במנין, ויהא ראייה מהזרע אמת [והמשנה ברורה] לשבולי דוד שמתפלל שחרית.

ג. תליא אם יאמר משיב הרוח

הנה אם אירע כן ביום ראשון של פסח, הנה אם ימשיך למוסף, יאמר מוריד הטל, ואם יסיים לשחרית יאמר משיב הרוח ומוריד הגשם.

ברכה על אחד משנים

איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' רפ"ד סעי' ו-ח) הרואה חכמי ישראל, אומר ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שחלק מחכמתו ליריאינו. והרואה מלכי ישראל אומר ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שחלק ממכבודו ליראינו. ויש לדון מהו כשיש שני אנשים הולכים ביחד, אחד מלך ואחד הדייט, או אחד חכם ואחד הדייט, ואינו יודע מי המלך או מי החכם, האם יכול לברך ברכה הנ"ל, דממה נפשך על אחד מהם יכול לברך. וקאמר הגאון דרך אמונה זצ"ל שלא יברך, דצריך לדעת על מי מברך. [והובא האי פסק בספר שער העיני, בתשובות בסוף הספר, אות י"ג].

ויש לדון בשתי ראיות לדרך אמונה:

א. נר בעיר שרובה עכו"ם

חדא, דהנה אמרינן במשנה בברכות (נ"א ב') דאין מברכין במוצאי שבת בורא מאורי האש על נר של נכרים. ואמרינן בגמרא (שם נ"ג א') דבעיר

טבילת כלים בנכרית שהתגיירה

הנה גר שנתגייר חייב לטבול כלים שהיו לו מקודם. ואיכא דסברי דהיינו אף בברכה.

והשתא יש לעיין בישראל שיש לו אשה נכרית ומתגיירה, האם צריכה לטבול כליה, דאם נימא דאמרינן מה שקנתה אשה קנה בעלה אף בנכרי, אם כן הכלים לא הוה דידה אלא דהישראל ואינם חייבים בטבילה.

א. שלו רק לפירות

הנה יש לעיין דאף אם נימא שקנה בעלה, הרי קנה הבעל רק לפירות, ואכתי לא גרע מנכסי מלוג, ואם כן שוב יש לו לטבול הכלים.

אך תליא בפלוגתא תנאי (בבא קמא פ"ט ב') בעבדי נכסי מלוג אם יוצאים בשן ועין לאיש או לאשה, ואם נימא דיוצאים בשן ועין לאיש ולא לאשה, אם כן הכלים הוה של האיש ואין צריך לטבולם.

ב. ימכור לנכרית שאין לה בעל

הנה כתב במחצית השקל (סי' תמ"ח ס"ק ד') לענין מכירת חמץ לנכרי, שאם מוכר לנכרית, ימכור רק לנכרית שאין לה בעל, דהרי אם יש לה בעל, מה שקנתה אשה קנה בעלה והחמץ הוה של בעלה. וכך כתב במהר"א"ל צינץ (בהגדה של פסח ברכת השיר, הל' מכירת חמץ אות ב'). ועי' בתשובות מהרש"ם ובדעת תורה סי' תמ"ח]. חזינן דגם בנכרי אמרינן דמה שקנתה אשה קנה בעלה.

ג. טעם אחר במחצית השקל

אך יש לבאר באופן אחר דין הנ"ל דלא ימכור לנכרית שיש לה בעל, דהרי תיקשי מה איכפת לן לענין מכירת חמץ אם האשה הגויה תקנה או

מוסף או שחרית

עובדא הוה ביום טוב שחל ביום חול, ואחד טעה והתפלל לשחרית תפילת שבת, וכשהתפלל מוסף בתפילת המוסף לפני שגמר הקל הקדוש, נזכר שתפילת שחרית לא עלתה לו, מה יעשה, האם יסיים שחרית או ימשיך לשם תפילת מוסף.

א. זרע אמת שיסיים בשחרית

הנה לכאורה יש לדון שיסיים לשם שחרית, דהרי מבואר בתשובות זרע אמת (בשערי תשובה סי' תכ"ב ס"ק ג') דבמחזיק ברכה שם ס"ק"א מביא בשם זרע אמת ח"א סי' מ"ז, והובא במשנה ברורה סי' תכ"ב ס"ק ד') דמצוי למיעבד הכי, ואיירי בזרע אמת במי ששכח יעלה ויבוא בשחרית של ראש חודש וכבר התחיל להתפלל מוסף, וכשהתפלל ג' ברכות ראשונות נזכר ששכח יעלה ויבוא בתפילת שחרית, דכתב דבדאי יש להורות שיסיים התפלה בשל שחרית ואחר כך יתפלל מוסף.

ב. פלוגתא באר יצחק ושבולי דוד

אך הנה פליגי בבאר יצחק (או"ח סי' כ') ושבולי דוד (סי' רפ"ו אות ג'), מובא בתשובות מהרש"ג ח"א סי' כ"ב) במי שאיחר לבוא לבית הכנסת בימים שיש בהם תפילת מוסף, ועדיין לא התפלל שחרית ומצא הציבור מתפלל

שמועה טובה תדשן עצם – יצא לאור עולם בימים אלו ספר

אגן הסהר – חלק רביעי

כשמונה מאות עמודים חדשים, הכוללים בתוכם עובדות והנהגות חדשות שעדיין לא נתפרסמו לרבים, עצות והדרכות, והרבה פניני הלכה, חידות ופרפראות שהרבה מהם לוקטו מתוך כתביו המרובים שהניח אחריו ברכה רבינו זצוק"ל.

בצירוף מפתח ענינים מפורט המתפרסם על פני קרוב לששים עמודים.

ניתן להשיג: בירושלים - משפ' פיש רח' גבעת משה 12 (קומה אחת לידת) טל' 02-6373361 בבני ברק - משפ' פיש רחוב הרב קוטלר 21 טל' 03-6188996 0633149777 בקרית ספר - משפ' אפרגוט רחוב הרב מפויבד 9 קומה עליונה טל' 0548474186

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לקבלת הגליון לתרומות והערות: L5703949@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 331
תמוז תשס"ב

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

ממה פתרוניות לביטול תל המתלקט שנמצא תחת החוט

דין נוסף שהרחבנו בו במהלך הסיוור, בענין צורת הפתח שיש מתחתיה תל בגובה י' טפחים, ובצורת המדידה של התל המתלקט. נביא כאן את הדברים לתועלת הציבור, ובפרט שבימים אלו אנו עוסקים בדינים אלו במסגרת השיעורים המתקיימים לעשרות אברכים ברחבי הארץ. באחת מצורות הפתח היה שינוי במפלס הקרקע יותר ממטר אחד, ורוב הפתח היה ישר, עד שלפני מקום העמוד יש שיפוע תלול בחול.

הבעיה ההלכתית בתל תחת החוט, הוא משום הדין של מחיצה העוברת מתחת החוט, שהתקבל במערכות העירובים המהודדים בזמנינו להקפיד שלא תהיה מחיצה תחת צורת הפתח. ולפי"ז תלוי מהו שיעור השיפוע וגבהו, אם בסה"כ אינו מגיע לגובה י' טפחים בתוך אורך ארבע אמות, אין לו דין מחיצה, ואינו עושה שום בעיה, אבל אם יש בו גובה י' טפחים מתוך ד' אמות, צריך לחפש פתרונות לבטל ממנו דין מחיצה. [יש חוששים לדברי שו"ת האלף לך שלמה שהחמיר במדרגה ג' טפחים תחת הפתח, ואכמ"ל].

לאחר שהסברנו בשטח את הדינים, עצרנו למדוד את התל, וראינו שעשו כאן כמה פתרונות. א. כשהעמידו את העמוד, עשו חישוב שהוא יעוד בנקודה שהשיפוע לא תלול מאוד. ב. הוסיפו חול בחלק התחתון ליד העמוד שמטה, והגביהו מעט את הקרקע, ובזה ממעטים את גובה התל. ג. גררו מלמעלה אדמה, כדי שהשיפוע יתארך ולא יזדקף תוך ד' אמות, ובסופו של דבר יצא שיש רק כחצי מטר שהוא משופע בשיפוע מספיק, וכמובן שאין חשש של מחיצה במצב כזה.

צורת מדידת השיפוע של תל המתלקט

בענין צורת מדידת התל, יש ג"כ דבר חשוב, שמצוי שאנשים משערים במראה עין, ובטוחים שהתל משופע, ובאמת אינו בשיפוע כשר כלל. לכן למדנו כאן את הצורות של המדידה בשטח.

אפשרות אחת למי שאין לו כלי מיוחד, למדוד בעזרת סרט מידה באורך ד' אמות, שני אנשים מחזיקים בקצוות האחד מניח על הקרקע הגבוהה, והשני בגובה, ומותח אותו שיהיה בגובה ישר למקום החזקת ראשו הראשון, ואי אפשר לשער מהו ישר בפרט כשהקרקע משופעת ומטעה, אלא מניחים עליו פלס לראות שהוא ישר, ואחר כך בדקים לאיזה גובה הוא הגיע תוך ד' אמות אך יש לבאר שהאורך של סרט המידה יהיה פחות מד' אמות, כיון שדעת רוב הראשונים והאחרונים שהד' אמות נמדדים בשיפוע, שהוא פחות מהקו האוירי הישר. וכן לשון המשנ"ב (סי' שמה"א סק"ה), ולפי החשבון יוצא שקו האורך של שיפוע ד' אמות, הוא 21.8 טפחים, [והחשוב בס"מ הוא באותו יחס לשיעור החזו"א ורח"נ].

לימוד צורת מדידת שיפוע תל שנמצא תחת החוט

אפשרות ב' באמצעות מכשיר מכני, שעשה הג"ד יואל שילה שליט"א האחראי על העירוב ברכסים, ע"י קרש קטן עם מחוגה, מניחים את הקרש על הקרקע המשופעת, והמחוג יורד למטה לפי כח המשיכה, ורואים לפי הסימון שעל הקרש, אם המחוג עובר את הסימון סימן שהשיפוע חזק כשיעור המתלקט, ואם אינו עובר סימן שהוא פחות מהשיעור.

אפשרות ג' שהתחדשה בשנים האחרונות, שניתן להשיג במחיר סביר מד מעלות דיגיטלי, שמניחים אותו על המקום המשופע, ומופיע במד כמה מעלות הוא השיפוע, ולפי החישוב יוצא שתל המתלקט מתוך ד' אמות כנ"ל, הוא בזווית של 24.6 מעלות, ואם מופיע במד מספר גבוה יותר סימן שהשיפוע מספיק חזק, ואם המספר נמוך יותר סימן שהשיפוע אינו מספיק ואינו מחיצה.

לתועלת העוסקים בעירובין

רכשו לאחרונה כמה מכשירים דיגיטליים למדידת תל המתלקט ניתן להשיגם במוקד העירובין בחמישים שקלים בלבד

סיוור בעירוב עמנואל לעשרות משתתפי השיעורים

בשבוע האחרון התקיים סיוור מיוחד בעיר עמנואל יחד עם עשרות אברכים ות"ח שמשתתפים בשיעורי העירובין הנמסרים שם מידי שבוע. לאחר שבמסגרת השיעורים למדנו לימוד מקיף של דיני המחיצות וצורות הפתח, יצאנו עם הקבוצה לשטח, לראות כיצד עושים את הדברים בפועל, ולרכוש את הידיעה הברורה בהלכות עירובין למעשה.

בישוב עמנואל עד לא מזמן, לא הייתם מוצאים עמודי עירוב וחוט,ים, מלבד בשער הכניסה, כי כל הישוב מוקף בגדר טובה ומפוקחת, והיא משמשת את העירוב במשך שנים רבות אבל לאחרונה הוסיפו רבני המקום עם הרב יהושע האחראי על העירוב, להדיר את העירוב בכך שיפרידו את האזורים שאינם ראויים לשימוש, משום ששטחים אלו יכולים להיחשב קרפף, וכבר הזכרנו בגליונות קודמים מתוך הנידונים ההלכתיים שהיו שם, כגון, האם כיון שחסידי ברסלב יוצאים אל השטחים השוממים להתבודד בין הסלעים הקוצים והעצים, נעשה מקום העמוד לשימוש, והרבנים צידדו שכיון שהם מתכוונים לשימוש שיהיה מבודד מהעיר, אינו עושה את המקום משמש את העיר.

סיוור ללימוד עירובין למעשה בשטח

כעת יכולנו לקחת את לומדי השיעורים לסיוור בתוך העיר, לראות עמודי עירוב חדשים, ולמדנו בהם הרבה דברים הלכתיים שהיינו צריכים לחשב ולשקול בשעת התקנת העירוב.

כמו כן עסקנו יחד בקשירת חוט בפועל, עם הציד המתאים שמשמש את העוסקים בעירובים בזמנינו. האברכים נטלו את הכלים לידיהם, והתנסו ולמדו כיצד לתקן ולקיים מצות עירוב כהלכה.

צורת הפתח במורד והחוט יורד באלכסון

אחד מהדברים שלמדנו בסיוור זה, היה בכביש היוור אל הגדר הבטחונית המקיפה את הישוב, שבו החוט של העירוב יוצא במורד ג"כ, כאשר כל העמודים בגובה זהה. בדין זה העולם ידע שצריך חוט ישר, אבל

במשנ"ב כתוב אחרת המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ט') כותב בשם הפמ"ג שאפילו אם עמוד אחד גבוה מחבירו הרבה, והקנה העליון מונח בשיפוע, כשר. ובשער הציון (ס"ק מ"ו) הביא שבחידושי רע"א מסתפק אם מונח הרבה בשיפוע ע"ש מש"כ בשם הרא"ם, והנה לא התבאר ברע"א ובשעה"צ על איזה שיעור שיפוע הוא חושש. ובשיעור העירובין הבאנו שיש בזה ג' שיעורים. א. מובא בשם הגר"א קוטלר זצ"ל שהיקל עד ארבעים וחמש מעלות ב. הרבנים בב"ב סברו עד שיעור תל המתלקט, אך משתדלים שלא יראה מורד. ג. הגר"מ רוזנר שליט"א חושש משיפוע ביחס של אחד מתוך עשרים.

שיעור בקשירת חוט בפועל

לפי"ז כיון שאורך צורת הפתח רגילה היא כשלושים מטר, א"כ עד שיפוע של מטר וחצי זה כשר לדעת כולם, למרות שהשיפוע ניכר לעין היטב. ואף במקום שיש קצת יותר, משמעות המשנ"ב היא שלא חשש אלא בשיפוע הרבה. וכן היו נוהגים בבני ברק. [ויש מהאחרונים שנקטו, שבאופן שהקרקע עצמה יורדת בשיפוע, כמו כאן שהכביש עצמו במורד והעמודים בגובה זהה, אין חשש אף בשיפוע גדול, כי המשקוף זהה ביחס לקרקע.

אבל צ"ע בזה, כיון שהטעם של הרא"ם הוא משום פתחי שימאי, שאינו כדרך הפתחים, והרי הדרך היא שפתח במורד עושים כשהמשקוף ישר ביחס לעולם, ולא ביחס לקרקע].

"חודש השכירות" - בחודש זה יעודר כל אחד בשכונתו, להודיע על דירת גוי או מזומה, שיישכרו ממנו כדין לשמיעת שיעורים ועידכונים מהעירובים בארץ - 0733-83-1195 * ניתן לרכוש חוברות בהלכות המעשיות

צידוק של שיפוע קטן להשלמת שיעור גובה המחיצה

בהמשך הסיור הגענו לגדר שהיה בה נידון מיוחד וחדש, בשיעור גובה של המחיצה. מדובר בגדר באורך כארבע מאות מטרים, שכל אורך הגדר היא בגובה זהה בערך, ולכן הכרעת הנידון הזה משמעותית מאוד. גדר זו יש בגובהה כ-95 ס"מ, דהיינו פחות משיעור חז"א, ולמעשה בעירובים בזמנינו הורו הרבנים להקפיד שיהיה כשר גם לשיעור חז"א, א"כ הגדר הזו אינה מספיק גבוהה. והפתרון הוא להוסיף מעליה דבר שיגביה אותה עד כ-98 ס"מ ולכתחילה 100 ס"מ (כמ"ש בשיעורין של תורה למרן הקה"ץ), אבל זה עבודה גדולה ויקרה להוסיף על גדר באורך כארבע מאות מטרים.

לפני הגדר יש מדרגה של אבן שפה כמו בשפת המדרגה, ולכאורה היא יכולה להצטרף לקיר להשלים שיעור מחיצה. אבל כיון שהאבן רחוקה מהקיר, ויש עלי כעין מדרגה ברוחב כארבעים ס"מ, אינה מצטרפת לשיעור מחיצה, כדק"ל לגבי מדרגות, ע"פ הרמ"א בהלכות ביטול מחיצת קרפף (סי' ש"ח ס"ב).

אבל בראש הגדר יש תוספת קטנה, שהקיר מסתיים שני שיפועים קטנים, שמוסיפים עוד ארבעה ס"מ, אלא שהשיפוע שלהם מתון מאוד, והוא פחות משיעור תל המתלקט, זאת אומרת שבעצם החלק הזה נחשב שטח ישר, אלא שמ"מ הוא מוסיף גובה שראוי להשלים לנו את שיעור המחיצה. השאלה האם אפשר לצרף שיפוע כזה שאינו בשיעור זקיפות הבאנו את השאלה לכמה רבנים, והורו כולם שמסתבר לומר, שכיון שמדובר בתוך פחות מג' טפחים לדופן המחיצה, אפשר לצרף אותו לחשבון המחיצה. וע"פ הוראה זו, נמצא שיש באורך הקיר מחיצה כשרה וארוכה, שמשלימה את היקף העירוב המהודר.

[אמנם אם מדובר בשיפוע של הקרקע הסמוכה לקיר או לתל, לא נצרף שיפוע קטן אף אם הוא יהיה תוך ג' טפחים לקיר, כי אדרכה הוא נחשב כהמשך של הקרקע, ואפילו כשיש בשיפועו זקיפות של המתלקט הסתפק הביאור הלכה (סי' ש"ב ס"ב) אם אפשר לצרף אותו להשלמת המחיצה או נחשב כהמשך הקרקע. משא"כ במקרה זה שהשיפוע נמצא על ראש הקיר שאינו משתייך לקרקע כלל, נקטו הרבנים שאפשר לצרפו למחיצה].

התעוררות חדשה לשכירות מגויים ביהדות נפרדות

בס"ד אנו שומעים מהציבור במקומות שונים, על ההתעוררות החדשה שמגיעה בעקבות הפעילות של "חדש השכירות", לחזק את עשיית השכירות בהידור, בכל שכונה ועיר. ובמוקד העירוב מתקבלות שאלות רבות ומגוונות מאחראים ומאברכים שעוסקים בתיוקן העירובים ובזיכוי הרבים. ביום שישי האחרון הגיעה שאלה מהאחראי על העירוב בעיר ביתר עילית. התברר לו שיש אדם שמחזיק עובדת גויה ונתן לה חדר מחסן לגור בו לבד. במצב כזה היא נחשבת דירה בפני עצמה, ואמנם בהרבה מקרים אינה אוסרת לחלק מהשיטות, כפי שהבאנו בגליון הקודם, אבל משתדלים להתיר גם לשיטות האחרות שהובאו להלכה, וכן להימנע ממקרים שהיא תאסור, כגון בשבת שבעה"ב יסע לעיר אחרת והיא תישאר בדירה שלה. לכן הוא שואל האם הוא יכול לשכור מהמעביד שנתן לה את המחסן, למרות שכעת אין לו שם שום זכות.

האם בגלל צרור המפתחות של המעביד נחשב כשכיר ולקטיו והנה השו"ע (סי' שפ"ב ס"ח) כותב שניתן לשכור מהמשכיר באחד משני אופנים, א. כשהמשכיר יכול לסלק את השוכר מדירתו בכל שעה, [ממילא כשהוא משכיר לעירוב, זה כמו שסילק את השוכר והחזיר]. ב. אם יש למשכיר חפץ בדירת השוכר, חפץ שאינו עומד לשימוש השוכר, שאז הוא נחשב כשכיר ולקטיו. במקרה הנ"ל לא היה אחד משניהם, אבל לאחר חקירה התברר לו שיש לעובדת צרור מפתחות של דירת המעביד, שלכאורה את הצרור הזה היא מחזיקה עבור המעביד, וא"כ זה יעשה אותו כמו שכיר ולקטיו שיכול להשכיר את דירתה.

בשאלה זו יש להסתפק טובא בהגדרת שמירת המפתח, האם זה נחשב שהיא שומרת למעביד בלבד, ואז כביכול יש לו מקום בבית של העובדת שעומד לשימוש שלו מידיעתה [כאשר המפתח מונח אצלה בחדר]. או שמא ההגדרה הנכונה היא שהיא קיבלה מפתח לשימוש האישי שלה, כדי שתוכל לבוא לעבודה, ואינו כמקום שעומד לשימוש הבעלים המשכיר, ואינו כשכיר ולקטיו, ואינו יכול להשכיר את המחסן כעת, אלא אם יבקש ממנה לשמור לו חפץ אחר בחדרה.

העברנו את השאלה להג"מ ירט שליט"א האחראי בשכונת הר נוף, שיש לו נסיון רב בתחום השכירות מגויים, והוא התפעל כמה גדולה היא התורה, ומה רחב הוא נושא העירובים, שאפילו אחר התעסקות רבה

קיר מסתיים שני שיפועים קטנים

שנראה שכבר עמדנו על כל השאלות וההלכות, בכל זאת מתחדשות שאלות טובות שלא חשבנו עליהם. ולמעשה מסתבר שהצרור אינו עושה אותו כשכיר ולקטיו, ולא נחשב שהיא שומרת לו את הצרור, אלא קיבלה אותו לצורך השימוש בו.

בדין אורחים אצל בעה"ב מומזר

שאלה אחרת שהגיעה ממשפחה שנסעה לשבת לשוב ספסופה, ושכרה כמה צימרים של בעל בית אחד, ובעה"ב גר בדירתו באותה חצר. האם הם צריכים לשכור מבעה"ב את זכותו, כיון שיש לו פתח אל החצר שלהם. והנה בשאלה זו צריך לדעת כמה הלכות. א. מדוע יש כאן שאלה בכלל, הרי הם אורחים ויש בעה"ב איתם, א"כ אינם צריכים עירוב. אבל ברמ"א (סו"ס ש"ע) כתב שאם כולם אורחים צריכים עירוב, כי ההיתר של אורח הוא מחמת שטפל לבעה"ב, וכתב המשנ"ב שאם בעה"ב עכ"ם צריכים לשכור, וביאר בשעה"צ (ס"ק ל"ו) משום שאין טפלים לעכ"ם. ולפ"ז י"ל במומר שדינו כגוי, דאין האורחים טפלים אליו.

ב. אם כל האנשים שבמתחם אוכלים יחד בחדר אחד, אינם צריכים עירוב, ואז המומר אינו אוסר עליהם, כמ"ש בשו"ע (סי' שפ"ב ס"א) שאין העכ"ם אוסר כשיש רק ישראלי אחד. ומבואר במשנ"ב שאף כשיש הרבה אנשים באותו בית, ואפילו כמה משפחות יחד, נחשבות כאחד לגבי שאין הגוי אוסר עליהם. אבל במצב שיש משהו אחד במתחם שאוכל סעודת שבת בחדר אחר בנפרד, צריכים עירוב, וצריכים שכירות מהגוי.

ג. השאלה העיקרית שהיתה פה, האם צריך לשכור מבעה"ב, באופן שיש לו פתח לחצר של הצימרים, אבל יש לו גם יציאה החוצה אל הרחוב והתשובה היא שכיון שיש לו פתח לרחוב אינו אוסר בחצר, כי אדם מעדיף את היציאה הפרטית שלו, ולא דרך החצר של אחרים, לכן נחשב שעיקר דריסת הרגל שלו אינה דרך הצימרים, ואינו אוסר עליהם. כמו שמצינו בשו"ע (סי' שפ"ט) שאם יש לגוי פתח לבקעה, אינו אוסר על בני המבוי, ואפילו אם הוא בפועל עובר במבוי, ואפילו מכניס קרונות [משאיות] דרך המבוי כל היום כולו, כיון שהיה מעדיף את הפתח שלו לבקעה לבד.

מעבר דרך חצר שהשכנים נועלים לפעמים כדי שלא יהיה מעבר
במסגרת השיפוצים שנעשים בפיקוח העירובים במרכז העיר בני ברק, עשינו צורת הפתח חדשה, בפתח אחורי של חצר בגבול העירוב, שכבר זמן רב שהסתפקנו אם צריכים לעשות אותה, וכעת עשינו אותה לרווחא דמילתא. נביא כאן בפני הלומדים את הספק, ונשמח לשמוע אם יש למישהו ראייה לדבר. בחצר שנמצאת בגבול העירוב, שהגדר של החצר היא מחיצה לכל השכונה, יש פתח לעבור לרחוב הסמוך, אלא שהשכנים ראו שזה הופך למעבר ציבורי, והדבר הפריע לפרטיותם בחצר, לכן עשו שם שער עם מנעול, וסוגרים ונועלים אותו.

ברוב ימי השבוע, באופן שאדם סתם כבר לא יכנס לחצר ויתקע בשער נעול לפעמים, אלא ילך דרך הרחוב תמיד. אבל יש אנשים שיועדים את הזמנים שבדרך כלל השער פתוח, כגון בשבת, ויש אנשים שמקצרים ועוברים בדרך זו אל הרחוב הסמוך. והנה הפירצה במעבר הזה היא קטנה,

כמטר אחד, ויש עומד מרובה מכוון ישר, רק אין צורת הפתח על השער, וק"ל כדעת החזו"א (סי' ע"ח) ששער בלי צורת הפתח אינו נחשב מחיצה, וההיתר רק מדין עומד מרובה, והרי בעומד מרובה יש דין שאם רבים עוברים בפירצה אין לה היתר בעומד מרובה (משנ"ב סי' שס"ה סק"י), וא"כ האם המצב הזה נקרא פתח שהרבים בוקעים בו כשעוברים במטע הזמנים שהשער פתוח, או שמא כיון שסגור רוב הזמנים ובמטרה למנוע את הרבים, אין זה דרך לרבים.

יש שרצו לדמות דין זה לדין שערים הננעלים בלילה, שהם מועילים אפילו לבטל רשות הרבים, כל שכן שיועילו לבטל דרך הרבים של מבוי. אבל הדבר תלוי בהבנת הדין של שערים הננעלים בלילה, ולפי הבנת החזו"א שהשער אינו במקום מחיצה אלא רק למנוע את הענין של רה"ה, וכמ"ש הרשב"א והובא במשנ"ב שהשערים עושים רק שאינו מסור לרבים בכל שעה אינו דומה לדגלי מדבר, א"כ כאן שחסר צוה"פ, אין השער תחליף למחיצה. עוד יש שרצו לדמות לדברי חנניה בשיטת בית שמאי (עירובין דף ו') שדלת שכשהוא נכנס ויוצא נועל, חשובה מחיצה. וגם זה לכאורה אינו לשיטת ששער ללא צוה"פ אינו מחיצה.

אבל הנידון העיקרי הוא האם יש דין בקיעת רבים כשעוברים דרך חצר בצידי הרחוב, ותלוי בסוגיא של מבוי שנפרץ לחצר ונפרצה חצר כנגדו, ושם מדובר כשהחצר כהמשך למבוי, מה הדין כשהיא בצידי המבוי שאינו נעשים כפילוש לרחוב ועוד יש לדון האם זה נקרא מעבב את הרבים כדוגמת גיחדי. ועיין בזה.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

לשוננו. אלא שלמה המלך אמר בנה בניתי, בנין בנוי בניתי, שכאילו לבד נבנה. א"כ יש כאן ענוה גדולה, בנין בנוי בניתי, כבונה הבנוי כבר. אבל איפה יש כאן גאווה, בזה שאמר בנה בניתי בית זבול לך? וע"כ צ"ל שאפי' שמדובר כאן ששלמה קיים את ציווי ה', ועל אף שהכיר שהבנין נבנה מעצמו, אבל בכ"ז יש כאן קצת דקות של גאווה. למה, בנין ביהמ"ק, מקום עבודת ה', מקום תפילה לכל ישראל, מקום תורה, זה לא בנין גשמי, שנבנה חד פעמי, בנו אותו, גמרו את הבנין, אבל זה יצירה רוחנית, שהולכת ונבנית, כשאמר שלמה המלך 'בנה בניתי בית זבול לך', הלשון בנה בניתי, משמע שהוא כבר גמר לבנות, זה בלשון עבר, ומשמע שסיים את בנין הבית, אין יותר מה להוסיף בבנין. ע"ז אמר לו הקב"ה, 'הבית הזה אשר אתה בונה, אם תלך בחוקי, ואת משפטי תעשה ושמרת את כל מצוותי ללכת בהם, ושכנתי בתוך בנ"י'. בנין הבית אינו דבר חד פעמי, א"א לסיים את בנין הבית.

מה שאמר לו הקב"ה 'הבית הזה אשר אתה בונה, אם תלך בחוקי, ושכנתי בתוך בנ"י', זה לא תנאי, שאם לא תקיים את זה, אז אני אחריב את הבית, אלא זה הסבר, ב'הבית הזה אשר אתה בונה', עיקר בנין ביהמ"ק היא ע"י המשך המעשים, דבר הנמשך באופן תמידי בכל יום ויום, וזה מה שא"ל הקב"ה 'אשר אתה בונה', זה בניה מתמשכת. מדברי שלמה שאמר 'בניתי, היתה נטיה דקה של גאווה על מעשיו, שכאילו עשה כבר את הכל, ואף שבדברים אלו עצמם יש ענוה גדולה, בנין בנוי בניתי, אבל מ"מ חבוי כאן משהו ממידת הגאווה, וע"כ נתבע, ושייך עליו לומר ברוך משפיל רמים.

מורי ורבותי, כל מקום תורה ותפילה ועבודת השם יתברך, זה לא בנין גשמי הנבנה באופן חד פעמי, אלא היא יצירה רוחנית, ההולכת ונבנית מדי יום ביומו, וזה נעשה ע"י האנשים הלומדים שמה, אשר מעניקים לה קדושה ורוחניות בתפילה ובתורה.

לדעת שזה תלוי בעיקר בכל אלה שנמצאים כאן ולומדים כאן ומתפללים כאן, שהם ממשיכים את בניית הבית. ובעיקר, צריך להקפיד על בנ"א לחיבורו, כל אלה שנמצאים כאן, שיהיה בבחינה של 'יוחן שם ישראל', שאז שייך קבלת התורה.

הקב"ה יעזור שבנין זה ומקום זה, יבנה ויתעלה לכבוד ה', ונזכה כולנו לבנין הבית בראש מרום הרים, אור חדש על ציון תאיר, בסיעתא דשמיא.

בירורי הלכה

והמוכח מזה, דבימה שהיא 'רשות אחרת' קילא טפי מארה"ק, דארה"ק שהוא מקומו של הס"ת ממילא נידון איסור מצד הארה"ק עצמו, ולכך יש איסור בזיון במפנה אחוריו לארה"ק, ומיהו קל יותר מאיסור אחוריו לס"ת, דכל שאחוריו לספר תורה אפילו באופן עראי אסור, וכל שהספר תורה בארון, אזי כיון שהארה"ק חולק רשות מותר באופן עראי ולא באופן קבוע. משא"כ בימה שחולקת רשות, מחשיבה להס"ת ברשות אחרת, וכאילו מונח הספר תורה בחדר אחר, דכל שהספר תורה ברשות אחרת, ויש מחיצה בינו לספר תורה אין איסור להחזיר אחוריו להס"ת, ודוקא ארון קודש שהוא מקומו של הספר תורה, א"א לדון אותו כמחלק רשות בינו לבין הספר תורה.

ואלא די' לעיין דהתינח בבימה שיש לה מחיצות מקיפות את הבימה הרי חולק רשות אחרת, אולם בבימה שאין לה מחיצות יש לדון האם המחיצות של השולחן שמונח שם הספר תורה, סגי בזה, ואפילו אם ת"ל דמהני, מצוי בהרבה בימות שאין בהם כלל מחיצות אלא ארבע עמודים, ויש לדון כל בימה ובימה. ואם אין מחיצות, צריך להקפיד בשעת קריאת התורה לא לעמוד לפני הבימה ופניו לכיוון הארה"ק דנמצא מפנה אחוריו להס"ת, ואפילו שהוא עראי, הא מבואר במשנ"ב שם שאפילו בעראי אסור, ועיין.

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

בהמשך למה שפרסמנו בעבר על ביהכ"נ 'שומרי שבת' שנחנך בבני-ברק לקראת חג השבועות, ובהכוונת המרא דאתרא הגאון הגדול רבי שבח צבי רוזנבלט שליט"א נבנה ביהכ"נ עם קו יסוד של 'שמירת קדושת בית הכנסת'. ברוצנו להביא דברי חיזוק שאמרו ע"י הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, בעת חנוכת הבית:

ברשות מרנן ורבנן, ברשות הגאון הגדול ר' שבח רוזנבלט שליט"א מרא דאתרא. האסיפה זו, כפי ששמעתי, שאנחנו מתאספים כאן, לייסד את המקום, להיות מקום הוראה, מקום תורה מקום תפילה.

אני רוצה להביא דברי חז"ל על בנין המקדש שבנה שלמה המלך: המשנה בתענית (טו,א), מביאה את הברכות שתיקנו להוסיף בתפילת צום, תענית של גשמים, ובברכה השביעית הוסיפו "מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא ישמע אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ". והגמ' מביאה תנא משום סומכוס שהיו מסיימים "ברוך משפיל רמים".

והירושלמי (הלכה ב'), מביא את דברי סומכוס שמסיים "ברוך משפיל רמים", ושואל הירושלמי [פירוש שיירי הקרבן] שניחא שלמה, שייך להגיד עליו "ברוך משפיל רמים" שנתגאה, שאמר "בנה בניתי בית זבול לך", שהיה כדאי לעשות משכן לשכינה, לכן ה' שלח אליו את רזון ואשמדאי, שהטרידוהו. אבל דוד המלך, למה, איפה כתוב שנתגאה, הרי דוד אומר "ואנכי תולעת ולא איש", הרבה דברים הוא היה עניו. ומפרש הירושלמי, ע"י שרצה לעמוד על מניינם של ישראל, והמנין זה גובה הלב לדעת כמה כח ממשלתו, והושפל ע"י המגיפה.

דברי הירושלמי צריכים ביאור, מדוע נתבע שלמה המלך על גאווה במה שאמר "בנה בניתי בית זבול לך", הרי הקב"ה ציוה אותו על כך, הוא היה הרי המיועד לבנות הבית, שהנביא עוד אמר את זה לדוד, ששלמה יבנה את הבית וגם כאן כתוב "הבית אשר אתה בונה", והקב"ה א"ל שהוא בונה, והוא מקיים את הציווי של הקב"ה? עוד יותר קשה, בדברים שאמר כאן "בנה בניתי בית זבול לך", יש כאן ענוה גדולה, הילקוט (מ"א רמז קפ"ב) מביא, עה"פ "והבית בהבנותו", למה לא כתוב והבית כשהיה נבנה. אלא כתוב 'בהבנותו', מאליה היה נבנה, "אבן שלימה משא נבנה", שהאבן היתה עולה מאליה ונבנית, וזהו ששלמה המלך אמר "בנה בניתי", מה כפל את

איסור החזרת אחוריו לבימה שספר תורה עליה

(המשך מדיני כבוד ספר תורה דלא יחזיר לו אחוריו)

כתב בשו"ע יור"ד ס' רפב ס"א, חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס"ת, ומצוה לייחד לו מקום ולכבד המקום ההוא ולהדרו ביותר וכו' ולא יחזור אחוריו, אא"כ גבוה ממנו עשרה טפחים.

המשנ"ב ס' ק"ג סקי"ד כתב מהפמ"ג, ועכשיו שעושים מקומות אצל הבימה שקורין אלמיר"א, ופני היושב להיכל ואחוריו לבימה אף שאחוריו לספר תורה מ"מ רשות אחרת היא הבימה. ומבואר דאף שהס"ת על הבימה יש איסור של אחוריו אל הספר תורה אלא א"כ היא ברשות אחרת. וצ"ע דמ"ש מארה"ק דג"כ הוי רשות נפרדת ובכ"ז הותר רק בדרך אקראי [כמבואר בתחילת דברי המשנ"ב והוא מהלבוש דמ"מ יזהרו שלא יעשו מקום לישיב עליו בין הבימה ובין ההיכל באופן שיהיה פני היושב נגד הבימה ואחוריו להיכל דגנאי הוא, ואיסורא נמי איכא דהעומד על הבימה לברך ומשתחוה נראה כמשתחוה לו אם לא שיעשו המקום מן הצדדין. ובשעה"צ סקי"ג כתב דאין זה סתירה למ"ש הט"ז ביו"ד להתיר לרבנים לדרוש אצל ארוה"ק אף שאחוריהם להיכל משום דס"ת ברשות אחרת, דלפי שעה שאני].

לעילוי נשמת רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקללה"ה

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, מזכה הרבים הג"ר אברהם בן שרל, הג"ר ראובן בן טלאת, רפאל בן רייזל. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל ויונה בן שרה אסתר. ולעילוי נשמת ה"ה מרת רוחמה רחל בת הג"ר יוסף ע"ה.

קוראים כותבים

ניגש אחד ואמר, שהאברך הזה הוא בנו של אותו זקן שהתבזה ולכן לא היה יכול הבן להתאפק כאשר ראה את אביו מתבזה ברבים. כאשר שמעו זאת, השתתקו כולם, שאם כך הדבר שזקן זה הוא אביו הרי הבן צודק... וכידוע שביזוי השבטים את פנחס, ואחד מן הטענות שלהם היה שיש כאן אנשים חשופים ונשיאי ישראל, ומה לו לפנחס להתערב כאן. ואמר הקב"ה לזכותו של פנחס, שהשיב את חמתי מעל בני ישראל, ע"י שקינא "לאלקיו". ולכאורה קשה מהו הלשון 'לאלקיו', הלא השי"ת הוא אלוהי כל ישראל, והיה צריך לכתוב אשר קינא לה' וגו'. על פי המעשה הנ"ל אפשר להבין מה שמעיד השי"ת על פנחס שהוא קינא "לאלקיו" שפנחס הרגיש שהקב"ה הוא אלקיו, ושהקב"ה הוא אבא שלו, ושפגעו באביו. ומי שמרגיש באמת איך שהשי"ת הוא אבא שלו, מותר לו לעשות הכל למען כבוד אביו, בלי שום היסוסים, חשבונות, והתלבטויות...

ואכן אח"כ לא זלזלו יותר בפנחס אלא להיפך כולם התביישו בעצמם וחשבו מה איתנו, ואיפה היינו, ומדוע אנחנו לא זכינו, והרגשנו בהרגשה הזאת כמו פנחס, שפגעו בכבוד אבא שלנו, מדוע אנו לא הרגשנו "בנים אתם לה' אלקיכם" הרי פגעו באבא שלנו, גיוואלד!!!

כלפי מה הדברים אמורים? כלפי המשגיחים הממונים בכל בתי המדרש והשטיבלך די בכל אתר ואתר, המסורים בעבודתם עבודת הקודש שלא ידברו בשעת התפילה וקריאת התורה. ומסתובבים במשך התפילות במסירות נפש להשיגה שלא יתחלל שם שמים, וכבודו של אבא לא יפגע ח"ו. הרי לית מאן דפליג שכל מי שמדבר בשעת התפילה וקריאת התורה מחלל ומבזה שם שמים ברבים. וכבר נפסק ברמב"ם הלכ' תשובה פרק ג' וד' מה דינו. והטענה כאן היא, למה?! למה רק להם זה מפריע, למה כשאחד עומד לידך ומדבר באמצע התפילה, או כשאתה רואה אחד עומד בחוץ ומדבר, אתה שותק ולא אומר לו כלום. ובמקרה הטוב אתה מתחיל לעשות חשבון האם למחות בפניו או לא. האם זה יכול להזיק לך בהמשך, ומה יגידו עליך. כל זה הם חשבונות שלא במקומם כלל ...

כי כאשר יהודי רואה איך שמכים ומכאיבים לאביו, איך הוא יכול לשתוק?? והרי הוא צריך לצאת מהכלים להפסיק את הבזיון. וזה כנראה אחד הנסיונות ששולחים לנו, לבדוק האם וכמה יש לנו הרגשה וקירבה להקב"ה, והאם אנו מרגישים כלפי הקב"ה שאבינו אתה. ובפרט שהמדברים בתפילה ובקריאת התורה או עומדים בחוץ, נותנים דוגמא רעה ומקולקלת לחינוך צאצאיו, שאנו משקיעים בחינוכם דמים מרובים תרתי משמע. **ולכן טוב אם כל אחד ואחד יקח את האחריות, וישגיח על סביבתו הקרובה שלא ידברו כלל בכל זמני התפילות וקריאת התורה. וכן מי שיוצא בחוץ, לנטילת ידיים בברכת כהנים וכדו', ורואה בחוץ בודדים שעומדים ומדברים בשעת התפילה ובקריאת התורה, ימחה בפניהם על כך עד שהדבר יפסק, ויהפוך הדבר להרגל. וידעו הכל שבאים לביהמ"ד להתפלל ולכבד את הקב"ה, ולא ח"ו להיפך.**

ושכר אלו המוחים גדול לעין ערוך, כפי שכתב ה'ראשית חכמה' בפרק י"ב שכל מי שמוחה, הקב"ה כורת עמו ברית לו ולזרעו אחריו כמו שעשה לפנחס. ועוד איתא בגמרא מסכת תמיד (דף כ"ח). שהמוכיחים מושכים עליהם חוט של חסד. ולא עוד אלא שזוכים להיות במחיצתו של הקב"ה בעולם הבא. ומוסיף על כך הרבינו גרשום, שבאם ח"ו נגזר עליהם גיהנום, הקב"ה גורר אותם ומוציאם משם. ויהי רצון שיתגדל ויתקדש שמו יתברך ברבים, ועינינו תראינה מלכותו, וימלא כבוד ה' את כל הארץ, ומלאה הארץ דעה את ה'. אמן.

סיפור השבוע

המהרש"א שהקבלה עוזרת על המקום עוד לפני שמקיימים את המצווה ויש מלאכים שעוזרים לבן אדם לפני שמקיימים את המצווה. אחרי שעה יצא הרופא מחדר ניתוח, רץ להורי הבחור, אמר להם, פתחנו וראינו שזה לא מה שראינו באם-אר-איי ובסי-טי, זה משהו אחר. למחרת בבוקר עשו עוד פעם בדיקות ואין זכר לחור ואין שום דבר, לאחר שלשה ימים בס"ד חזר הבחור לשיבה. אני אסביר לכם בדיקת מה היה פה, הבחור קיבל על עצמו שני קבלות א. קיבל על עצמו לסתום את הפה בתפילה והקב"ה סתם את החור ב. קיבל על עצמו לברך 'אשר יצר' בכוונה ובזה עשה תור אצל ה'רופא כל בשר' והקב"ה טיפל בו ב'מפליא לעשות'. (כבוד בית ה')

לפני כשבועיים התקיים מעמד סיום הש"ס בשיבת "נתיבות עולם" ע"י הרב ד.ל. שליט"א. במהלך הסיום נשא דברים מרגשים ומחזקים במעלת הניתוק המוחלט מהפלאפון בשעות הלימוד והשהייה בביהכ"נ, וכה דבריו: ההתקדמות עם השנים היתה הדרגתית, לא תמיד אפשר לראות אותה ולחוש בה. אך אני יכול להצביע על נקודה אחת מיוחדת, בעקבות הקורונה חשבתי לעצמי מה הקב"ה רוצה מאתנו? דיברו על זה שגירשו אותנו מבתי הכנסיות ובתי המדרשות, הם פשוט נסגרו בגזירת עליון, ומדוע? אז גדולי ישראל נתנו לנו את התשובה- ביזוי המקומות הקדושים ע"י שימוש במכשירי הטלפון בתוך הקודש. [זה לשון הגר"ח קניבסקי זצוק"ל במכתבו שילח אייר תש"פ: אל כבוד הרבנים הגאונים וגבאי בתי כנסיות שבכל אתר ואתר ה' עליהם יחיו. הנה בעוונותינו הרבים כבר כמה שבועות שנגרשנו מבתי כנסיות ובתי מדרשות כעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ונראה שזהו אות מן השמים בעון שמזלזלים בקדושת ביהכ"נ בזה שבשעה שמתפללים הפלאפונים פתוחים ומדברים בהם והוי זלזול גדול בתפילה ובקדושת ביהכ"נ שלא שערם אבותינו מעולם והוא נגד ההלכה בשו"ע או"ח קנ"א ובזוה"ק ויקהל דף ר"ה ב' איתא דברים נוראים בזה. ולכן יש לתקן תקנה קבועה שאיסור חמור להכנס לביהכ"נ להתפלל עם פלאפון שאינו כבוי וכל זמן התפילה הוא מנותק, ועל הגבאים מוטל האחריות להזהר ולהזהיר בזה חוק ולא יעבור. גם מן הראוי שנוכח במהרה לחזור לביהכ"נ שהרבני ביהכ"נ יחזקו ויעוררו ויאמרו דברי חיזוק בגודל האיסור החמור בזלזול קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות. ובזכות שנקבל ע"ע דברים אלו יחזירו המקום במהרה לעבודתו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ברוב עם ויקבל תפלתנו באהבה וברצון].

ולכן קיבלתי על עצמי בלנ"ד לא להכניס את הטלפון לבית המדרש. לא שקודם הוא הרעיש, ולא שהייתי עונה. בדר"כ הוא פשוט היה מונח בתיק, על שקט. אבל הוא פשוט היה שם. (ובכ"ז יש הבדל כאשר הוא בכלל לא נמצא שם, לא ידע איך זה עובד, כנראה משהו שם מונח בקצה הראש ומפריע או משבש את איכות קליטת התורה) ועכשיו אני פשוט לא מביא אותו איתי בכלל לסדר. אלא משאיר אותו בבית. ושמת-לב שמאז בס"ד היתה הקפיצה הגדולה שלי בתורה. ומאותה תקופה התחלתי אף למסור שיעורים בגמרא. (וברוך ה' ששמת לי לב לקשר שבין הדברים) ואני ממליץ לכל מי שעדיין מתלבט, וחושב אם כן או לא, שפשוט יעשה את הצעד, ויראה בעצמו שזה לא כ"כ קשה כמו שזה נראה. אנשים ששמעו את זה, אמרו לי שמאד התחזקו. ואף סיפרו לי שעשו ניסיון ובדקו, לאורך תקופה של שנה רשמו את כל השיחות שהתקשרו אליהם וגילו ששום דבר באמת לא היה חשוב באמת אלא הכל הבל הבלים. ולא היו מפסידים כלום אם לא היו עונים מעבר לכך שזה גם מעלה את איכות החיים. חיים יותר שקטים רגועים ושלמים.

קיבלנו דברי חיזוק בעניין שמירת קדושת בית המדרש וברצוננו להביאם: מעשה בשני זקנים שישבו במזרח בית המדרש והתקוטטו ביניהם, ובזה זקן אחד את השני בצורה מביכה. תוך כדי המריבה נעמד אברך צעיר מביהמ"ד וניגש לזקן המבזה והשתיק אותו בביזיונות וגירש אותו אל מחוץ לביהמ"ד. האנשים שהיו שם צעקו על האברך, מה אתה הצעיר מתערב במריבה זו שבין הזקנים, ומחליט על דעת עצמך לעשות מעשה כנגד כל האנשים הנמצאים כאן, שהם מבוגרים ממך, ושתקו ולא התערבו.

סיפר הרב מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א, בחור בשיבה גדולה באמריקה חש שלא בטוב, לקחו אותו לבית חולים ועשו לו בדיקות ומצאו שיש לו חור בלב ובריאות, ע"פ הלכה זה טריפה שלא יכולה לחיות יותר משנים-עשר חדשים. הבחור היה צריך לעבור ניתוח מסובך מאוד, הרופא אמר להוריו שאם יוכלו לעשות את הניתוח זה יערוך לפחות שמונה שעות. לאחר שהכניסו אותו לחדר ניתוח, אמר למרדים שהוא רוצה להגיד דבר מה להוריו, הוציאו אותו להוריו אמר להם הבחור שהבין מהדברים של הרופא להוריו שהמצב לא פשוט, שאם הקב"ה יעזור לי ואצא בריא במהירות, אני אשלם לה' שני דברים, אחד להגיד אשר יצר בכוונה, והשני לסגור את הפה בתפילה, ועם הקבלה הזו נכנס לחדר ניתוח, וכמו שאמר

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת מטות תשפ"ב

“אֵין יֵשׁ אֱלֹקִים שְׁפָטִים בְּאַרְץ”

השלמות שבנקמת מדין

בפרשתנו הקב"ה מודיע למשה רבינו שלפני פטירתו מהעולם עדיין עליו לעשות מעשה: "נָקַם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֲרֵי תֹאסֹף אֶל עַמִּיךָ" (לא ג). וחז"ל אומרים "תלה הקדוש ברוך הוא מיתתו בנקמת מדין" (מד"ת), אנו רואים שהנקמה במדין היתה פעולה חשובה כ"כ, עד שתפקידו של משה רבינו בחיים לא ייחשב כמושלם עד שינקום נקמת בני ישראל.

ואנו עומדים ומתפלאים: וכי הנקמה היא כל כך דבר חיובי? הרי התורה מלמדת אותנו שהנקמה היא דבר שלילי ואסור, התורה מזהירה אותנו "לֹא תִקֶּם וְלֹא תִטּוֹר אֶת בְּנֵי עַמֶּיךָ" (ויקרא יט יח). והנה, כאן אמנם המדובר הוא בנקמה מאויבי עם ישראל, אבל איך נוכל להבין שהיא כל כך דבר עליון ונישא עד שזו היא השלמות האחרונה שמוטלת עליו להשיג לפני מותו! איך אפשר להבין את זה? הנקמה, שהתורה כ"כ מרחיקה מאיתנו, דוקא היא פעולתו האחרונה של משה רבינו?!

הידיעה שבנקמה

כדי להבין את העניין, בואו נלמד יחד גמרא במסכת ברכות (לג.). הגמרא באה להסביר לנו כמה גדולה היא ה"דעה", דהיינו בהירות הדעת של האדם בידיעת אמיתות ה', אומרת הגמ', "גדולה דעה, שניתנה בין שתי אותיות, שנאמר א-ל דעות ה'". אם הדעה נכתבה בין שני שמות של ה', מוכרח להיות שהיא חשובה ביותר. מי שרוצה להיות קרוב לא-ל, קרוב לה' - הוא חייב להשיג 'דעה', כלומר הרגשה אמיתית ומוחשית - ידיעה ברורה בנוכחותו של הקב"ה.

ממשיכה הגמרא ושואלת: "אלא מעתה, גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות"? וכי אפשר לומר שאותה חשיבות יש גם לנקמה, הרי גם היא ניתנה בין שתי אותיות, "שנאמר א-ל נקמות ה'! וכי איזה קרבת ה' יש בנקמה! עונה הגמרא, "אין! במילתיה מיהא

גדולה היא! כשהנקמה במקומה הנכון, היא אכן גדולה וחשובה מאד בהשגת ידיעת ה' לא פחות מהדעה! גם הנקמה מביאה לדעת את ה', הנקמה מראה על נוכחותו של ה' בעולם. ולכן גם היא ניתנה בין שני שמותיו של ה', כי היא דרך חשובה מאד להתקרב לה'!

אם כן, למדנו שהנקמה היא יסוד חשוב באמונה בקב"ה. בואו נעמיק ונתבונן בעניין.

האמת נעדרת

"תִּנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אֵימָתִי שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְגַּדֵּל בְּעוֹלָמוֹ, בְּשַׁעַר שְׁעוֹשֵׁה מִדַּת הַדִּין בְּרָשָׁעִים" (ויק"ר כד א), כשמידת הדין פוגעת ברשעים מתגדל שם ה' בעולם, וכך גם כשמתבצעת נקמה גלויה וישירה ברשעים על רשעתם, הנקמה הזו מגדלת את שם ה' בעולם, כי אם הרשעים לא נענשים כראוי, אנשים רואים חוסר צדק בעולם, והם מתחילים לחשוב שחלילה העולם נתון ביד המקרה - לית דין ולית דיין. העדר המשפט והעונש לרשעים, מראה כאילו העולם הוא מקום של אקראיות, מקרה, ללא בעל-בית ומנהיג. וכבר שאל הנביא ירמיה: "מִדּוּעַ דָּרַךְ רָשָׁעִים צִלְחָה שָׁלוֹ כָּל בְּגָדֵי בְּגָד" (יב א). למרות שמאמינים בה', חוסר צדק הוא גלולה מרה לנשמה, קשה לה לראות רשעים שטוב להם.

הצדק העולמי

נקח דוגמא מחיינו, אחד הרשעים הגדולים ביותר בכל ההיסטוריה היה הרשע הארור היטלר ימ"ש. והנה, הוא עשה ככל העולה על רוחו במשך שנים, ובסוף כשתכניו לא הצליחו, הוא יצא מן העולם בדיוק בדרך ובזמן שהוא רצה. הוא נטל גלולת רעל, ומת בשלום. לרוצחים מגיע עונש מוות - כך התורה מלמדת. אבל ברוב המוחלט של מדינות העולם אין עונש מוות כלל. כששומעים על מושלים שמבטלים עונש מוות לרוצחים, קור מזדחל לליבנו. העולם צריך צדק! לא רק למטרת הרתעה, למרות שגם זה נכון.

האמת היא שהקב"ה, הוא "אל חי וְקַיִם", שולט בעולם בלי מצרים.

הלל במפלתם של רשעים

כל מי שמכיר מעט את ספר תהלים יודע שכל הספר נסוב סביב תהלת תשבחותיו וגדלותו של הקב"ה, גודל חסדיו ורוב כוחו, דוד המלך נקרא "וְנָעִים זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל" (שמואל ב כג א). ובתהלותיו אנו משבחים את ה' בכל יום כמו שאנו אומרים "וּבְשִׁירֵי דָּוִד עֲבָדְךָ נְהַלֵּךְ ה' אֱלֹקֵינוּ". אבל כשמתחילים לקרוא את הספר, יש מילה אחת שחסרה. היא מתאימה לרוב הפרקים בספר, אבל אינה מופיעה עד פרק ק"ד. המילה הזו היא - "הִלְלוּ-ה'".

והחסרון בולט במיוחד, כי פרק ק"ד מסתיים במילים "בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת ה' הִלְלוּ-ה'". ואילו הפרק הקודם מסתיים גם הוא במילים "בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת ה'", אבל אין שם הִלְלוּ-ה'! אותו הפסוק בדיוק, רק המילה הזו הושמטה.

וחז"ל שמו לב לזה, וכה אמרו במסכת ברכות (ט:): "לא אמר דוד הִלְלוּ-ה' עד שראה במפלתן של רשעים!" רק אחרי הפסוק "יִתְּמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם", כשהרשעים אובדים מהעולם אז אפשר לומר "בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת ה' הִלְלוּ-ה'!"

וצריך להבין שפירוש המילה "הלל" אינו "לשבח", אלא מלשון "אֲמַרְתִּי לְהוֹלִלִים אֶל תִּהְיוּ" (תהלים עה ה), דהיינו סערת התלהבות של שמחה, עד כדי איבוד שליטה. "הִלְלוּ-ה'" פירושו להיות בכזו סערת רוחות והתלהבות - על התגלות ה', להתלהב עד בלי די מגדלותו האינסופית של ה'.

כשרואים את הקב"ה נותן לרשע את מה שמגיע לו, מרגישים רגש חזק של התפעלות והתלהבות: הנה ה"אל חי וְקַיִם"! הוא לא רק אלוקים מרוחק, הוא כאן לפני, הרי הוא משלם גמול לרשע! עכשיו הוא הזמן לומר לפניו הִלְלוּ-ה'!

תלמדו לראות נכון

לכן דוד המלך נותן לנו את העצה איך נוכל לראות הכל: "רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְטֵי וְשִׁלְמַת רָשָׁעִים תִּנְאָה" (תהלים צא ח). צריך לפקוח את העיניים ולחפש, כדי לראות את ה"אל חי וְקַיִם" ע"י "שִׁלְמַת רָשָׁעִים", שאכן קורה סביבנו כל העת. אתן לכם דוגמא.

היה יהודי אחד שקראו לו גולדברג. הוא שינה את שמו לשם גוי, התחתן עם שיקצע, ונהיה איש מפורסם ומצליח מאד. ופתאום יום אחד, הוא התרסק במטוסו

אבל יותר חשוב מההרתעה, הוא הרגשת הלב שחלילה העולם כהפקר, הרשע לא נענש על רשעו ואין צדק בעולם. הרי הקב"ה "נוֹתֵן לְרָשָׁע רֶעַ כְּרָשָׁעוֹ" ואיך זה שהרשעים עושים בעולם מה שהם רוצים ואין פוצה פה ומצפצץ? ההסתר פנים מראה כאילו חלילה אין שופט בארץ, ואיש הישר בעיניו יעשה.

"הנשא שפט הארץ"

דוד המלך אומר: "הַנָּשָׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ" (תהלים צד ב). אם היו שואלים אותי איך מנשאים את ה'? אומר לכם מה אני הייתי אומר. אני הייתי אומר שהדרך הטובה ביותר לנשא את ה' הוא לפרסם את מעשיו הגדולים! את הניסים, את הטבע והעולם שהוא ברא - שאינם אלא נס. צריך להיות שוטה מופלג כדי לא לראות את גדלותו של ה' בטבע ובהיסטוריה! וכל האקדמאים הכופרים, שאינם מאמינים בבורא העולם - הם באמת שוטים מופלגים! רק לפקוח עיניים, ומיד רואים את ה' בחוש.

אז אני הייתי אומר, "הנשא שופט הארץ - שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה!" אבל דוד המלך אומר משהו אחר. "הַנָּשָׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ - הָשֵׁב גְּמוּל עַל גָּאִים". מתי הקב"ה נישא על הארץ? מתי הבריות מגיעים להרגשה הכי אמיתית ומוחשית על הימצאותו של ה' בעולם, דוקא בעת המשפט! כשהקב"ה שופט את הרשעים ומשיב להם כגמולם! כשרואים בעיניים שהרשעים מקבלים את מה שמגיע להם, משיגים דעת ה'. כשיד ה' יורדת בכבודות על החוטאים, האמונה חודרת לעצמות. הקב"ה אכן מגיב על מעשי בני האדם! ביציאת מצרים, כשעם ישראל ראו על שפת ים סוף את נקמת ה' במצרים, הם הגיעו לאמונה שלמה "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיֵּיָּרֶא הָעָם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוּ" (שמות יד לא).

בכל מה שרואים את נוכחות ה' מכל נפלאות הבריאה, אם עדיין לא רואים אותו כ"שֹׁפֵט הָאָרֶץ", לא רואים אותו מספיק בבירור. צריך לראות את ידו החזקה של ה' מענישה את הרשעים, כדי להיות מאמין אמיתי. רק כשהאדם רואה את ה' ב"הָשֵׁב גְּמוּל עַל גָּאִים", הוא יודע באמת שה' קיים ונוכח בעולם.

אומרים בתפילה כל יום "אל חי וְקַיִם". מה הפירוש "חי"? שהוא נושם כמונו? ח"ו. חי הכוונה שהוא רואה, ופועל בתוך ההיסטוריה של העולם, הוא נותן לעושי רצונו שכר על מעשיהם טובים ומעניש את עוברי רצונו על מעשיהם רעים. האמת היא שכל מה שנראה לנו שהרשעים משגשגים ומצליחים, הכל שקר וכזב.

עובדי ה' מלמדים את אמיתות התורה, והם אומרים לי "אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם". קח נשימה עמוקה, התאזר בסבלנות, חכה ועוד תראה את סופם של הרשעים האלה. כולם בסוף מקבלים את העונש המגיע להם.

לפני זמן רב התקיימה פגישה חשובה במלון בארה"ב, בהשתתפות עשרת האנשים החשובים ביותר בעולם הפיננסי. ראשי חברות ובנקים, השמות הגדולים ביותר ב"וול סטריט", בורסת המניות בניו יורק, שרי ממשלה. בזמנו, כל אחד מהם היה איש מצליח, מפורסם ועשיר.

אבל בואו נשמע לעצתו של דוד המלך, ונקיים "אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם". אחרי עשרים וחמש שנה, אחד מהם מת במצב של פשיטת רגל, במשך חמש שנים קודם לכן הוא חי על כסף שאינו שלו. השני, מת בארץ זרה, עני ואביון, לשם נמלט כדי לברוח מריצוי עונש מאסר גדול. השלישי, איבד את שפיותו. רביעי, נמלט מהארץ מאימת נושיו, ומת שם בחוסר כל. החמישי, ראש הבורסה בניו יורק, השתחרר מן הכלא לא מזמן. חבר הקבינט הממשלתי קיבל חנינה מן הנשיא, כדי שיוכל למות בביתו. עוד שניים מהם, התאבדו בירייה.

בשעת גדלותם, הכל רצו בקרבתם, העריצו אותם וקינאו בהם. אבל מי שבא אל מִקְדָּשִׁי א-ל" ולומד את האמת, יודע שצריך "להבין לאחריתם".

"מִקּוּם הַמִּשְׁפָּט שָׁמָּה הַרְשָׁע"

אבל בכל זאת, בעולם הזה יש הסתר פנים, ולא תמיד רואים את הרשעים מקבלים את גמולם, האמת היא, שסגירת החשבון האמיתית עם הרשעים נעשית בעולם הבא. הרשעים היו חוסכים המון סבל אם העולם הזה היה סוף הסיפור בשבילם... לכן, דיבורינו על נקמת ה' ברשעים לא יהיו שלמים בלי לעסוק ב"אחריתם" בעולם הבא.

כידוע, היה גוי אוקראיני רשע אכזר שנקרא איוון דמיניוק ימ"ש. הוא עינה ורצח יהודים רבים, ובסוף בית המשפט העליון של מדינת ישראל זיכה אותו, והוא חזר לארה"ב לחיות חופשי כאחד האדם, כאילו לא קרה כלום. זה מה שבית המשפט שם עושה תמיד, מקדם את הרוע בארץ ישראל. וכששומעים דבר כזה, נהיה סדק באמונה שלנו. איך ייתכן שרשע כזה לא ייענש כלל?

מישהו שאל אותי את זה. הוא שאל, למה ה' עושה דבר כזה? שאלה גדולה מאד שאל ממני, להסביר לו את דעתו של הקב"ה! ואני כמו נמלה, שמביטה

הפרטי. ואני רוצה לומר לכם, שהמטוס שלו לא סתם התרסק. הקב"ה ריסק אותו עם המטוס שלו! אם היו לנו עיתונים שבאמת הולכים רק לפי התורה, היו שם כותרות ראשיות: "הקב"ה הפיל את מטוסו של הרשע!" ואנו היינו קוראים את הפרטים של מה שה' עשה לו שוב ושוב. "רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיט וְשִׁלַּמְתָּ רָשָׁעִים תִּרְאֶה".

כמובן, אין שום עיתון שיכתוב דבר כזה. ייתכן שלא יזכירו את המקרה כלל. אבל אנחנו חייבים להתעלם מהתעמולה של העיתונים, ומהשטויות שאנשים אומרים. הם יאמרו שהיתה תקלה במנוע, או הזנחה של היצרן או הטייס. צריך להיות "בְּעֵינֶיךָ תִּבְיט", עם העיניים שלך והאזניים שלך, בלי להקשיב לפרשנויות של העולם. אפילו עיתונים חרדיים לא מועילים לראות את ה"שִׁלַּמְתָּ רָשָׁעִים".

אני זוכר כל שנה את ה"יארצייט" של גולדברג הזה. אני מספר עליו לכולם, כדי שיראו את העונש שה' נותן לרשעים, ויגדלו בדעת ה'.

עונשו של המנהל

היה מנהל אחד של ארגון כשרות כלשהו, שלא נתן לרבנים לעשות שינויים כדי שיהיה אפשר לעשות השגחה ראויה. "אני לא אתן לרבנים לעשות כאן שום שינויים, שיחזרו לבתי הכנסת שלהם ויישבו בשקט". כך הוא אמר. ויום אחד מצאו אותו יושב ברכבו המפואר ליד איזה אגם, כשגופו מנוקב מכדורים.

אם רק פותחים את העיניים, רואים בחוש שוב ושוב מה קורה לרשעים בעולם הזה. יש לי בבית גזירי עיתונים רבים של דברים כאלה, ומידי פעם אני קורא בהם, כדי שלא אשכח אותם. צריך לזכור את הסיפורים האלה, כי התעמולה ששוטפת את העולם עושה ככל יכולתה שנשכח אותם.

במוקדם או במאוחר, הרשעים מקבלים את עונשם. בואו נקשיב לעוד פסוק מדוד המלך ע"ה (תהלים עג יב): "הִנֵּה אֱלֹהֵי רָשָׁעִים וְשִׁלְוֵי עוֹלָם הִשְׁגוּ חַיִּל", תראה את הרשעים האלה, נראה כאילו הם יישבו בשלווה לעולם. ולכן ממשיך דוד המלך ואומר זה נראה כאילו "אֵךְ רִיק זִכְיָתִי לִבִּי וְאַרְחֻץ בְּנִקְיוֹן כְּפִי", אולי לריק טיהרתי וזיכתי את ליבי? הרי אם הרשעים כ"כ נהנים, למה לעבוד קשה להיות צדיק? הצלחת הרשעים נכנסת ללב המאמין ומפריעה כמו סכין מלוכנת.

ממשיך דהע"ה ואומר כל זה נראה נכון ומופלא: "עַד אָבֹא אֶל מִקְדָּשִׁי א-ל", שם נמצאים הכהנים

תירוץ הקושיות

והצדיקים יושבים וצופים ולומדים דרכי ה' ממה שנעשה שם. אחד התענוגים הרוחניים הפחות ידועים של גן-עדן, הוא ראיית נקמת ה' ברשעים - הנקמה שם מלמדת אותם את האמת שבעוה"ז לא היתה כל כך ידועה וברורה להם. לצדיקים שחיפשו כל ימיהם בעוה"ז לדעת את ה', יש שם מושבים בשורה הראשונה, והם צופים ברשעים המשלמים את מחיר רשעתם ולומדים מזה מה שצריך. כמובן, לא מדובר כאן על בני ישראל, אנשים שטעו קצת ועשו עבירות פה ושם. הם נמצאים בגיהנום רק באופן זמני. איננו שמחים בעונשם, אלא מתפללים שייסלח להם והם ייצאו משם במהרה. ובסוף הם אכן ייצאו, ויצטרפו לצדיקים בגן-עדן.

אנחנו מדברים על "תושבי הקבע" של הגיהנום, ממש אזרחים שם, שיישאו שם לנצח. והצדק שנעשה להם, הנקמה שה' נוקם בהם - היא שמחה גדולה לצדיקים בגן-עדן. כמו שכתוב: "שִׁמְח צָדִיק כִּי חָזָה נֶקֶם פְּעָמָיו יִרְחֹץ בְּדַם הָרָשָׁע". (תהילים נח יא).

אני יודע שבשביל האדם שחי בתרבות המערבית הליבראלית זה נשמע מעט גס, אבל אלו הם מילותיו של דוד המלך! והוא מסביר גם מהי סיבת השמחה: וַיֹּאמֶר אָדָם אֶךְ פָּרִי לְצִדִּיק אֶךְ יֵשׁ אֱלֹקִים שְׁפָטִים בְּאָרֶץ. עכשיו הם רואים שה' הוא שופט צדק! כעת התיישבו כל הקושיות, הכל מובן לגמרי. כל הסדקים שניבעו באמונת ה' שלהם במשך חייהם בעולם הזה, בראותם בחייהם רשעים שטוב להם, חוזרים ומתאחים עכשיו. האמונה בקב"ה מושלמת עכשיו שרואים שכל החשבונות אכן נסגרים בסוף.

השגת דעת

כשאנו מתבוננים בכל החיים שסביבנו, ואנו מבחינים בכל הרע והרשע שבעולם, כאשר נראה כאילו אנחנו חיים בעולם מופקר - לית דין ולית דיין, צריך לחשוב על נקמת ה' ברשעים כמה שרק אפשר, כי ככל שהידיעה הזו תחדור לתוכנו כך תהיה לנו יותר דעת אלוקים, יותר הכרה בצדק המושלם שלו. וכמה שיותר מאמינים שאף אחד לא יכול להתחמק, וכל אחד מקבל את המגיע לו, כך נהיה יותר מוכנים לעולם הבא. זו עבודה חשובה מאד, להכיר בתשלום הגמול של ה' בעולם הזה ובעולם הבא.

וזה לא יבוא מעצמו, הקדישו דקה אחת ביום כדי להתבונן באמת הזו, שברגע זה ממש הקב"ה 'סוגר חשבונות' עם הרשעים בגיהנום. כך תזכו להיות

מלמטה אל גגו של גורד שחקים, ומנסה לשער מה יש שם למעלה, כך גם אני אתן לכם את דעתי העניינה.

כבר אמרנו, שאותה שאלה צריך לשאול גם על היטלר ימ"ש. אחרי כל אוקיינוס הרוע שהוא הביא על העולם ועל היהודים, הוא מת ללא צער, בזמן ובמקום שהוא רצה. לא כך צריך למות רשע שכמותו. יש לי הרבה רעיונות איך הוא היה צריך למות, ותהיו בטוחים שלקב"ה יש רעיונות טובים יותר. אז איך ייתכן שרשעים כמו היטלר ודמניוק ימ"ש, ועוד רבים אחרים, אינם מקבלים את המגיע להם?

הפליאה מלמדת

אלא הפשט הוא, שדוקא בפליאה הזאת, משהו כזה שכל אדם בעל לב אנושי מבין שהוא בלתי אפשרי שלא יהיה עליו עונש, כשבכל זאת הוא לא נענש בהכרח להגיע למסקנא חשובה מאוד, העדר העונש משמש כאמצעי שה' רוצה להראות לנו לימוד חשוב, בהכרח תבינו מזה, שיש משהו הרבה יותר גדול מיסורי העולם הזה, יסורי נצח בעולם הנצח שאחרי העולם הזה. המקום להעניש רשעים כאלה הוא לא כאן, בעולם הזה. בשביל רשעים גדולים כאלה מסע הייסורים והנקמה שלהם מתחיל אחרי שהם עוזבים את העולם הזה.

הרי מה כבר אפשר לעשות להם בעולם הזה שיהיה עונש מספיק בשביל רשע כזה? בשביל כ"כ הרבה דם יהודי? הייסורים הקשים ביותר שאפשר לדמיין אינם מגרדים את קצה-קצהו של מה שמגיע להם. לכן ה' אומר לנו, "אתן לרשע הזה ללכת חופשי בעולם הזה", הרי ה' הוא מי שבאמת שחרר את דמניוק ונתן להיטלר למות בשלווה, והלימוד מזה עבורנו הוא: "תתרגלו לחשוב על הגמול והנקמה האמיתיים, על הגהינום".

חשוב ביותר לדעת שיש גיהנום. לדעת זה לא כמו שרוב האנשים יודעים זאת בידיעה שטחית, אלא לדעת באמת חיה ומוחשית שחודרת לעצמות, הרשעים מתייסרים ייסורי תופת בגיהנום ברגעים אלו ממש! ושם אי אפשר להתחמק או לשקר. שם שופטי בג"ץ אינם יכולים להגן על הפושעים.

צריך לדמיין מה היטלר ימ"ש עובר ברגעים אלה. כל יום מחיים אותו מחדש, ומממיתים אותו בייסורים נוראיים. כל היום הוא צורח מייסורים. והוא לא היחיד שם, צפוף שם מאד. צפוף, וחם.

עלינו להיות סמוכים ובטוחים, נקמת ה' ברשעים - בא תבוא, והקב"ה שולט שליטה מלאה בכל מה שנעשה. והשגתנו בדעת זו תכין אותנו ליהנות מזיו השכינה בעולם הבא לנצח נצחים.

שבת שלום ומבורך!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מדוע תיארו לנו הנביאים את מלחמת גוג ומגוג שתהיה בתקופה שלפני בוא המשיח? איזו תועלת יש לנו מידיעות אלו?

תשובה:

הנביאים רצו שנדע שכוחות הרשע חזקים מאוד בעולם הזה, ושהם לעולם לא ייכנעו לנו בקלות. הם רצו גם שנדע שכאשר תגיע שעת הגאולה, כוחות אלו עתידים להפעיל מאמצים אדירים כדי למנוע את הגאולה. ומדוע? כי הגאולה תהיה תחילת תקופה של אושר גדול, כאשר כולם יכירו בהשי"ת. ולפיכך, באותו זמן אויבינו ינסו בכל כוחם לעצור את הגאולה ואת ההכרה האמיתית הזו בה'.

הנביאים רצו שנדע את זה, כדי שנהיה מודעים לכך שבעולם הזה - גם עכשיו - היצר הרע עושה כמיטב יכולתו על מנת לעצור אותנו. ועלינו לדעת שאנחנו צריכים להשיב מלחמה שעה, ושאנחנו נמצאים בעולם הזה כדי להתגבר על אלו המנסים למנוע ממנו לבוא לידי הכרה ברורה בה'.

הצלחתנו תלויה בהישגים שלנו בתחום הזה, ועלינו לוודא שלעולם לא נפסיק, לעולם לא נחלש, בתחום זה של עבודת ה', לא משנה כמה יריבים טיפשים יהיו לנו, ולא משנה עד כמה הם נראים כחזקים.

"מהיושבים בשורה הראשונה" בגן עדן, ותראו בנקמת ה' ברשעים. והעונג בזה לא יהיה עונג מדומה, חומרי ואכזרי, כמו נקמת השוטים בעולם הזה, אלא עונג של נחמה לנשמה, כשרואים שה' שליט ושופט צדק.

"ובאבד רשעים רנה"

ידועים דברי הרמב"ם: "כל הפורשין מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו עול המצות מעל צוארן ואין נכללין בכלל ישראל בעשיית המצות ובכבוד המועדות וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא הרי הן כך בני חורין לעצמן כשאר האומות, וכן המינים והמשומדים והמוסרין, כל אלו אין מתאבלין עליהן, אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמחים שהרי אבדו שונאיו של הקב"ה. ועליהם הכתוב אומר הלא משנאיך ה' אשנא". (אבל א' י) שלמה המלך אומר לנו "ובאבד רשעים רנה" (משלי יא י), שיהיה ברור, הקב"ה מתנהג בחסד עם בריותיו, ואנו מצווים ללכת בדרכיו, אבל כל זה איננו נוגע לרשעים, "אוכלים ושותים ושמחים שהרי אבדו שונאיו של הקב"ה", אנחנו איננו משתתפים בצערם של הרשעים המקבלים את עונשם, כמו שיש כאלה חושבים. אנחנו אומרים כאן דעת תורה! איננו מנסים להסתיר או לייפות את האמת. והאמת היא שתפקידנו הוא לדעת כמה שיותר על דרכיו של ה', ודרכיו הם צדק ואמת, שכר ועונש ניתנים באופן מדויק ואמיתי.

ראיית הצדק שה' עושה, בעולם הזה ובעולם הבא, ובכלל זה העונש המגיע לרשעים, הוא נצרך ביותר למען שלמות האדם; אין כל סיבה להתעצב עליהם. וזו הסיבה ששלמותו של משה רבינו היתה תלויה בראיית נקמת ה' במדין בעיניו. כשרואים דברים כאלה כאן בעולם, הרי זה ממש מעין האמת שבעולם הבא, וזה מכין אותנו למה שיהיה בעולם הבא.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אצל מן השוק

חוקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 59

פרשת מטות תשפ"ב

הלומד התורה יודע דעת עליון

[א] איזא במדרש (פ' כב פס' ו') **"אמתנת נבראו בעולם, זכה באחת מקו - בטח חמדת כל העולם. זכה בחכמה - זכה בכל, זכה בגבורה - זכה בכל, זכה בעושר - זכה בכל"**.

אמנם ממשיך המדרש: **"אימתי - בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכה התורה**, אבל גבורתו ועושרו של ב' אינו כלום וכו' וכן ירמיה אומר "כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעושרו כי אם בזאת יתהלל" וגו' ומתנות אלו בזמן שאין באין מן הקב"ה סופן להפסק ממש".

והראיה מביא המדרש מהפסרה שלנו: "וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול וחבובי אית ממונם וישבו להם חוץ מארץ ישראל, לפיכך גלו תחלה מכל השבטים וגו', ומי גרם להם - על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם. מנין - ממה שכתוב בתורה ומקנה רב היה לבני ראובן וגו' ע"כ".

וראשית צריך לזכור, ש'חכם' לא מדובר באחד שיש לו מחשב בראש, זה לא נקרא חכם, ויכול להיות גם טיפש עם מחשב בכיס.. אלא כמו שאומרת המשנה באבות "איזהו חכם - הלומד מכל אדם, איזהו גיבור - הכובש את יצרו, איזהו עשיר - השמח בחלקו.

ממילא זה מונת המדרש שאחד שיש לו חכמה שהוא לומד מכל אדם ואחד שהוא כובש את יצרו וכן עשיר זה שהוא שמח בחלקו וכל זה רק אם זה בא מכה התורה מתנות שמים, אבל עושר וגבורה והחכמה סתם מה שכל א מהשישים אינם כלום.

[ב] והנה המדרש הזה הוא מדרש פליאה, מאי סלקא דעתך לומר שהעשירות של האדם והחכמה שלו והגבורה שזה לא מתנת שמים זה משהו, וכי יש כזה דבר שזה לא בא משמים?! וכי בלא יכול לעשות משהו כלבד?

בהפסרה של פדשת השבוע ירמיהו הנביא אומר: "שמעו דבר ה' כל משפחות יעקב, כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי" בן אדם לא קם בבוקר לתפילה כי יש לו טענות, אך הקב"ה שואל מה אבותיכם מצאו בי עוול.

והנביא מסביר "הכנה לא אמרו איה ה' ותופשי התורה לא ידעוני", ויש להקשות שהרי במדבר אחד מהעשרה נסיונות היה שהם אמרו איה ה', וא"כ מה הנביא אומר הכהנים לא אמרו איה ה'. וכי מותר לומר איה ה' הרי במדבר זה היה חטא.

ויש פסוק דומה בשופטים שגדעון יושב בלילה והבט חיים" ויורא אליו מלאך ה' ויאמר לו ה' עימך גיבור החיל, ויאמר אליו גדעון כי אדוני **יש ה' עימנו ולמה מצאנו זאת**", שהם היו בעצם מדיין שלא נתנו להם לחבוט את החיים, והיה צריך לעשות את זה בלילה, ולכן גדעון אמר למלאך שבלע פסח אבי סיפר לו את כל יציאת מצרים שיה' עשה לנו ואיה כל נפלאותיו וגו', ובא אליו בנבואה ואמר לו "לך בכוך ישראל והושעת את ישראל", שלמדת עליונים סטורי, דהיינו שדבריו היו דאורים להיאמר.

וכן מצינו באלישע שאליו בירך אותו לפני הלכתו השמימה "יהי נא פי שנים ברוחך" וגו', ועבר עמו את הירדן, ואח"כ אליהו בעסה הסערה השמימה, ואלישע לקח את האדרת שנפל מאליהו וחרו, וכשרצה לעבור את הירדן "ויקח את אדרת אליהו אשר נפלה מעליו ויכה את המים **ויאמר איה ה' אלהי אליהו** אף הוא ויכה את המים ויחזו וכו'".

וא"כ צריך להבין בכל הפעמים האלו, מאי שנא מדור המדבר שהיה עליהם תביעה שאמרו איה ה'.

[ג] וכי להבין את הענין צריך להביא את דברי ר' שרירא גאון שכתב בתשובה את סדר תעניתו, ומספר שכששמו את האפר על החכם כל הציבור היו מודעעים, ואז היה אפשר לומר את העשירים וארבע ברכות תעניתו.

ובהמשך דבריו הוא כותב "כך אנו נוהגים במקומות אל בזכותי אלא בזכות אבותינו, וכשאנו מתפללים את הסדר הזה אז ה' לא משיב אותנו ריקם, וגם אתם תעשו כל זה בלב שלם ומרחש ללב נסים כמו שמרחש לנא".

ביאור הדברים, שכאשר חיים ע"פ תורה - חיים עם דמויות אמונה אחרות ממה שאנו מורגלים. אצולו האמונה זה רק בדיעת בית דבר, איך שהורגנו מלדות. אבל כשהיום ע"פ תורה מתבוננים בכל דבר בהתבוננות אחת, ובעת צרה אז זה המבחן, האם מבנים שהכל זה רק הקב"ה ולא שום דבר אחר, וממילא צריך לפנות אליו, או שמחפשים במקומות אחרים.

ועפ"ז נבין, שישנם שני אופנים של "איה ה'", ייש איה ה' שזה בתור שאלה, וזה כשלא פונים אליו ה' יתברך אלא מסתכלים בכותרת הראשית בעיתון מה הטיפשים אומרים על הצרות, ואז שואלים איה ה', זה נקרא מרידה בה'.

אבל יש אופן אחר, כשאדם רואה שסדרי הבריאה לא הולכים כסדר, והוא צועק "איה ה'", אני רוצה לראות אותך ולא מצליח, כמו שאבא מעניש את ילדו הקטן וסוגר אותו בחדר, וצוץ הקב"ה אבא" - זה סימן שהוא יודע שרק עליו יש לו לעצוק ולא לשום בן אדם אחר. בזה מצב אם הוא לא צועק אבא אז הוא מראה שלא אפת לו..

[ד] והנה הונונו בבני ירמיהו "כה אמר ה' מה מצאו בי אבותיכם ונולד כי רחקו מעלי.. לא אמרו איה ה'", שאם אנו חושבים שיכול לקרות דברים בגלל עשיו כן או שלא עשו כן, ובגלל מנהגי פלוני ואלמוני, אז העול הכי גדול, שכביכול העולם מתנהג בלי הנהגת ה', זה נקרא "תופשי התורה לא ידעוני". שמדברים את כל הפוליטיקה ובסוף אומרים "הכל משמים", זה לא נקרא אמונה. (ולכן גם התפילה אינה נראית כראוי, כיון שלא יודעים שזה מה שמזן ומציל אותנו..)

אבל בדרך המדבר כששאלו איה ה' אין כוונתם היה לשאול איה ה' ע"מ להבין את הנהגת ה', אלא ח"ו ע"מ לכפור ולומר שאם הם לא מבנים אז כביכול אין צדק בהנהגה, ולא להתפלל שייבנו מה הקב"ה רוצה.

צריך להיות "מקבש אמונה"! לנסות להבין מה הרבנו של עולם רוצה מאיתנו, שהרי ה' הוא מעלה אותנו מארץ מצרים והבאנו אל ארץ ישראל, וא"כ לדבר שקורה צריך לדעת מה ה' רוצה, כי הרי לא קורה סתם דברים, הרי הקב"ה אוהב אותנו וא"כ צריך לשאול אותו מה הוא רוצה מאיתנו.. והיכן שואלים אותו? בתורה! שרק שם נמצאת התשובה.

וע"ז נאמר "אם תבקשונו לכספם וטמאנום תתפשט אז תבין זאת ה' ודעת אליהם תמצא", שמתבוננים בהנהגת ה' יתברך אז זוכים להגיע לדעת אליהם שהוא יודע דעת עליון ע"י העסק בתורה.

וזה מה שאומר המדרש שפתחנו בו, שיכול להיות החכם מכל האדם והגבור מכל אדם והעשיר מכל האדם, אבל צריך שיהיה "השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה משפט כי באלה הפצתי", שאפילו שהוא הכל בא מאיתו צריך שיהיה ההכרה הוא בא ע"י הנהגת ה' או יש לזה קיים, כי יודעים שזה בא מאבא שלנו.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חפישת קהלות יעקב > קטגוריית "עלון חקר לב"

או להשאיר הורעת ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: 6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבני שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

→ כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 →

גלגלן זה נתנדב ע"י ע. ב. ו.
לע"נ בעל ולקוט סופר
להצלחה בכ"ע וכל מילי
דמיטב

מטות מסעי תשפ"ב גליון קיא שנה ג

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלמו חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא ותיניכם תראנה בנים
ובני בנים כסתילי ויתום סביב
לשולחנכם. חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ומזוני טוב.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל בקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ. וכו' הגה"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין ז"ל: הבטיח הטאון שיעשה
טובה לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן יהיה באמת
שעשה טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למנן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"לגלב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכו' השם משמואל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למייסדים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמוד או יפיקס דבריו
אני אסיב עמכם להמליץ טוב בערם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איזה מזמורי תהלים
ג"כ אשתחוה גם אני לפני שומע
קול בכיות עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפילתי עמכם
לטוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא להיות
כפוי טובה ח"ו, ובעולם האמת
אקוה כי לא יבושו בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארענשטערק זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אשרי הברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מסר מודעה שהחלטתי להתפלל
בלי נדד בכל יום על כל אלה שיעיי
בספרי, וינידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב,
וכל הלומד בספרי חכה לירוש,
הצלחה בכל טוב, בזה ובבא
אסנולה גדולה בבית לכל הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הגיד שלום איין זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלוייה הכריז:
נצטרתי מואת רבינו זצ"ל לפרסם,
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבות אפרים אר"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפר פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה? פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען? פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב,
און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

מוצאיהם למסעיהם על פי ה', ואלה מסעיהם למוצאיהם. יש לבאר מדוע כתיב ב' פעמים מוצאיהם ומסעיהם. ועוד מדוע בתחילה הקדים מוצאיהם למסעיהם, ואח"כ הקדים מסעיהם למוצאיהם. ויש לבאר עפ"י מה שכתבו המקובלים, שבאלו המסעות החלישו בני ישראל את כח הקליפה השוכנות במדבר והם: נחש שרף עקרב וצמאון, והוציאו בלעם מפייהם, שהוציאו משם את כל הניצוצות הק'. ואילו היו זוכים היו מוצאיהם את אותם הניצוצות בזמן מועט, אבל כיון שחטאו, לכן הוצרכו להתעכב שם זמן הרבה. וזה כוונת הכתוב (ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם", דבתיבת "מוצאיהם" יש שני פירושים: (א) מלשון מציאה - "מוציא", כלומר שהוציאו ישראל. (ב) מלשון יציאה, לשון הופעל, כלומר שהוצאו - "הוצאו". ולפי ב' הפירושים הכוונה מלשון יציאה, וקאי על הניצוצות הק' שהוציאו והוצאו משם ע"י ישראל, לכוונת הכתוב לומר שמיד שבאו לאיזה מקום, מיד הוציאו את הניצוצות, והיו צריכים מיד להמשיך למסע שלאחריו ולהמשיך באותו עבודה של הוצאת הניצוצות. ואם תאמר אם כן לא יהיה לישראל מנוחה, שהרי מיד שבאו מן הדרך והוציאו את הניצוצות, צריכים מיד להמשיך במסעם ואינם יכולים לנוח כלל. לכן ממשיך הכתוב ואומר "מוצאיהם למסעיהם על פי ה'", דכיון דהיה ע"פ ה', וכמו שהכתוב אומר "ואשא אתכם על כנפי נשרים", לכן לא יסבלו שום טורח מחמת המסע, ואף שיהיה זה בלי הפסק כלל שהרי "מוצאיהם למסעיהם", והיינו שהניצוצות היו מוכנים מיד להוציאם ויכולים להמשיך מיד במסע. אכן מאחר שחטאו לבסוף, לכן נעשה "ואלה מסעיהם למוצאיהם", והיינו שהמסעות היו צריכים להמתין עד שיצליחו להוציא את הניצוצות, שבטורח גדול ובזמן רב היו לוקטים אותם, וזה הפירוש "מסעיהם למוצאיהם", שהיו צריכים להמתין לגמור כל מסע ומסע עד שיצליחו להוציא הניצוצות הק', ולא כמו שהיה צריך להיות אם לא היו חוטאים, שאז הניצוצות היו מוכנים וממתנים מיד להמשיך המסע למקום אחר.

איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה. וכבר דינקו בלשון "היתה כאלמנה", ומה שאמרו במדרש (איכ"ר א' ג') שהיא כאלמנה, ולא אלמנה ממש, אכתי אינו מיושב "היתה כאלמנה", שהוא לשון עובר, והלא בעונותינו הרבים נמשך זמן רב הגלות, והוה ליה למימר "איכה ישבה בדד כאלמנה". ואולם יובן על פי משל לאדון שהיה לו בן יחיד, ויתן לו האדון כל טוב, וזה גרם לו שיבעוט, ולא עשה רצון אביו, והנה לאביו רוב רחמנות עליו, והתורה בו שאם לא ישיב לרצון אביו, אז יסע אביו ממנו למרחקים, וכן היה, אך עדיין רחמי האב על בנו ושלה לאמו כל עניני הצטרפות של בנו. ואז ירום לבו של הבן יותר, ויאמר כי גם מבלעדי אבי יש לי כל טוב אצל אמי, ולא השגיח כלל, כי לא היה לו שכל שאביו עדיין שולח לו מרחוק, ואחר אשר עדיין לא שב מאולתו, אז מנע השפע לגמרי ממנו ומסרו ביד שונאיו, ואז הכיר איך טעות היה בידו, שסבור שאמו תספיק לו לבדו מבלי שישלח לו אביו מה שיצטרך.

והנמשל מובן, כי מגודל שלוחה שהיה לנו בארץ ישראל גרם לנו לבעוט, כמו שנאמר (הושע ב'): "וכסף הרבתי להם וזהב עשו לבעול". והנה כבר העיד בהם בנביאיו, וכבר אמרו (ר"ה לא). עשר מסעות נסעה שכינה, וא"כ כבר היתה הסתלקות השכינה, אך לפי שעדיין ראו גודל השלוחה וגודלת ירושלים, חשבו שאין זו מזיק להם, ואדרבה חשבו שגם כי עזבם ה', אעפ"כ לא יבא צר ואויב בשערי ירושלים, כי ירושלים עצמה משפעת להם כל טוב, כמו שאלמנה אם תשא ותתן ותרויח הרבה תאמר בודאי אשר כחה ועוצם ידה עשה לה החיל הזה, אבל באמת לא כן הוא, כי בתחילה אף שנסתלקה השכינה לא היתה העיר ירושלים משפעת להם, כי אם הוא יתברך שהשפיע להם השפע מרחוק, וא"כ עיקר השפע מבעלה דמטרוניתא, אבל אילו היתה אלמנה ממש לא תמצא ידה לפרנס בניה, ואוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, וזו גרם בנוקין שלא שמו על לב, כמו שנאמר (איכה ד:ב) "לא האמינו מלכי ארץ".

לכן מתרץ שלוחה גרם ש"ישבה בדד", לפי שכשהיתה בשלוותה אמרו כי הוא אלמנה ממש ובכחה ועוצם ידה תשפיע לבניה, לכן אמר בשביל שבימי שלוחה היתה בעיניהם "כאלמנה" שמשגלת הכל בכח ידה, ולא האמינו כי יד ה' עשתה זאת, לכן כשהוא יתברך סילק השגחתו, אז "כל רודפיה השיגוה".

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!
פאר א נדבה פון \$180 פאר גליון מליצי יושר
וועט מען מוודע זיין ביי די ציונים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **ילקוט סופר** - פאקש, **לב העברי** - הר הזיתים, **ר' יוסף ענגיל** - יו"ע, **בן לאשרי און חזון יחזקאל** - הר המנוחות
אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!
געדענקט "מקח בלייבט מקח"!

לכבוד העורך גליון הנפלא מליצי יושר
ברצוני לכתוב לכם רעיוני ומחשבותי בנוגע הגליון שלכם, ונא להדפיס מכתבי לתועלת הציבור.
הנה ידוע מהרה"ק ר' נחמן מברסלב זי"ע (רעיון זה מובא כבר בקדמונים), דכל דבר בעולם אפשר לקבל ע"י תפילה. אך יש מחיר מיוחד לכל דבר, יש דברים שאפשר לקבל אותם ע"י תפילה אחת, ויש דברים שצריך לזה כמה תפילות, ויש דברים שצריך לזה אלף תפילות ועוד יותר, כמו שמצינו במשה רבינו שהתפלל כמנין "ואתחנן", ואם מתפללים ומתפללים בלי הרף, לא יתכן שלא יתקבל התפילה.
והנה זקוק אני לישועה גדולה באיזה ענין, ומתפלל אני בכל עת מצוא, אבל טרוד אני במסירת שיעורים ביישיבה, וגם לאחר הסדר טרוד אני בהכנת השיעורים, ולשמוע תלונות ההורים מדוע איני "מכבד" הבחורים, כמו שנהוג בזמנינו דחובת האב והרב הוא לכבד בנו ותלמידו... לכן כמעט לא נשאר לי פנאי להתפלל, ולא ידעתי לשית עצה בנפשי.
אבל בכח התפילות שהתפללתי עד עתה, מצאתי הגליון שלכם בעת שהייתי במונטריאל בתחילת השבוע, ומיד הרגשתי הרווחה ושמחה בלבי, כי במקום שאני יתפלל כל היום, יש לי שמונה צדיקים שמתפללים במקומי, ובטוח אני כי תפילות של אלו הצדיקים יעשו רושם ובקרויב יהיה לי ישועה.
ציירתי פה הקרעדיט קארד שלי להוצאות הגליון לשני שבועות בכל אתר ואתר.

המצפה לישועה בקרוב
נ.ב. טורונטו

בדיבור. ופירשו בזה הקרא "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו" (שמות לבי:ד), כי בדיבור פג ריתחא, ואולם אם לא יצא דיבור העונש כלל, רק העונש במחשבה, נתקיים העונש ח"ו בשלימות.
וזה אמרו "עשה ה' אשר זמם", אם עדיין לא הפיג הריתחא בדיבור, בא העונש בפועל ודן גמור, ואולם "בצע אמרתו" שאם דיבר להביא העונש בפועל, אזי "בצע", שהוא "פשרה", דבר "אמרתו", במה שכבר אמר וגיוס בעונש, וזהו אמרו ג"כ "הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי", וזה אשר "הוגה" דייקא, שדיבר, דחיה לו להסתפק בדיבור לבטל העונש בפועל, ועם כל זה היה עונש מר ועצום.
ובזה יובן המדרש הנ"ל, כי בודאי לפי בחינת הדין הגמור היה ח"ו כלה ונחרצה, ועשה הוא יתברך חסד ושפך חמתו על עצים ואבנים, ואף שהיו ג"כ צרות משונות רח"ל, עם כל זה לא כחטאינו עשה לנו. וא"כ לפי רוב פשעינו אם לא היה מפגי חמתו בדיבור, היה ח"ו כליון חרוץ, וא"כ שפיר עשה פעולה במה שהפיג הוא יתברך חמתו בדיבור. וזה אמרו "כי ה' הוגה" שדיבר העונש, יכול על מגן ר"ל שלא היה שום תועלת להפיג חמתו בדיבור, מאחר שהיה כדי בזיון וקצף גדול, תלמוד לומר "על רוב פשעיה", שלפי גודל החימה ורוב פשע, אילולי לא הפיג חמתו בדיבור, לא היה נשאר ח"ו שריד ופליט, וא"כ עדיין חסדו נטויה עלינו במה ששפך חמתו המלך בדיבור וגרם שלא היה כליון חרוץ. (קומץ המנחה פרשת ואתחנן).

לע"נ הרה"ק ר' יעקב ב"ר משה יוסף סאב אדמו"ר מאיאבלונה צ"ל יא"צ ז' אב
טבילת כלים בשעה שהכל עדיין נמצא ברשות הגוי. הגמ' (ע"ז עה:) נסתפק במשכון של גוי אצל ישראל, ורוצה ישראל להשתמש בו, אם צריך טבילה, לפי שמשכון כמכר, או שאין צריך טבילה. וכתב המחבר (סי' ק"כ סעיף ט'), דאם היה נראה בדעת הגוי שרוצה לשקעו הכלי ביד הישראל, ואינו רוצה לפדותו, אז בודאי דחייב טבילה.
וכתב האבני נזר (י"ד סימן ק"ז) וז"ל: הרה"ק והרמב"ם (פי"ז מאכ"א ה"ו) לא ביארו היכא דחיונ דהגוי דעתו לשקעו ביד ישראל דחייב להטבילו. ונראה לי בדעתם [דסוברים דאע"ג דמועיל הטבילה אז כיון דבדעת הגוי לשקעו, אבל אינו חייב לטבול כל זמן דעדיין לא שקעו הגוי בפועל. וטעם הדבר נראה לפי מה] שכתב הריטב"א (ע"ז שם) בהא דאמרו בירושלמי (ע"ז לז:) דטבילת כלים הוא כדי לצאת מטומאתו של גוי וליכנס לקדושתו של ישראל. וביאר הריטב"א, [דהטעם דחייב לטבול גם כלים חדשים, אע"ג דעדיין לא השתמש בו הגוי, משום] דהטומאה [על הכלים] הוא משום שסופו של גוי להשתמש בו באיסור, [ולכן חייב גם מקודם שהשתמש בו הגוי], ע"ש. ועל כן כשדעת הגוי לשקועה ושוב אין סופו של גוי להשתמש בו, ויעיל הטבילה שכאשר ישקענו הגוי בפועל לא יצטרך עוד להטביל, ולא יחשב טבילה ראשונה כטובל ושרץ בידו, על כן טבל רב אשי משכון של גוי שהיה אצלו גם קודם [ששקעו הגוי], דטוב לו שלא ישתה בכוס טמא, אבל חיוב להטביל ליכא, עכ"ל.

והנה האבני נזר הבליע בתוך דבריו ג' חידושים:
א) הטומאה על הכלים אינו נובע ממה שהכלי נמצא ברשות הגוי, אלא הטומאה נובע ממה שבדעת הגוי להשתמש בכלי במאכלות אסורות, וזה כוונת הריטב"א הנ"ל.
ב) באמת היה מועיל אם הישראל טובל הכלי של הגוי אף קודם שבא הכלי לרשותו, רק כיון דבדעתו של הגוי להשתמש בהכלי למאכלות אסורות, וזה גופא גורם טומאה להכלי, לכן הוי כטובל ושרץ בידו. אבל בציור דאין בדעת הגוי להשתמש עוד בהכלי, מועיל הטבילה גם בשעה שהכלי נמצא ברשות הגוי.

במצודתם, והקב"ה לא יסלח עונותינו. וזה כוונת המסורה, דגם אם אנו יודעים ש"כולנו בני איש אחד נחנו", אעפ"כ "נחנו נעבור חלוצים", דהרי אם נעשה שלום, נהיה בבחינת "נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת".

לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן. ובמפרשים נתנו טעמים שונים על ענין זה שהרוצח בשוגג משתחרר במות כהן הגדול. אמנם מוסר גדול היוצא מזה הוא, כי תכלית האדם לשוב אל ארץ אחוזתו בעולם העליון, ועל כן נקרא יום פטירת צדיק "יומא דהילולא", כאשר הוא שמחה לו כיום אפריון, כי העיקר עולם הבא. והנה אצל אומות העולם בשעת שמחת המלך אם נולד לו בן או משיא בתו וכיוצא בזה, משתחררים האסורים, כי אצל אומות העולם העיקר הוא העולם הזה, ועל כן בשעת שמחה גשמית מראים אהבה לכל בני אדם לכבוד יוקר העולם הזה. אמנם לא כן אצל ישראל, דהעיקר עולם הבא, ועל כן ביום מות כהן גדול ששמחה הוא לו שהגיע אל עולם הבא, משתחרר הרוצח אל ארץ אחוזתו.

לע"נ הר"ק ר' יעקב יצחק בן ר' יעקב אליעזר זצ"ל החוזה מלובלין יא"צ ט' אב

אם מותר להמציא עצמו לברך שהחינו בבין המצרים. באו"ח (סימן תקנ"א

סי"ז) איתא: טוב לזהר מלומר שהחינו בבין המצרים, אבל על פדיון הבן אומרים כדי שלא יחמיץ המצוה, ע"כ. א"כ מבואר דאין לברך שהחינו רק במצוה עוברת כדי שלא יחמיץ המצוה. ויש להסתפק אם רשאי ליסע לקרובים (ששמח בראיתו) בבין המצרים, והספק הוא עפ"י מה דאיתא (סימן רכ"ה ס"א) דהרואה את חבירו לאחר שלושים יום צריך לברך שהחינו, א"כ אפשר דאסור לגרום שחבירו יברך שהחינו, וצ"ע. [דאולי דוקא היכי שהמצוה נזמנה לו כגון פדיון הבן, מותר לברך שהחינו, אבל להמציא עצמו כדי לברך שהחינו אולי אסור]. (שו"ת ר' עקיבא יוסף או"ח סי' שני"ח).

לתקן מנעלים חדשים בבין המצרים. באו"ח (סימן תקנ"א סי"ז) איתא: יש אומרים שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת [חזון], ויש להחמיר בזה מר"ח אב. וכתב הרמ"א דה"ה דאסור לקנות.

והנה הלכה זו תמוה, כי במנעלים לא שייך שמחה, כמוכח באו"ח (סימן רכ"ג סי"ו) [דאין מברך ברכת הטוב והמטיב במי שקנה מנעלים חדשים, כיון שאינו חשוב כל כך. ועוד], דהלא מנעלים הכרחי הוא לאדם, וכמו שאמרו (שבת קכ"ט) דלעולם ימכור קורות ביתו ויקח מנעלים לרגלו. וגם לאומן ליכא בזה שמחה, ולמה יגרע מכל משא ומתן, ואפילו מוכרי אבנים טובות ומרגליות אין אסורים מצד הדין.

ומעשה שהיה, אשר עני בן טובים לא היה לו מנעלים שלמים, וציוות לעשות לו מנעלים שלא לילך קרוע.

והנה שורש הלכה זו מביא בבי" דאסור משום מנהג שמובא בירושלמי (פ"ה פסחים ה"א) "דלא למשתי עמרא מדעייל אב", והיינו לסדר ולערוך החוטין שהולכין לארכו של בגד (והוא מלשון "או בשתי או בערב"), וכתב הבי"ו ז"ל: כיון שהשתי אסור, כל שכן תיקון בגדים, וראוי להחמיר בזה אפילו מראש חדש, עכ"ל. אך במנעלים, אם יסכימו (הגדולים עמי) להחמיר, גם אני מן המתירים, ובמהרה בימינו יבנה בית המקדש. (שו"ת ר' עקיבא יוסף או"ח סי' שני"ז).

ליכנסת חב"א. א"י. להצלחה בכל"ע

מסירת נפש. כתב בשו"ת מהר"ם בר ברוך (סי' תקי"ז) וז"ל: אמר מהר"ם, דאחר שגמר אדם בדעתו למסור נפשו על קידוש ה', מכאן ואילך כל מיתה שעושים לו אינו מרגיש כלל וכו', ותדע שכך הוא, שאין לך אדם בעולם שאם היה נוגע באש באבר קטן שלא היה צועק אפי' אם יעלה בדעתו לעכב עצמו מלצעוק אינו יכול לעשות, ואנו רואים קדושים שאינם צועקים כלום, עכ"ל.

והקשה הגר"י ענגיל (גליוני הש"ס ברכות סא:). דהרי אמרו בברכות (שם): בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו

ומדברי האבני נזר נראה, דגם בכלי של גוי שבדעתו למכרו לישראל, אם טבלו ישראל קודם שקנהו, מועיל הטבילה, כיון דאין בדעתו עוד להשתמש בהכלי.

ג) חיוב על הגברא לטבול ליכא כל זמן שלא נכנס הכלי לרשות ישראל, אבל הטבילה מועיל גם בשעה שהכלי נמצא ביד הגוי אם אינו בדעתו להשתמש בו עוד.

עוד כתב האבני נזר, דקודם ששקעו הגוי הכלי בפועל לישראל, אע"ג דעדיין לא נכנס הכלי לרשות ישראל, אבל אם רוצה הישראל לזכות בהכלי, אז הרי נכנס הכלי לרשותו, כיון דכבר בדעת הגוי לשקעו, דזה הוי כמו יאוש, ואז הרי חייב כבר להטבילו. וז"ל: "ל דדעת הגוי לשקועיה הוי כמו יאוש, ויאוש לא מהני עד דאית לרשות זוכה, וכשאין ישראל רוצה לזכות בו, עוד לא יצא מרשות הגוי ואינו חייב להטבילו, ורב אשי רצה לזכות בו וטבילה, אבל אין חיוב לזכות.

טבילת כלים בכלים חדשים. אמרו בע"ז (דף עה:): דאף כלים חדשים שעדיין לא השתמש בהן הגוי, צריך טבילה, שהרי כלים ישנים שליבנם כחדשים הם, ואעפ"כ צריכים טבילה, שגזירת הכתוב היא, ולא משום פילוט איסור.

והקשה האבני נזר (יו"ד סימן ק"ו), וז"ל: צריך להבין דמדוע מביא הגמ' ראיה דוקא מליבנן, ולא מהגעילן - בכלים שנשתמשו בהם בחמין, ומהדיחן - בכלים שנשתמשו בצונן, [דג"כ כחדשים הם, ואפ"ה צריכים טבילה]. ואין לומר דבליבון פשיטא דמוציא לגמרי ואינו משאיר קימעא, דליתא דהא הגמ' (שם דף עו.) בעי למימר דבעי ליבון והגעלה, אלמא דאינו דבר פשוט דליבון מוציא לגמרי.

והנראה לפי מה שכתבו התוס' (שם ד"ה והלכתא) בכלי עץ שיש להם חשוקים של ברזל מבחוץ, דאין צריך טבילה כיון שאינו משתמש במקום המתכת. וא"כ אם נאמר דאין צריך טבילה רק מכח שנשתמש בו הגוי, והרי ליבון הוא שתשיר קליפתו החיצונה כדאמרה הגמ' שם, והרי סר מקום שנשתמש הגוי ולמה צריך טבילה, אלא ודאי דאפי' לא נשתמש הגוי צריך טבילה, עכ"ל.

והנה יש לעיין דהא רק "כלי סעודה" חייב בטבילה, ולא כלים העשוי לסחורה, וא"כ כיון דזה כלים חדשים שעדיין לא השתמש בהם הגוי כלל, מדוע חשיבא "כלי סעודה". ותירץ האבני נזר, ד"כלי סעודה" שאמרו היינו אצל ישראל, דהיינו שישתמש בה הישראל לצורך סעודה, אבל ליכא חילוק אם הגוי השתמש בה לסחורה או לסעודה.

לע"נ הגאון ר' יהושע בן ר' עזרא צורף גולדשטיין זצ"ל מסערה העל, יא"צ י"א אב

נחנו נעבור חלוצים לפני ה' ואתנו אחוזת נחלתינו מעבר לירדן. במסורה ג"פ "נחנו", "כלנו בני איש אחד נחנו", "נחנו נעבור חלוצים", "נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת".

ויש לפרש הכוונה, דהנה גדול כח השלום שאפילו אם עובדין עבודה זרה הנח להם, כדאיתא במסכת ד"א זוטא פ"א. והנה השלום בא ע"י אהבה אחוה ורעות שאין מתנאים זה כנגד זה. וזה הכוונה: "כולנו בני איש אחד נחנו", וזה אם חושבים שכולנו הם בני איש אחד ואין איש מתנאה על חבירו, אז "נחנו נעבור חלוצים", אפילו אם "נחנו פשענו ומרינו", כי גדול כח השלום, ושלוש מכפר על הכל.

אמנם יש לומר עוד, דהנה הפושעים אומרים דירא ה' הם אוהבי ודורשי מחלוקת, יען שאינם רוצים להיות עמהם בקשר אחד ולהיות תחת ממשלתם. אמנם הבל יפצה פיהם, כי הרי הם רוצים להסית ולהדיח ולשדד יסודי התוה"ק שלא יזכר שם ישראל עוד כידוע בעו"ה. ועל כן אם נשתוק ונשים ידינו לחיק, אז תורה מה תהא עליה ח"ו, וגם אנו נלכד

א ובענין זה כתב בצנפת פענח (מאכ"א פ"ז ה"ג), דאין מחשבת הגוי קובעת אם זה חשיב "כלי סעודה" או לא, כדאמרו בירושלמי (תרומות פ"א ה"א) שגוי אין לו מחשבה, לכן אף כלים חדשים שלא השתמש בהם הגוי כלל צריכים טבילה.

לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא ליד ואקיימנו, ועכשיו שבא ליד לא אקיימנו, ע"כ. ומשמע שהיה ר' עקיבא מרגיש ביסורין, וכן מפורש בירושלמי שם דאמר ר' עקיבא "לא מבעט ביסורין אנא".

ותירץ וז"ל: "ל דר' עקיבא בגודל קדושתו ומדריגתו, רצה ביותר בהרגש היסורין, ממניעת הרגש היסורין, כי אדרבה, רצה לסבול גם יסורין עבור חבת קדושת שמו ית', ולכן לא ניטל ממנו ההרגש, כי הוא בעצמו לא רצה בכך, רק אדרבה רצה בהרגש, עכ"ל".

והנה הגר"י ענגיל הוסיף וז"ל: ויש לעיין עוד בזה בע"ז (דף יח.), עכ"ל. וכוונתו דאמרו שם: ר' חנינא בן תרדיון היה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו, הביאוהו וכרכוהו בס"ת, והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור, והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחוהו על לבו, כדי שלא תצא נשמתו מהרה. אמר לו קלצטוניר, רבי אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך, אתה מביאני לחיי העוה"ב, אמר לו הן. השבע לי, נשבע לו, מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו, יצאה נשמתו במהרה, ע"כ. הרי דר' חנינא בן תרדיון לא רצה היסורים, דהרי הבטיח עוה"ב למי שיסלק ממנו הספוגין של צמר, וולא כר' עקיבא שרצה להרגיש היסורים, וזה כוונת הגר"י ענגיל דקשה על דברי מהר"ם מרוטנברג מהגמ' בע"ז.

לע"נ הגה"ת ר' יואל ב"ר רפאל נתמן כהן זצ"ל יא"צ ב' אב

כי ה' הוגה על רוב פשעיה. במדרש (איכה רבתי פ"א ל"ב): כי ה' הוגה על רוב פשעיה, יכול על מגן, תלמוד לומר על רוב פשעיה. והמדרש תמוה מאד, מה חידש, הלא כן כתב בפירוש, וכל הקושיא ג"כ תמוה דמי חשיד קוב"ה למיעבד דינא בלא דינא.

ונראה לע"ד על פי אומרים ז"ל (בראשית רבה פמ"ד ה') דהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה כשיתחייבו בניו ח"ו, יקח מהם צדיק, ועיד"ז יכופר עונם. א"כ בחורבן בית המקדש שהיו צדיקים הרבה וירמיה הנביא, מדוע לא עשה הקב"ה ככה שיכפרו הצדיקים ולא יחרב בית המקדש ולא יגלו בני ישראל.

ויש לומר על פי אומרים ז"ל (יומא פח): האומר אחטא ויוה"כ יכפר, אין יוה"כ מכפר, ומצינו שבני ישראל שבאוהו הדור בטחו בזכות בית המקדש ובזכות הצדיקים ובזכות תנוקות של בית רבן שינצלו, ועל כן הוכיחם הנביא (ירמיהו ז:ד) "אל תאמרו היכל ה' היכל ה' היכל ה'", דזה נגד ג' הנ"ל, דבבית המקדש שורה שכינה הקדש, וכן בצדיקים כדכתיב "ושכנתי בתוכם", ולא נאמר "בתוכי", דהכונה בצדיקים. וכן תינוקות של בית רבן כמבואר במדרש (איכה רבתי פ"א ל"ב) גלו סנהדרין כו' ולא גלתה שכינה אלא עם תנוקות של בית רבן. על כן לא הועילו זכות הצדיקים.

אך בחורבן בית שני שכבר ידעו שזכות הצדיקים לא יועילים ולא בטחו בזה, מדוע לא הועיל. ויש לומר בשביל שהיה אצלם שנאת חנם ושנאו את הצדיקים, על כן לא הועילים. וזה כוונת המדרש יכול על מגן שגם בבית ראשון היה שנאת חנם, והלא אז לא היה שנאת חנם, ולמה לא הועילו

ב וכעין זה כתב השל"ה (מסכת תמיד פרק גר מצוה אות קכ"ט), שמצא נוסח התפילה לאחד מהמדקדקים הדבקים בה, וז"ל התפילה: אנא הקל הקדוש, באם יהיה רצונך להביא אלי נסיון, קדשני וטהרני, ותן במחשבתי ובפי לקדש את שמך ברבים וכו', והנני מוכן ומזומן למסור את עצמי ובשרי וגו' ודמי וחלבי לארבע מיתות ולכל העינויים הקשים והמרים שבעולם בעבור ייחודי וכו', ולמדוני חכמינו ז"ל דהמסור את עצמו בלב שלם לקדושת שמך, אז אין מרגיש הצער הגדול. אמנם, אי אפשר בתקנת חכמים הנזכר לעיל, יהיה מה שיהיה, רק היה תהיה עמדי, שלא יעכבני הצער מלהיות מחשבתי דבוקה בך, ואהיה שמח בלבי בעת היסורין.

ג הנה מובא בספרים דסגולת מדת הבטחון שניצל אפילו אם אינו ראוי מצד מעשיו, והקשה בלשם שבו ואחלמה (סימן ד) וז"ל: אין להרהר על כמה קדושים מראשוני ראשונים שסבלו כמה צרות ורעות, ולמה לא השתמשו הם במדת הבטחון ואז היו ניצולים בודאי. אך דע כי מדה אחרת היתה בהם, כי קיבלו את היסורים באהבה, על דרך שאמר ר' עקיבא "כל ימי הייתי מצטער וכו' מתי יבא ליד ואקיימנו", עכ"ל. וזה כנ"ל דר' עקיבא רצה היסורים.

ד ויש לתרץ, דמהר"ם מרוטנברג מיייר באדם שמענים אותו שיעבוד עבודה זרה, ואם לאו ימיתוהו, דאז כיון שהוא בחר מרצונו למסור נפשו כדי שלא יעבור, לכן אינו מרגיש במיתתו, וכמו שכתב מהר"ם מרוטנברג "שגמר אדם בדעתו למסור נפשו על קידוש ה'". משא"כ ר' חנינא בן תרדיון לא הקהיל קהלות ברבים כדי למסור נפשו, אלא אדרבה, אמר: "מן השמים ירחמו". ואח"כ בשעה שהמיתוהו, לא היו לו אופן להינצל, דהמלכות ענשוהו על מה שכבר עשה, ובציור זה לא כתב מהר"ם מרוטנברג דאינו מרגיש במיתתו.

הצדיקים. על כן אמר "על רוב פשעיה", שע"י בטחון הצדיקים הרבו לפשוט. וכדאמר ליה אחאב העובד עבודה זרה לעובדיה למה לא נתבקר ביתו בזכות עובדיה, שמא אין מעשיך טובים (ע' סנהדרין לט:), הרי דהם רצו לפשוט, ושהצדיקים במעשיהם הטובים יביאו להם ברכה וכפרה, ועל כן לא הועילה להם זכות הצדיקים כגמרא הנ"ל.

גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה. יש לפרש דהכונה על שביטלו לימוד תורתנו הקדש, דבאמת יש לדקדק למה דקדק בפסוק זה "יהודה", הלא כל ישראל גלו. אך לדברינו יובן, דביהודה היה בית המקדש והם נזהרו מאד בהבאת הקרבנות כמבואר בגמרא (סוטה מט:): שגם בעת המצור היו משלשלין לשונאים קופה זהב ולוקחין מהן תמידין שהיו זרזין מאד בקרבנות. ופלא דאם לא שמרו התורה למה דוקא נזהרו בקרבנות.

אך יש לומר על פי דברי הרבי ר' יונתן (אהבת יונתן) עה"פ (ישעיה א:יא) "למה לי רוב זבחיכם וגו' קטורת תועבה היא לי", דכשאינן תורה בישראל והן מקריבין קרבנות, עיד"ז מוסיפין כח לסטרא אחרא רח"ל. ועל כן מובן שפיר שאותו יצר הרע שפיתה אותם שלא ללמוד, הוא בעצמו זרזם על הקרבנות.

ובאמת תורתנו הקדושה יש לה זכות כל הקרבנות, כמבואר במנחות (דף קי.) עה"פ "זאת התורה לעולה למנחה", שעוסק בתורה הקדושה מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות, ועוד יותר שעל ידי זה נשמר שלא יחטא עוד, כמבואר בז"ל דבראיתו יצר הרע בראיתו תורה תבלין לו, ועל כן דרשו רז"ל (פתיחתא איכה רבה ב') עה"פ (ירמיה ט:יב) "ויאמר ה' על עזבם את תורת", הלאו אותי עזבו. ופלא מה זה "הלאו". ולדברינו יובן דהכונה שלא יקריבו לי קרבנות, דעל ידי זה אדרבא מגבירים כח הסטרא אחרא כנ"ל. וזהו שאמר "גלתה יהודה" מקריבין קרבנות גלו ולא הועילו להם הקרבנות, "מעוני" של תורה, כמבואר (קידושין מט:): עשרה קבין עניות ירדו לעולם תשעה נטלה בבל, ומוקים לה בעניות תתורה שזה עיקר העניות, ועוד יותר גרם להם "ומרב עבודה", דאם על כל פנים לא היו מקריבים הרבה קרבנות, לא היה כל כך כח בסטרא אחרא להגלותם. ומה שנראה דע"י הפסקת הקרבנות נצחו האויבים, יש לומר דאולי זה קרבנות ציבור התמידין, דהרי היו הרבה צדיקים שלמדו, וקרבנות שלהם הועילו להגן. אבל "מרב עבודה" משמע דגם היחידים הקריבו קרבנות, וחטאו ולא למדו, ובזה נתנו כח לסטרא אחרא, כמו שכתב באהבת יונתן.

לע"נ הגה"ת ר' משה ב"ר אברהם זצ"ל אב"ד דעברין יא"צ ב' אב

או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות. אמרו במכות (דף ט:): הסומא אינו גולה דברי ר' יהודה, ור' מאיר אומר גולה. ונראה דר' יהודה סובר ד"בלא ראות", היינו בלא מעשה ראות, היינו דלא ראה בפועל, אבל אם היה משתדל היה בכחו לראות, דאינו סומא. ואילו ר' מאיר סובר ד"בלא ראות" היינו בלא חוש הראות, היינו שנעדר ממנו כשרון הראות, ובכל זאת הוא בכלל מכה נפש בשגגה וגולה.

ותחזינה עינינו בשוכן לציון. אין אנחנו מתפללים שהשכינה תשוב לציון, שהרי השכינה מעולם לא יצאה משם, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ו ביה"ב ה"ט) "במקדש וירושלים, שקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה", אלא רק לעינינו נראה כאילו השכינה גלתה, ותפלתנו היא שנראה בעינינו שהשכינה בציון.

ותטענו בגבולנו (מוסף לשבת). כל אילן וכל צמח צריך מקום מיוחד לגידולו, יש שצריך חום רב, ויש שאדרבה זה מזיק לו, לערבה טוב לגדול על פלגי מים, ויש צמח שטוב לו ארץ חרבה. האקלים המתאים לעם ישראל הוא "גבולנו" - ארץ ישראל, ועל זה אנו מתפללים "ותטענו בגבולנו", ואז תצמיח נטיעה זו פירות רבים ומשובחים.

על חורבן בית המקדש כי הורס וכי הודש אערון בכל שנה ושנה מספד חדש (קניות לתשעה באב). הלשון קשה, כי בית המקדש הורס והודש, ולא "חורבן" בית המקדש הורס והודש. ויש לומר, דבדורות הקודמים, היה ענין חורבן בית המקדש גורם בנו יגון ואנחה וכאב עצום, והיה גורם בנו פעולה עזה, ומעורר זכרונות מימות קדם, והיה מחזיר את ישראל אל אבינו שבשמים. אבל עתה "חורבן" בית המקדש הורס והודש, ואינו מעורר בנו כלום, ועל זה אערון בכל שנה מספד חדש.

פרקי אבות

על פי דברי מרן רבנו הגראי"ל שטינמן זיע"א

גליון 13 – מטות תשפ"ב – פרק א'

על מנת לקבל פרס

הנה עה"פ וירא יח יט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו צ"ב וכי אברהם אמר להם לעשות צדקה ומשפט ע"מ לקבל פרס ובאמת דברות חיים אבות פ"א מ"ג כתב שאם עושה כן ע"מ שיהא נח"ר להקב"ה זה הוא העבודה וכו' כי זה הכונה בברואיו לטוב להם עיי"ש. (אילת השחר שם)

פרסים לבחורים פרסים לילדים

זו סוגיא בפני עצמה כמה לתת פרס ואיך, אה ויש שנקרא תשלום ויש פרס ויש שנחשב בסך הכל לעידוד קל כססתק קטן אבל אודות לימוד בססרה לקבל פרס לבחורים אמר רבנו הגראי"ל כדלהלן צריך שיהיה להם יותר שכל שלא זו הדרך וכיום מחמת ירידת הדורות כמעט אין דבר שעושים ללא שיקבלו תמורה ומה אפשר לעשות כאשר לא מבינים דומה הדבר לתרופות שרופא רושם לחולה וכי זה טוב? ודאי שלא, רק היות והוא חולה אין ברירה רק לתת לו סמי תרופה ומזור וגם פרסים לילדים מעט טוב ולא הרבה מדאי.

יהודי יקר הגיע בהצעה לתלמידי ישיבת גאון יעקב' והציע פרסים על מבחנים רבנו הגראי"ל כתב לבני הישיבה הקרובים לליבו את הדברים דלהלן בשינוי סגנון קל בלבד: בשורות אלו באתי להגיד לכם מה שבלב' הן ודאי שלב האדם מתפתח עבור עניינים גשמיים יותר מלהיות ברוחניות ללא תערובת של הנאות עולם הזה ואי אפשר לבקש מדורנו זה שאנו נמצאים בהסתר פנים מאד מכל מקום. מי שבכל זאת ישים מבטו להתרומם קצת מלהיות שקוע מאד בהבלי העולם הזה אשרי לו ואשרי חלקו ובאמת איך אני יכול לתבוע מצעירים דברים כאלה שגם למבוגרים צריך סאד להתחזק מ"מ מעט להתרומם מוכרחים אם ירצה לעלות קצת בסולם שקצה ראשו בשמים תזכו ללכת בדרך ישרים ותהיו מאושרים בעולם הזה. (מאחורי הפרגוד)

שמחה ב-מצוה ללא שכר

בשיעור חומש פרשת לך לך זן רבינו: העושה מצוה מהו שיהיה חשוב בעיניו שכר המצוה?

ואמר שמסופר על הגר"א ז"ל ששמח מאוד כשנזדמן לו קיום מצוה "ללא שכר" שאז מקיים לגמרי לשם שמים.

ומאידך הביא רבינו ממקומות אחרים שחזינן שהחשיבו את שכר המצוה?

א. רב יוסף

במסכת קידושין [דף ל"א ע"א] איתא על ר' יוסף דבתחילה אמר דמי שיאמר לו שסומא פטור ממצוות הוא יעשה יו"ט לפי שהוא אינו מצווה ועושה וכו', ואח"כ ששמע דיותר גדול שכר המצווה ועושה אמר דיעשה יו"ט אם יאמרו לו שסומא חייב במצוות, ומוכיח מכאן ר"ת בתוס' דב"ה דלא מפקדינא ועידינא שנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות לגמרי, והוכיח זאת מדיוק על שמחתו של רב יוסף שמתוכה מוכח שבכל צד לא היה רב יוסף מפסיד את הברכות דהיינו – שכר הברכות שאחרת לא היה שמח, ומשמע מדברי התוס' דהחשיב את ענין קבלת השכר ע"ש ובר"ן שם דף י"ב ע"ב בדפי הרי"ף.

ב. שלוחו של אדם כמותו

שלוחו של אדם כמותו - ובקידושין [מ"א א'] כתוב מצוה בו יותר מבשלוחו, ופרש"י שמקבל שכר יותר, והנה רש"י לא מפרש שהמצוה

יותר חשובה אלא שיש יותר שכר, ועמש"כ באילת השחר ב"ב [דף ה' ע"ב].

ג. אברהם אבינו

כתוב אצל אברהם אבינו [פרק ט"ו פסוק א']. אחר הדברים האלה. פרש"י אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והי' דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי. התרגום יב"ע מפרש שחשש שמא קיבל שכר מצוותיו בעוה"ז והפסיד חלקו בעוה"ב, ואע"פ שאברהם לא קיים המצוות ע"מ לקבל שכר, מ"מ לא רצה להפסיד השכר שהשיג, ועדיין צ"ב כיון דכתיב "עשה דברים לשם פעלים" [נדרים דף ס"ב] אם כך, דכיון שלא צריך לקיים מצוות ע"מ לקבל שכר מאי נ"מ לו השכר.

ד. ר' זירא - ר' זירא כי הוה חליש מגרסיה הוה אזיל ויתיב אפיתחא דרב יהודה בר אמי אמר כי נפקי ועיילי רבנן איקום מקמייהו - ואקבל בהו אנרא. [עירובין דף כ"ח ע"ב]

ה. אבות [פרק ב' א'] מביא שיש תועלת בידיעת שכר המצות לקיום המצות: והווי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה.

ו. וכך מבואר ברש"י סנהדרין [דף ק"א ע"א] - כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקר, אמר להן חמה עזה יש בעולם, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק, אמרו לו למה אתה משחק, אמר להן וכי מפני מה אתם בוכים, אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה, אמר להן לכך אני משחק כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש [כלומר שהיתה הצלחה בכל מעשיו - רש"י] אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו, ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח [ושכרו משתמר להבא לכן אני שמח - רש"י]

ז. בפרקי אבות [ב' י"ד] איתא: רבי אלעזר אומר, הוי שקוד ללמוד תורה וגו', ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך.

וכתב על זה רבינו בספרו על התפילה: והנה גם זה לולא זה צריך לקיים את ציווי ה', וכנראה דטבע בני אדם שצריכים לשמוע שיקבלו שכר.

ומ"מ לכאורה זה לא הדרגה הגבוהה שצריך להיות.

ח. רבינו יונה [בשערי תשובה ג' כ"ב] כתב על מי שאין לו בגד עם ד' כנפות דאמר חז"ל כי ענוש יענש לעתות בצרה על דבר אשר לא חמד בלבבו יופי המצוה ושכרה וכו' עכ"ד.

וכנראה יש תביעה גם על מה שאינו שואף לעשות כדי לקבל שכר, ואע"פ דלכאורה האדם אוהב את עצמו ולמה יענש אם אהבתו אינה גורמת רצון לקבל שכר, הא אם אדם לא רוצה לעשות כדי להרויח שכר בעוה"ז אין לענוש בן אדם, ולמה על זה יענש?

ומיישב רבינו ואומר: אלא צ"ל דלא יתכן דאדם יבין מה זה שכר מצוה רוחנית ולא יהא תאב לזה, וע"כ דאינו מעריך שכר רוחני וזה מורה על שפלות, ואם כי עושה כמה מצוות, ע"כ הא חסר בעומק שכלו להעריך רוחניות, ועל זה יש תביעה על שאינו מעריך ערך גודל מדרגה רוחנית.

ולכן אע"פ שהיו שאמרו דמוותרין על שכר עוה"ב, שם מגודל דרגתם אמרו ועשו בפועל המצוה ללא שכר כגילוי דעת וראיה שמוכנים לעשות רצון הבורא יותר מהכל!! כהמעשה הנ"ל עם אותה מצוה שהזדמנה להגר"א.

והתביעה שעליה מדבר ר' יונה היא על זלזול בשכר עוה"ב, שכתוצאה מזה אינו עושה את ציוויי של הבו"ת, וזה מראה על זלזול מאד ברוחניות ועל זה יענש. (מזקנים אתבונן חלק ד')

בסוד שיח

דברים שהתבטא מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל על מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל [חלק א']

ואחר זמן כשנשאל על זה אמר: שהיה לו איזה חשש שצריך לנקבו וממילא אין לומר במצב כזה דברי תורה, ואע"פ שהיה נראה מזור מאוד לאנשים שלא הזכיר שום דברי תורה לא חשש לכבדו כיון שיש בזה חשש הלכתי.

והוסיף רבנו שלדעתו בסוף הי' יותר תועלת מדברים אלו. וכשמע ד"ז הגר"ח קניבסקי התפעל ואמר זה נקרא מעשה!! שלא התחשב בבזיון ברבים שיהיה לו ובלבד שלא לעבור על ההלכה. (צדיק כתמר יפרח)

גדולי ישראל מחייבים

סיפרו בני ביתו של הגר"ח קניבסקי, סיפור מעניין שאירע עמו בער"ח תמוז תשע"ג: הגר"ח חלף ליד המקור בביתו, וראה כי תלויות שם תמונות של גדולי ישראל רבים, וביניהם תמונות הגר"י אלשיך זצ"ל ורבנו כשהם מחייבים חיוך רחב, ואמר לנכד שליווה אותו: 'הנה, הנה, כך (בצורה ובדמות הזאת) הקב"ה הראה לאדם הראשון אותם, כך, כאשר הם מחייבים...'. והמשיך הגר"ח להסביר כוונתו: 'הרי הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו וחסידיהם, ומשמע בחז"ל (אבות דר"נ פרק לא דאיתא שם מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא כל הדורות שעתידין לצאת ממנו כאלו הם עומדין ומשחקין לפניו. ויש אומרים לא הראהו אלא צדיקים בלבד שנאמר כל הכתוב לחיים בירושלים) - מדוע הראה אותם מחייבים? כי אדם הראשון ראה את כל התלאות שיהיו לדורותיו, לכן הקב"ה רצה לומר לו כי אעפ"כ הם יחיו... על אף הכל גדולי ישראל יישארו עליזים ושמחים לפני ד' יתברך, עם כל הקשיים שסובלים למען הכללי (מוסף זכרון ית"נ להגר"י אלשיך, תמוז תשע"ג).

לא רציתי להטריח

סיפר רבינו הגר"ח. לאחר שבתי הגדולה התארסה עם בן רבינו הגרא"ל שטיינמן הלכתי לומר לו 'גוט יו"ט'. זה היה בראש השנה, באמצע הדרך התחרטתי. אמרתי בליבי, אם אני יבוא הוא גם יבוא אח"כ אלי, וזה כבר טרחה עבורו. ולא רציתי להטריח.

'מיום עומדו על דעתי'

(שבט תשע"ד) היו ימים שרבינו הרגיש חולשה, וכדרכו בקודש לקיים משי"כ 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים', אומר 'וידוי', ומזכיר מאמרי חז"ל בענין זה, סיפרתי זה בדאגה לרבינו הגר"ח, הגיב ואמר אני לא שומע בזה שום דבר חידוש, ואל דאגה כבר מהבר מצוה הוא מתכוון כך, [ומו"ח שליט"א הוסיף שאכן כך הוא מאז שהם קטנים ראו את אביהם ואמנם שכל הנהגתם וצורת חייהם איך מסתכלים בשמים על כל דבר].

שטיפת רצפות

בתו הגדולה של מרן הגר"ח, כלתו של מרן הגרא"ל שטיינמן, הרבנית חנה שטיינמן ע"ה, היתה לה קביעות לשטוף ולסדר את ביתו של חמיה מרן הגרא"ל שטיינמן בכל יום ראשון. ביום ראשון של חול המועד יצא מרן הגרא"ל שטיינמן בבוקר לברית. כששב - היתה הרבנית חנה שטעמן באמצע שטיפת הבית. אמר לה מרן הגרא"ל שטיינמן במעין גערה: 'חול המועד!!'. והיא ענתה לו מיד: 'שאלתי את אבא. הוא אמר לי שהבית הקדוש הזה צריך להיות נקי. אפשר לשטוף אותו גם בחול המועד'. מרן נכנס לחדרו ולא העיר לה יותר על כך.

מחייב את הזקנים

מספר הרה"ג ר' גדליה שליט"א: רבינו הגר"ח אמר כמה פעמים שנכתוב כל מילה ששומעים מרבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל ר' אהרן לייב מחייב את הזקנים יומא ל"ה ב' נמצא הלל מחייב את העניים רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים יוסף מחייב את הרשעים אמר רבינו שיש אומרים שר"ת עצת ה' היא תקום הלל יוסף אלעזר ואני מוסיף דבר רביעי שר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א מחייב את הזקנים

הערצת החזון איש לרבנו

סיפר הגר"ח קניבסקי לנכדיו, שזוכר שפעם הגיע רבנו לחזון איש לשוחח עמו, וכשגמר החזון איש ליווה אותו עד הרחוב בכבוד גדול. סיפר הגר"ח זוכבסקי: היינו גרים בפתח תקוה, ואבי היה מאד קרוב לחזון איש, ואבי היה חולה ולא יכול לחפש לי ישיבה קטנה, ותלמידיו החזון איש שלמדו בלומזה ביניהם הגר"ח קניבסקי, אמרו שיש בכפר סבא ישיבה שהגרא"ל הוא ראש הישיבה, והחזון איש אוחז ממנו 'עולם ומלואו', והם אמרו לי כדאי לך ללכת ללמוד שם, וכך עשיתי, ולמדתי שם בישיבה אצל רבנו.

מה אתה היית עושה

כידוע רבות בשנים, רבנו היה יחיד ומיוחד בתשובות לשואלים בעניני שידוכים, לירד לנכדי הנפש של בני אדם ותחבולותם. ופעם אמר רבנו שהוא מרגיש שהקב"ה שם דברו בפיו במיוחד כשעונה בעניני שידוכים, כל אחד לפי ענינו. ושמענו שראש ישיבה גדול אחד הגיע להגר"ח קניבסקי עם שאלה קשה בשידוך מסוים. והגר"ח קניבסקי לא השיבו, והפציר הרבה ולא ענה לו, ויצא בפחי נפש להרבנית וביקש ממנה שתעזור לו להפציר בהגר"ח שיתן תשובה. ונכנסה עמו ושאלה, ואמר לה הגר"ח שאינו יודע מה להשיב. ושאלה אותו מה היית עושה אם זו היתה שאלה הנוגעת לשידוך של הנכדים שלנו? וענה לה: הייתי הולך להגרא"ל שטיינמן לשאול מה לעשות. ובה קיבל רה"י תשובות.

נשמה מזדוה קדומים

סח הגאון רבי גדליה הוניסברג שליט"א מרן זצ"ל היה אומר שנשמתו של הגאון מווילנא הייתה נשמה גבוהה מעבר למדרגת בני דורו. וכן נשמת החזון איש. זאת כי חפץ הקב"ה שירידת הדורות לא תהיה תלולה כל כך, ובני הדור יראו נשמה גבוהה שתרום אותם מעט. ע"ז אמר זקני מרן הגר"ח זצ"ל שגם נשמתו של מרן הגרא"ל לא שייכת כלל לעולמינו אלא הקב"ה ביקש שנכיר נשמה מהדורות הקודמים כדי שנתרומם מעט. (גליון מרוה לצמא וישב-חנוכה תשע"ט עמ' 11)

לא הסתובב

מרן הגר"ח חיים קניבסקי היה אצל רבנו (חשון תשע"ה) וכשיצא לא סובב את גבו והמשיך ללכת בכיוון הפנים לרבנו, כשהגיע לדלת הסתובב והלך.

הרגיש מלאך

סיפרו לגר"ח קניבסקי, שרבנו אמר שהיה זמן שהוא כמה שעות בתחנת הרכבת בברלין במקום סכנת נפשות, והרגיש בחוש שהיה עמו מלאך ששמר עליו.

הגיב הגר"ח: לכל אחד יש מלאך [ע"י ב"ק ב, ב אדם אית ליה מזלא ובפרש"י], ומי שמקלקל את מעשיו הם בורחים ממנו, ורבנו לא קלקל, לכך נשאר עמו המלאך והוא אף הרגיש בחוש את המלאך. (מנחת תודה עמ' רסד)

כוונה בתפילה

שח הרה"ג ר' גדליה הוניסברג: שאלתי פעם את הגר"ח קניבסקי שאלה מרבנו בדיני כוונה בתפילה, אמר הגר"ח שזה הוקשה רק לרבנו שהוא מתפלל עם שימת לב אבל אנו שלא מתפללים בשימת לב לא קשה לנו כאלו שאלות. (מנחת תודה עמ' רמה) ומפי השמועה שמענו שבעידנא חדא התבטא רבנו שמיום עומדו על דעתו, רק פעם אחד בלבד שכח לכון בברכת אבות.

זהירות מבל תשקצו

בעת שהיה רבנו במסע חיזוק באנגליה והגיע לישיבת שערי תורה והיה אמור למסור שיחה, אך היה לפלא שלא הזכיר שם שום פסוקים ודברי חז"ל רק הזכיר עובדות על גדולי ישראל, והיה לפלא עד למאוד!

1800-300-544

מנהל המורשת
מנהל המורשת
מנהל המורשת

המורשת היהודית

המורשת היהודית
המורשת היהודית
המורשת היהודית

וואס איז 'מאדעל' פאר אונזערע
לויטע פארשער און
לויטע פארשער און

100
מאדעל
X 7

איז דא א סאציאלע סיסטעם
וואס איז א סאציאלע סיסטעם
וואס איז א סאציאלע סיסטעם

(מאדעל, גאנץ)

מאדעל
מאדעל
מאדעל
מאדעל
מאדעל

סדר חכנה

מעלין בקודש

בני הישיבות מסיימי הישיבות הקטנות שיחיו העולים לישיבה גדולה, מתכנסים לשמוע ולהחכים, ללמוד ולקבל דברי אלוקים חיים, בעמדם על מפתן דלתות היכלי ה' - הישיבות הגדולות, למען ידעו את הדרך אשר יילכו בה, המסורה לנו דור אחר דור מרועי ישראל, ראשי הישיבות, נוצרי המסורה ומעתיקי השמועה

בהשתתפות מרן ורבנן גדולי ישראל וראשי הישיבות שליט"א
אשר ישאו דברי חיזוק והדרכה

• המושא המרכזי •
רשכבה"ג רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

מרן רה"י הגאון הגדול
רבי משה חילל הירש שליט"א
ראש ישיבת סלבודקא

מרן הגאון הגדול
רבי דוד כהן שליט"א
ראש ישיבת חברון

רב שיה עם רבותינו ראשי הישיבות שליט"א
בגדל השעה ובהדרגת בני הישיבות לקראת עלייתם לישיבות גדולות

דברי פתיחה
הגאון רבי **אריה לייב שכירא שליט"א**
משגיח ישיבת פוניבז' לצעירים

ביום רביעי כ"ח בתמוז תשפ"ב בשעה 7:00 בערב בדיוק
באולמי היכלי מלכות רח' שלמה המלך בני ברק

סיום משוער 22:15

בברכת התורה
הנהלת דרשו

חלוקת
ספר המפתח
\ כרך א' משנה
ברורה - דרשו
בסיום הכנס

בשבועיים הקרובים יחולקו בישיבות
הקטנות כרטיסי ההשתתפות לבחורים,
נא לא להתקשר למשרדי דרשו בנושא זה.

בחורים המעוניינים להציע נושאים או שאלות לרב שיה ראשי הישיבות
נא לשלוח פקס 0773183969